

ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย : ศึกษากรณีศูนย์ข้อมูลติดตาม
สถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

UNARMED CIVILIAN NON - VIOLENT ACTION IN THAILAND :
A CASE STUDY OF THE COALITION CENTER FOR THAI VIOLENCE WATCH
DURING BANGKOK SHUTDOWN

Mr. Panya Parmkaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development
(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย : ศึกษากรณีศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

โดย

นายปัญญา พรหมณ์แก้ว

สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินธรานนท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร.ประทีปจิต นีละไพจิตร)

ปัญหา พรหมณ์แก้ว : ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย : ศึกษากรณีศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (UNARMED CIVILIAN NON - VIOLENT ACTION IN THAILAND : A CASE STUDY OF THE COALITION CENTER FOR THAI VIOLENCE WATCH DURING BANGKOK SHUTDOWN) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, 248 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความเข้าใจการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ในฐานะตัวอย่างของปฏิบัติการของสามัญชนพลเรือนกับการติดตามดูแลเพื่อสร้างเงื่อนไขลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง ในประเด็นตัวตนและตำแหน่งที่ กระบวนการทำงานและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางบริบทความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ รวมทั้งอธิบายผ่านกรอบการศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า การก่อตัวของศูนย์ข้อมูลฯ เกิดจากการปรับตัวของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงตั้งแต่ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2557 ทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของภาคปฏิบัติการและภาควิชาการ จนก่อให้เกิดศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะองค์กรอาสาสมัคร ที่มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อสร้างเงื่อนไขในการกำกับดูแลความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูลอย่างมีระเบียบวิธี การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่คาดการณ์ได้ นอกจากเผยแพร่รายงานข้อมูลความเสี่ยงรายวัน และแนวโน้มความรุนแรงในเว็บไซต์ ในกรณีที่มีความเสี่ยงสูง ศูนย์ข้อมูลฯ ยังสื่อสารโดยตรงต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณะในรูปแบบการแจ้งเตือนล่วงหน้าด้วย ด้วยแนวทางการทำงานที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำกับความรุนแรง ศูนย์ข้อมูลฯ กลายเป็นพื้นที่กลางที่ทั้งผู้ที่มีฐานะเป็นคนในและคนนอก การชุมนุมทางการเมืองสามารถร่วมงานในฐานะอาสาสมัคร ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล และสามารถให้ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นพื้นที่ในการติดตามเฝ้าระวังความรุนแรง หรือการสื่อสารข้อกังวล เพื่อนำไปสู่การจัดการหรือการตรึงระดับความรุนแรง การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในรูปแบบปฏิบัติการสันติวิธีโดยสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ จึงเป็นตัวอย่างนวัตกรรมทางสังคมซึ่งผู้คนทุกฝ่ายทั้งที่เป็นกลางและไม่เป็นกลางสามารถมีบทบาทต่อการกำกับดูแลความรุนแรงได้ในอนาคต

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5687135420 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORDS: NON - VIOLENT ACTION / UNARMED CIVILIAN PROTECTION

PANYA PARMKAEW: UNARMED CIVILIAN NON - VIOLENT ACTION IN THAILAND : A CASE STUDY OF THE COALITION CENTER FOR THAI VIOLENCE WATCH DURING BANGKOK SHUTDOWN. ADVISOR: SURANGRUT JUMNIANPOL, Ph.D., 248 pp.

The thesis aimed to understand the work of Coalition Center for Thai Violence Watch (CCTWW), as the example of unarmed civilians who attempted to monitor violence and reduce the risk condition during the Bangkok shutdown. There were three objectives: firstly, to reveal the formation, identity and position within nonviolent movement in Thailand; secondly, to explore the work process and its social interaction; lastly, to interpret the implication of CCTWW to nonviolent movements among the context of the protracted conflict in Thailand. Qualitative research was used, though in-depth interview stakeholders and related actors.

The result found that the formation of CCTWW resulted from the adaptation of nonviolent movements amid many violent incidents before Bangkok Shutdown in 2014. It led to the knowledge linkage and sharing among activists and academics, and cause the CCTWW to be the voluntary organization. Its goal was to create public space for participatory monitoring in political violence through systematic academic methodology; observation, analysis, and evaluation of violence. The CCTWW reflected that the political violence was predictable. Apart from publishing the daily report, the trend of violence on the website, in the case of high risk, CCTWW also directly contacted stakeholders and the public about the early warning. By promoting the participatory violence regulation, CCTWW had become a public area that both insiders and outsiders of the political demonstration was able to take part as volunteers, network partners and data users. They were able to share, communicate, monitor the violence, and expressed their concerns in order to manage or contain the violent level. Thus, the work of CCTWW as unarmed civilian non-violent action greatly represented the social innovation in which all sides of actors could share a role of violence regulation in the future.

Field of Study: Human and Social
Development

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มอบหลายสิ่งอันทรงคุณค่าต่อข้าพเจ้ามากกว่าการเป็นเพียงงานศึกษาโดยปกติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมทำงาน ณ ขณะนั้น อีกทั้งงานศึกษาชิ้นนี้ได้ก่อร่างขึ้นมาจากความอนุเคราะห์ของผู้มีพระคุณหลายท่าน ทั้งจากอาจารย์ที่มีพระคุณต่อข้าพเจ้า คือ ศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว และ ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล ที่ได้อบรมสั่งสอน ให้กำลังใจ และทำให้ข้าพเจ้าได้รับโอกาส ประสบการณ์ และความรู้อันทรงคุณค่ายิ่งตลอดช่วงเวลาการศึกษาของข้าพเจ้า อีกทั้ง อาจารย์ ดร.ประทีปจิต นิละไพจิตร ที่ให้เกียรติมาพิจารณางานและให้กำลังใจ แนะนำแนวทางเพื่อเติมเต็มงานศึกษาชิ้นนี้เรื่อยมา รวมถึงอาจารย์อีกหลายท่านที่อบรมสั่งสอนและมอบความรู้อันเป็นส่วนเติมเต็มในงานศึกษาชิ้นนี้ ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทุกท่านทั้งในระดับบุคคลและตัวแทนองค์กรที่ยอมสละเวลาเพื่อให้องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อันทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้ว่าสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีคุณค่าและความสำคัญมากเพียงใด อีกทั้งทำให้ข้าพเจ้าเล็งเห็นว่า การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยยังสามารถแสวงหาทางออกร่วมกันโดยใช้สันติวิธีได้

รวมทั้งขอขอบพระคุณองค์กรที่สำคัญ ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง สถาบันวิจัยสังคม ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง และศูนย์โรตารีเพื่อสันติภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีส่วนเสริมสร้างองค์ความรู้และเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษางานชิ้นนี้ และกัลยาณมิตรทุกท่านทั้งรุ่นพี่ ผองเพื่อน และรุ่นน้อง ที่คอยห่วงใย กระตุ้นเตือน สนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตรวจสอบงาน จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จด้วยดี

และท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณครอบครัวของข้าพเจ้าที่สนับสนุนด้านงบประมาณและการศึกษามาโดยตลอด จนทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสที่ดีในการศึกษาเล่าเรียนต่อและจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้โดยสมบูรณ์ รวมถึงขอบคุณโชคชะตาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ทำให้ข้าพเจ้ามีโอกาสที่ดีเหล่านี้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาหวังว่าจะได้นำบทเรียนองค์ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.4 ข้อยกเว้นการวิจัย.....	7
1.5 วิธีการดำเนินการ	8
1.6 แผนการวิจัย	8
1.7 การนำเสนอ.....	9
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวคิดปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Peacekeeping: UCP).....	11
2.1.1 นิยามความหมาย.....	11
2.1.2 แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมา.....	12
2.1.3 การจำแนกประเภท	18
2.1.4 กระบวนการทำงาน	22
2.1.5 บทเรียนจากกรณีศึกษา	36

2.1.6 ส่วนสรุปแนวคิด UCP.....	40
2.2 ปฏิบัติการสันติวิธี (Non - violent Action: NVA)	44
2.2.1 นิยามความหมาย.....	45
2.2.2 การจำแนกประเภท ยุทธวิธี และเงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง	46
2.2.3 ปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง.....	54
2.2.4 ส่วนสรุปแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี.....	61
2.3 กรอบศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Non – violent Action).....	64
2.4 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) และทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory).....	69
2.4.1 ประเภททรัพยากรและกลไกการเข้าถึง	69
2.4.2 ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง	72
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	75
<u>งานวิจัยขั้นที่ 1</u> การรักษาสันติภาพ: กรอบปฏิบัติการของพลเรือน? (Peacekeeping: A Civilian Perspective?).....	75
<u>งานวิจัยขั้นที่ 2</u> ระบบการเฝ้าระวังความรุนแรงทางอาวุธ (Armed Violence Monitoring Systems: AVMs).....	77
<u>งานวิจัยขั้นที่ 3</u> สันติอาสาสมัครชียาน: ปฏิบัติการธรรมดาสามัญเพื่อยับยั้งความรุนแรงโดยฝ่ายที่สาม.....	78
<u>งานวิจัยขั้นที่ 4</u> ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้.....	80
<u>งานวิจัยขั้นที่ 5</u> ไฟใต้กับการริเริ่มสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน 2556: ความรุนแรงที่ยืดเยื้อจะต้องถ่วงดุลด้วยพลังสันติภาพเท่านั้น.....	81
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	82
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน.....	83

3.1 รูปแบบวิธีวิจัย.....	83
3.2 แหล่งข้อมูล.....	83
3.3 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants).....	84
3.4 วิธีการเก็บข้อมูล.....	85
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐาน.....	87
4.1 การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ.....	87
4.1.1 เครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง.....	87
4.1.2 ภาควิชาการ.....	91
4.2 องค์ประกอบศูนย์ข้อมูลฯ.....	97
4.2.1 เป้าหมายการทำงาน.....	97
4.2.2 โครงสร้างการทำงาน.....	102
4.2.3 ผู้กระทำการ.....	103
4.2.4 เครื่องมือการทำงาน.....	105
4.3 กระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ.....	117
4.4 ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม.....	122
4.4.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับเครือข่ายพลเมืองฯ.....	122
4.4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่าย.....	125
4.4.3 ความเชื่อมั่นต่อศูนย์ข้อมูลฯ.....	128
4.4.4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมส่งผลอย่างไร.....	131
4.5 การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ทำนาย.....	137
4.5.1 ความท้าทายจากการขับเคลื่อนการทำงาน.....	138
4.5.2 ความท้าทายจากการเผชิญเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง.....	141

4.5.3 การทำงานภายใต้ความท้าทายจากเหตุการณ์สำคัญ	147
บทที่ 5 บทวิเคราะห์.....	153
5.1 เงื่อนไขการก่อตัวและการขับเคลื่อนการทำงาน.....	153
5.1.1 เงื่อนไขการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ (บริบทช่วงก่อนการประชุมปิดกรุงเทพฯ)	153
5.1.2 เงื่อนไขการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (บริบทช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ) ...	157
5.1.3 เงื่อนไขที่นำไปสู่การลดทอนและข้อจำกัดของศูนย์ข้อมูลฯ.....	158
5.1.4 สภาวะทางการเมืองที่อยู่เหนือสันติวิธี	163
5.2 การระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง	170
5.2.1 รูปแบบการระดมทรัพยากร	170
5.2.2 กลไกการเข้าถึงทรัพยากร.....	175
5.3 วิธีการขับเคลื่อนการทำงาน	179
5.3.1 การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี	179
5.3.2 วิธีการทำงานภายใต้หลักการ UCP	184
5.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงาน	190
5.5 บทสรุป	194
5.5.1 ตัวตนและตำแหน่งแห่งที่	195
5.5.2 กระบวนการทำงานและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	202
5.4.3 ผลการดำเนินการที่มีนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลาง ความ ขัดแย้งยืดเยื้อ	208
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	214
6.1 สรุปผลการศึกษา	214
6.1.1 บริบทสถานการณ์ที่เอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อกำกับดูแลความรุนแรง.....	214
6.1.2 การก่อร่างสร้าง “ตัวตนร่วม” เพื่อขับเคลื่อนการกำกับดูแลความรุนแรง.....	216

6.1.3 การพัฒนาเครื่องมือที่สนับสนุนการรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูล.....	216
6.1.4 สภาวะการปรับตัวและยืดหยุ่นภายใต้สถานการณ์ที่มีพลวัตและท้าทาย	217
6.1.5 ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่เกื้อหนุนการทำงานและการสื่อสารความเสี่ยง	218
6.2 อภิปรายผลการศึกษา	219
6.2.1 ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธหรือไม่?.....	219
6.2.2 นัยสำคัญของศูนย์ข้อมูลฯ ต่อพัฒนาการปฏิบัติการสันติวิธี.....	223
6.2.3 นัยสำคัญของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ.....	228
6.3 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษา.....	231
รายการอ้างอิง	233
ภาคผนวก.....	242
ภาคผนวก ก. แนวข้อคำถามที่ใช้ศึกษา.....	242
ภาคผนวก ข. ข้อกังวลต่อประเด็นความรุนแรง.....	244
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	248

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1	แผนการวิจัย	8
ตารางที่ 2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความขัดแย้งกับยุทธวิธีปฏิบัติการ	35
ตารางที่ 2.2	ประเภทของปฏิบัติการสันติวิธี	50
ตารางที่ 2.3	ตารางเปรียบเทียบแนวคิด UCP และ NVA	65
ตารางที่ 2.4	ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างนำเข้าทางการเมืองกับโครงสร้างผลผลิตทางการเมือง.....	74
ตารางที่ 2.5	ความหลากหลายของหน้าที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพจำแนกตามผู้ปฏิบัติการ.....	76
ตารางที่ 4.1	การอธิบายชนิดและรายละเอียดเกณฑ์ตัวชี้วัดศูนย์ข้อมูลฯ เวอร์ชัน 2.00.....	108
ตารางที่ 4.2	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ.....	123
ตารางที่ 4.3	การสื่อสารข้อมูลในระดับต่างๆ	134
ตารางที่ 5.1	เงื่อนไขที่เอื้อหนุนและลดทอนที่สัมพันธ์กับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ.....	161
ตารางที่ 5.2	รูปแบบความรุนแรงที่ปรากฏในช่วงสถานการณ์.....	168
ตารางที่ 5.3	บทบาททรัพยากรด้านองค์กร – สังคม ที่สนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ.....	173
ตารางที่ 5.4	สัดส่วนสังกัดผู้เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ.....	174
ตารางที่ 5.5	ประเภทการระดมทรัพยากรศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา	175
ตารางที่ 5.6	กลไกการเข้าถึงทรัพยากรศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา	177
ตารางที่ 5.7	รายการสื่อที่เกี่ยวข้องการทำงานและการเผยแพร่ข้อมูล	186
ตารางที่ 5.8	การเปรียบเทียบความแตกต่างของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ กับหลัก UCP	193
ตารางที่ 5.9	ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงกับการติดตามเฝ้าระวังเงื่อนไขในชั้นต่างๆ	211
ตารางที่ 7.1	ประเด็นและข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์	243
ตารางที่ 7.2	ข้อกังวล ข้อพิพาท และข้อเสนอฟิจารณา (Concern list) ของสาธารณะ กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ คณะผู้สังเกตการณ์.....	247

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 2.1	รากฐานและรูปแบบของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือน	18
ภาพที่ 2.2	ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ	21
ภาพที่ 2.3	องค์ประกอบของปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ	22
ภาพที่ 2.4	พื้นที่กันชน (Buffer zone) และพื้นที่สันติภาพ (Peace zone)	28
ภาพที่ 2.5	สามเหลี่ยมแห่งความรุนแรงกักตุง.....	56
ภาพที่ 2.6	การช่วงชิงความหมายมโนทัศน์การใช้ความรุนแรงและปฏิบัติการสันติวิธี	60
ภาพที่ 2.7	กรอบแนวคิดการวิจัย	82
ภาพที่ 4.1	(ร่าง) โครงสร้างกลไก “คณะทำงานความร่วมมือเพื่อเฝ้าระวังและจัดการความรุนแรง”	89
ภาพที่ 4.2	ลำดับเหตุการณ์การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ.....	96
ภาพที่ 4.3	รายละเอียดส่วนต่างๆ ของรายงานประจำวัน	111
ภาพที่ 4.4	รายละเอียดส่วนต่างๆ ของรายงานข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา	112
ภาพที่ 4.5	เอกสารการแจ้งเตือนล่วงหน้า.....	113
ภาพที่ 4.6	เอกสารแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลฯ (ภาพซ้าย) และเครือข่ายพลเมืองฯ (ภาพขวา)	115
ภาพที่ 4.7	การนำเสนอข้อมูลในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ	116
ภาพที่ 4.8	ขั้นตอนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ	121
ภาพที่ 4.9	แถลงการณ์ฯ ศูนย์ข้อมูลฯ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57	145
ภาพที่ 5.1	ภาพสะท้อนทัศนคติผู้คนที่การใช้ความรุนแรง.....	165
ภาพที่ 5.2	ภาพสะท้อนประทุษวาจาช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ.....	166
ภาพที่ 5.3	ชั้นของปฏิบัติการสันติวิธีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ	183
ภาพที่ 5.4	บัตรอาสาสมัครสังเกตการณ์.....	187
ภาพที่ 5.5	พลวัตตัวกระทำการภายใต้วัฏจักรแห่งความรุนแรง	196

ภาพที่ 5.6 ปฏิสัมพันธ์กลุ่มทางสังคมกับศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา.....	200
ภาพที่ 5.7 พัฒนาการของความพยายามติดตามดูแลเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง จำแนกตามลำดับเหตุการณ์.....	208

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเหตุการณ์ความรุนแรงที่ปรากฏภายใต้สถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองเริ่มได้รับความสนใจจากสังคมไทยมากขึ้น เนื่องจากผูกโยงกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและผลลัพธ์ที่ก่อความเสียหายและความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้คน ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง ประเด็นดังกล่าวส่งผลให้ “สามัญชนพลเรือน” บางกลุ่มเริ่มเคลื่อนไหวเพื่อหาหนทางในการป้องกันหรือยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังที่ปรากฏเด่นชัดในช่วงเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในปี พ.ศ. 2553 (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2554, pp. 100 - 110, 144 - 157, 180 - 200) ที่พบอย่างน้อย 3 รูปแบบ คือ

การสังเกตการณ์ - ดังกรณี กลุ่มสันติอาสาสมัครช็พยานกับการติดตามและรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในฐานะ “คนกลาง” เพื่อลดทอนการสร้างข่าวลือที่ก่อความเสียหายอันนำไปสู่ความรุนแรง (จีอนารา รอฮานี, 2553; จุฬารัตน์ ดำรงวิถิธรรม, 2559)

การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ - ดังกรณี กลุ่มคนเสื้อขาวหรือกลุ่มคนทำงานออฟฟิศบริเวณถนนสีลมกับการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อเรียกร้องให้ทุกฝ่ายไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2554, p. 108) หรือแม้กระทั่งกลุ่มของผู้ชุมนุม ดังกรณี กลุ่มวันอาทิตย์สีแดง (Red Sunday) กับการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์รูปแบบแฟลชม็อบ (Flash mob) เพื่อขับเคลื่อนการแสดงออกหรือการเรียกร้องอย่างสร้างสรรค์โดยปราศจากการใช้ความรุนแรง (ภัควดี วีระภาสพงษ์, 2557, pp. 283 - 294)

การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง - ดังกรณี กลุ่มพุททิกากับการออกคู่มือการชุมนุมด้วยสันติวิธี หรือการจัดกิจกรรมเพื่อนรับฟังเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การสื่อสารอย่างสันติ (Nonviolent communication) เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจมองคนคิดต่างไม่ใช่ศัตรู อีกแง่หนึ่งเป็นการเยียวยาจิตใจของเหยื่อที่ได้รับผลของความรุนแรง (เครือข่ายพุททิกา, 2553) และปฏิบัติการของหน่วยแพทย์อาสาที่มีบทบาทสำคัญต่อการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อเหยื่อของความรุนแรง (ศปช., 2553) เป็นต้น

แบบแผนกระทำของกลุ่มคนดังกล่าวอาจไม่เกี่ยวข้องทั้งคำสั่งรัฐ หรือปฏิบัติภายใต้การครอบงำหรือบงการจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้การตระหนักรู้ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลร่วมกัน ปรากฏการณ์เหล่านี้อาจแสดงถึงบทบาทของสามัญชนพลเรือนกับความพยายามต่อการกำกับดูแลความรุนแรงภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นเรื่อยมา

จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. 2556 การชุมนุมต่อต้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร รุกلامและขยายตัวเป็นการชุมนุมขับไล่รัฐบาล และก่อเกิดเป็นความรุนแรง ทั้งจากการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมที่เป็นคู่ตรงข้าม และการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐหลายครั้ง ดังรายละเอียดเหตุการณ์ที่ปรากฏความรุนแรงอย่างชัดเจน ดังนี้

เหตุการณ์ปะทะหน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหง – การปะทะระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. และกลุ่มผู้ชุมนุมเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) บริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยพบความรุนแรงทางกายภาพอย่างชัดเจนจากการใช้อาวุธปืน การทำลายรถตู้ การเผาธูป และการช่มยิง (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2557, pp. 469 - 472) ทำให้มีผู้บาดเจ็บ 64 ราย และผู้เสียชีวิต 5 ราย (ศูนย์เฮอร์วีน, 2557)

เหตุการณ์ปะทะหน้าทำเนียบรัฐบาล – การบุกยึดทำเนียบรัฐบาลของผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลจนเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐบริเวณรอบทำเนียบรัฐบาล ช่วงวันที่ 1 - 3 ธันวาคม พ.ศ. 2556 (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2557, pp. 474 - 481) ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 221 ราย (ศูนย์เฮอร์วีน, 2557)

เหตุการณ์ปะทะบริเวณศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานครไทยญี่ปุ่นดินแดง – การคัดค้านการเลือกตั้งของกลุ่มผู้ชุมนุม คปท. นำไปสู่การขัดขวางการรับสมัครการเลือกตั้ง ส.ส.บัญชีรายชื่อ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้มาตรการสลายการชุมนุมจนเกิดปะทะระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2556 (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2557, pp. 510 - 512) ความรุนแรงที่ปรากฏนอกจากมีผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มผู้ชุมนุม ยังส่งผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยบริเวณโดยรอบจากการปะทะและแก๊สน้ำตา ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 160 ราย และผู้เสียชีวิต 2 ราย (ศูนย์เฮอร์วีน, 2557)

กระทั่งกลุ่มผู้ชุมนุมได้ยกระดับการชุมนุมเป็นการชุมนุมขับไล่รัฐบาลนำโดยคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และประกาศ “การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ” (Bangkok Shutdown) ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มคนทำงานที่เคยมีประสบการณ์รับมือกับความรุนแรงช่วงปี 53 เป็นต้นมา ดังเช่น เครือข่ายสันติวิธี เครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง กลุ่มคนทำงานภัยพิบัติ ภาคส่วนวิชาการ หน่วยงานทางการแพทย์ฉุกเฉิน มีข้อวิตกกังวล ต่อความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุมที่กระจายพื้นที่และยืดเยื้อ เนื่องจากพบถึงสัญญาณความเสี่ยง (Sign) ของความรุนแรง ได้แก่

ความรุนแรงทางกายภาพ (Physical violence) – เหตุการณ์ความรุนแรงทางกายภาพที่ปรากฏชัดเจนเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2556 ตลอดถึงวันเริ่มต้นของการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อีกทั้งเหตุการณ์ความรุนแรงที่ปรากฏส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต รวมทั้งสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินและผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณโดยรอบดังเหตุการณ์สำคัญ 3 เหตุการณ์ข้างต้น

โดยรายงานสรุปผลของศูนย์เฮอร์วีนได้สรุปยอดจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรงภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 จนถึงวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2557 (ระยะเวลาประมาณเดือนเศษๆ) รายงานกล่าวถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่พบทั้งหมด 17 เหตุการณ์ ส่งผลทำให้มียอดผู้ได้รับบาดเจ็บสูงถึง 472 ราย และยอดผู้เสียชีวิต 8 ราย (ศูนย์เฮอร์วีน, 2557)

การใช้ประทุษวาจา (Hate Speech) – นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาเหตุการณ์ความรุนแรงจนพบถึงความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ความรุนแรงกับการปลุกระดมมวลชนของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงทั้งฝ่ายต่อต้านรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเกลียดชังหรือประทุษวาจาเพื่อบ่มเพาะความคิด อุดมการณ์บางอย่างที่เอื้อต่อการสร้างความเกลียดชังต่อฝ่ายตรงข้ามผ่านช่องทาง 1) การสื่อสารธารณะ ทั้งจากสื่อกระแสหลัก สื่อกระแสทางเลือกที่นิยมเอียงทางการเมืองอย่างชัดเจน สื่อมัลติมีเดีย สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ (Social networks) (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2554; พิงรอง รามสูต, 2557; มัทนา นันตา, 2556) และ 2) การสื่อสารในระดับการชุมนุมผ่านการปราศรัย การสื่อสารภายใต้การเคลื่อนไหวชุมนุมของผู้คนจำนวนมากเพื่อการปลุกระดมหรือการแสดงออกบางอย่างร่วมกัน ดังกรณีการเคลื่อนขบวนชุมนุมกดดันรัฐบาล เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 การสังเกตการณ์พบถึง การสื่อสารของผู้คนที่สะท้อนอคติความเกลียดชังต่อผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล ดังเช่น การเรียกขานเขตสะพานควายด้วยชื่อผู้นำทางการเมือง เป็นต้น แต่ทว่าประเด็น

ที่น่าตระหนกหรือควรกังวลยิ่งกว่าคือ การปรากฏการถ่ายทอดคติ ความเกลียดชัง การแบ่งแยก ไปสู่เด็กเยาวชน ดังกรณีการปราศรัยของเยาวชนอายุ 5 ขวบบนเวทีราชดำเนิน วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ที่มีเนื้อหาของการสื่อสารที่สะท้อนประทุษวาจาอย่างชัดเจน (เทปบันทึกการปราศรัยของ เยาวชน, 2013)

อุปสรรคต่อการกำกับดูแลความรุนแรง (ทุกฝ่าย) – เหตุการณ์ความรุนแรงที่ปรากฏ สะท้อนถึงข้อจำกัดของตัวแสดง (Actors) ที่เกี่ยวข้องกับทั้งฝ่ายรัฐและกลุ่มผู้ชุมนุม แม้ทุกฝ่าย เน้นย้ำถึงการขับเคลื่อนด้วยปฏิบัติการโดยสันติปราศจากอาวุธ แต่หากพิจารณาสองประเด็นข้างต้น พบว่า *บทบาทของรัฐ* ยังประสบข้อจำกัดทั้งต่อการกำกับดูแลความรุนแรงทั้งที่มาจากกลุ่มผู้ชุมนุม และกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงไม่สามารถระบุฝ่ายได้ ข้อจำกัดต่อการยับยั้งการนำเสนอเนื้อหาการใช้ ประทุษวาจาผ่านช่องทางการสื่อสารหลักและสื่อทางเลือก รวมถึงการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ถูกมองในฐานะคู่ขัดแย้งหนึ่งของกลุ่มผู้ชุมนุมเคลื่อนไหว เนื่องจากบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่รัฐกลายเป็น ผู้ก่อความรุนแรงเสียเอง (Caroline Kennedy - Pipe, 2015; ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2553) ดังที่ปรากฏ ชัดเจนของเหตุการณ์การใช้กำลังเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่รัฐจากกรณีเหตุการณ์สลายการชุมนุม โดยใช้อาวุธสงครามเมื่อปี 53 (ศปช., 2553) สิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนถึงอุปสรรคและข้อจำกัด ที่ยังไม่เพียงพอต่อการรับมือและการจัดการกับความรุนแรงของรัฐ

เช่นเดียวกับ *บทบาทกลุ่มผู้ชุมนุม* ที่ยังไม่เข้มแข็งพอต่อการกำกับดูแลความรุนแรง ทั้งจากภายในและภายนอกขบวนการ เนื่องจากยังพบการใช้ความรุนแรงทั้งรูปแบบของการใช้กำลัง การใช้ประทุษวาจาเพื่อตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ชุมนุมฝ่ายตรงข้าม หรือบุคคล พฤติกรรมน่าสงสัย รวมถึงข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลเพื่อลดความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม ดังกรณี การโปรยหมามุ่ยใส่พื้นที่การชุมนุมของกลุ่ม คปท. จนทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมได้รับบาดเจ็บและ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นพื้นที่เดิมถึงสองครั้ง (VoiceTV, 2556b) อันสะท้อนถึงข้อจำกัดต่อประเด็น การจัดการหรือการสร้างความปลอดภัยในพื้นที่ชุมนุมอย่างเหมาะสม หรือประเด็นการสร้าง พื้นที่กันชน (Buffer zone) และพื้นที่ปลอดภัยที่ปราศจากการใช้ความรุนแรง (Safety zone หรือ Peace zone) (Schirch, 2006, pp. 31 - 34)

รวมถึงข้อจำกัดของ *แนวคิดและปฏิบัติการทางด้านสันติวิธี* ที่ยังคงเป็นทางเลือก (Alternative) ของทั้งฝ่ายรัฐหรือกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงต่อการจัดการความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ภายใต้ สถานะการเปลี่ยนผ่านของระบอบประชาธิปไตย (Bartkowski, 2015, pp. 159 - 161) เนื่องจาก

การประสบบกบมายาคติของสันติวิธี (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), 2554, pp. 178 - 181) ดังเช่น ทักษะต่อประเด็นการใช้ความรุนแรงหรือผู้ได้รับผลจากความรุนแรงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของการต่อสู้ทางการเมือง เป็นต้น รวมทั้งหากพิจารณาบทเรียนจากประสบการณ์ ช่วงการประชุมทางการเมืองปี 53 ที่ปรากฏขบวนการสันติวิธีที่ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ทุกฝ่าย ไม่ใช้ความรุนแรงในฐานะ *กลุ่มเคลื่อนไหวฝ่ายที่สาม (Third party)* ได้ประสบบกบจำกัดต่อการสื่อสาร สร้างการตระหนักและการขับเคลื่อนการทำงาน ดังกรณี การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อขาวที่ถูกมอง โดยอคติและถูกต่อต้านจนผู้เข้าร่วมมีความเสี่ยงต่อการได้รับผลของความรุนแรงเสียเอง (เทพบันทึก การปะทะระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อแดงและกลุ่มเสื้อขาว, 2553) หรือความล้มเหลวของการจัดตั้งพื้นที่ ปลอดภัย ดังกรณี การใช้ความรุนแรงในเขตพื้นที่วัดปทุมวนาราม เป็นต้น (ศปช., 2553) ดังนั้น บทเรียนจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองที่ผ่านมาได้สะท้อนให้ว่า หลายฝ่ายมีการใช้เหตุผลและ การสื่อสารความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการทำงานหรือขบวนการด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงหรือ ปฏิบัติการสันติปราศจากอาวุธแต่ความรุนแรงยังคงปรากฏทั้งที่มาจากรัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม และกองกำลัง ติดอาวุธไม่ระบุฝ่ายตลอดมาเช่นกัน สถานะนี้อาจสะท้อนถึงการใช้เหตุผลด้านสันติวิธีเพื่อสนับสนุน หรือช่วงชิง “ความชอบธรรม” เพื่อเอื้อหนุนการขับเคลื่อนไปยังเป้าหมายมากกว่าการตระหนักถึง เป้าหมายที่ได้จากการไม่ใช้ความรุนแรงอย่างแท้จริง

การตั้งข้อสังเกตต่อความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏและขีดจำกัดในการกำกับดูแล ความรุนแรงของรัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม และเครือข่ายคนทำงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เครือข่ายคนทำงาน ประกอบด้วย คนทำงานด้านอาสาสมัครและภัยพิบัติ ภาควิชาการ และเครือข่ายสันติวิธี จึงริเริ่มพัฒนาเครื่องมือในการสังเกตการณ์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในการชุมนุมจนนำไปสู่การจัดตั้ง **ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง (Coalition Center of Thailand Violence Watch: CCTVW)**

ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง เป็นการทำงานของอาสาสมัคร ที่มาจากภาคประชาสังคมและภาควิชาการกับบทบาทในการสังเกตการณ์ รายงานความเสี่ยง ของความรุนแรงในการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ต่อสาธารณะรายวันผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ www.thaiviolenwatch.com และการส่งข่าวสารโดยตรงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำในการชุมนุม สื่อมวลชน และเครือข่ายทางการแพทย์ฉุกเฉิน เมื่อมีสถานการณ์ ฉุกเฉิน โดยมีเป้าหมายเพื่อลดโอกาสเสี่ยงของความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น ก่อนจะยุติการทำงาน เมื่อมีการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ไม่ว่าการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ จะส่งผลโดยตรงต่อการลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในช่วงการชุมนุมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด แต่การปรากฏขึ้นของศูนย์ข้อมูลฯ ถือเป็นปฏิบัติการรูปแบบหนึ่งที่สามารถอธิบายภายใต้กรอบศึกษา **ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Non - violent Action)** อันเป็นแนวทางอธิบายการทำงานรูปแบบใหม่ของภาคประชาสังคมภายใต้สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งและความเสี่ยงต่อความรุนแรงทางการเมืองและความพยายามตอบข้อคำถามที่ว่า “ทำไมคนธรรมดาสามัญที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ใช่ตัวแสดงหลักภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งจึงต้องเข้ามามีบทบาทต่อการทำหน้าที่กำกับดูแลความรุนแรงหรือมีปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ” จึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่า ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ **ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง มีบทบาทต่อกำกับดูแลความรุนแรงทางการเมืองภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อย่างไร** ด้วยความสนใจของผู้ศึกษาต่อคำถามการวิจัยโดยมีคำถามวิจัยย่อย 3 ประเด็นหลัก

(1) **ตัวตนและตำแหน่งแห่งที่** - พิจารณาว่าศูนย์ข้อมูลฯ ต้องเผชิญความท้าทายอะไรบ้างที่เกิดขึ้นทั้งในช่วงการก่อตัว การก่อรูป องค์ประกอบ กลไกการทำงาน พัฒนาการ จนก่อเกิดเป็น “ตัวตน” ของศูนย์ข้อมูลฯ และเพื่อบ่งชี้ถึง “ตำแหน่งแห่งที่” ของศูนย์ข้อมูลฯ ว่าดำรงอยู่ตรงส่วนใดของสังคม ณ ช่วงสถานการณ์ดังกล่าว

(2) **กระบวนการทำงาน** - พิจารณาว่าแต่ละช่วงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นศูนย์ข้อมูลฯ มี “กระบวนการทำงาน” อย่างไรเพื่อให้ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นสำเร็จลุล่วง และมองถึง “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” กับกลุ่มทางสังคมระดับต่างๆ ว่ามีอิทธิพลต่อการทำงานเพื่อก้าวข้ามอุปสรรคอย่างไร

(3) **ผลการดำเนินงาน** - พิจารณา “ผลการดำเนินการ” ของศูนย์ข้อมูลฯ ว่ามีนัยสำคัญอย่างไรต่อการอธิบายบทบาทของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางบริบทความขัดแย้งยึดเชื้อในสังคมไทย

ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองยึดเชื้อที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน การทำความเข้าใจถึง **ตำแหน่งแห่งที่ กระบวนการทำงาน และผลการดำเนินงาน** ของศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบวิเคราะห์ทางวิชาการอย่าง “ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ” จึงเป็นการอธิบายตัวอย่างความพยายามของสามัญชนพลเรือนกับการใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง อันสอดคล้องกับประโยชน์การศึกษางานชิ้นนี้คือ ความพยายามอธิบายและวิเคราะห์การขับเคลื่อนของกลุ่มทางสังคมเหล่านี้ภายใต้การเปลี่ยนผ่านทางสังคมการเมืองที่ปรากฏความขัดแย้งและความรุนแรง อันมีบทบาทสำคัญยิ่งในปัจจุบันและอนาคตของสังคมไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาการก่อตัว พัฒนาการ กระบวนการก่อรูป องค์ประกอบ และกลไกการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อเข้าใจถึงตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ที่ดำรงอยู่ภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ
- 2) ศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ กับการให้ความสำคัญต่อกระบวนการดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ
- 3) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในมิติที่มีนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางบริบทความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นบทบาทของศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการของสามัญชนพลเรือนกับความพยายามสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557) ผ่านการรวบรวมข้อมูล ณ ช่วงเวลาดังกล่าวด้วย 1) การรวบรวมข้อมูลย้อนหลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกลุ่มต่างๆ และ 2) ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ศึกษาได้มีส่วนร่วมการทำงานในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ทำให้เอื้อต่อการศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ด้วยมุมมอง “คนใน” (Emic view) โดยหยิบนำข้อมูลที่ได้ถูกรวบรวม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งจากประสบการณ์ทำงานการมีส่วนร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนงานศึกษาชิ้นนี้ได้

1.4 ข้อจำกัดการวิจัย

- 1) งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลแบบย้อนหลังทำให้ผู้ศึกษาไม่อาจระบุผลลัพธ์โดยตรงจากการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ได้ แต่จะทำได้เพียงการรวบรวมทัศนคติและความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ต่อผลการดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลฯ เท่านั้น
- 2) งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลแบบย้อนหลังส่งผลให้การรวบรวมข้อมูลในช่วงระยะเวลาถัดมาประสบข้อจำกัดหรืออุปสรรคบางอย่าง ได้แก่ ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญอาจมีข้อจำกัดต่อการให้ข้อมูล เนื่องจากสถานการณ์ผ่านมาเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว ทำให้ข้อมูลอาจไม่ครบถ้วนหรือการนำเสนอข้อมูลอาจเบี่ยงเบนไปจากข้อเท็จจริงในขณะนั้น และข้อมูลบางอย่าง

อาจไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากถูกลบออกไปแล้ว ดังเช่น ข้อมูลทางเว็บไซต์ ข้อมูลประวัติ การสนทนาหรือการรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

1.5 วิธีการดำเนินการ

การศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาศิเครือข่าย กลุ่มผู้ใช้ข้อมูล และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่มีนัยสำคัญต่องานศึกษา รวมทั้งการใช้ข้อได้เปรียบจากการมีส่วนร่วมในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ที่ได้เรียนรู้การทำงาน การมีส่วนร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์งานศึกษาชิ้นนี้ โดยงานศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลที่ถูกรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) และวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาและอธิบายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

1.6 แผนการวิจัย

กิจกรรม	ปี 2557 (ปีการศึกษา ตอนต้น)	ปี 2557 (ปีการศึกษา ตอนปลาย)	ปี 2558 (ปีการศึกษา ตอนต้น)	ปี 2558 (ปีการศึกษา ตอนปลาย)	ปี 2559 (ปีการศึกษา ตอนต้น)	ปี 2559 (ปีการศึกษา ตอนปลาย)
1. ศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำโครงร่างการวิจัย						
2. สอบโครงร่างเพื่อปรับปรุงแก้ไข						
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม						
4. การสอบความก้าวหน้า						
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล						
6. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการเขียนรายงาน						
7. การสอบวิทยานิพนธ์						
8. การตรวจสอบข้อมูลและจัดพิมพ์รายงานการวิจัย						

ตารางที่ 1.1 แผนการวิจัย

1.7 การนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ ได้แก่ ที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย แผนการวิจัย การนำเสนอ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการรักษาสันติภาพ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงและประทุษวาจา ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและกระบวนการทางการเมือง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการ ได้แก่ รูปแบบวิธีการวิจัย แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ การก่อตัว องค์ประกอบ การดำเนินการ ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม และการทำงานภายใต้สภาวะที่มีความท้าทาย

บทที่ 5 บทวิเคราะห์ ได้แก่ เจ็อนไขการก่อตัวและการขับเคลื่อนการทำงาน การระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง วิธีการขับเคลื่อนการทำงาน การวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงาน และบทสรุป

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ ได้แก่ สรุปผลการศึกษารอบการอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) การอธิบายด้วยแนวคิดทฤษฎีเชิงวิชาการ

การนำเสนอเรื่องราวการทำงานของสามัญชนพลเรือนหรือการปฏิบัติการของฝ่ายที่สาม ที่พยายามสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ยังไม่ค่อยปรากฏในงานศึกษา หรือหากเคยปรากฏอยู่แล้วก็ยังไม่มีการอธิบายเชิงทฤษฎีต่อปฏิบัติการรูปแบบนี้

2) การถอดบทเรียนและทำความเข้าใจ

การศึกษาชิ้นนี้เป็นการอธิบายความสำคัญต่อการมีตัวตนกลุ่มทำงานผ่านการอธิบายด้วยกรอบศึกษาทางสังคมศาสตร์ คือ ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคมรูปแบบนี้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาของบทนี้เป็น การนำเสนอแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย: ศึกษากรณีศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้พิจารณาและวิเคราะห์ศูนย์ข้อมูลฯ ปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น รวมถึงขยายความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1: แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎี 4 กลุ่มแนวคิด คือ

- แนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ
(Unarmed Civilian Peacekeeping: UCP)
- แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี
(Non - violent Action)
- แนวคิดสามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุงและประทุษวาจา
(Galtung’s Violence Triangle and Hate Speech)
- ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง
(Resource Mobilization Theory and Political Process Theory)

ส่วนที่ 2: งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ส่วนที่ 3: กรอบแนวคิดการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้พยายามอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธโดยถูกพัฒนาจากรอบแนวคิด 2 แนวคิด คือ ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Peacekeeping: UCP) และปฏิบัติการสันติวิธี (Non – violent Action) โดยก่อนการนำเสนอสาระสำคัญของกรอบศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ผู้ศึกษาเห็นว่าต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสองแนวความคิดนี้ก่อนเพื่อสร้างกรอบความเข้าใจต่อหลักคิดสำคัญที่ถูกนำไปพัฒนากรอบศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ มีสาระสำคัญดังนี้

2.1 แนวคิดปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Peacekeeping: UCP)

แนวความคิดนี้ยังมีอีกหลายชื่อเรียก ดังเช่น การป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Protection) (Birkeland, 2016) การสร้างความมั่นคงปลอดภัยที่ปราศจากอาวุธ (Security Without Weapons) (Wallace, 2016) โดยแนวคิด UCP สามารถสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบปฏิบัติการ ยุทธวิธีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) รูปแบบหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

ขณะที่ผู้ศึกษาทำงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า การอธิบายงานศึกษาวิจัยด้วยแนวคิด UCP ยังมีไม่มากนักแม้จะเป็นงานศึกษาวิจัยของต่างประเทศก็ตาม ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงอธิบายสาระสำคัญของแนวคิดนี้เพื่อสร้างความเข้าใจมากขึ้น โดยแบ่งการอธิบายออกเป็น 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1) นิยามความหมาย 2) แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมา 3) การจำแนกประเภท 4) กระบวนการทำงาน 5) บทเรียนจากกรณีศึกษา และ 6) ส่วนสรุปแนวคิด มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.1 นิยามความหมาย

การศึกษารอบแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) พบว่าปฏิบัติการตั้งอยู่บนการให้ความหมายของคำ 2 คำ คือการรักษาสันติภาพโดยพลเรือน (Civilian Peacekeeping) และการป้องกันที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Protection) ดังนี้

การรักษาสันติภาพโดยพลเรือน (Civilian Peacekeeping)

การป้องกันความรุนแรงทางตรง (Direct protection) ตลอดจนการใช้อำนาจหรือการควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือผู้ก่อความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed civilians) (Schweitzer, 2010, p. 9)

การป้องกันที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Protection)

การตอบสนองด้วยปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงต่อความรุนแรงทางตรงที่เกิดขึ้นและการรักษาสันติภาพด้วยปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อปกป้องปัจเจกบุคคลหรือชุมชน รวมทั้งการป้องกันที่ปราศจากอาวุธอาจนำไปสู่การสร้างพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสภาวะสันติภาพและการยกระดับให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงสามารถป้องกันความรุนแรง

โดยปราศจากอาวุธได้ด้วยตนเองเพื่อนำไปสู่การสร้างสภาวะสันติภาพที่มีความยั่งยืน (Sustainable peace) หรือการสร้างความเข้มแข็งต่อโอกาสเพื่อสันติภาพ (Stronger opportunities for Peace) (Julian, 2010, p. 37)

ดังนั้น นิยามความหมายของคำว่า ปฏิบัติการการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) จึงเกี่ยวข้องกับ การป้องกันยับยั้งความรุนแรงทางตรง ด้วยปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed civilian) เพื่อการยับยั้งความรุนแรงทางตรง (Direct violence) ด้วยการป้องกันโดยตรง (Direct protection) และ การสร้างสภาวะที่เอื้อต่อสันติภาพ ด้วยปฏิบัติการที่สนับสนุนการสร้างพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพ โดยสนับสนุนให้ ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงมีความเข้มแข็งและสามารถยกระดับเป็นผู้ที่สามารถป้องกันความรุนแรงด้วยตัวเองได้ อันเป็นแนวทางที่เอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาวหรือสภาวะสันติภาพที่มีความยั่งยืนขึ้นในพื้นที่ (Birkeland, 2016, p. 6)

การนำเสนอลำดับถัดไปเป็นการนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการก่อตัวและพัฒนาการของแนวคิด UCP ภายใต้หัวข้อ “แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมา” มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.2 แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมา

การศึกษาการก่อตัวของแนวคิด UCP พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การก่อตัวของแนวคิดปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยอย่างน้อย 4 ประเด็น ได้แก่

(1) หลักการการรักษาสันติภาพพลเรือน (Civilian Peacekeeping)

หากพิจารณากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งรุนแรง แนวคิดด้านสันติภาพส่วนใหญ่เกิดจากการตระหนักถึงผลของความสูญเสียที่มาจากความรุนแรงที่มีแนวโน้มสูงขึ้นทั่วโลก ทั้งจากการใช้อาวุธ หรือสภาวะสงคราม (Christine Schweitzer, 2010: 7 - 8) ส่งผลทำให้หลายฝ่ายหาวิธีการจัดการเพื่อกำกับดูแลความรุนแรงและเพื่อสร้างความปลอดภัยแก่พลเรือน จนกลายเป็นหลักการเพื่อสันติภาพ (Approach to Peace) สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (Wallis, 2010, p. 25)

การรักษาสันติภาพ (Peacekeeping) - ปฏิบัติการมุ่งเป้าหมายจัดการด้าน “พฤติกรรม” เพื่อยับยั้งหรือลดความรุนแรงที่เกิดขึ้น และสร้างเงื่อนไขปัจจัยที่สร้างโอกาสหรือสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยให้กระบวนการต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้เพื่อเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในพื้นที่

การสร้างสันติภาพ (Peacebuilding) - ปฏิบัติการมุ่งเป้าหมายจัดการด้าน “สาเหตุหรือสภาวะ” เพื่อจัดการเงื่อนไขหรือสภาวะที่นำไปสู่ความขัดแย้งเพื่อลดเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงหรือการสร้างศักยภาพการรองรับเพื่อสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งหรือสภาวะสันติภาพที่มีความยั่งยืน

ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (Peacemaking) - ปฏิบัติการมุ่งเป้าหมายจัดการด้าน “ทัศนคติ” เพื่อสร้างสภาวะสันติภาพให้เกิดขึ้นจากปฏิบัติการในฐานะผู้ไกลเกลี่ยที่ทำให้ตัวแสดงต่างๆ ภายใต้ความขัดแย้งรุนแรงได้มีการสนทนา การประนีประนอม การปรับเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกันเพื่อนำไปสู่การเจรจา การทำสัญญาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อยุติการต่อสู้หรือการใช้ความรุนแรงต่ออีกฝ่าย

โดยหลักปฏิบัติการชนิดหนึ่งที่ถูกคิดค้นขึ้นภายใต้กรอบการรักษาสันติภาพ คือ การรักษาสันติภาพพลเรือน (Civilian Peacekeeping) ภายใต้กรอบการดำเนินการขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ภายใต้สาระสำคัญที่ว่า “การปกป้องผู้คนจากได้รับอันตรายจากสงคราม” (UN, 1945)

(2) ข้อจำกัดของปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนของกองกำลังทหาร

หลักปฏิบัติการการรักษาสันติภาพพลเรือนขององค์การสหประชาชาติที่กล่าวมาข้างต้นถือได้ว่าเป็น “วาทกรรมหลัก” (Discourse) ของการรักษาสันติภาพพลเรือนที่เกิดขึ้นในช่วงแรกๆ เนื่องจากเป็นที่รับรู้ในวงกว้าง โดยช่วงแรกเป็นปฏิบัติการในฐานะกองกำลังฉุกเฉินของสหประชาชาติ (United Nations Emergency Force: UNEF) ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อตอบโต้การรุกรานของอียิปต์ในวิกฤตการณ์คลองสุเอซ (Suez canal crisis) ต่อมาปี ค.ศ. 1988 และช่วงในเวลาต่อมามีการพัฒนาแนวทางการทำงานให้สามารถปฏิบัติการร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ได้ ดังเช่น ภาครัฐ ภาคประชาสังคม เป็นต้น รวมถึงขยายขอบเขตงานไปยังด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพซึ่งยังคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (Schweitzer, 2010, p. 8)

อย่างไรก็ตามปฏิบัติการขององค์การสหประชาชาติมักฉายภาพของปฏิบัติการของ “กองกำลังทหารติดอาวุธ” ดังเช่น กองกำลังทหารใส่หมวกน้ำเงิน (Blue Helmet) กองกำลังทหารนาโต้ (NATO) ทำให้หลายฝ่ายมองว่าเป็นปฏิบัติการดังกล่าวเป็น “การก่อสงครามเพื่อรักษาสันติภาพ” (Militarization of Peacekeeping) (Schweitzer, 2010, pp. 8 - 9) รวมถึงการเล็งเห็นถึงข้อจำกัดจากการใช้กองกำลังทหารติดอาวุธเพื่อปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ได้แก่

การระดมทรัพยากรจำนวนมาก

ปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนโดยกองกำลังทหารจำเป็นต้องระดมทรัพยากรด้านต่างๆ จำนวนมาก (บุคคล งบประมาณ เครื่องมือ ยุทโธปกรณ์จำเป็นต่างๆ) เพื่อปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Birkeland, 2016, pp. 68 - 69)

การเข้าถึงรากของปัญหาที่แท้จริง

ปฏิบัติการโดยกองกำลังทหารมักเป็นปฏิบัติการภายใต้คำสั่งของผู้มีอำนาจ รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการอาจไม่เหมาะสมสำหรับ “สงครามรูปแบบใหม่” (New wars) ที่ความรุนแรงเกิดขึ้นจากความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ซับซ้อน (Carriere, 2010, p. 19) หรือความรุนแรงจากความเชื่อมั่นบางอย่างของบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมขบวนการปรากฏในช่วง ค.ศ. 2016 - 2017 จนสร้างความท้าทายให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงของยุโรป (กานท์กลอน รักธรรม, 2560)

ขีดจำกัดปฏิบัติการของกองกำลังรักษาสันติภาพ

ปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อปฏิบัติการภาคสนามที่จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตัวแสดงต่างๆ ในพื้นที่ อย่างไรก็ตามปฏิบัติการดังกล่าวอาจประสบข้อจำกัดอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ข้อจำกัดด้านระยะเวลาปฏิบัติการที่ค่อนข้างสั้น (ปฏิบัติการทั่วไปใช้ระยะเวลา 6 เดือน) 2) ข้อจำกัดด้านการสร้างความมั่นใจต่อคนในพื้นที่ เนื่องจากบางพื้นที่ไม่ยอมรับการปฏิบัติการที่มาจากกองกำลังทหารหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับอาวุธ เนื่องจากความหวาดระแวง (Carriere, 2010, pp. 19 - 21, 23) หรือมีประสบการณ์ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ดังเช่น การถูกโจมตี ภาวะการบาดเจ็บ เป็นต้น และ 3) ข้อจำกัดต่อการส่งเสริมบทบาทสตรีในปฏิบัติการรักษาสันติภาพ เนื่องจากยังคงมีสัดส่วนร้อยละ 29 จากผู้ปฏิบัติการรักษาสันติภาพทั้งหมด จึงทำให้ถูกมองว่ายังเป็นสัดส่วนที่น้อย

สำหรับการให้ความสำคัญต่อเพศภาวะต่อการปฏิบัติการหรือเจรจาสันติภาพ (Birkeland, 2016, p. 73; UN, 2014)

กองกำลังรักษาสันติภาพกลายเป็นผู้ก่อความรุนแรง

ปฏิบัติการของกองกำลังรักษาสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรง หลายกรณีที่กองกำลังอาจกลายเป็นตัวแสดงที่ก่อความรุนแรงเสียเอง เนื่องจาก 1) กองกำลังดังกล่าวสามารถใช้กำลังได้ด้วยเงื่อนไขการป้องกันตัวเอง (Self - defense) 2) การวางบทบาทตัวเองไม่เหมาะสมอาจถูกมองว่าเข้าข้างต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ 3) ปฏิบัติการเมื่อประสบภาวะกดดันต่อการตัดสินใจที่มีความเสี่ยงต่อการจัดการสถานการณ์ด้วยการใช้กำลัง อันส่งผลให้แนวโน้มทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงเพิ่มมากขึ้นได้ (Wallis, 2010, pp. 29 - 31)

กรณีศึกษาที่แสดงถึงข้อจำกัดปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยกองกำลังทหาร ดังเช่นปฏิบัติการของกองกำลังทหารขององค์การสหประชาชาติ พื้นที่ดาร์ฟูร์ ประเทศซูดาน (Union - United Nations Mission in Darfur: UNAMID) ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 2007 จนถึงปัจจุบันพบถึงข้อจำกัดของปฏิบัติการจากการถูกมองเป็นคู่ขัดแย้งและทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตกเป็นเป้าหมายของการใช้ความรุนแรง และกลายเป็นเหยื่อความรุนแรง (Reuters, 2015) อีกทั้งพบว่าเจ้าหน้าที่รักษาสันติภาพตกอยู่ในฐานะเหยื่อความรุนแรงยังปรากฏในพื้นที่อื่นเช่นกัน ดังเช่น ประเทศมาลี (BBC, 2014) สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก เป็นต้น (Reuters, 2016)

อีกด้านหนึ่งก็พบถึงกองกำลังรักษาสันติภาพในฐานะผู้ก่อความรุนแรง เนื่องจากการใช้ความรุนแรงโดยอาวุธกับพลเรือนพื้นเมืองจนมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต (Reuters, 2015) หรือความเกี่ยวข้องกับประเด็นอื้อฉาวและการล่วงละเมิดทางเพศเด็กและสตรี (Sexual abuse) ดังข้อมูลจำนวนมากในรายงานเกี่ยวกับภารกิจรักษาสันติภาพในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก ไลปีเรีย ไฮติ และซูดานใต้ (Aljazeera, 2015)

(3) การแสวงหา “ทางเลือก” ต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่เกิดกับพลเรือน

ข้อจำกัดของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยกองกำลังติดอาวุธ ดังกรณี ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยกองกำลังทางทหารขององค์การสหประชาชาติ นำไปสู่การตระหนักจากหลายฝ่าย ได้แก่ ภาคประชาสังคม หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม ได้พิจารณาถึง “ทางเลือก” ของปฏิบัติการรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่กองกำลังทางทหารหรือการใช้อาวุธ ดังเช่น Peace Brigades

International (PBI), Witness for Peace (WP), Balkan Peace Team (WPT), Nonviolence Peaceforce (NP) โดยนำหลักคิดหรือปฏิบัติการรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติ ไปประยุกต์พัฒนาต่อยอดร่วมกับการมองย้อนกลับไปสู่แนวความคิดพื้นฐานที่สุดของการรักษาสันติภาพ ดังกรณี การวางสถานภาพระหว่างกลาง (Interposition) ของกลุ่มสตรีชาวแอฟริกา หลักการสันติเสนา (Shanti Sena) ของมหาตมะ คานธี จนกลายเป็นแนวความคิดรักษาสันติภาพ / การป้องกันพลเรือนโดยปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Peacekeeping / Protection: UCP) เพื่อสนับสนุนการยับยั้งความรุนแรงที่มีประสิทธิภาพและลดทอนข้อจำกัดที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพ โดยการใช้กองกำลังทางทหาร (Schirch, 2006, pp. 17 - 18; Schweitzer, 2010, pp. 10 - 12)

การศึกษาพบว่า หลักการสันติเสนาเป็นหลักคิดพื้นฐานที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ผู้ศึกษาจึงขอขยายความส่วนนี้เพื่อสร้างความเข้าใจมากยิ่งขึ้น มีสาระสำคัญดังนี้

(4) หลักสันติเสนา (Shanti Sena)

หลักการสันติเสนาของมหาตมะ คานธี เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติการสันติวิธีรูปแบบหนึ่งเกี่ยวกับกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า กองกำลังเพื่อสันติภาพ (Peace Army) โดยทำหน้าที่ป้องกันและลดโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงทางกายภาพที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะ

ดังกรณี เหตุการณ์ความขัดแย้งทางศาสนานำไปสู่การปะทะระหว่างชาวมุสลิมและชาวฮินดู ผู้ที่ปฏิบัติการสันติเสนา หรือกองกำลังเพื่อสันติภาพที่ได้รับการฝึกฝนให้มีความชำนาญจะทำหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์เพื่อเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning) หรือกรณีพบสัญญาณความรุนแรงกำลังเกิดขึ้น พวกเขาจะเข้าไปแทรกแซงสถานการณ์เพื่อลดความเสี่ยงของความรุนแรง โดยมีหลักปฏิบัติการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (Schirch, 2006, pp. 17 - 18)

ขั้นที่ 1 การทำให้ทุกฝ่ายในพื้นที่ความขัดแย้งเกิดการพูดคุย เจรจาต่อรอง หรือหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นธรรม

ขั้นที่ 2 หากสถานะตึงเครียดยังคงดำรงอยู่พวกเขาจะเรียกหน่วยของสันติเสนาจากพื้นที่อื่นๆ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการเพื่อเรียกร้องให้ผู้นำตระหนักถึงแนวทางการจัดการสถานการณ์อย่างสันติ

ขั้นที่ 3 เมื่อเหตุความรุนแรงปรากฏขึ้น กลุ่มสันติเสนาจะทำการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธวิธีขับเคลื่อนเพื่อลดทอนความรุนแรง ดังเช่น การตีพิมพ์หนังสือเพื่อแก้ไข

ปัญหาจากข่าวลือ หรือการสวดอ่อนวอนเพื่อสันติภาพ หากความรุนแรงยังคงดำเนินต่อไป กลุ่มสันติเสนาจะวางตัวเข้าไปในพื้นที่ความขัดแย้งเพื่อทำให้การสนับสนุน การกระจายข่าว หรือการสนับสนุนเงื่อนไขนำไปสู่การสร้างการสื่อสารระหว่างกลุ่ม

ขั้นที่ 4 การจัดหาที่พัก เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บ

ขั้นที่ 5 กลุ่มสันติเสนาเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานเกี่ยวกับประเด็นด้านการศึกษาที่เป็นทางการ ดังเช่น การจัดสัมมนาเพื่อการวิเคราะห์มูลเหตุของความขัดแย้ง เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การใช้ยุทธศาสตร์การรับฟังเรื่องราวของผู้คน เพื่อรับทราบการรับรู้ มุมมองหรือทัศนคติของผู้คนฝ่ายต่างๆ การรวบรวมข้อมูลและการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือการสนับสนุนด้านมนุษยธรรมและปลุกจิตสำนึก ดังเช่น การให้ความช่วยเหลือ การสร้างที่พักสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ การจัดกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับคู่ขัดแย้ง เป็นต้น

ดังนั้น หลักสันติเสนาจึงเป็นหลักการพื้นฐานที่สะท้อนถึงบทบาทของสามัญชนพลเรือนอันมีความสำคัญต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อการกำกับดูแลความรุนแรงที่ปรากฏขึ้น อีกทั้งสะท้อนถึงกรอบศึกษาเรื่องปฏิบัติสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ “ไม่ใช่เรื่องใหม่” ของสังคมมนุษย์ แต่เป็นแนวทางการทำงานที่มีมาอย่างยาวนานและมีบทบาทความสำคัญยิ่ง

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเกิดขึ้นจากข้อจำกัดของการป้องกันยับยั้งความรุนแรงกระแสหลักหรือปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนของสหประชาชาติอันถือเป็นวาทกรรมหลักที่ได้ประสบข้อจำกัดด้านต่างๆ จากการใช้กองกำลังทหารเพื่อสนับสนุนการป้องกันยับยั้งความรุนแรง (Carriere, 2010, pp. 19 - 23) รวมถึงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการกลายเป็นเหยื่อความรุนแรงหรือผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่ความขัดแย้งเสียเอง (Aljazeera, 2015; BBC, 2014) ดังนั้น องค์กรภาคประชาสังคม หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม จึงแสวงหาทางเลือกในการป้องกันยับยั้งความรุนแรงรูปแบบอื่นโดยมีการนำหลักการรักษาสันติภาพพลเรือนมาพัฒนาร่วมกับหลักการพื้นฐานที่สุดของการป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่มีแต่เดิม ดังเช่น การวางสถานภาพระหว่างกลาง และหลักการสันติเสนาจนนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดเกี่ยวกับปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อยับยั้งความรุนแรงที่ปรากฏด้วยการแสวงหาวิธีการเพื่อลดทอนเงื่อนไขที่ทำให้ความขัดแย้งพัฒนาไปเป็นความรุนแรง รวมทั้งสร้างสถานะที่เอื้อต่อการสร้างสันติภาพภายในพื้นที่ (Schirch, 2006, pp. 17 - 18; Schweitzer, 2010, pp. 10 - 12)

หากมองในฐานะพัฒนาการของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือน (UCP) สามารถสรุปเป็นแผนภาพรากฐานความคิดและรูปแบบของปฏิบัติการ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 รากฐานและรูปแบบของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือน

ที่มา: ประยุกต์จากแผนภาพ (Schweitzer, 2010, p. 11)

การนำเสนอลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนอหัวข้อ “การจำแนกประเภท” เพื่อสะท้อนถึงรูปแบบปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.3 การจำแนกประเภท

งานศึกษาที่มีผู้พยายามจำแนกประเภทของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) ได้แก่ ชไวเซอร์ (Schweitzer) วอกเกอร์ (Walker) และวอลลิส (Wallis) ทำให้ผู้ศึกษาได้จำแนกประเภทปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยจำแนกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างของตัวกระทำกร โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (Schweitzer, 2010, pp. 9 - 11; Wallis, 2010, pp. 26 - 29)

(1) ปฏิบัติการที่ก่อตัวจากภาครัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ

ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งของรัฐ หรือปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนขององค์กรระหว่างประเทศ ดังเช่น สหประชาชาติ (UN) สหภาพยุโรป (EU) มักเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการของกองกำลังทหารไม่ติดอาวุธ (Unarmed military) องค์กรตำรวจ (Police) โดยรูปแบบปฏิบัติการ

คือ ปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อการแทรกแซงข้ามเขตแดน (Nonviolent intervention across border) (Walker (1981) cited in Schweitzer, 2010, p. 9; Wallis, 2010, p. 27)

คุณลักษณะของกลุ่มปฏิบัติการลักษณะนี้ คือ การใช้กองกำลังทางทหารหรือเจ้าหน้าที่ (Staff) ที่ปราศจากอาวุธเพื่อยับยั้งความรุนแรง การสร้างความปลอดภัย หรือเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพ ดังเช่น กองกำลังไม่ติดอาวุธเพื่อรักษาสันติภาพ (Unarmed peacekeeping force) ของสหประชาชาติกับปฏิบัติการต่างๆ เพื่อรักษาสันติภาพทั่วโลกที่ปรากฏมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มหมวกเบเรต์ขาว (White Berets) ภารกิจปฏิบัติการไม่ติดอาวุธโดยรัฐ (Unarmed governmental mission) (Wallis, 2010, p. 27)

นอกจากนี้ปฏิบัติการรูปแบบนี้อาจหมายความรวมถึงตัวแทนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับรัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ ดังเช่น สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHCHR) กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) เป็นต้น เนื่องจากขอบเขตการทำงานภายในพื้นที่ปฏิบัติการความขัดแย้งรุนแรง ส่งผลให้มีบทบาทการทำงานสนับสนุนการปกป้องและการรักษาสันติภาพในพื้นที่หากพวกเขาพิจารณาว่ามีประชาชนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับผลของความรุนแรง อันสัมพันธ์ภายใต้กรอบข้อตกลงเฉพาะขององค์กร ดังเช่น อนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions) เป็นต้น (Wallis, 2010, p. 28)

(2) ปฏิบัติการที่ก่อตัวจากสามัญชนพลเรือนและภาคประชาสังคม

ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมท้องถิ่นทั้งที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่เดิม ดังเช่น กลุ่มสันติเสนา (Shanti Sena) ของมหาตมะ คานธี (Gandhi) และ อับดุล กัฟฟาร์ ข่าน (Khan) ด้วยหลักการใช้กองกำลังเพื่อสันติภาพ (Peace Army) การวางสถานภาพระหว่างกลาง (Interposition) ของกลุ่มสตรีชาวแอฟริกา ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน (Civil Right Movement) เป็นต้น รวมถึงบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานสนับสนุนด้านสันติภาพ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการพัฒนา องค์กรด้านศาสนา กลุ่มงานอาสาสมัคร (Volunteer) ดังเช่น Peace Brigades International (PBI), Witness for Peace (WP), Balkan Peace Team (WPT), Nonviolence Peaceforce (NP) เป็นต้น โดยส่งนักปฏิบัติการเข้าไปในพื้นที่ความขัดแย้งในรูปแบบของปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อการแทรกแซงจากฝ่ายที่สาม (Third party - nonviolent intervention) การแสดงตน (Presence) การติดตามเฝ้าระวัง

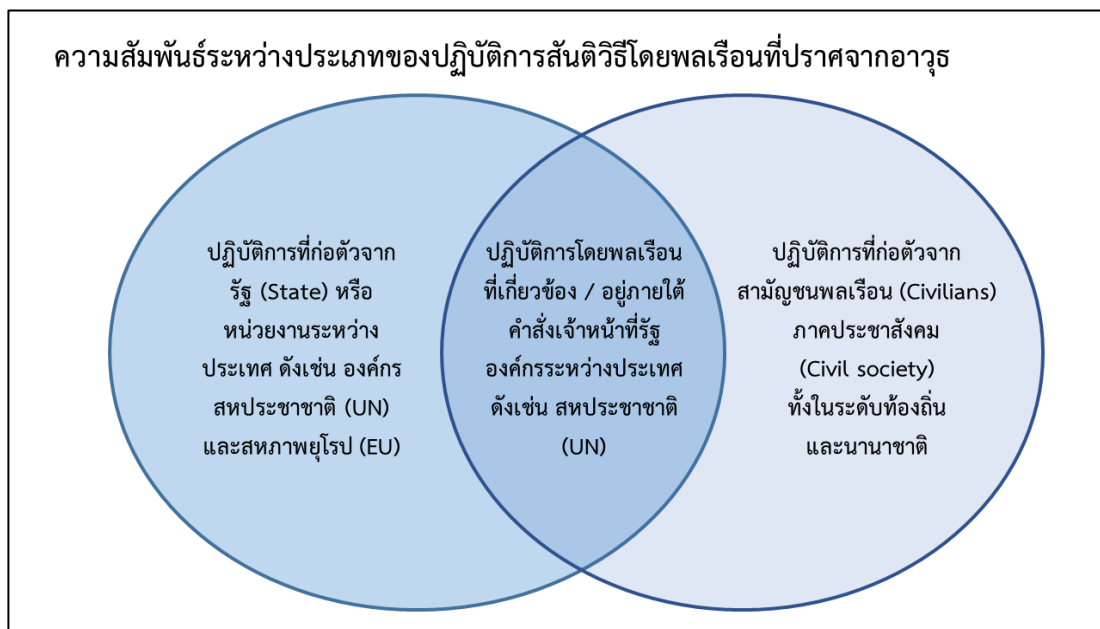
การรายงานข้อมูลที่สร้างการรับรู้ในวงกว้างทั้งระดับประเทศและนานาชาติ รวมถึงการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงต่อพลเรือน การละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนงานด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Schirch, 2006, pp. 17 - 30)

นอกจากนี้อาจหมายรวมถึงบทบาทของนักข่าว (Journalist) องค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ดังเช่น แอมเนสตี้ (Amnesty) ฮิวแมนไรตส์วอตช์ (Human Rights Watch) ที่ทำงานในบทบาทนักสังเกตการณ์จากภายนอก (Outside observer) ที่ทำการเฝ้าระวังสถานการณ์และเข้าถึงกลุ่มต่างๆ และพิจารณาได้ว่ากลุ่มไหนที่ควรจับตามองเป็นพิเศษ ซึ่งส่งผลให้ลดเงื่อนไขของความรุนแรงและความตึงเครียดของสถานการณ์ในพื้นที่ลงได้ (Wallis, 2010, p. 28)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า การปฏิบัติการที่ก่อตัวจากสามัญชนพลเรือนและภาคประชาสังคมอาจมีความสัมพันธ์กับรัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เนื่องจากปฏิบัติการอาจเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการภายใต้คำสั่งของเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรที่เป็นทางการ รวมถึงภายใต้องค์กรสหประชาชาติ (Unarmed civilians with an official mandate) ปฏิบัติการดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังด้านสิทธิมนุษยชน การเฝ้าระวังการเลือกตั้ง การป้องกันเจ้าหน้าที่ และบางครั้งเกิดขึ้นมาจากการเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจการรักษาสันติภาพขององค์กรสหประชาชาติที่มีทั้งรูปแบบปฏิบัติการพลเรือนและกองกำลังทหาร (Wallis, 2010, pp. 27 - 28)

สาระสำคัญของการจำแนกประเภทของปฏิบัติการสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทั้งตัวกระทำและรูปแบบปฏิบัติการในหลายระดับ ทั้งที่เป็นทางการ (ภาครัฐ หน่วยงานระหว่างประเทศ) กึ่งทางการและไม่เป็นทางการ (ปฏิบัติการของสามัญชนพลเรือน ภาคประชาสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ และปฏิบัติการที่มีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ) แสดงถึงปฏิบัติการยับยั้งความรุนแรงโดยปราศจากอาวุธที่สามารถใช้พื้นที่หรือช่องทางในหลายระดับเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงได้ (Schirch, 2006, pp. 56 - 64; Schweitzer, 2010, p. 50)

นอกจากนี้ผู้ศึกษามองว่าความสัมพันธ์ของรูปแบบปฏิบัติการที่มาจากรัฐหรือหน่วยงานระหว่างประเทศกับปฏิบัติการที่มาจากสามัญชนพลเรือนหรือภาคประชาสังคม สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการอธิบายกระบวนการทำงานตามหลัก UCP เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบและวิธีการทำงานรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงและสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพ ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการทำงาน” ดังนี้

2.1.4 กระบวนการทำงาน

การศึกษาพบว่า กระบวนการทำงานของปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ สามารถสร้างความเข้าใจต่อประเด็นเป้าหมาย วิธีการทำงาน และกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังแผนภาพ การอธิบายองค์ประกอบของปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธของ เมล ดันแคน (Mel Duncan) ดังนี้

องค์ประกอบของปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

การประยุกต์จากแผนภาพนำเสนอของ (Duncan, 2015) โดยอธิบายถึงเป้าหมายการทำงาน (วงกลมด้านในสุด) ผ่านวิธีการทำงาน และกิจกรรมต่างๆ (วงกลมระหว่างกลางและด้านนอกสุด) ของปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Protection; UCP)

ภาพที่ 2.3 องค์ประกอบของปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

ที่มา: (Duncan (2015) cited in Birkeland, 2016, p. 12)

แผนภาพข้างต้นสามารถจำแนกการอธิบายกระบวนการทำงานออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) เป้าหมายของปฏิบัติการ 2) ความพยายามสร้างพลังเพื่อสนับสนุนและการป้องกัน และ 3) ยุทธวิธีปฏิบัติการ มีสาระสำคัญดังนี้

(1) เป้าหมายของปฏิบัติการ

เป้าหมายของปฏิบัติการถือเป็นสาระสำคัญหลักเพื่อเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันปฏิบัติการ เพื่อสร้างการสนับสนุนและการป้องกัน และการกำหนดยุทธวิธีของปฏิบัติการ หากพิจารณาองค์ประกอบของปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (ดังแผนภาพ 2.3 ข้างต้น) จะเป็นการอธิบายวงกลมส่วนในสุด โดยเป้าหมายปฏิบัติการสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประการ คือ

การป้องกันความรุนแรง (Violence prevention)

เป้าหมายเพื่อป้องกันพลเรือนจากความรุนแรงทางกายภาพที่ปรากฏด้วยวิธีการป้องกันและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลดทอนเงื่อนไขความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง (Julian, 2010, p. 37) (ดังเช่น พื้นที่กันชน พื้นที่สันติภาพ) รวมถึงแนวทางสร้างเงื่อนไขไปสู่การผลักดันการแก้ไขปัญหาทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างอีกด้วย (Schirch, 2006, p. 56)

การเพิ่มระดับความปลอดภัยและความมั่นคง (Increase safety & security)

การส่งเสริมเงื่อนไขที่ทำให้ความรุนแรงไม่ปรากฏ ทั้งจากการฝึกรบ การให้ความรู้ต่อพลเรือนและชุมชนในพื้นที่ความขัดแย้งเข้าใจถึงวิธีการป้องกันความรุนแรงโดยปราศจากอาวุธ หลักปฏิบัติการสันติวิธี และการวางยุทธศาสตร์เพื่อด้านสันติภาพเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งจากนักปฏิบัติการด้านสันติภาพ ชุมชนท้องถิ่น และตัวแสดงต่างๆ ที่อยู่ภายในพื้นที่ความขัดแย้ง (Schirch, 2006, pp. 37 - 39)

การสร้างความเข้มแข็งด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อสันติภาพในท้องถิ่น (Strengthening local peace infrastructures)

ปฏิบัติการพยายามสนับสนุนให้พลเรือนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบหรือตกเป็นเหยื่อความรุนแรง หรืออยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง ให้สามารถป้องกันและสร้างความปลอดภัยด้วยตนเองได้จากการสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งให้พลเรือนและชุมชนเหล่านั้นมีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อ

การปฏิบัติการยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธด้วยตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาว (Schirch, 2006, pp. 39 - 43)

สาระข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) เกี่ยวข้องกับทั้งเป้าหมายระยะสั้น คือ การป้องกันและยับยั้งความรุนแรงที่ปรากฏ และเป้าหมายระยะยาว คือ การสนับสนุนให้สามัญชนพลเรือน ชุมชนสามารถจัดการแสวงหาแนวทางป้องกันหรือหาทางออกต่อความขัดแย้งรุนแรงด้วยตนเองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาว (Julian, 2010, p. 42)

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการอธิบายถึงเงื่อนไขที่สร้างความชอบธรรมหรือสนับสนุนให้ปฏิบัติการสามารถขับเคลื่อนเพื่อบรรลุเป้าหมายได้ในหัวข้อ “ความพยายามสร้างพลังเพื่อการสนับสนุนและการป้องกัน” ดังนี้

(2) ความพยายามสร้างพลังเพื่อการสนับสนุนและการป้องกัน

การพิจารณาถึงเงื่อนไขที่สนับสนุนให้ปฏิบัติการหรือกิจกรรมต่างๆ สามารถเกิดขึ้นและดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ หากพิจารณาองค์ประกอบของปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (ดังแผนภาพ 2.3 ข้างต้น) จะเป็นการอธิบายวงกลมส่วนที่สองถัดจากส่วนในสุด การศึกษาพบว่าเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการ (Nonviolence)

ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญหนึ่งที่ขับเคลื่อนสร้างการเปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง โดยมีบทบาทต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานต่างๆ เพื่อการสนับสนุนการป้องกันพลเรือนและชุมชน รวมทั้งเอื้อต่อการสร้างพื้นที่หรือโอกาสต่อการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งจากพลเรือน ชุมชน และตัวแสดงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Julian, 2010, p. 38) หากพิจารณาพบว่า ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการสามารถสนับสนุนปฏิบัติการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธได้ เนื่องจาก

การสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับ

ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการสามารถสนับสนุนการทำงานของปฏิบัติการสันติภาพสามารถเข้าถึงและได้รับการยอมรับจากพลเรือนและชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากพลเรือนและชุมชนมักมีความหวาดระแวงในการป้องกันความรุนแรงจากการใช้อาวุธเพราะเล็งเห็นว่าวิธีการดังกล่าว

ยิ่งกระตุ้นความเสี่ยงต่อการตกเป็นเป้าหมายการโจมตีและการปะทะแทนที่จะทำให้พวกเขาอดพ้น ความรุนแรง ดังนั้น หลายชุมชนจึงให้ความสำคัญต่อการวางตัวเป็นกลางและปฏิบัติตามแนวทาง สันติภาพ ดังกรณี ชุมชน San José de Apartadó ของประเทศโคลัมเบียที่พยายามวางบทบาท สถานภาพเป็นกลางและประกาศว่าชุมชนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอาวุธหรือสนับสนุนกลุ่มใดๆที่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้ง ส่งผลทำให้ชุมชนเอื้อต่อการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนชุมชนด้วยปฏิบัติการสันติวิธีและการยับยั้งความรุนแรงของกลุ่มติดอาวุธ หรือสร้าง ความปลอดภัยต่อชุมชนในกรณีกลุ่มติดอาวุธได้ทำการละเมิดพื้นที่สันติภาพ (Julian, 2010, p. 38)

การลดทอนเงื่อนไขของวัฏจักรความรุนแรง

ปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่นอกจากส่งผลต่อการยับยั้งความรุนแรงทางตรง (Direct violence) อาจส่งผลต่อการลดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence) และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural violence) ได้ เนื่องจากปฏิบัติการยังสนับสนุนให้ตัวแสดง กลุ่มต่างๆ มีการตระหนักเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงหรือการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงนำไปสู่การลดทอนเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดวัฏจักรของความรุนแรงรอบใหม่ (Cycle of violence) (Birkeland, 2016, p. 20; Julian, 2010, p. 38)

การแสวงหาทางออกของอนาคตร่วมกัน

ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการถือเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งและป้องกันยับยั้งรุนแรง จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มากกว่าการใช้ความรุนแรงที่มีจำกัดการจัดการที่เกี่ยวข้อง เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือมุ่งทำให้ฝ่ายตรงข้ามสูญหายไป ดังนั้น ทรรศนะของ ชไวเซอร์ (Schweitzer) จึงมองว่า ปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรงจึงเป็นวิธีการค้นหาหนทาง แห่งอนาคตร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อจัดการความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้น (Schweitzer, 2001 cited in Julian, 2010)

นอกจากความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการได้สะท้อนถึง *เงื่อนไขภายใน* ที่หนุนเสริมพลัง ที่มาจาก “วิธีการ” ของตัวปฏิบัติการเอง ขณะเดียวกันหากพิจารณาถึง *เงื่อนไขภายนอก* ที่สนับสนุน ปฏิบัติการสามารถเชื่อมโยงไปยังประเด็นเรื่องอำนาจและความชอบธรรมของปฏิบัติการที่เกิดขึ้น โดยจะถูกอธิบายในหัวข้อ “แหล่งที่มาของอำนาจ” ดังนี้

แหล่งที่มาของอำนาจ (Source of power)

เชริค (Schirch) ได้กล่าวถึง ที่มาของอำนาจที่ทำให้พลเรือนที่ปราศจากอาวุธสามารถดำเนินการต่างๆ เพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงและสร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างสภาวะสันติภาพ โดยเกี่ยวข้องกับเงื่อนไข 3 ส่วน ได้แก่ 1) อำนาจทางศีลธรรม 2) อำนาจทางกฎหมาย และ 3) การสร้างความน่าสนใจในสื่อ มีสาระสำคัญดังนี้ (Schirch, 2006, pp. 44 - 45)

อำนาจทางศีลธรรม (Moral authority)

ปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธสามารถใช้อำนาจทางศีลธรรมเพื่อสนับสนุนการป้องกันพลเรือนและชุมชนจากการถูกคุกคามหรือการใช้ความรุนแรงได้ เนื่องจากพวกเขามีศักยภาพต่อการเตือนกลุ่มติดอาวุธ กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในความขัดแย้งให้ตระหนักถึงค่านิยมทางศีลธรรมขั้นพื้นฐาน รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชน อันเป็นผลมาจากกระแสกดดันจากประชาคมนานาชาติ (International community)

อำนาจทางกฎหมาย (Legal authority)

เนื่องจากรูปแบบของปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับการทำงานภาคสนาม (Field work) ที่จำเป็นต้องมีการติดตามเป้าหมายสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นถือเป็นการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (First hand data) ทำให้ข้อมูลสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือหรือเพื่อสนับสนุนกระบวนการทางกฎหมายระหว่างประเทศ (International law) เพื่อสนับสนุนการบังคับใช้หรือสร้างแรงกดดันต่อผู้ก่อความรุนแรงหรือผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศยังส่งผลให้ปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธสามารถหยิบใช้อำนาจกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อยับยั้งหรือสร้างกระแสกดดันต่อผู้ก่อความรุนแรงหรือผู้กระทำความผิดจากการใช้ข้อมูลที่ถูกรวบรวมหรือหลักฐานที่ได้ถูกบันทึกไว้

การสร้างความน่าสนใจในสื่อ (Media attention)

อำนาจหรือความชอบธรรมของปฏิบัติการส่วนหนึ่งเกิดจากการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนทั้งจากการรายงานข้อมูลหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือ หรือนำเสนอบทบาทการทำงานของกลุ่มปฏิบัติการผ่านสื่อกระแสหลัก ดังเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่ปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการนำเสนอข้อมูลไปยังผู้คนจำนวนมากในวงกว้าง

และรวดเร็ว โดยหากการสื่อสารผ่านสื่อช่องทางต่างๆ สามารถทำให้เรื่องราวการทำงานเป็นที่รับรู้ หรือได้รับความสนใจจากผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม ผลลัพธ์ของการสื่อสารอาจนำไปสู่การสร้างเงื่อนไข หรือโอกาสต่อการระดมทรัพยากรสำคัญของปฏิบัติการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้น

เงื่อนไขสำคัญ 2 ประการข้างต้น ได้สะท้อนถึงการสร้างพลังหรือความชอบธรรมทั้งต่อปฏิบัติการที่เกิดขึ้นและการสร้างสถานะที่เอื้อต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง โดยเกี่ยวข้องกับทั้งเงื่อนไขภายในที่มาจากตัวปฏิบัติการเอง (ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการ) และเงื่อนไขภายนอก อันสัมพันธ์กับหลายปัจจัย (การมีส่วนร่วมการทำงานกับตัวแสดงต่างๆ การสนับสนุนการทำงาน ภายใต้อำนาจทางศีลธรรม อำนาจทางกฎหมาย และการสร้างความน่าสนใจในสื่อ) โดยเงื่อนไขเหล่านี้ ล้วนเอื้อต่อการสร้างโอกาสเพื่อระดมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนปฏิบัติการและเอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับวิธีการทำงานและกิจกรรมภายใต้หลักการ รักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ผ่านหัวข้อ “ยุทธวิธีปฏิบัติการ” มีสาระสำคัญดังนี้

(3) ยุทธวิธีปฏิบัติการ

ยุทธวิธีของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธนั้นเกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานและกิจกรรมรูปแบบต่างๆ หากพิจารณาองค์ประกอบของ (ดังแผนภาพ 2.3 ข้างต้น) จะเป็นการอธิบายวงกลมส่วนที่สามและวงนอกสุด โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

การมีส่วนร่วมเชิงรุก (Proactive engagement)

ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเชิงรุกประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ 1) สถานภาพ ระหว่างกลาง (Interposition) 2) การส่งเสริมเพื่อสร้างการป้องกัน (Protective accompaniment) และ 3) การแสดงตนเพื่อการป้องกัน (Protective presence) ดังนี้

สถานภาพระหว่างกลาง (Interposition)

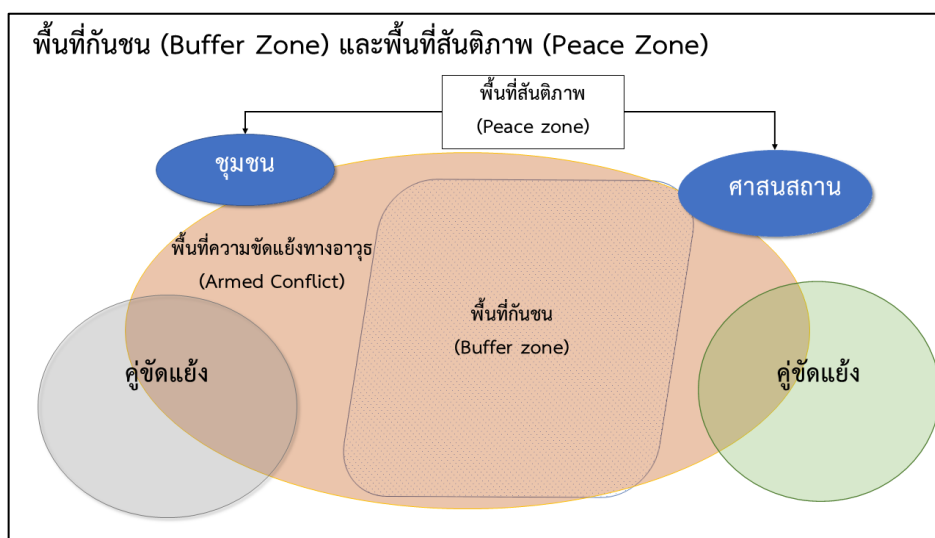
การวางสถานภาพระหว่างกลางของผู้ปฏิบัติการสันติภาพเพื่อสนับสนุนให้กลุ่มสามารถ สร้างการสื่อสารกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือคู่ขัดแย้งได้ รวมถึงการใช้อำนาจทางศีลธรรม เพื่อป้องกันความรุนแรงทางตรงและจัดหาพื้นที่ที่ใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการปฏิบัติการ ไม่ใช่ความรุนแรงได้ (Schirch, 2006, pp. 32 - 33)

การส่งเสริมการป้องกัน (Protective accompaniment)

ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างการป้องกันและการยับยั้งความรุนแรง ประกอบด้วย

พื้นที่กันชน (Buffer zone) - การกำหนดพื้นที่ตามข้อตกลงสันติภาพ (Peace agreement) เพื่อลดเงื่อนไขการเผชิญหน้าหรือการใช้ความรุนแรงของกลุ่มคู่ขัดแย้งและแยกแต่ละฝ่ายออกจากกัน เพื่อป้องกันการขยายตัวของความขัดแย้งรุนแรง ซึ่งมักมีปฏิบัติการติดตามเฝ้าระวังหรือการตรวจตรา โดยกลุ่มปฏิบัติงานด้านการรักษาสันติภาพ นอกจากนี้พบว่า พื้นที่กันชนมักเกี่ยวข้องกับข้อตกลงการหยุดยิงรวมถึงข้อตกลงอื่น ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นกลางและเป็นพื้นที่ปลอดภัยของผู้คนจากการปะทะด้วยอาวุธ (Schirch, 2006, pp. 31 - 32)

พื้นที่สันติภาพ (Peace zone) - การระบุเขตปลอดภัยจากการเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นกลาง (Neutralized) พื้นที่ปราศจากกองกำลังติดอาวุธ (Demilitarized) พื้นที่ต่อต้านการใช้อาวุธ (Weapons – exclusion) พื้นที่ของการสถาปนาความเชื่อมั่น (Confident – building) หรือพื้นที่การเจรจา (Negotiation zone) โดยพื้นที่ปลอดภัยถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันพลเรือน ภายในพื้นที่ปลอดภัยมักไม่อนุญาตให้ใช้อาวุธและมักเป็นพื้นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่การเยียวยา รักษาผู้ได้รับบาดเจ็บจากทุกฝ่าย ทำให้พื้นที่จึงมีลักษณะเป็นพหุนิยมหรือใช้เพื่อกิจกรรมสาธารณะ ดังเช่น การสนับสนุน การสนทนา หรือการเจรจาต่อรองที่นอกเหนือจากกฎของสงคราม ข้อตกลงการหยุดยิง โดยพื้นที่มีลักษณะแยกตัวออกจากพื้นที่ความขัดแย้งอย่างชัดเจน (Schirch, 2006, pp. 33 - 34) สำคัญข้างต้นเกี่ยวกับพื้นที่กันชน และพื้นที่สันติภาพ อาจสามารถอธิบายได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.4 พื้นที่กันชน (Buffer zone) และพื้นที่สันติภาพ (Peace zone)

การแสดงตนเพื่อการป้องกัน (Protective presence)

การแสดงตนของอาสาสมัครหรือผู้ปฏิบัติการสันติภาพเพื่อสนับสนุนการป้องกันทั้งระดับปัจเจกบุคคล ดังเช่น พลเรือน แกนนำกลุ่มภาคประชาสังคม เป็นต้น กลุ่มองค์กร กลุ่มที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากพบว่า ปฏิบัติการแสดงตนจากฝ่ายที่สามเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนทำงานภาคประชาสังคมระหว่างประเทศในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงสามารถลดเงื่อนไขการเผชิญหน้าหรือความรุนแรงทางกายภาพหรือการโจมตี รวมถึงการสร้างควมไว้วางใจร่วมกันที่ทำให้สามารถยับยั้งภัยคุกคามที่ล่วงรู้ได้หรือการก่อความรุนแรงแบบไม่เจาะจงได้ (Schirch, 2006, pp. 35 - 37)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมเชิงรุกจึงเป็นรูปแบบวิธีการทำงานเพื่อสนับสนุนการสร้างเงื่อนไขพื้นฐานที่เอื้อต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงและการสร้างการมีส่วนร่วมกับตัวแสดงต่างๆ ทั้งจากตัวปฏิบัติการเอง (การวางสถานภาพฝ่ายที่สาม) และการสร้างสภาพแวดล้อม (การส่งเสริมการป้องกันและการแสดงตนเพื่อการป้องกัน)

การติดตามเฝ้าระวัง (Monitoring)

ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์ (Observe) การเฝ้าระวัง (Monitor) การตรวจสอบ (Investigate) การกำกับดูแล (Supervise) และการรวบรวมหลักฐาน (Documents) เพื่อติดตามกิจกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับความขัดแย้ง ดังเช่น ปฏิบัติการทางทหาร การละเมิดข้อตกลง การหยุดยิง การโจมตีพลเรือน เสรีภาพของการเคลื่อนไหวของสามัญชนพลเรือน การแลกเปลี่ยนตัวประกัน (พลเรือน นักโทษ) ภายใต้สภาวะสงคราม การเคลื่อนไหวของกองกำลังข้ามเขตแดน ข้อตกลงการควบคุมอาวุธ การเก็บกวาดทุ่นระเบิด การพิจารณาอุปสรรคต่อการให้บริการที่จำเป็น การสับเปลี่ยนกองกำลังทางทหาร การพิจารณาการจัดตำแหน่งหรือการวางกองกำลังทางทหาร ในเหตุการณ์ การจับตัวประกันหรือการสูญหายของบุคคล การลักพาตัวภายในแคมป์ผู้ลี้ภัย การลงคะแนนเสียงและการเลือกตั้ง การทำการเกษตรหรือการใช้แรงงานภายใต้พื้นที่ที่มีความเฉพาะ เป็นต้น (Schirch, 2006, pp. 37 - 38)

ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจึงมีความสัมพันธ์การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ประเมินผลหรือสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรง ดังนั้น ปฏิบัติการมักเกี่ยวข้องกับการทำงานรูปแบบผู้สังเกตการณ์จากฝ่ายที่สาม (Third party observer) เพื่อสามารถติดตามการทำงานหรือกิจกรรมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ความขัดแย้งเพื่อสนับสนุนการรวบรวมและสื่อสารข้อมูลเพื่อลดทอน

ความขัดแย้งรุนแรงจากการตอบสนองของเครือข่าย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือประชาคมระหว่างประเทศ (Schirch, 2006, pp. 38 - 39)

หากพิจารณารูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวัง พบว่า สามารถจำแนกแนวทางปฏิบัติการออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การเฝ้าระวังข้อตกลงหยุดยิง (Ceasefire monitoring) 2) การควบคุมข่าวลือ (Rumor control) และ 3) การแจ้งเตือนล่วงหน้าและการตอบสนองล่วงหน้า (Early warning and Early respond) ดังนี้

การเฝ้าระวังข้อตกลงหยุดยิง (Ceasefire monitoring)

ปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังและติดตามว่าทุกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงการหยุดยิงหรือไม่ โดยการเฝ้าระวังข้อตกลงหยุดยิงอาจเป็นปฏิบัติการร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติการเฝ้าระวังร่วมกับตัวแสดงในพื้นที่ รวมถึงปฏิบัติการอาจเกี่ยวข้องกับการจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นกับพลเรือน การปกป้องพลเรือน และการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อสนับสนุนการสร้างความปลอดภัยของพลเรือนในพื้นที่ หรือหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้น (Wallis, 2010, p. 27)

การควบคุมข่าวลือ (Rumor control)

การเฝ้าระวังในฐานะผู้สังเกตการณ์จากฝ่ายที่สาม ส่งผลให้การทำงานเป็นการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (First hand data) ที่มีจากกลุ่มที่ทำงานไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย วางสถานภาพระหว่างกลาง ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง และข้อมูลที่ถูกสื่อสารเป็นการบันทึกข้อเท็จจริง (Facts) ของเหตุการณ์ที่ปรากฏ ดังนั้น ข้อมูลที่ถูกสื่อสารจึงมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือและเป็นกลางที่สามารถสนับสนุนการลดทอนข่าวลืออันเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ขยายตัว นอกจากนี้ การควบคุมข่าวลืออาจเกี่ยวข้องปฏิบัติการเพื่อเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้ขัดแย้ง ในทุกระดับ การจัดหาสถานที่ปลอดภัยหรือพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อทำให้กลุ่มต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งได้มาพบปะพูดคุยกันอีกด้วย (Birkeland, 2016, p. 31; Schirch, 2006, p. 83)

การแจ้งเตือนล่วงหน้าและการตอบสนองล่วงหน้า (Early warning and Early respond)

ระบบการแจ้งเตือนล่วงหน้าหรือการตอบสนองล่วงหน้าเป็นการสื่อสารข้อมูลที่ถูกระบุว่า ประเมินผลข้อมูลที่ถูกรวบรวมจากสถานการณ์ที่สังเกตเห็นถึงแนวโน้ม (Trend) บางอย่าง ส่งผลให้มีการส่งสัญญาณไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งเตือนหรือการตอบสนองต่อเงื่อนไขบางอย่าง

เพื่อการป้องกันหรือยับยั้งเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความรุนแรงหรือลดทอนความรุนแรงที่มีแนวโน้มขยายตัวขึ้น (Birkeland, 2016, p. 32; Schweitzer, 2010, p. 49)

ดังนั้น การติดตามเผื่อระวังจึงเกี่ยวข้องกับวิธีการต่างๆ เพื่อติดตามกิจกรรมที่สัมพันธ์กับความขัดแย้ง ในฐานะผู้สังเกตการณ์จากฝ่ายที่สามที่พิจารณาว่าทุกฝ่ายยังปฏิบัติตามข้อตกลงที่ไม่ใช้ความรุนแรง การรวบรวมข้อมูลเพื่อสื่อสารข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสถานการณ์เพื่อสร้างการป้องกัน การควบคุมข่าวลือ การแจ้งเตือนหรือตอบสนองล่วงหน้าไปยังกลุ่มต่างๆ เมื่อพบถึงเงื่อนไขหรือแนวโน้มความรุนแรง รวมทั้งสร้างจัดหาพื้นที่หรือสร้างช่องทางการสื่อสารเพื่อให้ตัวแสดงทุกฝ่ายสามารถพบปะพูดคุยเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการมีส่วนร่วมต่อการจัดการหรือหาทางออกร่วมกัน เพื่อลดทอนเงื่อนไขความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้น

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ (Relationship building)

ปฏิบัติการของพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในฐานะปฏิบัติการจากฝ่ายที่สาม มีความจำเป็นต้องสร้างปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงต่างๆ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทุกฝ่ายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการป้องกัน การยับยั้งความรุนแรง และการแสวงหาทางออกของความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Carriere, 2010, p. 20) โดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อาจจำแนกแนวทางปฏิบัติการออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การสร้างความเชื่อมั่น (Confidence building) และ 2) การเจรจาหลายฝ่ายหลายช่องทาง (Multi - track dialogue) ดังนี้

การสร้างความเชื่อมั่น (Confidence building)

ปฏิบัติการต่างๆ มีความจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และบริบทของความขัดแย้ง เพื่อการวางบทบาทการทำงานที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกับทุกฝ่าย รวมถึงความต่อเนื่องของปฏิบัติการที่เกิดขึ้น โดยเงื่อนไขเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจจากกลุ่มต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งว่าสามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อสนับสนุนการป้องกันและการยับยั้งความรุนแรง (Wallis, 2010, pp. 31 - 32)

การเจรจาหลายฝ่ายหลายช่องทาง (Multi - track dialogue)

ปฏิบัติการจำเป็นต้องพยายามเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ได้แก่ ชุมชน กองกำลังทหาร กลุ่มติดอาวุธ ระดับประเทศ ได้แก่ ภาครัฐ ผู้กำหนดนโยบาย ระดับนานาชาติ ได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศ ประชาคมระหว่างประเทศ

เพื่อสร้างช่องทางและโอกาสที่เอื้อต่อปฏิบัติการ การสื่อสาร การแทรกแซง หรือการแสวงหาช่องทาง เพื่อสนับสนุนการป้องกันและการยับยั้งความรุนแรง รวมถึงการแสวงหาช่องทางเพื่อหาทางออกและส่งเสริมสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้ง (Eguren (2009) cited in Julian, 2010, pp. 40 - 41; Schweitzer, 2010, p. 49)

ดังนั้น การเสริมสร้างความสัมพันธ์จึงเกี่ยวข้องกับ 1) การสร้างเงื่อนไขที่เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อตัวแสดงหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการ และ 2) การสร้างช่องทางเข้าถึงหลายฝ่ายในระดับต่างๆ ในหลายช่องทางเพื่อสร้างประสิทธิภาพทั้งต่อการสนับสนุนการทำงาน การสื่อสาร การมีส่วนร่วมต่อการป้องกันและยับยั้งความรุนแรง รวมถึงนำไปสู่การเอื้อต่อการเปิดพื้นที่สำหรับการแสวงหาทางออกและการจัดการความขัดแย้งร่วมกันของหลายฝ่ายในหลายระดับ

การส่งเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนา (Capacity development)

การเสริมพลังและศักยภาพป้องกันยับยั้งความรุนแรงและสร้างสภาวะสันติภาพ อาจเกี่ยวข้องกับ ปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาเพื่อสร้างเงื่อนไขที่ทำให้สามัญชนพลเรือนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงสามารถยกระดับเป็นผู้มีบทบาทต่อการสร้างการป้องกันยับยั้งความรุนแรงและสร้างเงื่อนไขนำไปสู่สันติภาพด้วยตัวพวกเขาเองได้ โดยการส่งเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนาอาจจำแนกแนวทางปฏิบัติการอย่างน้อย 2 รูปแบบ คือ 1) การสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีโครงสร้างที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการ UCP ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน (Supporting self – sustaining local infrastructures) และ 2) การฝึกอบรม (Training) ดังนี้

การสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีโครงสร้างที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการ UCP ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน (Supporting self – sustaining local infrastructures)

ปฏิบัติการสนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงหรือเอื้อต่อการสร้างสภาวะรองรับสันติภาพในระยะยาว ได้แก่

1) *การสนับสนุนด้านมนุษยธรรมและการพัฒนา (Humanitarian assistance and Development)*

การศึกษาพบว่า สภาวะความยากจนและการขาดการพัฒนาเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้นักปฏิบัติการด้านสันติภาพจำเป็นต้อง

ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาปฏิบัติการด้านมนุษยธรรม ดังเช่น การพัฒนาสวัสดิการพลเรือนและสวัสดิการสังคม การส่งเสริมด้านทักษะเฉพาะ ได้แก่ การให้ความรู้ การส่งเสริมด้านสุขภาพ การส่งเสริมการศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้รูปแบบการทำงานนี้ยังปรากฏอยู่ในหลักการสันติเสนา โดยอธิบายการทำงานลักษณะนี้ว่าเป็นการทำงานเชิงสร้างสรรค์ (Constructive work) เพื่อสนับสนุนการสร้างหลักศีลธรรมพื้นฐานที่เป็นรูปธรรมเพื่อแทรกแซงสถานการณ์ ดังนั้น ผู้ปฏิบัติการตามหลักสันติเสนาจึงเกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อสร้างการพัฒนา ร่วมกับกลุ่มชนพื้นเมืองที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปสู่การปฏิรูปทางสังคมและการเมืองอีกด้วย โดยต่อมาหลักการดังกล่าวถูกหยิบนำมาใช้โดยภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ ดังเช่น Christian Peacemaker Teams, Balkan Peace Team, Peace Brigades International เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันความรุนแรงควบคู่กับการสนับสนุนด้านมนุษยธรรมและการพัฒนา (Schirch, 2006, p. 41)

2) การให้องค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ (Human rights and Peace education)

การสนับสนุนเพื่อสร้างการตระหนักรู้จากการให้ความรู้ การฝึกอบรม การจัด Workshop เพื่อเป็นแนวทางต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจ การตระหนักถึงประเด็นหลักสิทธิมนุษยชนหลักประชาธิปไตย เพื่อกำหนดกลยุทธ์ปฏิบัติการสันติวิธีอันนำไปสู่แนวทางการสร้างสันติภาพ (Peacebuilding) ในระยะยาว (Schirch, 2006, p. 40)

3) การออกแบบการแทรกแซงโดยสามัญชนพลเรือน (Designing a civilian intervention)

นักปฏิบัติการรักษาสันติภาพมีความจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์บริบทความขัดแย้งรุนแรงเพื่อพัฒนาแนวทางปฏิบัติการ ยุทธวิธี ภายใต้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อการแทรกแซงสถานการณ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยอาจสัมพันธ์กับการได้รับการสนับสนุนผ่านการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายทั้งบทบาทผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรที่อยู่ภายในบริบทความขัดแย้ง เพื่อออกแบบแนวทางการแทรกแซงสถานการณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (Schirch, 2006, pp. 42 - 43)

4) การก่อร่างขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนระดับโลก (Building a global human rights movement)

หากพิจารณากลุ่มคนองค์กรที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ในฐานะภาคประชาสังคมหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยขบวนการเหล่านี้ได้ฉายภาพปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่ใช้นักเคลื่อนไหว อาสาสมัคร และการใช้ยุทธวิธี ไม่ใช่ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ เพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง อีกด้านหนึ่งการเคลื่อนไหวยังกระตุ้นการตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชนและสันติภาพที่มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับตัวแสดงต่างๆ รวมทั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ภาคประชาสังคม ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ และระดับโลก จนกลายเป็นการขับเคลื่อนประเด็นร่วมกันในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนระดับโลกเพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรง (Schirch, 2006, p. 40)

การฝึกอบรม (Training)

การฝึกอบรมถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อปฏิบัติการภายใต้หลักการ UCP เนื่องจากปฏิบัติการต่างๆ มีความจำเป็นต้องมีทักษะทั้งที่มาจากความสามารถเฉพาะตัว ประสบการณ์ และทักษะที่ได้รับจากการฝึกฝน รวมทั้งผู้ที่ปฏิบัติการจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์สำคัญอย่างชัดเจน เนื่องจากหากคนทำงานปฏิบัติการตามหลักเกณฑ์สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ส่งผลทำให้

- 1) ผู้ปฏิบัติการด้านสันติภาพมีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการรูปแบบต่างๆ การสนับสนุนการเชื่อมโยงการทำงานกับผู้คนองค์กรในพื้นที่ และทักษะการเอาตัวรอดหรือการทำงานภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน
- 2) การสร้างปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อแนวโน้มการลดความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น และ
- 3) การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างรัดกุมและมีแบบแผนสนับสนุนความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับพื้นที่ ระดับท้องถิ่น และระดับนานาชาติ (Schirch, 2006, pp. 82 - 92; Wallis, 2010, p. 28)

ดังนั้น การส่งเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนาจึงเกี่ยวข้องกับทั้งผู้ปฏิบัติการสันติภาพสามัญชนพลเรือน ชุมชน ตัวแสดงในระดับต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจำเป็นต่อการระดมทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนการทำงาน การออกแบบเครื่องมือ การกำหนดยุทธวิธี เพื่อการป้องกันความขัดแย้งรุนแรงที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ รวมทั้งเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพ

และการตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชนจากพลังของบทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวที่ดำรงอยู่เหนือพรมแดนของความขัดแย้ง

นอกจากนี้ เชิร์ช (Schirch) ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบยุทธวิธีของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธข้างต้นกับระดับของความขัดแย้ง (Stage of conflict) ที่มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การต่อสู้อย่างสันติ (Peaceful contention) 2) การบีบบังคับโดยใช้ความรุนแรง (Violent coercion) 3) การตระหนักถึงความสูญเสีย (Cost awareness) และ 4) การเจรจาอย่างเป็นทางการ (Formal negotiation) นำไปสู่การอธิบายยุทธศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้ในแต่ละช่วงระดับของความขัดแย้ง สามารถอธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับยุทธวิธีรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ				
ระดับของความขัดแย้ง	การต่อสู้อย่างสันติ (Peaceful contention)	การบีบบังคับโดยใช้ความรุนแรง (Violent coercion)	การตระหนักถึงความสูญเสีย (Cost awareness)	การเจรจาอย่างเป็นทางการ (Formal negotiation)
กิจกรรม				
การสนับสนุนและปฏิบัติการเคลื่อนไหว (Advocacy and Activism)	✓	✓		
สถานภาพระหว่างกลาง (Interpositioning)	✓	✓	✓	
พื้นที่กันชน (Buffer zone)	✓	✓	✓	
พื้นที่สันติภาพ (Peace zone)		✓	✓	
การให้การสนับสนุนและการแสดงตัวตน (Accompaniment and Presence)	✓	✓	✓	✓
การสังเกตการณ์และการเฝ้าระวัง (Observe and Monitoring)	✓	✓	✓	✓
การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย และการสนทนา (Negotiation, Mediation and Dialogue)	✓			✓
การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Humanitarian aid)		✓	✓	✓
การพัฒนา (Development)	✓			✓

ตารางที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความขัดแย้งกับยุทธวิธีปฏิบัติการ

ที่มา: (Schirch, 2006, p. 69)

สาระสำคัญลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนอกรณีศึกษาของปฏิบัติการ เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการการทำงานที่ถูกนำเสนอข้างต้นและเพื่อสะท้อนถึงวิธีการทำงาน จุดเด่นและข้อจำกัด และผลสะท้อนที่ส่งผลต่อสถานการณ์ภายใต้บริบทแวดล้อมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภายใต้หัวข้อ “บทเรียนจากกรณีศึกษา” มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.5 บทเรียนจากกรณีศึกษา

การทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มคนองค์กรที่ใช้ปฏิบัติการรักษาสันติภาพหรือการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) ยังมีไม่มากนัก แม้จะเป็นงานศึกษาจากต่างประเทศก็ตาม โดยงานศึกษาส่วนใหญ่มาจากการถอดบทเรียนของกลุ่มองค์กรปฏิบัติการเอง ดังเช่น Nonviolent Peaceforce, Norwegian Ecumenical Platform และงานศึกษาของสถาบันสันติศึกษาต่างประเทศ ดังเช่น สถาบัน Life & Peace Institute, Uppsala

อย่างไรก็ตามก็ยังมีงานศึกษาที่พยายามอธิบายรูปแบบการทำงานกลุ่มคนทำงานเหล่านี้ที่ผู้ศึกษามองว่าสามารถอธิบายความครอบคลุมแนวทางและรูปแบบการทำงานของกลุ่มต่างๆ คือ งานศึกษาเรื่อง Unarmed Civilian Protection: The Methodology and Its Relevance for Norwegian Church – Based Organizations and Their Partners โดย Tor Kristian Birkeland (Birkeland, 2016) โดยเป็นงานศึกษาที่อธิบายแนวความคิดหลักปฏิบัติการป้องกันพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) รวมทั้งการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการทำงานของกลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่ Swedish Fellowship of Reconciliation (SWEFOR), Christian Peacemaker Teams (CPT), Peace Brigades International (PBI), Ecumenical Accompaniment Programs for Palestine and Israel (EAPPI) และ Nonviolent Peaceforce (NP)

ผู้ศึกษาได้หยิบยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจจากงานชิ้นนี้เพื่อฉายภาพบทเรียนของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธว่าสามารถทำอะไรได้บ้าง โดยยกขึ้นมา 4 กรณีศึกษา คือ 1) กรณีอิสราเอล – ปาเลสไตน์ 2) กรณีโคลัมเบีย 3) กรณีเนปาล 4) กรณีชูดานใต้ และมิดานา ดังนี้

กรณีศึกษา: อิสราเอล – ปาเลสไตน์

ปฏิบัติการของกลุ่ม Ecumenical Accompaniment Programs for Palestine and Israel (EAPPI) ที่ถูกก่อตั้งมาจากองค์กรทางศาสนาที่เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 โดยพยายามหาหนทางเพื่อตอบสนองต่อเหตุความขัดแย้งรุนแรง โดยจุดเด่นของปฏิบัติการภายใต้พื้นที่ความขัดแย้งอิสราเอล – ปาเลสไตน์นี้ คือ การแสดงตนของคนทำงานองค์กรศาสนาระหว่างประเทศ (International ecumenical presence) เพื่อยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับพลเรือนปาเลสไตน์ ดังกรณี ปฏิบัติการในหมู่บ้าน Yanoun เขตเวสต์แบงก์ (West Bank) ซึ่งพลเรือนถูกบังคับขับไล่ด้วยการใช้ความรุนแรงให้ออกจากพื้นที่อยู่อาศัยของพวกเขา ทำให้นักปฏิบัติการสันติภาพจำนวน

1,400 คน ที่มาจาก 25 ประเทศตัดสินใจเข้าไปอาศัยในหมู่บ้านดังกล่าว และเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น นักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนทั้งอิสราเอล - ปาเลสไตน์ และหน่วยงานระหว่างประเทศ การแสดงตนของนักปฏิบัติการสันติภาพที่มาจากต่างประเทศส่งผลให้ชุมชนไม่ถูกโจมตีหรือไม่ถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ (Birkeland, 2016, pp. 23 - 26)

เช่นเดียวกับกรณีการผ่านด่านข้ามแดนของชาวปาเลสไตน์เพื่อไปเก็บเกี่ยวผลผลิตในที่ดินของตน แต่บริเวณด่านข้ามแดนมักพบว่าชาวอิสราเอลมักถูกกีดกันหรือขัดขวางหรือถูกใช้ความรุนแรงโดยกองกำลังทหาร อย่างไรก็ตามหากมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสันติภาพจากต่างประเทศเข้าไปสังเกตการณ์และติดตามเผ่าระวังในฐานะ “ฝ่ายที่สาม” ส่งผลทำให้ทหารอิสราเอลปฏิบัติต่อพลเรือนชาวปาเลสไตน์ต่างออกไป โดยทำให้ชาวปาเลสไตน์สามารถเข้าถึงสามารถทำกิจกรรมเหล่านั้นได้อย่างสะดวกและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นบริเวณด่านข้ามแดนได้ (Birkeland, 2016, pp. 25 - 26)

กรณีศึกษา: โคลัมเบีย

ปฏิบัติการของกลุ่ม Christian Peacemaker Teams (CPT) ที่เชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรทางศาสนาเช่นกัน โดยขับเคลื่อนประเด็นด้านสันติภาพและความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) โดยจุดเด่นของปฏิบัติการกลุ่มที่เกิดขึ้นในโคลัมเบีย คือ การสร้างปฏิบัติการสาธารณะ (Public action) โดยปฏิบัติการเพื่อสะท้อนเสียงของผู้คนท้องถิ่นซึ่งเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ (Indigenous communities) เพื่อคัดค้านโครงการของสมาคมน้ำมันปาล์มลาบาเตอร์ (Consortium Labrador) ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งในพื้นที่อาศัยและพื้นที่บรรพบุรุษของพวกเขา (Birkeland, 2016, p. 19)

โดยกลุ่ม CPT ได้ปฏิบัติการภายใต้กรอบการยกเลิกการกดขี่ (Undoing oppression) ผ่านการพัฒนากรอบการมองความรุนแรงในระดับต่างๆ (ความรุนแรงทางกายภาพ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม) ที่ถูกบรรจุเข้าไปในประเด็นการสื่อสารและการตั้งคำถามกับการกดขี่ที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มคน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณะ จนนำไปสู่การสร้างประเด็นร่วมและการสร้างเครือข่ายที่สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านความรุนแรงและการกดขี่ที่เกิดขึ้นโดยสันติ รวมทั้งการกระจายเสียงของผู้คนผ่านช่องทางมีเดียและภาพยนตร์เพื่อสื่อสารประเด็นในวงกว้าง (Birkeland, 2016, p. 20)

กรณีศึกษา: เนपाल

ปฏิบัติการของกลุ่ม Peace Brigades International (PBI) เป็นกลุ่มปฏิบัติการที่ใช้หลักคิดเกี่ยวกับปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) ผ่านรูปแบบปฏิบัติการของฝ่ายที่สาม การแทรกแซงโดยฝ่ายที่สามเพื่อสนับสนุนสันติภาพและความยุติธรรม โดยจุดเด่นของปฏิบัติการของกลุ่มในพื้นที่เนपाल คือ การพัฒนาเครื่องมือจากฐานประสบการณ์การปฏิบัติการด้านการป้องกันด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Defender: HRDs) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 – 2012 จนทำให้กลุ่มได้มีการพัฒนาเครื่องมือแผนที่การป้องกันออนไลน์ (Online protection tool to map) และรายงานข้อมูลเหตุการณ์เกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนและความปลอดภัยที่เกิดขึ้นในระบบออนไลน์ (Birkeland, 2016, pp. 21, 23)

กรณีศึกษา: ชูदानใต้และมินดาเนา

ปฏิบัติการของกลุ่ม Nonviolent Peaceforce (NP) โดยถือเป็นกลุ่มที่พยายามสื่อสารการทำงานภายใต้หลัก UCP ในวงกว้าง โดยมุ่งการทำงานในฐานะองค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศที่มีเป้าหมายยกระดับการสร้างความปลอดภัยและการเคารพศักดิ์ศรีตลอดจนการใช้ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อช่วยเหลือและสร้างการเปลี่ยนแปลงการตอบสนองต่อสถานการณ์ความขัดแย้งของโลก โดยมีหลักการทำงาน 4 ประการ คือ 1) ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง 2) การวางตัวเป็นกลาง 3) การให้ความสำคัญกับตัวแสดงท้องถิ่น และ 4) ปฏิบัติการโดยพลเรือนเพื่อพลเรือน (Civilian to civilian) (Birkeland, 2016, p. 27)

โดยจุดเด่นของปฏิบัติการกลุ่มที่เกิดขึ้นในชูदानใต้ คือ นอกจากภารกิจพื้นฐานเพื่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงในพื้นที่แล้ว กลุ่มปฏิบัติการยังมีการกิจเพื่อสนับสนุนการป้องกันด้านมนุษยธรรม (Humanitarian) เพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงบนฐานเพศสภาพ (Gender based violence) ในพื้นที่ ทำให้กลุ่มมีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ

- 1) การติดตามเผ่าระวังพื้นที่ที่มีความเสี่ยงความรุนแรงต่อสตรีบริเวณแคมป์ผู้ลี้ภัย ดังเช่น พื้นที่ห้องน้ำ นอกแคมป์ผู้ลี้ภัย เป็นต้น รวมทั้งการแสดงตนและการฝังตัวในพื้นที่เพื่อสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการสร้างความปลอดภัย
- 2) การป้องกันและส่งเสริมศักยภาพเด็กเยาวชน ดังเช่น การจัดหาพื้นที่เพื่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการสนับสนุนการเข้าถึงสาธารณสุขและการรักษา

3) การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักการทำงาน UCP โดยชุมชนผ่านการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติการและสามัญชนพลเรือนกลุ่มต่างๆ ดังเช่น สตรี ผู้นำ คนหนุ่มสาว ทหาร ผู้นำศาสนา และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ กับหลักปฏิบัติการต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐาน และสร้างพื้นที่ทางความคิด แบบแผนพฤติกรรมและการกระทำที่หาทางออกของสถานการณ์ ความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มการทำงานเพื่อป้องกันสตรี (Women's Protection Teams: WPTs) เพื่อสนับสนุนการลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงบนฐานเพศสภาวะ และเอื้อให้ท้องถิ่นมีโครงสร้างสนับสนุนการทำงานตามหลัก UCP ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืนอีกด้วย (Birkeland, 2016, pp. 28 - 32)

นอกจากนี้อีกปฏิบัติการหนึ่งที่น่าสนใจของกลุ่ม NP คือ ปฏิบัติการในพื้นที่มินดาเนา แม้ว่าลักษณะการทำงานยังคงตั้งอยู่บนหลักการ UCP แต่จุดที่น่าสนใจเพราะปฏิบัติการที่เกิดขึ้นได้เข้าไปมีบทบาทสนับสนุนกลไกสังเกตการณ์ที่เป็นทางการ (Formal monitoring role) โดยกลุ่ม NP ได้เข้าร่วมเพื่อป้องกันความรุนแรงผ่านการติดตามเฝ้าระวังตามข้อตกลงสันติภาพระหว่างรัฐบาลและแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (Moro Islamic Liberation Front: MILF) ในฐานะกลุ่มติดตามเฝ้าระวังของกลุ่มภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ รวมทั้งภารกิจที่เกิดขึ้นยังเอื้อต่อการหนุนเสริมงานด้านการป้องกันร่วมกับตัวแสดงต่างๆ ในพื้นที่เพื่อส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมท้องถิ่นอีกด้วย (Birkeland, 2016, pp. 62 - 64)

สาระสำคัญเกี่ยวกับกรณีศึกษาสะท้อนถึงให้เห็นว่า ปฏิบัติการยับยั้งความรุนแรงบนฐานการทำงานโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธหรือปฏิบัติการตามหลัก UCP นั้นมีความแตกต่างกันทั้งจากอิทธิพลของแนวทางปฏิบัติการของแต่ละกลุ่ม หรือแม้เป็นกลุ่มองค์กรเดียวกันก็อาจมีปฏิบัติการแตกต่างกัน เนื่องจากการปรับตัวการทำงานให้สอดคล้องกับพื้นที่และบริบทสถานการณ์ความขัดแย้ง ทำให้ผู้ปฏิบัติการจำเป็นต้องมีการปรับการทำงาน การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการทำงานใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อวางรากฐานและสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงด้วยตัวสามัญชนพลเรือนและชุมชนเอง

การนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิด UCP ทั้งจากนิยามความหมาย แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมา การจำแนกประเภท กระบวนการทำงาน และบทเรียนจากกรณีศึกษา นำไปสู่การสรุปที่พยายามอธิบายจุดเด่นและข้อจำกัดของปฏิบัติการ ภายใต้หัวข้อ “ส่วนสรุป” มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.6 ส่วนสรุปแนวคิด UCP

สาระสำคัญของปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ปฏิบัติการสามารถกระทำได้และไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงจำแนกสาระสำคัญส่วนสรุปออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) จุดเด่นของปฏิบัติการ 2) ข้อจำกัดของปฏิบัติการ และ 3) เงื่อนไขที่ส่งผลต่อผลสะท้อนปฏิบัติการ มีสาระสำคัญดังนี้

(1) จุดเด่นของปฏิบัติการ ประกอบด้วย

การสร้างทางเลือกต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง

หากพิจารณาพบว่า ปฏิบัติการรักษาสันติภาพที่ถูกสถาปนาขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ แทบจะเป็นวาทกรรมหลักต่อการทำงานลักษณะนี้จนปิดบังการรักษาสันติภาพทางเลือกอื่นๆ ไปจนหมด ดังนั้น การก่อร่างปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงเพื่อพลเรือนจึงเป็นการสร้างพื้นที่การทำงานลักษณะนี้ให้เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมทั้งต่อตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน ประเทศ และนานาชาติ สามารถมีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนเพื่อจัดการประเด็นความขัดแย้งรุนแรงได้ (Carriere, 2010, pp. 19 - 20)

ปฏิบัติการยับยั้งความรุนแรงที่ดีกว่าปฏิบัติการทางทหาร

ปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธมีรูปแบบต่างออกไปจากการใช้กองกำลังทหารอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินการมุ่งสร้างความไว้วางใจต่อทุกฝ่ายที่อยู่ภายใต้ความขัดแย้งส่วนใหญ่ ซึ่งปฏิบัติการทางทหารมีข้อจำกัดตรงส่วนนี้ เนื่องจากความสามารถเข้าถึงในทุกบริบทต่างจากปฏิบัติการโดยพลเรือนที่สามารถเข้าถึงบริบทได้ครอบคลุมกว่า (Wallis, 2010, pp. 29 - 31)

ข้อจำกัดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจแบบแข็ง (Hard power) ของปฏิบัติการจากกำลังทหารที่บางครั้งก็ไร้ผลและอาจนำไปสู่การก่อความขัดแย้งจนกลายเป็นตัวแสดงหนึ่งภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง รวมทั้งอาจทำให้ความรุนแรงในพื้นที่ขยายตัว ซึ่งต่างไปจากการใช้อำนาจแบบอ่อน (Soft power) ที่มาจากการสร้างเครื่องมือและวิธีการที่มีความยืดหยุ่นของพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่ส่งอิทธิพล สร้างแรงกดดัน โน้มน้าวใจ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์ รวมถึงการยับยั้งผู้คนจากการกระทำบางอย่างได้ ดังเช่น การยับยั้งกระทำความผิดหรือการใช้ความรุนแรง เป็นต้น รวมทั้งการใช้งบประมาณในการปฏิบัติการหรือการคิดคำนวณ

ราคาที่ต้องจ่ายเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงถือได้ว่าปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ใช้งบประมาณน้อยกว่ามาก (Carriere, 2010, pp. 19 - 22; Wallis, 2010, p. 34)

ปฏิบัติการเอื้อหนุนต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาว

ปฏิบัติการที่ตั้งอยู่บนหลักของปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงของฝ่ายที่สามส่งผลทำให้เกิดการยับยั้งการป้องกันความรุนแรงที่ปรากฏขึ้นโดยไม่นำไปสู่การก่อวัฏจักรความรุนแรง รวมถึงการแสวงหาแนวทางลดเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ และการสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อพัฒนาวิธีการเครื่องมือเพื่อป้องกันความรุนแรงในพื้นที่ด้วยตัวพวกเขาเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนจำเป็นต่อการสนับสนุนและเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Schirch, 2006, pp. 39 - 43)

(2) ข้อจำกัดของปฏิบัติการ ประกอบด้วย

การปฏิบัติการไม่สามารถยับยั้งผู้ก่อความรุนแรงบางกรณีได้

ดังเหตุการณ์ในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา กรณีมีสไนเปอร์ (กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงไม่ทราบฝ่าย) กับการโจมตีที่มุ่งเป้าหมายไปที่พลเรือนและชาวต่างประเทศ รวมทั้งบริบทเมืองมีสภาพเป็นพื้นที่ปิดล้อม ส่งผลให้สถานการณ์สร้างข้อจำกัดต่อการทำงานของพลเรือนไม่ติดอาวุธ เนื่องจากปฏิบัติการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธไม่สามารถระงับการกระทำของกลุ่มคนดังกล่าวได้ (Wallis, 2010, p. 31)

ปฏิบัติการไม่สามารถรับประกันว่าปกป้องพลเรือนจากความรุนแรงได้ทุกกรณี

ข้อจำกัดนี้เกิดขึ้นกับทั้งปฏิบัติการป้องกันพลเรือนทั้งจากกองกำลังทหารและพลเรือน ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด คือ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์รวันดา แม้มีปฏิบัติการเพื่อปกป้องพลเรือนของกองกำลังองค์การสหประชาชาติ แต่ก็ไม่สามารถปกป้องชีวิตพลเรือนได้ทั้งหมด หรือกรณี Srebrenica แม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะมีการใช้ปฏิบัติการที่เรียกว่า “Safe Haven” เพื่อการปกป้องพลเรือน อย่างไรก็ตามภารกิจดังกล่าวก็ไม่สามารถช่วยเหลือพลเรือน 6,000 คนให้รอดพ้นจากการสังหารหมู่ได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการป้องกันพลเรือนหรือการยับยั้งความรุนแรงไม่สามารถป้องกันพลเรือนจากความรุนแรงได้ทุกกรณี (Wallis, 2010, p. 31)

ปฏิบัติการอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่มต่างๆ ได้

ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเป็นการทำงานเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจเพื่อหลายฝ่ายตระหนักและมีส่วนร่วมในการป้องกันและยับยั้งความรุนแรง ส่งผลให้ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นอาจไม่สามารถบังคับให้กลุ่มตัวแสดงเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจหรือหยุดปฏิบัติการบางอย่างลงได้เช่นกัน

ข้อจำกัดดังกล่าว หากเป็นปฏิบัติการโดยกองกำลังทหารอาจสามารถหยุดปฏิบัติการของกลุ่มคนดังกล่าวได้ เนื่องจากกองกำลังทหารสามารถใช้ “กำลัง” (Force) เพื่อบังคับให้ฝ่ายต่างๆ หยุดปฏิบัติการที่เกิดขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามกระทำเช่นนั้นก็คือเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ลดทอนบทบาทการรักษาสันติภาพที่แท้จริงและอายุตีความรุนแรงได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะการใช้กำลังอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทปฏิบัติการของกองกำลังทหารไปสู่การต่อสู้ การใช้ความรุนแรงหรือสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการสร้างวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่ (Wallis, 2010, p. 31)

(3) เงื่อนไขที่ส่งผลต่อผลสะท้อนปฏิบัติการ

นอกจากสาระสำคัญสะท้อนถึงจุดเด่นและข้อจำกัดของปฏิบัติการตามหลัก UCP อาจจำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขอื่นประกอบไปด้วย ดังเช่น ความเป็นกลาง เสรีภาพในการปฏิบัติการ แนวทางปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง การแสดงตัวตนและการทำงานที่ความชัดเจนโปร่งใส แนวทางเจรจาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม เป็นต้น เงื่อนไขเหล่านี้เป็นผลจากการปฏิบัติการร่วมกับทุกฝ่ายของความขัดแย้ง (Wallis, 2010, pp. 32 - 33) โดยการพิจารณาเงื่อนไขต่างๆ บนฐานความสัมพันธ์กับบทบาทตัวแสดงพบว่า ผลสะท้อนของปฏิบัติการมากนักยิ่งใดอาจสัมพันธ์กับตัวแสดงอย่างน้อย 2 รูปแบบ ได้แก่

ภาครัฐ (State actor)

เกี่ยวข้องกับสถานะการตระหนักของรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายที่ต้องรับผิดชอบในการปกป้องพลเรือนของตน ดังนั้น หากการเคลื่อนไหวด้วยปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธสามารถสร้างแรงกดดันทางการเมืองที่เพียงพอ อาจส่งผลให้รัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายตระหนักหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสร้างการเมืองและการกำหนดนโยบายที่เห็นความสำคัญต่อการปกป้องพลเรือนของตน (Julian, 2010, p. 40)

ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ (Non – state actor)

เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการประสานการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม องค์กรชุมชน องค์กรระหว่างประเทศ ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หากปฏิบัติการรักษาสันติภาพ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธสามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับกลุ่มคนองค์กรเหล่านี้ในระดับต่างๆ ได้ตลอดเวลาอาจสามารถทำให้เอื้อต่อการสนับสนุนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น การสนับสนุนการป้องกัน ยับยั้งความรุนแรงกายภาพอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างแนวทางการสร้างสันติภาพในระยะยาวได้ (Schirch, 2006, pp. 73 - 81)

สาระสำคัญในส่วนสรุปสะท้อนให้เห็นว่า ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยปฏิบัติการสามารถสร้าง การมีส่วนร่วม รวมทั้งรูปแบบปฏิบัติการที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวให้เหมาะสมกับการทำงาน ภายใต้อาณัติความขัดแย้ง รวมถึงการใช้งบประมาณเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการน้อยกว่าปฏิบัติการ ของกองกำลังทหาร ดังนั้น หลักปฏิบัติการ UCP จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของปฏิบัติการที่อาจดีกว่า การใช้กองกำลังทางทหารเพื่อยับยั้งความรุนแรงหรือสร้างสภาวะสันติภาพในยุคสมัยสังคมปัจจุบัน ที่ซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามแม้ปฏิบัติการจะมีอำนาจ ความชอบธรรม รวมถึงสามารถสร้างกระแส กตสันต่อตัวแสดงต่างๆ ได้ แต่ก็ไม่สามารถรับรองได้ว่าจะจัดการป้องกันยับยั้งความรุนแรง ได้ทุกรูปแบบหรือทำให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจสามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจได้ทุกกรณี ซึ่งปฏิบัติการ สร้างแรงกดดันหรือการป้องกันยับยั้งความรุนแรงได้มากน้อยขนาดไหนอาจต้องพิจารณาพลังที่มาจาก ตัวขบวนการและเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งรัฐและกลุ่มคนองค์กร ที่ไม่ใช่รัฐอันเป็นเงื่อนไขส่งผลต่อผลสะท้อนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น

การอธิบายผ่านแนวคิด UCP แม้เป็นแนวคิดที่สะท้อนภาพวิธีการทำงานที่ชัดเจนแล้ว แต่ยังมีข้อจำกัดต่อการสะท้อนหลักคิดการปฏิเสธความรุนแรงของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดังนั้น การนำเสนอลำดับถัดไปในหัวข้อ “แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี” จึงเป็นกรอบศึกษาที่ถูก นำมาพิจารณาร่วมกับแนวคิด UCP เพื่อหนุนเสริมหลักคิดเกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรงและ ขยายความเข้าใจการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ มีสาระสำคัญดังนี้

2.2 ปฏิบัติการสันติวิธี (Non - violent Action: NVA)

แม้ว่าการอบการศึกษา นอกจากจะเน้นสาระสำคัญของแนวคิด UCP แล้ว อย่างไรก็ตาม การศึกษาก็พบถึงข้อจำกัดต่อการอธิบายด้วยแนวคิด UCP อย่างน้อย 2 ประการ คือ

(1) การอธิบายผ่านแนวคิด UCP มักเน้นอธิบาย “วิธีการ”

แนวคิด UCP เป็นการอธิบายปฏิบัติการรูปแบบต่างๆ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ เพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงผ่านบทบาทการทำงานของภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ แต่ทว่าแนวคิด UCP ยังไม่สามารถสะท้อน 1) องค์ประกอบการทำงานผู้กระทำการในฐานะภาคประชาสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังเช่น การระดมทรัพยากร เงินใจโครงสร้าง โอกาสทางการเมือง เป็นต้น 2) การอธิบายแนวคิด UCP ยังมีข้อจำกัดต่อการสะท้อนการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมบนฐานปฏิบัติการจากสามัญชนพลเรือนในประเทศ และ 3) แม้การอธิบาย UCP ได้สะท้อนวิธีการทำงานที่ไม่ใช้ความรุนแรง แต่การอธิบาย ยังมีข้อจำกัดต่อการสะท้อนให้เห็นว่า วิธีการที่ปราศจากอาวุธนั้นตั้งอยู่บนหลักการหรือฐานคิด ปฏิบัติการสันติวิธีอย่างแท้จริงหรือไม่ หรือการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นเพียงการกระทำที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรหรือความชอบธรรมเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการไปยังเป้าหมายเท่านั้น

(2) ขอบเขตการอธิบายด้วยแนวคิด UCP

กรอบแนวคิด UCP ที่ใช้คำว่า “การรักษาสันติภาพ” จึงถูกมองว่า 1) คำดังกล่าว ยังถูกครอบงำด้วย “วาทกรรมหลัก” อาจนำไปสู่การมองเชื่อมโยงหรือถูกมองในฐานะปฏิบัติการขององค์การสหประชาชาติ และ 2) การอธิบายผ่านกรอบแนวคิด UCP อาจใหญ่โตเกินไปสำหรับงานศึกษา เนื่องจากแนวคิด UCP มักถูกใช้อธิบายปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในระดับกว้างทั้งเชิงบริบทและการจัดการ จึงมีข้อจำกัดต่อการอธิบายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีกรอบการทำงานขนาดเล็ก

ข้อจำกัดการอธิบายผ่านแนวคิด UCP ข้างต้น จึงนำไปสู่การศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบแนวคิด UCP ร่วมกับกรอบแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีร่วมเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าว และเพื่อศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้วิธีการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed civilian) ที่ตั้งอยู่บนหลักปฏิบัติการสันติวิธี (Non - violent Action)

ผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายสาระสำคัญของแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี ออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) นิยามความหมาย 2) การจำแนกประเภท ยุทธวิธี และเงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง 3) ปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง และ 4) ส่วนสรุปแนวคิด มีสาระสำคัญดังนี้

2.2.1 นิยามความหมาย

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษารูปแบบสหสาขาวิชา (Interdisciplinary approach) เพื่อพิจารณาการนิยามความหมายและคุณลักษณะจากมุมมองศาสตร์แขนงต่างๆ ได้แก่ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ ปรัชญา และจริยศาสตร์ พบว่า ปฏิบัติการสันติวิธีถูกให้ความหมายถึง การกระทำ (การให้ความหมายเป็นทั้งการกระทำและการละเว้นการกระทำ) (ชญาณิชชัญญ์ พูลยรัตน์, 2553, p. 4; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, p. 114) โดยไม่ใช้ความรุนแรง การปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง การจัดการความขัดแย้งหรือการรักษาระเบียบทางสังคมด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง (Nimer, 2015, p. 41) อันเกี่ยวข้องกับ

ภาครัฐ (State actor)

อันเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือปฏิบัติการของฝ่ายรัฐเพื่อการจัดการความขัดแย้งหรือการรักษาระเบียบทางสังคมด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 258 - 259)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement)

การให้ความหมายเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent social movement) ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธี จึงเป็นการกระทำปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทางกายภาพหรือการคุกคามด้วยการใช้กำลังเพื่อลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการกระทำเกี่ยวข้องกับการกระทำการรวมหมู่ (Collective action) เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ (Ritzer, 2007, pp. 4466 - 4470)

ปฏิบัติการของฝ่ายที่สาม (Third party)

การให้ความหมายมากกว่าการกระทำโดยปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและทางจิตวิทยาตามหลักศีลธรรมจริยธรรมที่สร้างความชอบธรรมต่อการกระทำหรือปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายแล้ว ยังถูกให้ความหมายรวมถึงการกระทำหรือปฏิบัติการของฝ่ายที่สามที่ใช้การกระทำหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อการแทรกแซงหรือยับยั้งความขัดแย้งรุนแรงหรือ

ระงับข้อพิพาทของคู่ขัดแย้ง ดังกรณี คำเทศนาของพระพุทธเจ้ากับกรณีการทะเลาะวิวาทการใช้แม่น้ำ
โรหิณี คำตัดสินของพระเยซูคริสต์กรณีการลงโทษหญิงสาวของพวกฟาริสี ท่านมุฮัมมัดกรณี
การประดิษฐานหินดำ เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 242 - 253)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการสันติวิธี (Non - violent Action)
ถูกให้ความหมายถึง การกระทำหรือปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงหรือเพื่อปฏิเสธความรุนแรง
ที่อาจเกี่ยวข้องกับทั้งทางกายภาพและจิตวิทยา (Nimer, 2015, p. 41) โดยถูกสื่อสารทั้งจากหลักคำสอน
(ดังเช่น หลักอหิงสา หลักสัตยาเคราะห์ เป็นต้น) หรือเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรง
(ดังเช่น การคว่ำบาตร การประท้วงหยุดงาน การไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น) (Sharp, 1973)
เป็นแบบแผนการกระทำในฐานะ “วิธีการ” ที่ถูกนำมาใช้ทั้งจากภาครัฐ กลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ
(ดังเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) กลุ่มคนที่ปฏิบัติไร้ความรุนแรง
ตามความเชื่อหรือหลักคำสอนทางศาสนา เป็นต้น) รวมทั้งถูกอธิบายในฐานะปฏิบัติการของฝ่ายที่สาม
(Third party)

ลำดับถัดไปเป็นการนำเสนอสาระสำคัญของหลักปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อขยายความเข้าใจ
เกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีรูปแบบต่างๆ ยุทธวิธีการทำงาน และเงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง
ภายใต้หัวข้อ “การจำแนกประเภท ยุทธวิธี และเงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง” มีสาระสำคัญดังนี้

2.2.2 การจำแนกประเภท ยุทธวิธี และเงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง

(1) การจำแนกประเภท

การศึกษาพบว่า การจำแนกประเภทปฏิบัติการสันติวิธีสามารถจำแนกได้หลายประเภท
ดังเช่น การจำแนกตามธรรมชาติ (ปฏิบัติการเพื่อหลบเลี่ยง ทำลาย ชักชวนหรือบังคับฝ่ายตรงข้าม)
รูปแบบวิธีการ (ดังกรณี 198 วิธีการของยีน ชาร์ป เป็นต้น) ตัวแสดง (รัฐ กลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ
ฝ่ายที่สาม) กลุ่มเป้าหมาย (มุ่งสื่อสารกับสาธารณะ ฝ่ายตรงข้าม หรือฝ่ายที่สาม) เป็นต้น
(ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 100 - 102)

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาให้ความสนใจการจำแนกประเภทปฏิบัติการสันติวิธีของ ยีน ชาร์ป
โดยพิจารณาบนฐาน “ความเชื่อและหลักการที่ปฏิเสธความรุนแรง” เนื่องจากสะท้อนถึงความสัมพันธ์
ต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงอย่างครอบคลุมทุกระดับ (ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิง
โครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม) โดยสามารถจำแนกออกเป็น 9 ประเภท ประกอบด้วย

การไม่ต่อต้าน (Nonresistance)

การปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทางกายภาพทุกรูปแบบ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล รัฐ และนานาชาติ โดยมีกล่าวถึงกลุ่มคนผู้ปฏิบัติตามตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยกลุ่มคนเหล่านี้มักปฏิเสธการมีส่วนร่วมในกลุ่มผลประโยชน์ (ระบบราชการ) หรือการก่อสงคราม เนื่องจากระเบียบทางสังคมไม่สอดคล้องกับหลักความเชื่อของตน แต่อาจปฏิบัติตามกรอบคำสั่งรัฐหากไม่ขัดกับหลักความเชื่อของตน ดังกรณี นิกายเมนอนไมต์ ชาวเอมิช ที่ถือหลักการละความชั่วทั้งปวง และไม่ยุ่งกับระเบียบทางสังคมที่ไม่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติ (Sharp, 1959, pp. 46 - 47; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 102 - 103)

การตกลงประนีประนอมอย่างจริงจัง (Active reconciliation)

การปฏิเสธความรุนแรงโดยเชื่อว่าการประนีประนอมสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลได้ ส่งผลทำให้กลุ่มผู้ปฏิบัติการพยายามหาหนทางเปลี่ยนทรศนะหรือนโยบายที่เป็นเงื่อนไขปัญหาเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับ โดยการดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิด 3 ประการ คือ 1) พยายามปรับปรุงตัวเองก่อนเปลี่ยนแปลงผู้อื่น 2) เชื่อในความสำคัญและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ทุกคนแม้เป็นผู้กระทำความผิด และ 3) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าได้ อันเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างสถานะสันติภาพและความยุติธรรมให้เกิดขึ้น ดังกรณี ลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) ที่มองว่า ชาวคริสต์ที่ดีต้องพยายามเป็นผู้สร้างสันติที่ดำรงชีวิตเพื่อสร้างสรรค์ระหว่างตนเอง ชุมชน และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การสร้างสันติไม่ใช่เพียงเพื่อความหลุดพ้นส่วนตัว แต่รวมถึงการสร้างสันติแก่โลกด้วย (Sharp, 1959, pp. 47 - 49; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 103 - 104)

การต่อต้านทางศีลธรรม (Moral resistance)

มองว่า ความชั่วร้ายต่างๆ ดังเช่น การใช้ความรุนแรง ความไม่เป็นธรรม เป็นต้น เป็นสิ่งที่ควรต่อต้าน แต่ต้องด้วยวิธีการที่มีศีลธรรมและสันติเท่านั้น หลักการนี้ให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบทางศีลธรรมทำให้ปฏิบัติการจึงเกี่ยวข้องกับการต่อต้านด้วยหลักทางศีลธรรม รวมถึงการปฏิเสธการมีส่วนร่วมกับการกระทำที่ขัดกับหลักศีลธรรม ดังเช่น การทำสงคราม เป็นต้น

ดังนั้น ฐานคิดนี้จึงให้ความสำคัญต่อการต่อสู้ระดับปัจเจกบุคคล ดังเช่น การพูด การเขียน การสั่งสอน เป็นต้น กับสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความชั่วร้าย โดยไม่ได้มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลง

ทั้งระบบทันทีทันใด แต่พยายามสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูประบบค่อยเป็นค่อยไปผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ ระบบการศึกษา หรือการชักจูงเจ้าหน้าที่รัฐ ดังกรณี ชนเผ่าพื้นเมืองอินเดียนแดงโฮปี ในอเมริกาเหนือที่มองว่า การป้องกันตนเองควรเป็นไปด้วยวิธีไม่ใช้ความรุนแรงเท่านั้น เพราะเชื่อว่าการทำลายเป็นการกระทำที่ละเมิดดวงจิตวิญญาณของสรรพสิ่งต่างๆ (Sharp, 1959, pp. 49 - 51; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 104 - 105)

การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นบางเรื่อง (Selective nonviolence)

มองว่า บุคคลสามารถปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในบางกรณีได้ โดยมักให้ความหมายการปฏิเสธเข้าร่วมสงครามระหว่างประเทศ แต่หลักการนี้ก็ยอมรับการใช้ความรุนแรงเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างได้ ดังกรณี ไม่เห็นด้วยที่ประเทศตนจะเข้าร่วมสงคราม แต่เห็นด้วยกับรัฐหากใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่าง หรือขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามที่ใช้อาวุธชีวภาพ (Biological weapons) หรือนิวเคลียร์ (Nuclear) ที่มุ่งเป้าหมายถึงการต่อต้านประเภทอาวุธอย่างเฉพาะเจาะจง แต่ไม่จำเป็นว่าขบวนการจะปฏิเสธหรือต่อต้านสงครามโดยใช้อาวุธปกติ (Sharp, 1959, pp. 51 - 53; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 105 - 106)

การต่อต้านชนิดไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ (Passive resistance)

เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีการต่อต้านโดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยมุ่งเน้นการเพิกเฉย การไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุน เพื่อสร้างแรงกดดันสังคมหรือการขัดขวางระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลง ดังเช่น การคว่ำบาตร (Boycott) การประท้วงหยุดงาน (Strike) เป็นต้น โดยยุทธวิธีรูปแบบนี้ปรากฏอยู่ในทั้งระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และนานาชาติ ดังกรณี การต่อต้านของชาวฮังการีต่อระบบกฎหมายออสเตรียช่วง ค.ศ 1850 - 1867 (Sharp, 1959, pp. 53 - 54)

การต่อต้านอย่างสันติ (Peaceful resistance)

เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีการต่อต้านที่ไม่มีการตอบโต้ (Passive resistance) มักเป็นวิธีต่อต้านที่ถูกใช้และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถประยุกต์วิธีการไม่ใช้ความรุนแรงได้อย่างหลากหลาย อันเป็นวิธีการที่มีความชอบธรรมและสอดคล้องตามหลักประชาธิปไตย

การต่อต้านรูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับทักษะความสามารถ (Practice) ของผู้ปฏิบัติการและบทบาทของผู้นำขบวนการเพื่อมุ่งปฏิบัติการต่อต้านไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่อยู่ภายใต้ฐานคิด

3 ประการ คือ 1) การต่อต้านความรุนแรง 2) การพึ่งพากระบวนการของรัฐจัดตั้งภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ และ 3) เน้นการพูดชักจูงสร้างการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการกระทำเพื่อการสนับสนุนใดๆ ดังกรณี การต่อต้านของชาวเกาหลีต่อการกดขี่ของญี่ปุ่นช่วงปี ค.ศ. 1919 - 1921 หรือ ชาวเกาะซามัวกับการต่อต้านต่อการปกครองของประเทศนิวซีแลนด์ช่วงปี ค.ศ. 1920 - 1936 (Sharp, 1959, pp. 54 - 56)

ปฏิบัติการทำทนายซึ่งหน้าโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent direct action)

ยุทธวิธีที่ใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อทำทนาย ขัดขวางระบบการเมืองปกติ แต่ไม่เป็นการละเมิดกฎหมาย แต่ก็มีระดับการทำทนายเช่นเดียวกับรูปแบบการตีแผ่ หากพิจารณาผิวเผิน คือ การสร้างความปั่นป่วนหรือความรู้สึกวิตกกังวลโดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างประเทศมักใช้การตีแผ่ผสมผสานกับปฏิบัติการทำทนายซึ่งหน้าโดยไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อสื่อถึงสภาวะวิกฤตของสังคมที่เกิดขึ้น ดังกรณี การประท้วงของสตรี Greenham Common (Sharp, 1959, pp. 56 - 57; ไอยรา สังฆะ และ ประภาส ปันตบแต่ง, 2554, pp. 155 - 156)

สัตยาเคราะห์ (Satyagraha)

กล่าวถึงหลักการจากฐานความคิดของ มหาตมะ คานธี โดยยึดมั่นในหลักสัจธรรม ด้วยความรักและการกระทำ หลักสำคัญของสัตยาเคราะห์ คือ “การอุทิศชีวิตให้กับสิ่งที่ตนเชื่อว่า ถูกต้อง” โดยมองว่า การทำทนายความชั่วร้าย ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมต้องมาจากปฏิบัติการไร้ความรุนแรงไม่ใช่อการจลาจลหรือการก่อสงคราม (Sharp, 1959, pp. 57 - 59)

คานธี มองว่า เงื่อนไขแห่งความสำเร็จของสัตยาเคราะห์มี 4 ประการ คือ 1) ผู้ปฏิบัติต้องมีใจไม่เกลียดชังฝ่ายตรงข้าม 2) การต่อสู้ต้องเป็นเนื้อหาที่จริงจังและถูกทำนองคลองธรรม 3) ผู้ปฏิบัติต้องพร้อมทนทุกข์ทรมานกับสิ่งที่เกิดขึ้น และ 4) การสวดภาวนาเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งเพื่อสร้างความศรัทธาและความมั่นคงในสิ่งที่กระทำสัตยาเคราะห์ ดังกรณี การทำสัตยาเคราะห์ของคานธี เพื่อคัดค้านกฎหมายเกลือในอินเดีย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 106 - 107, 132)

การปฏิวัติไร้ความรุนแรง (Nonviolent revolution)

มองว่า ปัญหาสังคมต่างๆ มีความสัมพันธ์กับเรื่องของปัจเจกบุคคลและชีวิตทางสังคม ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาก็ต้องเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม โดยกล่าวถึงแนวทาง 4 แนวทาง เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น คือ 1) ปัจเจกบุคคลต้องพัฒนาชีวิต

ตนเอง 2) พยายามทำให้สังคมยอมรับและยับยั้งหลักการสันติมาใช้ในฐานะค่านิยมหลัก (ปฏิบัติการสันติวิธี การสร้างความเสมอภาค ความร่วมมือ และความยุติธรรม) 3) การสร้างระเบียบทางสังคมที่เสมอภาค มีการกระจายอำนาจ มีเสรีภาพ และ 4) การต่อสู้กับความชั่วร้ายทางสังคมด้วยปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรง ดังกรณี การรณรงค์ของ Jayaprakash Narayan หรือ Vinoba bhave เป็นต้น (Sharp, 1959, pp. 59 - 62; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 107 - 108)

หากสรุปสาระสำคัญของประเภทของปฏิบัติการสันติวิธีทั้ง 9 ประเภทสามารถอธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

รูปแบบปฏิบัติการสันติวิธี	คุณลักษณะ
1. การไม่ต่อต้าน (Nonresistance)	การปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทางกายภาพทุกรูปแบบโดยมุ่งธำรงรักษาตามหลักปฏิบัติสำคัญที่ตนเองยึดถือ ดังกรณี ชาวคริสต์นิกายเมนอนไมด์ ชาวเอมิช เป็นต้น
2. การตกลงประนีประนอมอย่างจริงจัง (Active reconciliation)	การปฏิเสธแนวทางการบังคับ แต่เชื่อในหลักการมีมตรีจิตที่ดีและการประนีประนอม ดังกรณี พื้นฐานนักเคลื่อนไหวทางศาสนานิกายควอเกอร์ (Quaker) เป็นต้น
3. การต่อต้านทางศีลธรรม (Moral resistance)	การต่อต้านเชิงรุกต่อความชั่วร้ายด้วยสันติ และศีลธรรม มักใช้วิธีการการสั่งสอนและการโน้มน้าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแนวทางของสันตินิยมตะวันตก หรือกรณีเช่นเผ่าพื้นเมืองอินเดียนแดงโฮปีที่การป้องกันตนเองต้องจากวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงเท่านั้น เพราะการใช้ความรุนแรงเป็นการละเมิดจิตวิญญาณของสรรพสิ่งต่างๆ
4. การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นบางเรื่อง (Selective nonviolence)	มักปฏิเสธการใช้ความรุนแรงเฉพาะบางเรื่อง ดังกรณี การปฏิเสธการก่อสงครามด้วยอาวุธชีวภาพ อาวุธนิวเคลียร์แต่ไม่คัดค้านหรือปฏิเสธความรุนแรงรูปแบบอื่น เป็นต้น
5. การต่อต้านชนิดไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ (Passive resistance)	เป็นกลยุทธ์ที่จัดตั้งขึ้นจากพิจารณาว่า การใช้ความรุนแรงไม่อาจนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย / แก้ไขปัญหา แต่การบรรลุเป้าหมายต้องใช้วิธีการไม่ใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธี ดังเช่น การคว่ำบาตร การนัดหยุดงาน การไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น
6. การต่อต้านอย่างสันติ (Peaceful resistance)	เชื่อว่า การต่อต้านอย่างสันติเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ดังเช่น การเคลื่อนไหวบางประเด็นของคานธี เพราะผู้เข้าร่วมบางส่วนไม่ได้เข้าถึงหลักสำคัญของคานธี แต่มองว่าวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีอื่นๆ ดังกรณี การต่อต้านของชาวเกาหลีต่อการกดขี่ของญี่ปุ่น หรือชาวเกาะซามัวกับการต่อต้านต่อการปกครองของประเทศนิวซีแลนด์ เป็นต้น
7. ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า โดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent direct action)	ผู้ปฏิบัติการอาจพิจารณาปฏิบัติการไร้ความรุนแรงด้วยหลักศีลธรรม หรือวิธีปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายมากกว่าการเปลี่ยนแปลง ดังกรณี ระบบการประท้วงของสตรีกรีน Greenham Common เป็นต้น
8. สัตยาเคราะห์ (Satyagraha)	การมุ่งเป้าหมายเพื่อบรรลุศีลธรรมด้วยความรักและการกระทำด้วยความรัก อันหมายถึงการขจัดความรุนแรงทั้งในตนเอง สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังกรณี การกระทำสัตยาเคราะห์ของคานธี เพื่อคัดค้านกฎหมายเรื่องเกลือ (Salt Satyagraha) เป็นต้น
9. การปฏิวัติไร้ความรุนแรง (Nonviolent revolution)	ผู้กระทำการปฏิวัติเชื่อว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาทางสังคมต่างๆ เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น การแก้ไขจึงต้องจัดการระบบโครงสร้างและต้องกระทำด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง ดังกรณี การรณรงค์ของ Jayaprakash Narayan และ Vinoba Bhave ในอินเดีย เป็นต้น

ตารางที่ 2.2 ประเภทของปฏิบัติการสันติวิธี

ที่มา: (Burrowes, 2013)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนหลักปฏิบัติการสันติวิธีทั้งมาจากฐานคิดทางศีลธรรมและศาสนา หรือหลักการเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หรือการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับในสังคมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ โดยลดทอน

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงทั้งความรุนแรงทางกายภาพจากการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรง แต่สำหรับบางกรณีผู้ปฏิบัติการต้องยอมรับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตน ดังกรณี สัตยาเคราะห์ รวมถึงการสร้างเงื่อนไขเพื่อลดทอนความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมจากความพยายามสร้างการเปลี่ยนแปลงค่านิยมหลักหรือสนับสนุนให้สังคมมีความเสมอภาพ มีเสรีภาพ ความยุติธรรม การเปลี่ยนแปลงภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามประเภทของปฏิบัติการสันติวิธีแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของปฏิบัติการที่มาจากอิทธิพลทางความคิด หลักปฏิบัติการ และเป้าหมายที่แตกต่างกันอีกด้วย

(2) ยุทธวิธีของปฏิบัติการสันติวิธี

สาระสำคัญของรูปแบบปฏิบัติการสันติวิธีทั้ง 9 รูปแบบข้างต้น พบว่า สามารถจำแนกให้เห็นยุทธวิธีปฏิบัติการสันติวิธีทั้งที่มาจากกรกระทำและงดเว้นการกระทำออกเป็น 3 ประเภท คือ

การประท้วงและการโน้มน้าว (Protest and Persuasion)

วิธีการเชิงสัญลักษณ์มีเป้าหมายเพื่อชักจูงฝ่ายตรงข้ามหรือผู้คนให้มาเข้าร่วมหรือเห็นด้วย หรือเพื่อแสดงถึงความไม่พึงพอใจของกลุ่มคนต่อประเด็นบางอย่าง ดังเช่น การเดินขบวนบนท้องถนน (Demonstrations) การลงชื่อประท้วง (Protest lists) การประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนหรือต่อต้าน ดังเช่น การแจกใบปลิว การวาดภาพล้อเลียน การร้องเพลงประท้วง เป็นต้น (Howard Clark et. al, 2009, p. 46; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 166 - 167)

การไม่ให้ความร่วมมือ (Non - cooperation)

ปฏิบัติการสันติวิธีจากการเพิกถอนความร่วมมือหรือเพิกเฉยต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยการไม่ให้ความร่วมมือหรือปฏิเสธความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามปกติ ดังเช่น การประท้วงหยุดงาน (Strike) การคว่ำบาตร (Boycott) การงดการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรืออารยะขัดขืน (Civil disobedience) เป็นต้น (Howard Clark et. al, 2009, p. 46; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 167 - 170)

การแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence intervention)

ปฏิบัติการเพื่อแทรกแซงสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ โดยส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ได้ทั้งทางบวกและทางลบ โดยปฏิบัติการมีเป้าหมายเพื่อล้มล้างหรือปรับเปลี่ยนแบบแผนทางสังคมที่มีอยู่เดิมจนเกิดแบบแผนทางสังคมรูปแบบใหม่ขึ้นมา ดังเช่น แบบแผนพฤติกรรม นโยบาย รูปแบบ

ความสัมพันธ์ระบบสถาบัน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวิธีการนี้สร้างการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วกว่าวิธีการอื่น ทำให้ผลลัพธ์ของวิธีการนี้อาจไม่ประสบความสำเร็จเสมอไป เพราะว่าวิธีการนี้อาจนำไปสู่การปราบปรามอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน ตัวอย่างของการแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง ได้แก่ การสร้างอุปสรรค (Blockades) (ดังเช่น โกล่มนุษย์เพื่อขัดขวางการปราบปรามของเจ้าหน้าที่) การแสดงตัวตนเพื่อการป้องกัน (Preventive presence) (ดังที่กล่าวในแนวคิด UCP) เป็นต้น (Howard Clark et. al, 2009, p. 46; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 170 - 171)

ดังนั้น ยุทธวิธีของปฏิบัติการสันติวิธีจึงเกี่ยวข้องกับการกระทำบางอย่างทั้งรูปแบบการกระทำและการงดเว้นการกระทำเพื่อสร้าง 1) การสื่อสารหรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการประท้วง การโน้มน้าว 2) การปฏิเสธความร่วมมือหรือการปฏิเสธความสัมพันธ์บางอย่างที่ดำรงอยู่ตามปกติทั้งเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ 3) การแทรกแซงสถานการณ์โดยไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงบางอย่างแต่ผลลัพธ์อาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ

(3) เงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง

หากพิจารณาถึงเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ยุทธวิธีปฏิบัติการสันติวิธีหรือมีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของปฏิบัติการสามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

การเปลี่ยนทรศนะ (Conversion)

ปฏิบัติการสันติวิธีอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทรศนะของฝ่ายตรงข้ามที่มีต่อผู้ปฏิบัติการสันติวิธี เนื่องจากฝ่ายตรงข้ามมีทรศนะใหม่ที่น่าไปสู่การยอมรับจุดมุ่งหมายของปฏิบัติการที่เกิดขึ้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 172 - 173) ดังกรณี วิกม (ช่วง ค.ศ. 1924 - 1925) ที่ปรากฏปฏิบัติการด้วยหลักอหิงสาของกลุ่มजनताเพื่อเรียกร้องสิทธิในการถนนร่วมกับวรรณะอื่น หรือการต่อต้านพระราชบัญญัติเกลือของอินเดีย (ช่วง ค.ศ. 1930 - 1931) โดยการใช้หลักอหิงสาเพื่อต่อต้านระบบกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขึ้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 136 - 140)

การโอนอ่อนผ่อนตาม (Accommodation)

ปฏิบัติการสันติวิธีอาจไม่มีผลทำให้ฝ่ายตรงข้ามปรับเปลี่ยนทรศนะ แต่ก็อาจทำให้ฝ่ายตรงข้ามมีการปรับเปลี่ยนตัวเองและยินยอมทำตามข้อเรียกร้องของผู้ปฏิบัติการสันติวิธีได้เช่นกัน

เนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ดังกรณี ผู้บริหารโรงงานยอมรับข้อตกลงของแรงงานที่ประท้วงหยุดงาน เนื่องจากเล็งเห็นว่าข้อเสนอมีความสมเหตุสมผลและทำให้กระบวนการผลิตยังดำเนินต่อไปได้อันลดผลกระทบต่อธุรกิจ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 173 - 174)

การบังคับโดยสันติ (Nonviolent coercion)

กรณีฝ่ายตรงข้ามที่เผชิญหน้ากับผู้ที่ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีไม่มีเจตนาเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยังคงไม่เห็นด้วยกับเป้าหมายของผู้ปฏิบัติการสันติวิธี อย่างไรก็ตามปฏิบัติการสันติวิธีอาจส่งผลให้เกิดสภาพบังคับให้ฝ่ายตรงข้ามยินยอมทำตามเป้าหมายของผู้ปฏิบัติการสันติวิธี ดังกรณี การโค่นล้มการปกครองของนายพลอูโกในประเทศกัวเตมาลา ช่วงปี ค.ศ. 1944 หรือความพ่ายแพ้ของประธานาธิบดีมาร์กอสจากพลังประชาชนที่ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีในช่วงเหตุการณ์ปฏิวัติประเทศฟิลิปปินส์ ช่วงปี ค.ศ. 1986 (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 174 - 179)

การล่มสลายของอำนาจโดยสิ้นเชิง (Disintegration)

ปฏิบัติการสันติวิธีอาจนำไปสู่การล่มสลายอำนาจโดยสิ้นเชิง หรือการทำลายผู้ถือครองอำนาจที่ไม่มีความชอบธรรมจนไม่หลงเหลือความชอบธรรมใดๆ ในการต่อรองอำนาจทางการเมืองกับผู้ถือครองอำนาจใหม่ซึ่งอาจได้รับการสนับสนุนจากผู้ปฏิบัติการสันติวิธี (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2556) ดังกรณี การปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ (Arab Spring) อันเป็นคลื่นการประท้วงของประชาชนจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองและการปกครองในหลายประเทศของภูมิภาคอาหรับ (Salih, 2013)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง เงื่อนไขจากการใช้ปฏิบัติการสันติวิธีที่ส่งผลต่อฝ่ายตรงข้ามทั้งจากการเปลี่ยนแปลงทรศนะ การบังคับโดยสันติ และการล่มสลายอำนาจโดยสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า การพิจารณาเฉพาะเงื่อนไขเหล่านี้อาจไม่เพียงพอต่อการอธิบายผลสะท้อนจากปฏิบัติการสันติวิธี เนื่องจากการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของปฏิบัติการสันติวิธีอาจเกี่ยวข้องกับทั้งเงื่อนไขจากผู้ปฏิบัติการสันติวิธี ฝ่ายตรงข้าม และบริบทแวดล้อม ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังกรณี เหตุการณ์ปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จนอกจากปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงแล้วยังเกี่ยวข้องกับการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์จนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้คนข้ามพรมแดนรัฐจนเกิดพลังสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับที่กว้างขึ้น (Andersson, 2014)

การอธิบายเกี่ยวกับการจำแนกประเภท ยุทธวิธี และเงื่อนไขสร้างการเปลี่ยนแปลงสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีในภาพหลักคิด วิธีการ และเงื่อนไขที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จและความล้มเหลวของปฏิบัติการ อีกทั้งลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่การก่อตัวของความรุนแรงและการยับยั้งวัฏจักรความรุนแรง แต่การอธิบายยังมีข้อจำกัดต่อการสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการสันติวิธีมีความสัมพันธ์กับชั้นความรุนแรงระดับต่างๆ ที่ปรากฏและดำรงอยู่แล้วอย่างไร ดังนั้น สารระสำคัญลำดับถัดไปเป็นการอธิบายเพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปฏิบัติการสันติวิธีที่มีบทบาทต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงจำแนกตามชั้นของความรุนแรง (ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม) ภายใต้หัวข้อ “ปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง” มีสารระสำคัญดังนี้

2.2.3 ปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง

การอธิบายในหัวข้อปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง ผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

เนื้อหาส่วนแรก - การอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรง (Violence) เพื่อขยายความเข้าใจต่อความรุนแรงรูปแบบต่างๆ และเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง รวมทั้งสนับสนุนการมองรูปแบบความรุนแรงที่ปรากฏภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

เนื้อหาส่วนที่สอง - การอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรงและสะท้อนแง่มุมว่าปฏิบัติการสันติวิธีสามารถสร้างการป้องกันยับยั้งชั้นความรุนแรงได้อย่างไร

ดังนั้น ผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายเนื้อหาทั้งสองส่วนออกเป็น 2 หัวข้อ คือ 1) แนวคิดสามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุงและแนวคิดประทุชวาจา (Galtung's Violence Triangle and Hate Speech) และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการสันติวิธีและชั้นของความรุนแรง ดังนี้

(1) แนวคิดสามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุงและแนวคิดประทุชวาจา (Galtung's Violence Triangle and Hate Speech)

แนวคิดสามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุง (Galtung) เป็นแนวคิดที่พยายามสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบความรุนแรงไม่ได้มีเพียงที่ปรากฏให้เห็นทางกายภาพ แต่ยังมีรูปแบบความรุนแรงที่ดำรงอยู่ในระดับโครงสร้างและวัฒนธรรมของสังคมที่เอื้อต่อการกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงทางกายภาพ

ดังนั้น กัลตุงจึงจำแนกชั้นความรุนแรงออกเป็น 3 ชั้น ประกอบด้วย 1) ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) 2) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) และ 3) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) มีสาระสำคัญดังนี้

ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence)

หรือเรียกว่า ความรุนแรงทางกายภาพ (Physical Violence) เป็นความรุนแรงที่ผู้ก่อความรุนแรงและลักษณะความรุนแรงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน แม้ว่าความรุนแรงดังกล่าวไม่สามารถระบุตัวผู้ก่อความรุนแรงได้ แต่ทุกคนสามารถระบุได้ว่าความรุนแรงทางกายภาพเกิดขึ้นจากอะไร รวมถึงผลลัพธ์ของความรุนแรงสามารถปรากฏให้เห็นและรับรู้ได้ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงกายภาพและจิตวิทยา อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเป้าหมายของการก่อความรุนแรงจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำและเจตนา เนื่องจากความรุนแรงทางตรงสามารถเกิดขึ้นได้จากการกระทำทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา (Galtung, 1990, pp. 292 - 293; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 46 - 53)

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence)

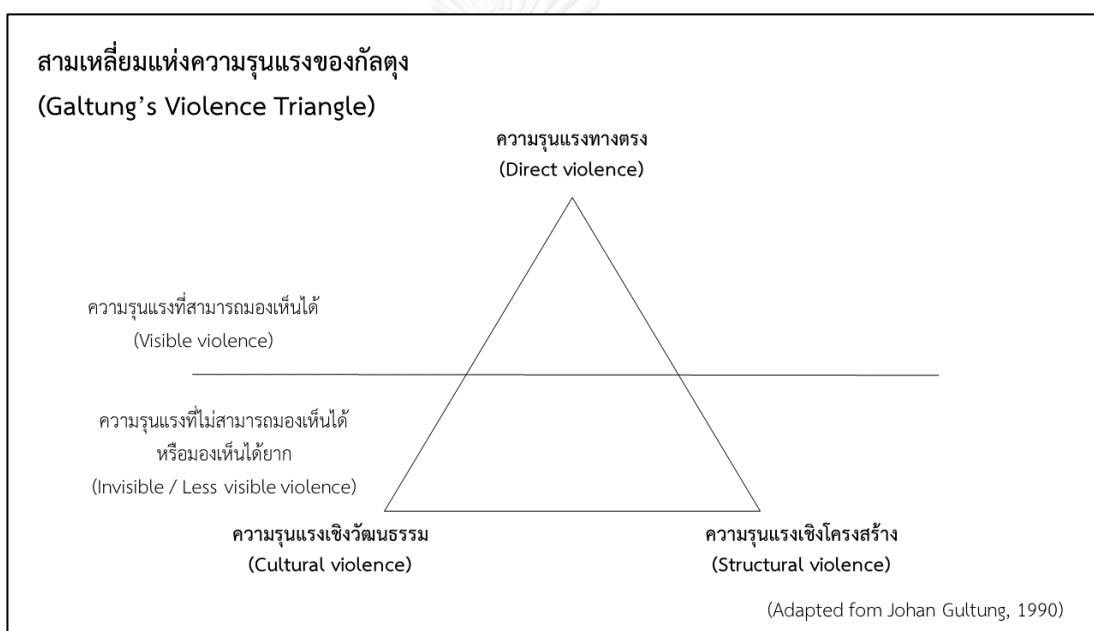
ความรุนแรงที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างของสังคมเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอะไรก็ตามที่ทำให้เกิดช่องว่างที่นำไปสู่ “การเอารัดเอาเปรียบ” หรือ “ความไม่เท่ากัน” ทั้งจากการเข้าถึงทรัพยากร โอกาส และอำนาจที่ไม่เสมอกัน ซึ่งสังคมสามารถจัดการเงื่อนไขที่นำไปสู่ช่องว่างดังกล่าวได้แต่เพิกเฉยที่จะกระทำรวมทั้งอาจกลายเป็นผู้ที่ขัดขวางไม่ให้ช่องว่างหดแคบลงหรือขยายช่องว่างให้กว้างขึ้นจากการผลักให้กลุ่มคนบางกลุ่มไปอยู่ชายขอบของสังคม (Marginalization) หรือสนับสนุนให้คนบางกลุ่มคงรักษาไว้ซึ่งความได้เปรียบเชิงอำนาจเอาไว้ให้นานที่สุด (Galtung, 1990, pp. 293 - 294; Witness, 2008; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 59 - 65)

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence)

ความรุนแรงที่ดำรงอยู่ในปริมนทลทางวัฒนธรรมเป็นส่วนที่สนับสนุนหรือเอื้อหนุนให้ทั้งความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างสามารถดำรงอยู่ได้จากการถูกทำให้มองเป็นเรื่องปกติ หรือการสร้างความชอบธรรมต่อการใช้ความรุนแรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธเชิงสัญลักษณ์ในการดำรงชีวิต ทั้งจากศาสนา อุดมการณ์ ภาษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ ตรรกศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ที่ส่งผลต่อทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐานที่นำไปสู่ความคิด

มุมมองของผู้คนในสังคมต่อความรุนแรงและการใช้ความรุนแรง (Galtung, 1990, pp. 291 - 292; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 71 - 75)

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม กัลตุงได้นำเสนอภาพสามเหลี่ยมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงทางโครงสร้าง และความรุนแรงทางวัฒนธรรม โดยให้ความรุนแรงทางตรงเป็นยอดของสามเหลี่ยม และให้ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเป็นฐานของสามเหลี่ยม เนื่องจากเป็น “ที่มา” ของความรุนแรงทางตรง (Galtung, 1990, pp. 294 - 296; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 73 - 74) โดยภาพนี้ถูกเรียกว่า สามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุง (Galtung's Violence Triangle) ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2.5 สามเหลี่ยมแห่งความรุนแรงกัลตุง

ที่มา: (World Health Organisation, 2010)

ประทุษวาจา (Hate Speech)

ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ พบถึง เจื่อนไขหนึ่งที่ได้รับความสนใจทั้งจาก นักวิชาการ สื่อมวลชน และสาธารณชนที่ศึกษาและติดตามประเด็นความรุนแรง เนื่องจาก เจื่อนไขมีความสัมพันธ์ต่อการเอื้อหนุนหรือการกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง โดยเจื่อนไขนี้ ถูกเรียกว่า ประทุษวาจา (Hate Speech) อันเกี่ยวข้องกับ การใช้คำพูด ถ้อยคำรูปภาพ การแสดงออกใดๆ ที่มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ชัดเจนที่มุ่งให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งๆ ได้รับ

ความเกลียดชังจากคนอื่นในลักษณะที่ถูกแบ่งแยกและตีตราว่าไม่เป็นที่ต้องการของสังคม โดยประทุษวาจาสามารถสร้างความเกลียดชังมากขึ้นระดับใดขึ้นอยู่กับเจตนาและเป้าหมาย การกระทำของผู้กระทำการที่ส่งผลต่อการปลุกเร้าหรือโน้มน้าวใจผู้คนให้กระทำการบางอย่าง ที่อาจนำไปสู่การใช้วิธีการความรุนแรงหรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย (พิรงรอง รามสูต, 2557)

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประทุษวาจากับขั้นของความรุนแรงของกัลตุง พบว่า ประทุษวาจาเป็นเงื่อนไขที่เอื้อหนุนต่อความรุนแรงในหลายระดับ ได้แก่

ประทุษวาจากับความรุนแรงทางตรง - การใช้ประทุษวาจาช่วยทำให้เกิดการใช้กำลัง ทำร้ายร่างกายหรือทรัพย์สิน

ประทุษวาจากับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง - การใช้ประทุษวาจาเพื่อทำการกดทับ อัตลักษณ์ร่วมของผู้อื่นทั้งที่มีตั้งแต่กำเนิดและที่มีภายหลัง ดังเช่น เชื้อชาติ สีผิว การศึกษา อาชีพ อุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

ประทุษวาจากับความรุนแรงทางวัฒนธรรม - การรวมประทุษวาจาเข้าไปในกลุ่มขบวนการ ผู้ที่มีอัตลักษณ์ร่วมจนเกิดการกระทำกรรมาวมหมู่ที่นำไปสู่การก่ออาชญากรรมแห่งความเกลียดชัง (Hate crimes) ได้

สาระสำคัญเกี่ยวกับความรุนแรงที่ถูกนำเสนอผ่านแนวคิดสามเหลี่ยมความรุนแรงของกัลตุง ได้สะท้อนให้เห็นรูปแบบความรุนแรงทั้งทางกายภาพ เชิงโครงสร้าง และเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งแนวคิดประทุษวาจาได้สะท้อนเงื่อนไขที่นำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงในชั้นต่างๆ โดยสาระสำคัญส่วนหนึ่งได้สะท้อนการใช้ความรุนแรงหรือการสร้างความเกลียดชังผ่านการกระทำของตัวแสดงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล รัฐ และกลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ในฐานะวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายบางอย่าง อย่างไรก็ตามการใช้ความรุนแรงได้ถูกตั้งคำถามต่อเรื่องความชอบธรรม การละเมิดทั้งหลักศีลธรรมและสิทธิมนุษยชน ส่งผลทำให้หลายฝ่ายตระหนักและให้ความสำคัญกับมโนทัศน์การไม่ใช่ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธี เพื่อขับเคลื่อนวิธีการไปสู่เป้าหมายที่มีความชอบธรรม รวมทั้งการข้ามมโนทัศน์ดังกล่าวเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่ดำรงอยู่ในชั้นต่างๆ โดยสาระสำคัญดังกล่าวจะถูกอธิบายในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการสันติวิธีและขั้นของความรุนแรง” ดังนี้

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการสันติวิธีและชั้นของความรุนแรง

การศึกษาพบถึง งานศึกษาที่พยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการสันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง ดังงานศึกษาเรื่อง Nonviolent Resistance in Power Asymmetries ของ Véronique Dudouet (2004) และงานศึกษาเรื่อง Nonviolence: more than the absence of violence ของ Jørgen Johansen (2014) โดยสาระสำคัญเกี่ยวกับงานศึกษาทั้งสองชิ้นนี้ พยายามอธิบายปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อเข้าจัดการกับชั้นของความรุนแรงที่เกิดขึ้น

ผู้ศึกษาได้หยิบยกงานศึกษาของ Jørgen Johansen (2014) ที่พยายามสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการสันติวิธีสามารถสร้างเงื่อนไขต่อการยับยั้งความรุนแรงได้ เนื่องจากปฏิบัติการสันติวิธีอยู่ในฐานะสภาวะขัดแย้ง (Anti - thesis) กับชั้นความรุนแรงที่ปรากฏ ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธีจึงเป็นสิ่งที่ปรากฏและดำรงอยู่ตามชั้นของความรุนแรงเช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) ปฏิบัติการสันติวิธีทางตรง (Direct nonviolence) 2) ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง (Structural nonviolence) และ 3) ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม (Cultural nonviolence) มีสาระสำคัญดังนี้

ปฏิบัติการสันติวิธีทางตรง (Direct nonviolence)

ปฏิบัติการสันติวิธีทางตรง กล่าวถึง ยุทธวิธีต่างๆ ของปฏิบัติการสันติวิธีหรือวิธีการเชิงปฏิบัติการโดยปราศจากการใช้ความรุนแรงเพื่อจัดการความขัดแย้งหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านการเผชิญหน้าโดยตรงกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ ระบบกฎหมาย หรือระบบต่างๆ ที่ไม่เป็นธรรม หรือเป็นตัวสร้างช่องว่างที่ลดทอนการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ได้แก่ การเลิกทาส การต่อสู้เพื่อเอกราช การจัดการกับระบบสังคม (ดังเช่น การต่อสู้กับระบบวรรณะ ระบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่) การต่อต้านสงคราม การสร้างอิทธิพลทางนโยบาย โดยการเผชิญหน้าที่โดยใช้ปฏิบัติการสันติวิธี

ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธีทางตรงจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้แทนการใช้ความรุนแรงทางตรงเพื่อต่อต้านผู้ถืออำนาจที่ไม่ชอบธรรม หรือเพื่อการเผชิญหน้ากับกองกำลังตำรวจและทหารที่ปรากฏให้เห็นมาโดยตลอดตั้งแต่อดีต รวมทั้งการใช้วิธีการนี้มักประสบความสำเร็จต่อการยุติความขัดแย้งหรือลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่การปรากฏของความรุนแรงทางตรง (Johansen, 2007, p. 151)

ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง (Structural nonviolence)

ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง กล่าวถึง เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ การสร้างความปรองดอง การสนับสนุนสภาวะเปิดกว้าง การสร้างความเท่าเทียม และปฏิบัติการ

ที่สนับสนุนสภาวะสันติ หรือเงื่อนไขที่ลดทอนช่องว่างของความรุนแรงเชิงโครงสร้างให้หดแคบลง หากยกตัวอย่างของปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในสังคม ดังเช่น สภาวะความเป็นประชาธิปไตย โดยมองการให้ความหมายของคำนี้มากกว่าระบบรัฐสภาตามความหมายทั่วไป แต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างข้อตกลงที่ยึดถือร่วมกัน (ฉันทามติ) ความเสมอภาค ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างของสังคมและชุมชนอย่างแพร่หลาย

ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้างจึงเกี่ยวข้องกับการสร้างผลลัพธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่เอื้อต่อการสร้างสังคมสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้น โดยเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสันติหรือปฏิบัติการสันติวิธีทางตรง รวมถึงวิธีการไกล่เกลี่ยต่างๆ การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง และการสร้างความสมานฉันท์เพื่อจัดการความขัดแย้ง รุนแรงหรือเงื่อนไขที่สร้างความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากร สิทธิและเสรีภาพ (Johansen, 2007, p. 151)

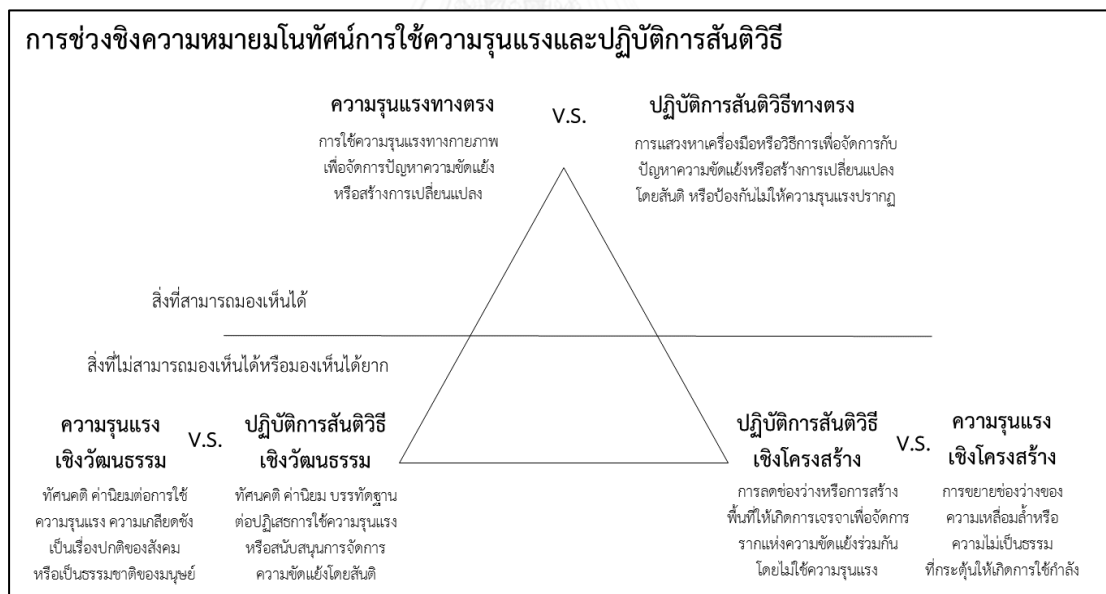
ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม (Cultural nonviolence)

ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม กล่าวถึง สิ่งที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมของสังคมและถูกสื่อสารผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีด้านการไม่ใช้ความรุนแรงที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้คน รวมทั้งเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าของค่านิยมและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ โดยมักปรากฏให้เห็นอยู่ในจารีตวัฒนธรรม หลักคำสอนศาสนา และหลักปรัชญา โดยถือเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่ดำรงอยู่ในบรรทัดฐานทางสังคมและกำหนดพฤติกรรมของผู้คน อันสัมพันธ์กับสภาวะความเป็นมนุษย์ (Human being) และสภาวะธรรมชาติของมนุษย์

ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมของสังคมมนุษย์ที่ปรากฏให้เห็นโดยตลอดเช่นเดียวกับวิธีการใช้ความรุนแรง ผ่านหลักคิด จารีต ธรรมเนียมประเพณี ส่งผลให้การจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนพื้นเมืองจำนวนมากมักใช้คุณค่า การใช้วิธีการ และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ยังคงเป็นกฎระเบียบของชุมชนอันสอดคล้องกับหลักปฏิบัติการสันติวิธี รวมถึงภายใต้ช่วงเวลาที่มิสภาวะความแน่นอนหรือสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงปรากฏ มักพบถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเข้าจัดการกับสถานการณ์อย่างสันติ แม้ว่าเรื่องราวเหล่านี้จะไม่ถูกให้คุณค่าหรือได้รับความสนใจเท่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่สำคัญที่ถูกกล่าวถึงในประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามหลักคิดและวิธีการต่างๆ ถูกหยิบนำมาใช้และบูรณาการเข้าสู่การเป็นองค์ประกอบหนึ่ง

ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ภาคประชาสังคม เครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนขบวนการเพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงหรือมุ่งสู่เป้าหมายโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Johansen, 2007, pp. 151 - 152; Spencer, 2002, pp. 839 - 841)

สาระสำคัญข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ว่า ในชั้นของความรุนแรงที่ปรากฏอยู่ใน ปริณิณฑลทางกายภาพ โครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม (Galtung, 1990, pp. 294 - 296) ไม่ได้ดำรงอยู่เพียงเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงเท่านั้น แต่ในชั้นเหล่านั้นยังมีภาวะขัดแย้งของ ความรุนแรงหรือเงื่อนไขการไม่ใช้ความรุนแรงที่นำไปสู่การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ รวมถึง เงื่อนไขที่นำไปสู่การป้องกันยับยั้งความรุนแรงดำรงอยู่ด้วย (Johansen, 2007, pp. 151 - 152) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของโมทัศน์การใช้ความรุนแรงและการไม่ใช้ ความรุนแรงที่ดำรงอยู่ปริณิณฑลชั้นต่างๆ โดยทั้งสองต่างมีการช่วงชิงการให้คุณค่าความหมาย การตีความทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคนองค์กร และสังคม อันส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจว่า จะใช้วิธีการความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่การกระทำบางอย่างต่อการเปลี่ยนแปลง หรือมุ่งไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการใช้ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง ดังภาพ

ภาพที่ 2.6 การช่วงชิงความหมายโมทัศน์การใช้ความรุนแรงและปฏิบัติการสันติวิธี

การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี ประกอบด้วย นิยามความหมาย การจำแนกประเภท ยุทธวิธี เงื่อนไขที่สร้างการเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการ สันติวิธีกับชั้นของความรุนแรง นำไปสู่การอธิบายผลสะท้อนของปฏิบัติการสันติวิธี ภายใต้หัวข้อ “ส่วนสรุป” มีสาระสำคัญดังนี้

2.2.4 ส่วนสรุปแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี

สาระสำคัญของแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ปฏิบัติการสามารถกระทำได้ และไม่สามารถกระทำได้ด้วย การเปรียบเทียบกับวิธีการการใช้ความรุนแรง ทำให้ผู้ศึกษาจำแนก สาระสำคัญส่วนสรุปออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) จุดเด่นของปฏิบัติการ 2) ข้อจำกัดของปฏิบัติการ ดังนี้

(1) จุดเด่นของปฏิบัติการ

หากพิจารณาปฏิบัติการสันติวิธีที่สัมพันธ์กับการสร้างผลสะท้อนด้านสังคมและการเมือง ในฐานะวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมหรือการจัดการความขัดแย้งรุนแรง พบว่า

การสร้างผลกระทบที่น้อยกว่า

ปฏิบัติการสันติวิธีส่งผลกระทบทั้งเชิงกายภาพและเชิงจิตวิทยาน้อยกว่าการใช้ความรุนแรง ที่ส่งผลกระทบทั้งเชิงกายภาพ ดังเช่น การได้รับการบาดเจ็บ การสูญเสีย ทั้งทางด้านชีวิตและ ทรัพย์สิน เป็นต้น ผลกระทบทางจิตวิทยา ดังเช่น ความคับข้องทางจิตใจ ภาวะความเครียด เป็นต้น รวมทั้งการใช้ความรุนแรงยังกระตุ้นเงื่อนไขแห่งความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น ขณะที่ปฏิบัติการสันติวิธี พยายามลดทอนความเสียหายและลดโอกาสที่นำไปสู่ความเสี่ยงความรุนแรง การลดโอกาส การแก้แค้นหรือความสูญเสีย ส่งผลต่อการลดทอนเงื่อนไขการสร้างวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, p. 181)

การจดจ่อกับประเด็นที่เป็นปัญหา

ปฏิบัติการสันติวิธีมุ่งการสร้างความสนใจต่อเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้ง มากกว่าเอนเอียงไปสู่ประเด็นอื่น ส่งผลให้มีโอกาสเข้าถึงการแก้ไขปัญหาจากรากของปัญหาที่แท้จริง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 181 - 182)

การลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงในหลายระดับ

หากพิจารณาปฏิบัติการสันติวิธีในฐานะสภาวะขัดแย้ง (Anti – thesis) พบว่า ชั้นของ ปฏิบัติการสันติวิธีก็เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในปริมนทลเดียวกับชั้นของความรุนแรง (ปริมนทลทางกายภาพ เจริญโครงสร้าง และเจริญวัฒนธรรม) ซึ่งหากผู้คนในสังคมให้คุณค่าต่อปฏิบัติการสันติวิธีและหยิบนำมาใช้ เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้ง ก็นำไปสู่การลดทอนความเสี่ยงของความรุนแรงในชั้นต่างๆ ได้เช่นกัน (Johansen, 2007, pp. 151 - 152)

การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจ

ปฏิบัติการสันติวิธีนำไปสู่การสร้างแนวโน้มการกระจายอำนาจและส่งเสริมพลังอำนาจของประชาชนมากขึ้น โดยมองว่า ปฏิบัติการสันติวิธีถือเป็นเครื่องมือของประชาชนที่หยิบนำมาใช้ที่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย เนื่องจาก 1) ปฏิบัติการสันติวิธีเป็นแสดงถึงพลังอำนาจของประชาชนและตอกย้ำว่าอำนาจรัฐที่แท้จริงขึ้นอยู่กับการยินยอมของประชาชนที่มอบให้รัฐใช้อำนาจต่างๆ และ 2) ปฏิบัติการสันติวิธีมักเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อกระทำการบางอย่างที่ย่อมเกี่ยวพันกับการจัดการองค์กรของประชาชน กลุ่มคนองค์กรของประชาชน ดังนั้น ปฏิบัติการสันติวิธีจึงเป็นการสนับสนุนการกระทำภายใต้ระบบประชาธิปไตยอีกทางหนึ่ง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, p. 182)

ปฏิบัติการสันติวิธีเป็นทางเลือกหนึ่งต่อการจัดการความขัดแย้ง

ปฏิบัติการสันติวิธีมักก่อตัวและปรากฏขึ้นภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งเพื่อเข้าจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวโดยไม่ใช้ความรุนแรง แม้รัฐเล็งเห็นว่าปฏิบัติการทางกองกำลังทหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งหรือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามวิธีการทางทหารไม่ใช่หนทางเดียวเพื่อจัดการความขัดแย้งรุนแรงหรือสร้างสันติภาพ แต่ยังมีทางเลือกอื่นเพื่อสร้างผลลัพธ์แบบเดียวกัน คือ การป้องกันโดยพลเรือน (Civilian based defense) (ตั้งกรณีแนวคิด UCP ข้างต้น) เพื่อสร้างการป้องกันพลเรือนและการป้องกันทางสังคมโดยไม่ใช้กองกำลังทหาร ซึ่งสนับสนุนการต่อสู้หลากหลายมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา โดยใช้ปฏิบัติการสันติวิธีรูปแบบต่างๆ รวมถึงการประยุกต์ใช้เครื่องมือใหม่ๆ ดังเช่น องค์กรความรู้ เทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อการป้องกันยับยั้ง การไม่ให้ความร่วมมือ หรือขัดขวางผู้รุกรานหรือภัยทางสังคมทั้งที่เป็นรูปแบบเดิม ดังเช่น สงคราม การใช้ความรุนแรง เป็นต้น และภัยทางสังคมรูปแบบใหม่ ดังเช่น ภัยที่มาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (โดรน) ความรุนแรงผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น (Caroline Kennedy - Pipe, 2015; Fuchs, 2013; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557, pp. 182 - 186)

(2) ข้อจำกัดของปฏิบัติการ ประกอบด้วย

มายาคติต่อปฏิบัติการสันติวิธี

ทัศนคติของผู้คนจำนวนมากไม่น้อยไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมรับต่อการใช้ปฏิบัติการสันติวิธี เนื่องจากมองว่าปฏิบัติการสันติวิธีเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและใช้เวลานาน เป็นวิธีการของผู้คนที่ไม่กล้า

เผชิญหน้าโดยตรง หรือเป็นวิธีการที่ถูกหยิบมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมและอีกฝ่ายต้องพ่ายแพ้ (พระมหากษัตริย์ ธรรมหาโส (นิธิบุญยากร), 2554) รวมทั้งฝ่ายต่างๆ พยายามช่วงชิงความหมายปฏิบัติการสันติวิธีในเชิงผลประโยชน์บางอย่างหรือหยิบยกเป็นประเด็นทางการเมืองมากกว่าคำนึงถึงผลลัพธ์ที่ไม่สร้างความเสียหายหรือความสูญเสียขึ้น อีกทั้งผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าปฏิบัติการสันติวิธีในสังคมไทยไม่ได้ถูกมองเป็นหนทางออกของความขัดแย้ง แต่หลักคิดนี้กลับถูกมองหรือถูกตั้งคำถามผูกติดไปกับภาพลักษณ์กลุ่มคนทำงานด้านสันติวิธีหรือสิทธิมนุษยชนด้วยอคติบางอย่าง ดังเช่น นักสันติวิธีหายไปไหนเมื่อมีเหตุการณ์ความรุนแรงปรากฏ สันติวิธีทำอะไรได้ เป็นต้น (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2556) สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงมายาคติปฏิบัติการสันติวิธีบางแง่มุมที่ปรากฏ อันสร้างความท้าทายต่อการรับรู้ความเข้าใจ การยอมรับ และการให้คุณค่าความหมายของผู้คนและสังคมไทย

ปฏิบัติการสันติวิธีไม่เคยให้คำมั่นสัญญาหรือรับประกันความสำเร็จ

การเลือกใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเป็นการหาวิธีการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดีที่สุดและมีความชอบธรรม อย่างไรก็ตามปฏิบัติการสันติวิธีไม่ได้รับรองหรือให้คำมั่นสัญญาว่าผลลัพธ์จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จของการเคลื่อนไหว หรือสามารถลดทอนความรุนแรง หรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่มต่างๆ ได้ (ชญาณิชชัญญ์ พูลยรัตน์, 2553, pp. 13 - 14) แม้อาจไม่ใช่ข้อจำกัดแต่อาจถือได้ว่าเป็นข้อท้าทายผู้ปฏิบัติการสันติวิธีว่ามีความแน่วแน่ต่อการใช้หลักสันติวิธีที่ต้องเตรียมใจและกล้ารับความเจ็บปวดและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำความรุนแรงของฝ่ายตรงข้าม

ภาวะชินชาต่อการใช้ความรุนแรงในสังคม

การศึกษาพบแง่มุมที่น่าสนใจ คือ ข้อจำกัดของปฏิบัติการสันติวิธีอาจไม่ได้มาจากการมอมายาคติของปฏิบัติการสันติวิธีหรือข้อจำกัดของปฏิบัติการสันติวิธี แต่เกิดจากอิทธิพลของมุมมองทัศนคติผู้คนต่อการใช้ความรุนแรง ดังเช่น ความรุนแรงเป็นสิ่งปกติสามัญของการต่อสู้ทางการเมือง การใช้ความรุนแรงเป็นสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ เป็นต้น (มุฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง, 2560)

การสื่อสารที่มักให้คุณค่ากับประเด็นความรุนแรงมากกว่าปฏิบัติการสันติวิธี

การทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานศึกษาวิจัยปฏิบัติการสันติวิธีหลายชิ้นสะท้อนข้อจำกัดของสังคมต่อการให้คุณค่ากับปฏิบัติการสันติวิธี โดยยกตัวอย่างการอธิบายเหตุการณ์สำคัญทางสังคมหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มักสะท้อนการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง

มากกว่าการนำเสนอเรื่องราวของผู้คนที่พยายามจัดการความขัดแย้งโดยสันติปราศจากการใช้ความรุนแรง ดังนั้น การสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงให้คุณค่าความสำคัญต่อประเด็นความรุนแรงจนส่งผลต่อการละลายแ่งมุ่มอื่นรวมทั้งมิติการใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อจัดการความขัดแย้งหรือสร้างสันติภาพ สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงปฏิบัติการสันติวิธียังไม่ถูกให้ความสำคัญหรือให้คุณค่ามากพอ เนื่องจากสังคมยังคงสื่อสารและให้คุณค่ากับเรื่องราวจุดเปลี่ยนทางสังคมการเมืองและประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่มักเชื่อมโยงกับการกระทำหรือเหตุการณ์ความรุนแรง (Johansen, 2007, p. 152; Witness, 2008)

สาระสำคัญในส่วนสรุปสะท้อนให้เห็นว่า ปฏิบัติการสันติวิธีสามารถสร้างทางเลือกทั้งจากขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่มีความชอบธรรม วิธีการทำงานที่ส่งเสริมการใช้อำนาจของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย และสร้างฐานคิดเรื่องการป้องกันจากบทบาทกองกำลังทหารสู่บทบาทของสามัญชนพลเรือนที่อาจมีความคล่องตัวและยืดหยุ่นต่อการป้องกันภัยทางสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนได้ดีกว่า นอกจากนี้ปฏิบัติการสันติวิธียังลดทอนเงื่อนไขการสร้างวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่และส่งเสริมการป้องกันยับยั้งความรุนแรงในระดับต่างๆ ที่เอื้อต่อการลดผลกระทบและความเสียหายจากความรุนแรง อย่างไรก็ตามปฏิบัติการสันติวิธียังคงประสบข้อจำกัดทั้งทางความคิดจากมายาคติปฏิบัติการสันติวิธี ข้อจำกัดของปฏิบัติการที่ไม่เคยให้คำมั่นสัญญาหรือรับประกันความสำเร็จ และข้อจำกัดที่มาจากสังคมต่อการมีทัศนคติมองว่า ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติธรรมชาติของมนุษย์หรือการสื่อสารที่ยังคงเน้นให้คุณค่ากับความรุนแรงจนละเลยการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง แต่หากเมื่อใดผู้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญผ่านการเรียนรู้บทเรียนของปฏิบัติการสันติวิธีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่า “การจัดการความขัดแย้งในอนาคตด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้” (Johansen, 2007, p. 152)

การอธิบายสาระสำคัญของแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) และแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี นำไปสู่การพัฒนากรอบศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ มีสาระสำคัญดังนี้

2.3 กรอบศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed Civilian Non – violent Action)

สาระสำคัญของแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) และแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี (NVA) สามารถสะท้อนรายละเอียดเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะจุดเด่นและข้อจำกัด และการสะท้อนการอธิบายงานศึกษาศุนย์ข้อมูลฯ ดังนี้

ประเด็น	การรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP)	ปฏิบัติการสันติวิธี (NVA)
เป้าหมาย	การอธิบายวิธีการที่นำไปสู่ 1) การป้องกันยับยั้งความรุนแรง 2) การเพิ่มระดับความปลอดภัยและความมั่นคง 3) การสร้างความเข้มแข็งด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อสันติภาพในท้องถิ่น	การอธิบายมุ่งแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับคูกรณีหรือเปลี่ยนทัศนคติให้เขามีความเข้าใจ เพื่อหาข้อยุติทั้งสองฝ่าย
ทัศนคติ	การหาวิธีการป้องกัน ยับยั้งความรุนแรง เนื่องจากมองว่าปฏิบัติการรักษาสันติภาพพลเรือนของกองกำลังทางทหารมีข้อจำกัด ทำให้มีการหยิบนำหลักการการรักษาสันติภาพพลเรือนร่วมกับหลักการพื้นฐาน ดังเช่น สันติเสวนา เป็นต้น จนนำไปสู่การป้องกันความรุนแรงและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพที่มาจากพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ	การบรรลุเป้าหมายหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่ไม่นำไปสู่การสร้างวัฏจักรของความรุนแรง แต่ปฏิบัติการบางกรณีต้องเต็มใจยอมรับความเจ็บปวดหรือการใช้ความรุนแรงจากคูกรณีโดยไม่ตอบโต้
หลักการและวิธีการ	1) การมีส่วนร่วมเชิงรุก 2) การติดตามเผ่าระวัง 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ 4) การเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนา	1) การประท้วงและการโน้มน้าว 2) การไม่ให้ความร่วมมือ 3) การแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง
ความรุนแรง	การป้องกันความรุนแรงทางตรงเป็นหลัก	1) การอธิบายว่าปฏิบัติการสันติวิธีจะไม่นำไปสู่การสร้างวัฏจักรของความรุนแรง 2) การอธิบายว่าปฏิบัติการสันติวิธีในฐานะสภาวะขัดแย้ง (anti - thesis) ของชั้นความรุนแรง
เงื่อนไขที่ส่งผลต่อปฏิบัติการ	1) ปฏิบัติการสันติวิธี 2) แหล่งที่มาของอำนาจ ที่มาจากอำนาจทางศีลธรรม อำนาจทางกฎหมาย และการสร้างความน่าสนใจในสื่อ 3) อิทธิพลของตัวแสดงทั้งจากรัฐและกลุ่มองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ	1) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ 2) การโอนอ่อนผ่อนตาม 3) การบังคับโดยสันติ 4) การมุ่งสลายอำนาจโดยสันติ
จุดเด่น	1) สร้างทางเลือกต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง 2) ปฏิบัติการที่สามารถสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง • ปฏิบัติการที่เอื้อต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงได้ดีกว่าหรือแทนที่ปฏิบัติการด้วยกองกำลังทหาร • ปฏิบัติการที่เอื้อต่อการจัดการรากปัญหาของความขัดแย้งซึ่งเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาว	1) สร้างผลกระทบที่น้อยกว่า 2) การลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงหลายระดับ 3) การจดจ่อกับประเด็นปัญหา 4) การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
ข้อจำกัด	1) ปฏิบัติการไม่สามารถยับยั้งผู้ก่อความรุนแรงในบางกรณี 2) ปฏิบัติการไม่สามารถรับประกันว่าปกป้องพลเรือนได้ทุกกรณี 3) ปฏิบัติการไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่มต่างๆ ได้	1) มายาคติต่อปฏิบัติการสันติวิธี 2) ปฏิบัติการสันติวิธีไม่เคยให้คำมั่นสัญญาหรือรับประกันความสำเร็จ 3) ภาวะชินชาต่อการใช้ความรุนแรงในสังคม
ข้อสนับสนุนการอธิบายงานศึกษา	แนวคิด UCP สนับสนุนการอธิบายวิธีการของปฏิบัติการป้องกันและยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธได้ • การให้ความสำคัญหรือหนุนเสริมบทบาทสามัญชนพลเรือนในฐานะเงื่อนไขสำคัญต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งรุนแรง	แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อสื่อสารการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะการปฏิบัติการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงที่มีความชอบธรรมภายใต้การสถาปนาบนพื้นที่ที่ปลอดภัยจากความทางการเมือง
ข้อจำกัดการอธิบายงานศึกษา	1) ข้อจำกัดต่อการอธิบายผู้กระทำ (Actor) ว่ามีลักษณะอย่างไรส่งผลต่อการพิจารณาในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและภาคประชาสังคม 2) ข้อจำกัดต่อการอธิบายงานศึกษาผ่านคำว่า “การรักษาสันติภาพ” ที่อาจสื่อสารในเชิงการทำงานของสหประชาชาติและกรอบปฏิบัติการใหญ่ต่อไปสำหรับอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ • ทั้งแนวคิด UCP และปฏิบัติการสันติวิธี มีข้อจำกัดต่อการพิจารณาเงื่อนไขการระดมทรัพยากรและเงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมือง	ไม่ได้ระบุว่าเป้าหมายของปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยเฉพาะ

ตารางที่ 2.3 ตารางเปรียบเทียบแนวคิด UCP และ NVA

สาระสำคัญจากตารางที่ 2.3 สะท้อนการเปรียบเทียบแนวคิด UCP กับปฏิบัติการสันติวิธี พบว่า ทั้งสองแนวคิดสามารถหนุนเสริมการอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ อย่างน้อย 5 ประเด็น ได้แก่

(1) หลักความคิด

หากพิจารณาประเด็นเป้าหมายและทัศนคติ พบว่า แนวคิด UCP มีหลักคิดที่ตั้งอยู่บนฐานการป้องกันยับยั้งความรุนแรงและการสร้างสภาวะสันติภาพบนฐานการทำงานของพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยการนำแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีหนุนเสริมถึงหลักคิดที่ว่า ปฏิบัติการพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งการแก้ไขปัญหาความรุนแรง การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อสันติภาพ บนฐานคิดการแสวงหาข้อยุติของความขัดแย้งรุนแรงอย่างสันติและไม่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและไม่นำไปสู่การสร้างวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่

(2) วิธีการปฏิบัติการ

หากพิจารณาประเด็นหลักการและวิธีการ และประเด็นความรุนแรง พบว่า การอธิบายผ่านแนวคิด UCP สะท้อน วิธีการปฏิบัติการเชิงรูปธรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการป้องกันเชิงรุก การมีส่วนร่วม การส่งเสริมศักยภาพการพัฒนา โดยมุ่งสร้างการป้องกันความรุนแรงทางตรงเป็นหลัก ดังนั้น การนำแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีมาหนุนเสริมเพื่อขยายการมองปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่สัมพันธ์ต่อการป้องกันยับยั้งชั้นความรุนแรงอื่นด้วย (ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม) เนื่องจากปฏิบัติการไร้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นถูกสะท้อนในฐานะสภาวะขัดแย้ง (Anti – thesis) ของชั้นความรุนแรง รวมทั้งสนับสนุนการอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent social movement) ผ่านปฏิบัติการของพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed civilian) ด้วยหลักปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อขับเคลื่อนการป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้น

(3) เงื่อนไขที่ส่งผลต่อปฏิบัติการ

การอธิบายแนวคิด UCP ได้นำเสนอเงื่อนไขที่ส่งอิทธิพลต่อปฏิบัติการทั้งที่มาจากตัวปฏิบัติการ ได้แก่ ความเป็นสันติวิธีของปฏิบัติการ แหล่งที่มาของอำนาจ ที่สัมพันธ์กับศีลธรรม กฎหมาย และความน่าสนใจในสื่อ และตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ทั้งรัฐและกลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ โดยการนำแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธียังสามารถสะท้อนการมองเงื่อนไขอื่นที่มีอิทธิพลต่อปฏิบัติการ

คือ เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเปลี่ยนแปลงจากปฏิบัติการ ที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการโอนอ่อนผ่อนตาม การบังคับโดยสันติ และการมุ่งสลายอำนาจโดยสันติ

(4) จุดเด่นและข้อจำกัดของปฏิบัติการ

หากพิจารณาประเด็นจุดเด่นและข้อจำกัดของปฏิบัติการ นอกจากสะท้อนจุดเด่นและข้อจำกัดของปฏิบัติการภายใต้หลัก UCP และปฏิบัติการสันติวิธีต่อประเด็นการป้องกันยับยั้งความรุนแรงแล้ว ตารางเปรียบเทียบยังสะท้อนให้เห็นจุดเด่นและข้อจำกัดที่ทั้งสองแนวคิดนี้สะท้อนเหมือนกัน คือ แนวคิดทั้งสองสะท้อนปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรงอันนำไปสู่การสร้างเงื่อนไขการป้องกันยับยั้งความรุนแรงได้ เนื่องจากปฏิบัติการเอื้อต่อการจัดการรากของปัญหาความขัดแย้งและเอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพในระยะยาวได้ อีกทั้งสองแนวคิดยังสะท้อนบทบาทความสำคัญของปฏิบัติการที่มีจากบทบาทของสามัญชนพลเรือนที่อาจเอื้อต่อการจัดการความขัดแย้งรุนแรงที่ดีกว่าหรืออาจแทนที่การใช้กองกำลังทางทหารได้

รวมทั้งขยายความเข้าใจที่ว่า ธรรมชาติของความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่ก่อรูปจากหลายเงื่อนไขหลายรูปแบบที่สามารถอธิบายได้ทั้งในเชิงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (Adshead, 2015; Narabrenovic, 2007) เป็นสิ่งที่มีพลวัต สามารถเปลี่ยนรูปได้ และมีความเสี่ยงที่สามารถปรากฏขึ้นได้ตลอดเวลา (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว, 2547; ชาญชัย ชัยสุขโกศล, ไม่ระบุปี) ทำให้ไม่มีเครื่องมือทางสังคมใดที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเบ็ดเสร็จ อันทำให้ทั้งหลักปฏิบัติการสันติวิธีหรือหลักการ UCP ไม่สามารถรับประกันหรือการันตีต่อผลลัพธ์ได้ แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดทั้งสองก็สะท้อนให้เห็นว่า สังคมก็พยายามแสวงหาแนวทางเลือกและพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ บนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อทดลองจัดการความขัดแย้งเพื่อไม่ให้ผันแปรไปสู่การใช้ความรุนแรง ดังกรณี การพัฒนารูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่หรือสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่ปรากฏของกลุ่มทำงาน UCP (ดังที่กล่าวไว้ในส่วนบทเรียนจากกรณีศึกษา) การแสวงหาทางออกของอนาคตที่ทำให้ความขัดแย้งสร้างการเปลี่ยนแปลงทางบวกหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีส่วนร่วม ดังเช่น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นต้น (UN General Assembly, 2015)

(5) จุดเด่นและข้อจำกัดต่อการอธิบายงานศึกษา

หากพิจารณาประเด็นจุดเด่นและข้อจำกัดต่อการอธิบายงานศึกษา พบว่า แนวคิด UCP สามารถฉายภาพชัดเจนของ “วิธีการทำงาน” ของศูนย์ข้อมูลฯได้ แต่ยังมีข้อจำกัด เนื่องจาก

1) ข้อจำกัดต่อการอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม 2) ระดับเสถียรภาพการอธิบายด้วยหลัก UCP ที่อาจใหญ่โตเกินไปต่อการอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ และ 3) ข้อจำกัดความหมายของคำ ดังเช่น การรักษาสันติภาพที่อาจเชื่อมโยงกับวาทกรรมการทำงานขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีจึงเป็นการหนุนเสริมการอธิบายและลดทอนข้อจำกัดการอธิบายผ่านแนวคิด UCP ใน 2 ส่วน คือ 1) การสนับสนุนการอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่ขับเคลื่อนบนหลักการปฏิบัติการสันติวิธี และ 2) การอธิบาย UCP ร่วมกับปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อหนุนเสริมการอธิบายปฏิบัติการศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีเสถียรระดับเล็กได้ อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบยังสะท้อนข้อจำกัดของการอธิบายทั้งสองแนวคิด คือ การพิจารณาหรือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับ “ทรัพยากร” และ “โอกาส” ที่เป็นเงื่อนไขที่ขับเคลื่อนขบวนการไปสู่เป้าหมาย

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กรอบศึกษา “ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ” (Unarmed Civilian Non – violent Action) เป็นการหนุนเสริมของการอธิบายด้วยหลักแนวคิด UCP ร่วมกับแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี เพื่ออธิบายถึงปฏิบัติการ*ในฐานะพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ*บนฐานหลักคิดการไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อพยายามสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงที่ปรากฏทั้งในเชิงกายภาพ และอาจรวมถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม อีกทั้งสนับสนุนให้เงื่อนไขที่เอื้อต่อการสร้างสภาวะสันติภาพ

อย่างไรก็ตามการอธิบายข้างต้นสะท้อนข้อจำกัดร่วมต่อการอธิบายเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรและโอกาสทางการเมืองที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนขบวนการ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขยายความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวผ่านกรอบแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้หัวข้อ “ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและโครงสร้างโอกาสทางการเมือง” มีสาระสำคัญดังนี้

2.4 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) และทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory)

การทบทวนวรรณกรรมทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองสามารถอธิบายคุณลักษณะของแนวคิดโดยสังเขป ดังนี้

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่าเกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล อันสัมพันธ์กับการระดมทรัพยากรทั้งจากเงื้อมมือภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการไปสู่เป้าหมาย โดยสัมพันธ์กับทั้งการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, pp. 67 - 68; มณีมัย ทองอยู่, 2557, pp. 53 - 55)

ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory) เป็นทฤษฎีที่การขยายความการระดมทรัพยากรที่พิจารณาเงื้อมมือแวดล้อม รวมทั้งโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (*Political opportunities*) ว่าเอื้อหนุนหรือลดทอนขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอย่างไร (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, p. 93)

กรอบทฤษฎีทั้งสองสามารถสะท้อนความเข้าใจต่อประเด็นการระดมทรัพยากรและเงื้อมมือโอกาสสัมพันธ์ต่อการเคลื่อนไหวขบวนการไปสู่เป้าหมาย ผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) *ประเภททรัพยากรและกลไกการเข้าถึง* เพื่อสะท้อนรูปแบบทรัพยากรที่ถูกระดมเพื่อขับเคลื่อนขบวนการและช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้น และ 2) *ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง* เพื่อสะท้อนเงื้อมมือโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่มีอิทธิพลทั้งเอื้อหนุนและลดทอนต่อการระดมทรัพยากรและการขับเคลื่อนขบวนการไปสู่เป้าหมาย มีสาระสำคัญดังนี้

2.4.1 ประเภททรัพยากรและกลไกการเข้าถึง

(1) ประเภททรัพยากร

ผู้ศึกษาความสนใจต่อการจำแนกทรัพยากรที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยเอ็ดเวิร์ดและแม็คคาร์ธี (Edward and McCarthy) เนื่องจากเป็นการจำแนกทรัพยากรจากการสังเคราะห์งานศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจำนวนหนึ่ง (Zald and Jacobs, 1978; Knoke, 1986; Oliver and Marwell, 1992; Verba et al, 1995; Lahusen, 1996 อ้างถึงใน มณีมัย ทองอยู่, 2557, p. 68)

ร่วมกับงานศึกษาของนักคิด ดังเช่น บูดีเยอร์ (Bourdieu) โคลแมน (Coleman) พัทนัม (Putnum) และลิน (Lin) เพื่อสร้างกรอบการจำแนกทุน โดยพวกเขาจำแนกทรัพยากรออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

ทรัพยากรด้านหลักจริยธรรม (Moral resource)

ทรัพยากรด้านหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางสังคม ได้แก่ ความชอบธรรม (Legitimacy) การสนับสนุนความร่วมมือ (Solidarity support) การสนับสนุนให้กำลังใจ (Sympathetic support) และการสนับสนุนจากผู้มีชื่อเสียงสังคม (Celebrity) โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้ทรัพยากรรูปแบบนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการ รวมถึงการปรากฏตัวของขบวนการในช่วงเวลาที่เหมาะสม อาจนำไปสู่การเข้าร่วมของผู้คนจำนวนมากที่นำไปสู่การระดมทรัพยากรรูปแบบอื่นๆ เข้ามาในขบวนการมากขึ้นอีกด้วย (McCarthy, 2004, pp. 125 - 126)

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม (cultural resource)

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่ถูกคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาบนฐานความคิด ประสบการณ์ และองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากัน โดยทรัพยากรรูปแบบนี้สามารถสนับสนุนการประยุกต์ใช้หรือต่อยอดพัฒนาในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน การบริหารจัดการ การกำหนดยุทธวิธี แบบแผนการทำงานของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้อีกด้วย (McCarthy, 2004, p. 126)

ทรัพยากรด้านองค์กร - สังคม (Social - organizational resource)

ทรัพยากรด้านองค์กร - สังคม สามารถจำแนกการพิจารณาเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) *โครงสร้างพื้นฐาน* - ทรัพยากรที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานภายในสังคมที่สาธารณะหรือผู้คนสามารถเข้าถึงได้โดยทั่วไป 2) *กลุ่มคนองค์กร* - ทรัพยากรที่ขบวนการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องขับเคลื่อนการทำงานในฐานะองค์กรเพื่อสามารถเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้นได้ ผ่านสร้างความร่วมมือ การถือครองทรัพยากร (Co - optation) ที่สัมพันธ์กับบริบทและแนวทางเคลื่อนไหวของขบวนการ และ 3) *เครือข่าย* - ทรัพยากรที่มาจากการเชื่อมโยงในรูปแบบเครือข่ายทั้งที่มาจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทำงานและให้สมาชิกขบวนการเป็นผู้ประชาสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงการทำงานเครือข่ายขึ้น (McCarthy, 2004, p. 126)

ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่ได้มาจากตัวบุคคล ดังเช่น แรงงาน ประสบการณ์ ทักษะ ความชำนาญ รวมทั้งสถานะผู้นำ เป็นต้น โดยเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างมาก เนื่องจากขบวนการจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ทรัพยากรรูปแบบ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการทำงานต่างๆ รวมถึงขบวนการมีความจำเป็นต้องมี ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายเพื่อสนับสนุนการทำงานในหลายรูปแบบ (McCarthy, 2004, pp. 127 - 128)

ทรัพยากรด้านวัตถุ (Material resource)

ทรัพยากรด้านวัตถุเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางวัตถุต่างๆ แต่สิ่งที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ เงินตรา หรืองบประมาณ เนื่องจากกิจกรรมการขับเคลื่อน การทำงานล้วนมีค่าใช้จ่ายและเป็นสิ่งที่สามารถใช้ในการแลกเปลี่ยนเพื่อได้มาซึ่งทรัพยากรอื่นๆ ที่ขบวนการต้องการได้ (McCarthy, 2004, p. 128)

(2) ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง

หากพิจารณากลไกการเข้าถึงทรัพยากรรูปแบบต่างๆ ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อาจจำแนกได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การระดมจากผู้สนับสนุน 2) การผลิตเอง 3) การถือครอง ทรัพยากร / การถกฉวยทรัพยากร และ 4) การอุปถัมภ์ มีสาระสำคัญดังนี้

การระดมจากผู้สนับสนุน (Aggregation)

การระดมจากผู้สนับสนุนเป็นกลไกการเข้าถึงทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวที่ได้รับจาก ผู้สนับสนุนที่มักได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากขบวนการ หรือจากการจัดกิจกรรมที่สร้าง การแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาปรับใช้หรือพัฒนา ขบวนการเคลื่อนไหว (McCarthy, 2004, pp. 131, 134)

การผลิตเอง (Self - production)

การผลิตเองเป็นกลไกการเข้าถึงทรัพยากรจากการผลิตเองหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ทรัพยากรของขบวนการที่มีอยู่ ทั้งต่อ 1) ทรัพยากรบุคคล เพื่อวางแนวทางการเคลื่อนไหว ในระยะยาว จากการปลูกฝังค่านิยมและการขัดเกลาทางสังคม และ 2) ทรัพยากรทางวัตถุ โดยเน้น

การผลิตขึ้นเพื่อสร้างการประชาสัมพันธ์หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารความเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกกลุ่มดังเช่น ตราสัญลักษณ์กลุ่ม เป็นต้น (McCarthy, 2004, p. 134)

การถือครองทรัพยากร / การถกฉวยทรัพยากร (Co - optation / Appropriation)

คำ 2 คำนี้ถูกใช้อธิบายการใช้ทรัพยากรจากการหยิบยืมทรัพยากรจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่มีทรัพยากรเหล่านั้น โดยการถือครองทรัพยากร (Co - optation) มักกล่าวถึง การหยิบยืมโดยสุจริตโปร่งใสในการเข้าใช้ทรัพยากรเหล่านั้น ขณะที่การถกฉวยทรัพยากร (Appropriation) อาจให้ความหมายในการถกฉวยทรัพยากรเหล่านั้นมาโดยมิชอบ (McCarthy, 2004, p. 134)

การอุปถัมภ์ (Patronage)

การอุปถัมภ์มักเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทรัพยากรจากบุคคล องค์กรภายนอกขบวนการที่สนับสนุนทรัพยากรด้านงบประมาณ และอาจรวมถึงทรัพยากรด้านอื่นๆ ดังเช่น การให้หยิบยืมทรัพยากรบุคลากรชั่วคราว การสนับสนุนทรัพยากรทางจริยธรรมจากการมอบรางวัล เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้น (McCarthy, 2004, p. 135)

สาระสำคัญข้างต้นสามารถสนับสนุนการพิจารณาประเภทและช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ อย่างไรก็ตามการศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ยังมีความจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับ*โครงสร้างโอกาสทางการเมือง*ร่วมด้วย เนื่องจากผู้ศึกษามองว่าเงื่อนไขทางการเมืองภายใต้สถานการณ์มีอิทธิพลต่อการระดมทรัพยากรและการขับเคลื่อนขบวนการไปสู่เป้าหมาย โดยสาระสำคัญจะถูกนำเสนอภายใต้หัวข้อ “*ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง*” ดังนี้

2.4.2 ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง

ผู้ศึกษาได้หยิบยกงานศึกษาของคิทส์เชลท์ (Kitschelt) ที่อธิบายถึงสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการเมืองในฐานะ “*เงื่อนไขทางการเมือง*” ที่สามารถทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประสบความสำเร็จ หรือสร้างความล้มเหลวลงได้ โดยการอธิบายเงื่อนไขเชิงสถาบันที่มีอิทธิพลต่อเชิงโครงสร้างการเมือง 2 ส่วน คือ (Kitschelt, 1986, pp. 59 - 60)

1) *โครงสร้างนำเข้าทางการเมือง (Input)* โดยพิจารณาจากพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลไกควบคุมจากฝ่ายบริหาร และการสร้างพันธมิตรทางนโยบาย เพื่อสะท้อนว่าระบบการเมืองมีลักษณะเปิดกว้างหรือปิดกั้น

2) *โครงสร้างผลผลิตทางการเมือง (Output)* โดยพิจารณาสมรรถภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยพิจารณาจากลักษณะกลไกของรัฐว่ากระจายอำนาจหรือรวมศูนย์ ความเข้มแข็งของระบบราชการ เพื่อสะท้อนว่าระบบทางการเมืองมีความแข็งตัวหรืออ่อนตัว

เงื่อนไขเชิงสถาบันที่มีอิทธิพลต่อเชิงโครงสร้างการเมือง นำไปสู่การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างนำเข้าทางการเมือง (ระบบการเมืองแบบเปิด / ปิด) กับโครงสร้างผลผลิตทางการเมือง (แข็งตัว / อ่อนตัว) ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินการขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ (Kitschelt, 1986, pp. 63 - 64; สุนทรคุณชัยมั่ง, 2554)

รูปแบบที่หนึ่ง: ระบบการเมืองเปิดกว้างและโครงสร้างทางการเมืองที่มีความแข็งตัว - การเคลื่อนไหวมีลักษณะยืดหยุ่นและนโยบายมีโอกาสได้รับตอบสนองสูง มีแนวโน้มเกิดนวัตกรรมสูง เนื่องจากมีความกดดันต่ำ ดังเช่น การเคลื่อนไหวภายใต้รัฐที่ให้เสรีต่อประชาชน ระบบการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยสูง ระบบการเมืองมีแนวโน้มที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้องของประชาชน เป็นต้น

รูปแบบที่สอง: ระบบการเมืองปิดและโครงสร้างทางการเมืองที่มีความแข็งตัว - การเคลื่อนไหวมีลักษณะเผชิญหน้า โอกาสที่จะตอบสนองข้อเรียกร้องมีน้อย การเกิดนวัตกรรมมีต่ำ ลักษณะนี้นักเคลื่อนไหวมีข้อจำกัดเพราะมีความกดดันสูง

รูปแบบที่สาม: ระบบการเมืองเปิดกว้างและโครงสร้างทางการเมืองอ่อนตัว - การเคลื่อนไหวมีลักษณะยืดหยุ่นเพราะมีโอกาสที่ข้อเสนอจะได้รับการตอบสนองโดยรัฐ รวมทั้งกระแสแรงกดดันระดับต่ำ การเกิดนวัตกรรมมีระดับปานกลาง - ต่ำ เนื่องจากข้อเสนออาจเกิดการชะลอหรือชะงักงันของการแปรผลที่มีสาเหตุมาจากความอ่อนแอของโครงสร้าง

รูปแบบที่สี่: ระบบการเมืองแบบปิดและโครงสร้างทางการเมืองอ่อนตัว - การเคลื่อนไหวมีลักษณะเผชิญหน้า โอกาสแปรผลตามข้อเสนอเป็นไปได้ยาก การเกิดนวัตกรรมมีต่ำ สถานการณ์มีความกดดันในระดับสูง

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างนำเข้าทางการเมืองกับโครงสร้างผลผลิตทางการเมือง
ทั้งรูปแบบ สามารถอธิบายแบบแผนความสัมพันธ์ได้ดังตารางดังนี้

โครงสร้างนำเข้าทางการเมือง (Input)			
โครงสร้าง ผลผลิต ทางการเมือง (Output)	แข่ง ตัว	ระบบการเมืองเปิด	ระบบการเมืองปิด
		<ul style="list-style-type: none"> ยุทธศาสตร์กำหนดการเคลื่อนไหวแบบยืดหยุ่น มีนัยสำคัญที่จะตอบสนองตามข้อเรียกร้อง โอกาสเกิดนวัตกรรมทางนโยบายมีสูง การกดดันโดยโครงสร้างต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ยุทธศาสตร์กำหนดการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้า การตอบสนองตามขั้นตอนมีไม่มากนัก นวัตกรรมเกิดขึ้นในระดับปานกลาง - ต่ำ การกดดันโดยโครงสร้างสูง
อ้อม ตัว	อ้อม ตัว	<ul style="list-style-type: none"> ยุทธศาสตร์กำหนดการเคลื่อนไหวมีการปรับตัวลักษณะยืดหยุ่น มีนัยสำคัญจะเกิดผลกระทบตามขั้นตอน การผลักดันนโยบายมีลักษณะคุมเชิงกัน นวัตกรรมทางนโยบายจะมีระดับปานกลาง - ต่ำ การกดดันทางโครงสร้างต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ยุทธศาสตร์กำหนดการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้าจะเกิดผลตามข้อเรียกร้องไม่มากนัก ผลที่มีต่อนโยบายมีน้อย นวัตกรรมทางนโยบายจะมีต่ำมาก การกดดันโดยโครงสร้างสูง

ตารางที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างนำเข้าทางการเมืองกับโครงสร้างผลผลิตทางการเมือง

ที่มา : (Kitschelt, 1986 อ้างถึงใน สุนทร คุณชัยมั่ง, 2554)

สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดที่ใช้ศึกษาข้างต้นเพื่อสะท้อนกรอบที่ใช้ศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในส่วนการก่อตัว หลักความคิด วิธีการทำงาน การระดมทรัพยากร รวมทั้งสะท้อนความเข้าใจต่อบริบทสถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ บางประเด็น ดังเช่น ความรุนแรง เงื่อนไขทางการเมือง เป็นต้น ลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อนำเสนอนำเสนองานวิจัยใกล้เคียงหรืองานวิจัยที่สามารถสะท้อนบางแง่มุมเพื่อสร้างความเข้าใจต่องานศึกษาชิ้นนี้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การศึกษาพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือพยายามอธิบายถึงความพยายามสร้างการป้องกันยับยั้งความรุนแรงหรือสร้างสันติภาพภายใต้บริบทความขัดแย้งรุนแรงบนฐานปฏิบัติการโดยสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้หยิบยกงานศึกษาทั้งงานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศที่สามารถแสดงให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของสามัญชนพลเรือนต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงหรือสร้างสันติภาพ ประกอบด้วยงานศึกษา 5 ชิ้น คือ

งานวิจัยชิ้นที่ 1 การรักษาสันติภาพ: กรอบปฏิบัติการของพลเรือน? (Peacekeeping: A Civilian Perspective?)

โดย Stean A.N. Tshiband ปี ค.ศ. 2010 ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนนั้นสามารถเป็น “ทางเลือก” ที่ดีที่สุดและมีประสิทธิภาพในฐานะปฏิบัติการสันติภาพในสถานการณ์ปัจจุบันนอกเหนือจากปฏิบัติการรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติหรือภูมิภาคหรือไม่ (Tshiband, 2010, p. 1) ผ่านวิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบมิติต่างๆ ของแนวคิดการรักษาสันติภาพทั้งในแง่หลักการ คุณลักษณะพิเศษและแนวทางปฏิบัติการ (Tshiband, 2010, pp. 4 - 8)

ข้อค้นพบของงานศึกษาพบว่า ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนเป็นการหยิบยืมหลักปฏิบัติการเกี่ยวกับการรักษาสันติภาพและการสร้างสันติภาพเพื่อลดทอนระดับความรุนแรงและจัดการกับรากของปัญหาความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ในสังคม รวมทั้งสนับสนุนการสร้างพื้นที่การสร้างพลังให้ภาคประชาสังคม และสนับสนุนการแสดงตัวตนของนักปฏิบัตินานาชาติเพื่อป้องกันกลุ่มเป้าหมายที่เอื้อหนุนต่อการจัดการความขัดแย้งรุนแรงอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย อย่างไรก็ตามมองว่าปฏิบัติการโดยพลเรือนก็ยิ่งปรากฏข้อจำกัดเช่นกัน ได้แก่ ข้อจำกัดต่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรงบางกรณี ข้อจำกัดต่อความรู้ความเข้าใจด้านยุทธศาสตร์ทางการทหาร ดังนั้น ข้อเสนอของงานศึกษาชิ้นนี้ คือ 1) ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนยังคงเป็นแนวคิดที่จำเป็นต้องมีการศึกษาและพัฒนากรอบแนวคิดต่อไป และ 2) งานศึกษาชิ้นนี้ไม่ได้ให้ข้อสรุปว่าปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนเป็นทางเลือกที่ดีกว่าปฏิบัติการรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติหรือภูมิภาคหรือไม่ แต่มองว่าต้องพิจารณาตามรายการของปฏิบัติการที่เกิดขึ้นและจำเป็นต้องทำการติดตามและศึกษากันต่อไป (Tshiband, 2010, pp. 8 - 9)

นอกจากนี้งานศึกษาชิ้นนี้ยังได้นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพ
จำแนกตามผู้ปฏิบัติการ ได้แก่ กองกำลังทางทหาร ตำรวจพลเรือน และพลเรือน ดังตารางต่อไปนี้

ส่วนประกอบ (Components)	บทบาทหน้าที่ (Functions)
ปฏิบัติการทางทหาร (Military)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การติดตามเผ่าระวังและการตรวจสอบการหยุดยิง ▪ การตั้งฐานปฏิบัติการ (cantonment) ▪ ปฏิบัติการเพื่อการปลดอาวุธและการถอนกองกำลังสู้รบ ▪ การดูแลการถอนตัวของกองกำลังต่างประเทศ ▪ การให้อภัยความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและจัดการทุ่นระเบิด ▪ การรักษาความปลอดภัยให้กับเจ้าหน้าที่องค์การสหประชาชาติและนักเคลื่อนไหวจากต่างประเทศเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ
ปฏิบัติการของตำรวจพลเรือน (Civilian Police)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การควบคุมฝูงชน ▪ การสถาปนาและการบำรุงรักษาระบบตุลาการ ▪ การบังคับใช้กฎหมาย ▪ การฝึกอบรมการเผ่าระวังและการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ให้มีการบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับองค์กร การบริหารจัดการ และประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน
ปฏิบัติการของพลเรือน (Civilian)	<p><u>แง่มุมทางการเมือง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ การให้คำแนะนำทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการโดยภาพรวม ▪ การสนับสนุนหรือการฟื้นฟูสถาบันทางการเมือง ▪ การส่งเสริมการปรองดองระดับชาติ <p><u>แง่มุมเกี่ยวกับการเลือกตั้ง</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ การติดตามเผ่าระวังและตรวจสอบทุกแง่มุมและทุกขั้นตอนของการเลือกตั้งรวมทั้งการประสานงานและการช่วยเหลือทางเทคนิค ▪ การให้ความรู้แก่สาธารณะเกี่ยวกับกระบวนการการเลือกตั้งและสนับสนุนการพัฒนาสถาบันประชาธิปไตยระดับรากหญ้า <p><u>แง่มุมด้านสิทธิมนุษยชน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ การติดตามเผ่าระวังด้านสิทธิมนุษยชน ▪ การตรวจสอบกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ▪ การส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชน <p><u>แง่มุมด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ การสนับสนุนความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (ดังเช่น อาหาร เครื่องมืออุปกรณ์ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน เป็นต้น) ▪ การสนับสนุนการลำเลียงผู้ลี้ภัย ▪ การจัดพื้นที่สำหรับผู้พลัดถิ่น ▪ การบูรณาการทำงานร่วมกับบรรษัทปลดประจำการ

ตารางที่ 2.5 ความหลากหลายของหน้าที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพจำแนกตามผู้ปฏิบัติการ
ที่มา: (Wibke Hansen, 2004, p. 5)

สาระสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนถือเป็น “ทางเลือก” หนึ่งของวิธีการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง แม้งานศึกษาอาจสะท้อนแง่มุมที่ว่าอาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุด แต่งานศึกษาก็ตอบให้เห็นถึงบทบาทการทำงานของ

ปฏิบัติการพลเรือนที่มีความครอบคลุมหลายมิติ ดังเช่น แง่มุมทางการเมือง การเลือกตั้ง ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน และการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เป็นต้น ซึ่งต่างไปจากปฏิบัติการทางกองกำลังทางทหารที่มีระบบทำงานภายใต้โครงสร้างกฎระเบียบ อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้จำเป็นต้องติดตามศึกษากันต่อไปเพื่อการพัฒนากรอบแนวคิด รวมถึงการศึกษาและการถอดบทเรียนการทำงานที่เกิดขึ้นอาจมีนัยสำคัญต่อการทำงานของกลุ่มทางสังคมเหล่านี้ในอนาคต

งานวิจัยชิ้นที่ 2 ระบบการเฝ้าระวังความรุนแรงทางอาวุธ (Armed Violence Monitoring Systems: AVMs)

โดย Small Armed Survey ปี ค.ศ. 2013 เป็นงานศึกษาต่างประเทศที่พยายามอธิบายบทบาทการทำงานบนฐานของการใช้ข้อมูล (Data) เพื่อนำไปสู่การสร้างกลไกการติดตามเฝ้าระวังทางอาวุธ (Armed Violence Monitoring: AVMs) ที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ระบบการเตือนภัยความขัดแย้งล่วงหน้า (Conflict early warning systems) 2) การสังเกตการณ์เฝ้าระวังความรุนแรงและอาชญากรรม (Crime or Violence observatories) และ 3) การติดตามระบบสาธารณสุขเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บ (Public health injury surveillance systems) โดยทั้งสามองค์ประกอบเกี่ยวข้องกับการติดตามเฝ้าระวังหรือการออกแบบตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การประเมินสถานการณ์ โดยสัมพันธ์กับการรวบรวมข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอหรือแนวทางป้องกันความรุนแรงไปยังตัวแสดงที่เกี่ยวข้องผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงหรือการบรรเทาสถานการณ์ได้ รวมถึงการตอบสนองจากเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการจัดการสถานการณ์ความเสี่ยงและการแทรกแซงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยทั้งสามองค์ประกอบสัมพันธ์กับการทำงานทั้งในระดับระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือรัฐบาล ที่เกี่ยวข้องกับตัวแสดงทั้งที่เป็นรัฐและกลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Small Armed Survey Research, 2013)

นอกจากนี้งานศึกษายังมองว่า เงื่อนไขที่มีบทบาทสำคัญต่อการทำงานข้างต้นเพื่อสนับสนุนการป้องกันและยับยั้งความรุนแรง เกี่ยวข้องกับ 1) บทบาทรัฐบาล (Role of government) 2) คุณภาพของข้อมูลและกลไกการวิเคราะห์ข้อมูล (Quality of data and analysis mechanism) 3) การแปรสภาพหลักฐานไปสู่การสร้างนโยบายและแผนงาน (Translating evidence into policy and programming) และ 4) ระบบการเฝ้าระวังความรุนแรงทางอาวุธที่ถูกจัดตั้งภายใต้สภาวะความอ่อนแอของสถาบัน (AVMs in weak institutional settings) โดยเงื่อนไขทั้ง 4 ประการเป็นเงื่อนไขทั้งที่เอื้อหนุนและลดทอนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น ทำให้องค์กรทำงานมีความจำเป็นต้อง

ปรับการทำงานและระดมทรัพยากรจากส่วนอื่นๆ ดังเช่น ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน NGOs เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการทำงานไปสู่เป้าหมายแม้จะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีข้อจำกัด (Small Armed Survey Research, 2013, pp. 2 - 3)

สาระสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง รวมถึงการแจ้งเตือนก่อนความรุนแรงเกิดขึ้นด้วยการใช้ข้อมูลที่ถูกรวบรวมขึ้นเพื่อการสื่อสารแจ้งเตือน หรือนำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและกลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ รวมทั้งเครือข่าย เพื่อให้มีการตอบสนองเพื่อลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง อีกทั้งการนำข้อมูลไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางจัดการในระยะยาว หรือการระดมทรัพยากรที่จำเป็นในกรณีที่เกิดปฏิบัติการภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์ที่มีข้อจำกัด นอกจากนี้งานศึกษาชิ้นนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ “ไม่ใช่เรื่องใหม่” เนื่องจากแนวการทำงานลักษณะนี้ปรากฏขึ้นในหลายภูมิภาคทั่วโลก

งานวิจัยชิ้นที่ 3 สันติอาสาสมัครศึกษา: ปฏิบัติการธรรมดาสัญญเพื่อยับยั้งความรุนแรงโดยฝ่ายที่สาม

โดย จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม ปี พ.ศ. 2559 เป็นงานที่ศึกษาของประเทศไทยที่พยายามอธิบายการทำงานของกลุ่มสันติอาสาสมัครศึกษา ซึ่งเป็นการทำงานของสามัญชนพลเรือนกับความพยายามกำกับดูแลความรุนแรงในฐานะพยาน (Witness) ในความขัดแย้งหรือปฏิบัติการของฝ่ายที่สาม (Third party) โดยงานศึกษาได้อธิบายบทบาทการทำงานทั้งกรณีการทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559, pp. 77 - 101) และกรณีการชุมนุมทางการเมือง นปช. พ.ศ. 2553 (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559, pp. 101 - 128)

เนื่องจากงานศึกษาชิ้นนี้มุ่งอธิบายเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมือง ผู้ศึกษาจึงขอเสนอรายละเอียดในส่วนผลการศึกษาปฏิบัติการสันติอาสาสมัครศึกษาในช่วงการชุมนุมทางการเมือง นปช. ช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม พ.ศ. 2553 โดยงานศึกษาสะท้อนแง่มุม 2 ประเด็น คือ

(1) พลวัตของปฏิบัติการเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง

งานศึกษาสะท้อนปฏิบัติการเพื่อยับยั้งความรุนแรงของกลุ่มสันติอาสาสมัครศึกษาภายใต้สถานการณ์ชุมนุม นปช. พ.ศ. 2553 ผ่านรูปแบบการทำงาน ได้แก่ การสื่อสารข้อเท็จจริงเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559, pp. 105 - 107) การแทรกแซงสถานการณ์ทางตรง

ดังเช่น การเข้าระงับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงหน้า เป็นต้น และการแทรกแซงทางอ้อม ดังเช่น การติดต่อประสานกลุ่มผู้มีอำนาจที่มีศักยภาพในการลดทอนเงื่อนไขความรุนแรง เป็นต้น (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559, pp. 108 - 117) ดังนั้น งานศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการของกลุ่มสันติอาสาสมัครชี่พยานภายใต้สถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ทำงานในฐานะพยานเพื่อรวบรวมข้อมูลหรือการสื่อสารข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว แต่มีปฏิบัติการแทรกแซงสถานการณ์โดยตรงเพื่อลดทอนความรุนแรงที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นพลวัตของปฏิบัติการที่มีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

(2) ข้อถกเถียงและข้อจำกัดของปฏิบัติการ

งานศึกษาได้สะท้อนข้อถกเถียงและข้อจำกัดของปฏิบัติการของกลุ่มสันติอาสาสมัครชี่พยานภายใต้สถานการณ์ชุมนุม นปช. พ.ศ. 2553 ที่ปรากฏอย่างน้อย 4 ประเด็น ประกอบด้วย (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559, pp. 115 - 124)

1) **ความเป็นกลาง** – มองว่า การนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่การถูกนำไปใช้เป็น “เครื่องมือ” ที่คู่ขัดแย้งนำไปใช้กล่าวหาหรือสร้างความชอบธรรมต่ออีกฝ่ายที่อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเพื่อตอบโต้กลับ รวมถึงการตั้งคำถามเกี่ยวกับการทำงานของอาสาสมัครว่าทำอย่างไรให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเป็นกลางหรือไม่เป็นกลางสามารถปฏิบัติการเพื่อรายงานข้อเท็จจริงโดยปราศจากอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวได้

2) **ความเสี่ยงของการจัดโครงสร้างภายใน** – การตั้งคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติการในฐานะอาสาสมัครภายใต้สถานการณ์ที่มีความเสี่ยงที่อาสาสมัครจะได้รับผลของความรุนแรงว่าปฏิบัติการต้องเคารพเสียงส่วนใหญ่ของกลุ่มหรืออิงกับความสมัครใจของอาสาสมัคร

3) **การสร้างความสัมพันธ์และการได้รับการยอมรับจากคู่ขัดแย้ง** – ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวทำงานอย่างกะทันหันและกลุ่มคนทำงานไม่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับคู่ขัดแย้งโดยตรง การทำงานในฐานะอาสาสมัครทำให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำงานทำให้ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงการทำงานที่ถูกมองด้วยทัศนคติบางอย่าง เงื่อนไขต่างๆ ส่งผลต่อการสร้างข้อจำกัดต่อการยอมรับต่อการทำงานที่เกิดขึ้น

4) **การขาดการฝึกปฏิบัติเพื่อรับมือกับความขัดแย้ง** – การทำงานในฐานะอาสาสมัครเน้นการฝึกเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การบันทึก การถ่ายภาพ ทำให้อาสาสมัครไม่ได้เตรียมพร้อม

รับมือกับสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงเฉพาะหน้า และเมื่อความรุนแรงที่มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น จากกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุดฝ่าย (ชายชุดดำ) ที่ใช้ความรุนแรงแบบสุ่มเป้าหมาย อันเป็นความรุนแรงที่มากกว่าศักยภาพของอาสาสมัครที่จะจัดการรูปแบบความรุนแรงดังกล่าว รวมทั้งอาสาสมัครตกเป็น ผู้มีได้รับผลของความรุนแรงดังกล่าว ภายใต้สถานการณ์ส่งผลให้กลุ่มมีการยุติบทบาทการทำงาน ช่วงเหตุการณ์ M79 ที่แยกศาลาแดง โดยปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นกลุ่มเพื่อนรับฟังแทนเพื่อเยียวยา ผู้ได้รับผลของความรุนแรง

สาระสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้สะท้อนถึงบทบาทการทำงานของกลุ่มสันติอาสาสมัครศึกษา ในฐานะปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมีบทบาทการทำงานทั้งพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงยืดเยื้อยาวนานที่มีรูปแบบและบริบทที่แตกต่างกัน (ทั้งกรณีสามจังหวัดชายแดนใต้และการชุมนุมทางการเมือง นปช. พ.ศ. 2553) โดยบทบาทการทำงานของกลุ่มสันติอาสาสมัครศึกษาถือเป็นรูปแบบที่สำคัญหนึ่งต่อการปรากฏการทำงานรูปแบบใหม่ๆ นอกเหนือไปจากการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่นอกเหนือจากการเจรจา รวมทั้งเป็นรากฐาน ที่ได้รับการต่อยอดนำไปสู่การพัฒนาการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นกรณีศึกษาของงานชิ้นนี้อีกด้วย

งานวิจัยชิ้นที่ 4 ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้

โดย เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังข์รัตน์ ปี พ.ศ. 2558 เป็นงานศึกษาประเทศไทยที่พยายาม อธิบายบทบาทของกลุ่มภาคประชาสังคมกลุ่มสตรีที่มีบทบาทต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่ ความขัดแย้งภาคใต้ งานศึกษาสะท้อนถึงบทบาทของกลุ่มสตรีที่ปรากฏขึ้นมาหลังเหตุการณ์ ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2547 โดยเป็นการรวมตัวของกลุ่มสตรีผู้ตกในฐานะเหยื่อ หรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง การตระหนักถึงผลกระทบนำไปสู่การรวมตัวกัน จนเป็นกลุ่มองค์กร และมีการสร้างเครือข่ายสตรี เพื่อนำไปสู่การต่อรองอำนาจกับรัฐ จนกลายเป็น จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้สตรีมีบทบาทต่อการพัฒนาและการสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ โดยอาจจำแนกบทบาทการขับเคลื่อนกลุ่มสตรีออกเป็น 4 ประการ คือ 1) การเยียวยา เยี่ยมเยียน และการดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง 2) การส่งเสริมศักยภาพและบทบาทสตรี ในการพัฒนาหรือมีส่วนร่วมต่อโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ 3) เป็นตัวเชื่อมประสานความเข้าใจ ระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับเจ้าหน้าที่รัฐ และ 4) การเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันในชุมชน อันเสมือนพื้นที่เพื่อสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังข์รัตน์, 2558, pp. 225 - 226, 240)

สาระสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึง บทบาทของสตรีในฐานะสามัญชนพลเรือน ธรรมดาผู้ตกเป็นเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่ยกระดับตัวเองไปสู่ผู้ที่มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาและงานด้านสันติภาพทั้งเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ด้วยการเข้ามามีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างพื้นที่หรือเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อการต่อรองกับภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างชุมชนกับรัฐ ซึ่งล้วนเป็นการลดเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงและเป็นแนวทางของการสร้างสันติภาพในพื้นที่ อันเป็นการฉายภาพของปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่สามารถสร้างพลังเพื่อต่อรองและสร้างการมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่การจัดการความขัดแย้งรุนแรงได้

งานวิจัยชิ้นที่ 5 ไฟใต้กับการริเริ่มสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน 2556: ความรุนแรงที่ยืดเยื้อจะต้องถ่วงดุลด้วยพลังสันติภาพเท่านั้น

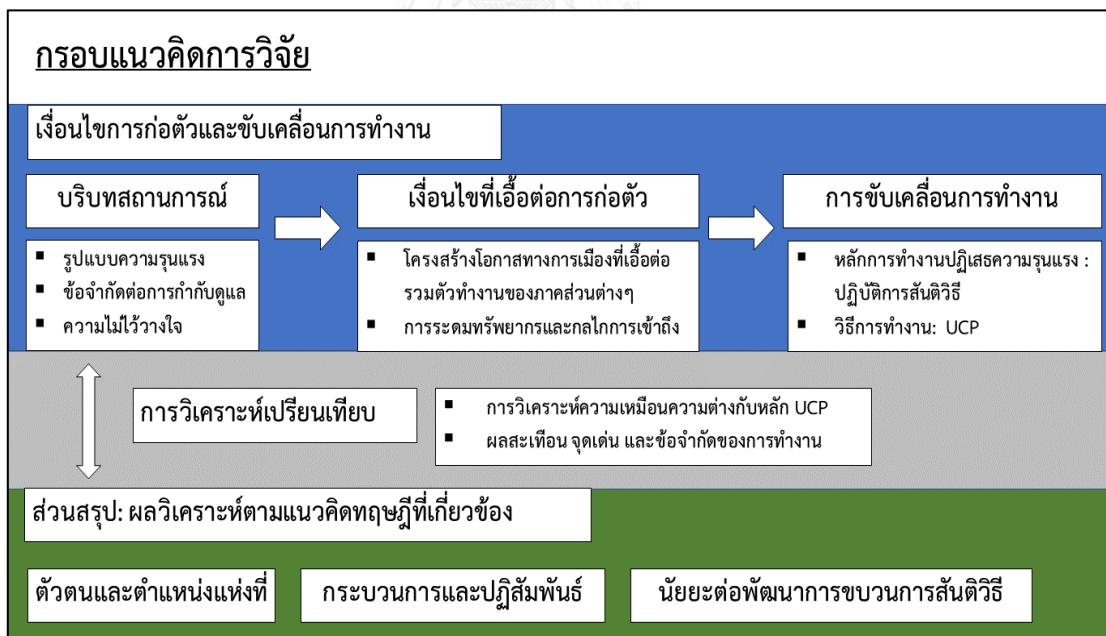
โดย ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์ กลุ่มศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) เป็นรายงานผลการติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์ความรุนแรง ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2547 จนมาถึงช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 โดยเนื้อหาของรายงานได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลเชิงพรรณนาและเชิงสถิติที่เกี่ยวกับสถานการณ์และผลกระทบจากเหตุการณ์ (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556, p. 1) 2) ข้อมูลแนวโน้มเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมาและอธิบายเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556, pp. 2 - 12) 3) ข้อมูลการวิเคราะห์สะท้อนแนวโน้มสถานการณ์และข้อค้นพบ (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556, pp. 13 - 14) และ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนการลดความเสี่ยงของความรุนแรงภายในพื้นที่ (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556, pp. 16 - 18)

งานศึกษาได้พยายามสื่อสารข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนการสร้างสันติภาพในพื้นที่อย่างยั่งยืน หากสามารถสร้างสภาวะที่ทำให้ทุกฝ่ายสามารถเจรจาได้ อันเกี่ยวข้องกับ 1) การสนับสนุนให้มีการเจรจาที่ไม่เป็นทางการ (Back - door channel) เพื่อลดความตึงเครียดของการปะทะของทั้งสองฝ่าย และ 2) การส่งเสริมให้ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งภาคใต้ร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างสันติและสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556, pp. 16 - 18)

สาระสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้สะท้อนถึง บทบาทการทำงานบนฐานข้อมูลของกลุ่มติดตาม เฝ้าระวังชายแดนใต้ถือเป็นบทบาทการทำงานของภาคประชาชนอีกรูปแบบหนึ่งแม้ไม่เกี่ยวข้อง โดยตรงต่อประเด็นการกำกับดูแลความรุนแรงจากการชุมนุมทางการเมือง แต่กลุ่มคนทำงานเหล่านี้ สะท้อนการทำงานของภาคประชาสังคมที่พยายามรวบรวมข้อมูลและนำเสนอแนวโน้มของข้อมูล ที่ได้รับการวิเคราะห์เพื่อการรายงานสถานการณ์ การนำข้อค้นพบเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะ เพื่อสนับสนุนการป้องกันยับยั้งความรุนแรง และเพื่อสร้างแนวทางไปสู่การสร้างสันติภาพในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการสื่อสารทั้งต่อตัวแสดงที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่สะท้อนถึงบทบาทการทำงานของสามัญชนพลเรือนที่พยายาม กำกับดูแลความขัดแย้งรุนแรงยึดเอื้อในสังคมไทย

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปสู่การสร้าง กรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษาเพื่อใช้ศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจาก อาวุธ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

3.1 รูปแบบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย: ศึกษากรณี ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ” เป็นการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative research) โดยอาศัยการทำงาน แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

ช่วงเวลาที่หนึ่ง (ช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ)

การรวบรวมข้อมูลเชิงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory research) อันถือเป็น ข้อได้เปรียบและหนุนเสริมความเข้าใจต่อการศึกษาข้างขึ้นนี้ เนื่องจากผู้ศึกษาได้มีส่วนร่วม กับการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะอาสาสมัคร ณ ช่วงเวลาการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ รวมถึง การมีส่วนร่วมในการถอดบทเรียนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว อันเป็นเงื่อนไข ที่สนับสนุนให้ผู้ศึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลในบางประเด็น และเอื้อต่อการทำความเข้าใจการทำงาน ของศูนย์ข้อมูลฯ ด้วยมุมมองคนใน (Emic view)

ช่วงเวลาที่สอง (ช่วงภายหลังเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ)

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ สำคัญ (Key informants) เพื่อสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและกระบวนการทำงาน ของศูนย์ข้อมูลฯ ปฏิสัมพันธ์ของการทำงาน ผลลัพธ์การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และแง่มุมปฏิบัติการ สันติวิธีภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งยืดเยื้อ

3.2 แหล่งข้อมูล

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary resources)

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของ ผู้ศึกษาเอง ได้แก่ ข้อมูลจากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ภาพถ่าย

การจดบันทึกสนาม (Field note) คู่มือการทำงาน (Handbook) และเอกสารการประชุมหรือสรุปผลการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary resources)

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ที่ถูกเผยแพร่ช่องทางสาธารณะ ได้แก่ ข้อมูลประเมินความเสี่ยงความรุนแรงที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของศูนย์ข้อมูลฯ (www.thaiviolencewatch.com) และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ และ 2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่สนับสนุนการวิเคราะห์ ได้แก่ รายงานผู้ได้รับบาดเจ็บของศูนย์เอราวัณและแหล่งข้อมูลข่าว การบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants)

ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มคนผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ
- 2) ภาคีเครือข่าย
- 3) กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว และ
- 4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษา ดังนี้

1) คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (Staff) ประกอบด้วย

คณะทำงานหลัก (Core team) – กลุ่มคนทำงานหลักที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการดำเนินการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) การศึกษาคนกลุ่มนี้จะทำให้รับรู้ถึงความเป็นมาจนนำไปสู่การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ และกระบวนการดำเนินการต่างๆ ภายใต้อาสาสมัครปกติและสถานการณ์ที่มีความท้าทาย

กลุ่มอาสาสมัคร (Volunteer) – การศึกษาคนทำงานอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อเข้าใจถึงเงื่อนไขที่นำไปสู่การเข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะอาสาสมัคร และมุมมองอาสาสมัครต่อปฏิบัติการต่างๆ ของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น การใช้เครื่องมือตัวชี้วัด กระบวนการการทำงาน เป็นต้น

2) ภาคีเครือข่าย (Networks)

กลุ่มองค์กรที่ทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ ภาคส่วนวิชาการ นักเคลื่อนไหวด้านสันติวิธี สื่อมวลชน ผู้สนับสนุนงบประมาณ เครือข่ายพลเมืองฯ และเครือข่ายภายใต้กลไกความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ ประกอบด้วย กสม. กลุ่มผู้ชุมนุม และหน่วยงานทางการแพทย์

การศึกษากลุ่มคนองค์กรเหล่านี้เพื่ออธิบาย 1) ปฏิสัมพันธ์การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับภาคีเครือข่าย 2) การวิเคราะห์การสื่อสารข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังเครือข่าย และ 3) มุมมองของภาคีเครือข่ายต่อจุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

3) กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว (Users)

กลุ่มองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ เฉพาะการนำข้อมูลไปใช้โดยไม่เกี่ยวข้องกับทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ หน่วยงานความมั่นคง สถานทูต และองค์กรระหว่างประเทศ การศึกษากลุ่มผู้ใช้ข้อมูลเพื่อรับทราบมุมมองต่อการนำข้อมูลไปใช้ และมุมมองต่อข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ถูกเผยแพร่

4) กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษา

กลุ่มคนที่สนับสนุนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็น 2 ส่วน คือ

บริบทสถานการณ์ - ได้แก่ กลุ่มผู้ชุมนุม และหน่วยงานความมั่นคง ประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐ การสัมภาษณ์เพื่อเข้าใจบริบทสถานการณ์ มุมมองเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรง และปฏิบัติการสันติวิธีของปฏิบัติการจากฝ่ายที่สามภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง

กรอบแนวคิด - ได้แก่ นักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องการทำงานหรือการศึกษารอบคิด ปฏิบัติการรักษาสันติภาพหรือการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) การสัมภาษณ์เพื่อสนับสนุนความเข้าใจต่อการอบศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

1) การทบทวนวรรณกรรม (Literature review)

การทบทวนวรรณกรรมทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ แนวคิดทฤษฎีและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น เอกสารประชุม คู่มือการทำงาน ข้อมูลการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่ถูกนำเสนอผ่านข่าวสารและเว็บไซต์ บทสัมภาษณ์ บทความ เป็นต้น

2) การสังเกตการณ์ (Observation)

การสังเกตการณ์ทั้งในรูปแบบการสังเกตการณ์ที่มีส่วนร่วมผ่านการมีส่วนร่วมการทำงานในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสนับสนุนการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ

และการสังเกตการณ์เพื่อสนับสนุนการพิจารณากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อพิจารณาถึงบริบทและปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้น

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview)

ผู้ศึกษาได้เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้ง 4 ประเภท เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นต่อการตอบวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย โดยผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านแนวข้อคำถาม (รายละเอียดข้อคำถามสัมภาษณ์ได้ถูกนำเสนอไว้ในเนื้อหาส่วนภาคผนวก ก.) โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

แนวคำถามทั่วไป – แนวคำถามเพื่อรับทราบข้อมูลพื้นฐานที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทุกกลุ่มสามารถรับรู้และสามารถตอบข้อคำถามดังกล่าวได้ ดังเช่น ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล ข้อคำถามเกี่ยวกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ข้อคำถามในประเด็นความรุนแรงและปฏิบัติการสันติวิธี เป็นต้น

แนวคำถามเฉพาะกลุ่ม – แนวคำถามที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อรับทราบข้อมูลแตกต่างกันไปตามประเภทผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้ง 4 ประเภทข้างต้น เพื่อสนับสนุนการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญอย่างเหมาะสม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ที่ได้มาจากรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลที่ได้จะถูกรวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) รวมทั้งวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อทำการนำข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์มาตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ภายใต้บริบทการชุมนุมทางการเมืองปิดกรุงเทพฯ ที่เกิดขึ้น

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐาน

เนื้อหาบทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ 1) ข้อมูลพื้นฐาน และ 2) ทักษะมุมมองของต่อการทำงานศูนย์ข้อมูล จากการรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจก่อนทำการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษา และสะท้อนความเข้าใจศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบายออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1: การก่อตั้งกับศูนย์ข้อมูลฯ

ส่วนที่ 2: องค์ประกอบของศูนย์ข้อมูลฯ

ส่วนที่ 3: การดำเนินการของศูนย์ข้อมูลฯ

ส่วนที่ 4: ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม

ส่วนที่ 5: การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทาย

4.1 การก่อตั้งศูนย์ข้อมูลฯ

การทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้ปรากฏขึ้นมาอย่างทันทีทันใด แต่เป็นการต่อยอดองค์ประกอบการทำงานที่มีอยู่ก่อนเหตุการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ร่วมกับการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ โดยเกี่ยวข้องกับ 3 เรื่องราวตามลำดับเวลาที่สำคัญ ประกอบด้วย

4.1.1 เครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง

ภายหลังช่วงสิงหาคม 56 เป็นต้นมา การชุมนุมเคลื่อนไหวของคนหลายกลุ่มเริ่มปรากฏจากกระแสดักดันการผ่านร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ดังกรณี การชุมนุมของผู้ชุมนุมหลายกลุ่ม บริเวณสวนลุมพินี การชุมนุมของเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลทำให้อาสาสมัครของกลุ่มสถาบันปฏิบัติการทางสังคมและฝึกรวมอาสาสมัครไทย (CNSA) เริ่มติดตามสถานการณ์และลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ (มนชนก พรหมรัตน์,

สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2559; วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2559) โดยผลลัพธ์ของการลงพื้นที่พบถึง การจัดสภาพการชุมนุมที่ไม่ปลอดภัยทั้งต่อกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมและผู้ที่ผ่านไปมาโดยรอบ ดังกรณี เหตุการณ์โพรยหามูยี่ใส่พื้นที่ชุมนุม คปท. ช่วงเดือนตุลาคม 56 เนื่องจากข้อจำกัดด้านการจัดการสภาพแวดล้อมพื้นที่ชุมนุม เป็นต้น (อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559) จนกระทั่งบริบทสถานการณ์ภายหลังวันที่ 1 พฤศจิกายน 56 เมื่อรัฐสภาได้ผ่านมติวาระที่ 2 – 3 ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ส่งผลให้เกิดกระแสคัดค้านจากหลายภาคส่วน และมีการออกมาชุมนุมเคลื่อนไหวเป็นจำนวนมาก บริบทสถานการณ์ที่ปรากฏนำไปสู่การปรึกษาหารือเกี่ยวกับข้อกังวลต่อความเสี่ยงความรุนแรงในระดับเครือข่ายคนทำงานภาคประชาสังคมและนำไปสู่การจัดตั้ง “เครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง” (People Network for Non Violence) อันเป็นการทำงานร่วมกันของเครือข่ายภาคประชาสังคมหลากหลายกลุ่ม (รายนามกลุ่มผู้เข้าร่วมถูกระบุไว้ในแผนภาพที่ 5.6) โดยมีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการทำงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวังเหตุความรุนแรงทางการเมืองเพื่อลดความเสียหายและความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งของรัฐและประชาชน (เอกสารแถลงการณ์เครือข่ายพลเมืองฯ, 2556)

ภายหลังการจัดตั้งกลุ่มได้มีการตั้งคำถามที่ว่า ทำอย่างไรให้เครือข่ายพลเมืองฯ มีพลังขับเคลื่อนการทำงานที่มีน้ำหนักและสร้างพื้นที่เปิดให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมกับการปฏิเสธความรุนแรงได้ ดังนั้น เครือข่ายพลเมืองฯ จึงมีการประสานความร่วมมือการทำงานไปยังภาคส่วนต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อ 1) การสร้างการรับรู้และเชื่อมประสานการทำงานไปยังภาคส่วนต่างๆ และ 2) การสร้างกลไกการทำงานที่เป็นทางการและกึ่งทางการเพื่อทำงานร่วมกัน โดยการศึกษาพบถึงกลไกการทำงานที่สำคัญที่ถูกใช้ในการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในช่วงเวลาต่อมา ได้แก่

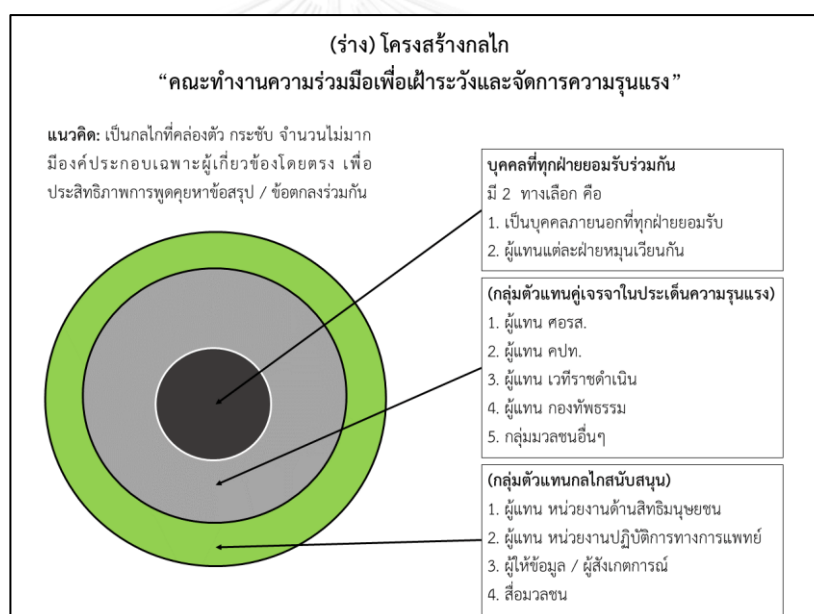
กลไกสังเกตการณ์

กรอบความร่วมมือที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (กสม.) เพื่อสนับสนุนการทำงานของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม กลุ่มปฏิบัติการฝ่ายที่สาม ได้แก่ กสม. เครือข่ายพลเมืองฯ สื่อมวลชน เพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์และสื่อสารข้อกังวลเกี่ยวกับความรุนแรง อีกทั้งมีการระดมความคิดเห็นจนเกิดเป็นการเสนอข้อกังวลต่อประเด็นความรุนแรง 29 ประเด็น (ผู้ศึกษานำเสนอเนื้อหาดังกล่าวไว้ในส่วนภาคผนวก ข.) เพื่อสนับสนุน 1) การสร้างความรับผิดชอบและการตระหนักต่อประเด็น

ความรุนแรง 2) กลไกการสนับสนุนปฏิบัติการภาคสนาม และ 3) การสร้างยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน (เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556; จุฬา สุตบรรทัด, **สัมภาษณ์**, 22 พฤศจิกายน 2559)

กลไกความร่วมมือหลายฝ่าย

กรอบความร่วมมือจากการประสานความร่วมมือกับ กสม. ร่วมกับตัวแสดงต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ *ประเด็นความรุนแรงเป็นเรื่องของทุกฝ่าย* เพื่อสร้างพื้นที่กลางให้ทุกฝ่ายสามารถพูดคุย ทำงานร่วมกัน โดยนำข้อกังวลของแต่ละฝ่ายเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงหยิบยกขึ้นมาเพื่อให้ฝ่ายต่างๆ ทำการเฝ้าระวัง การแสวงหาแนวทางป้องกัน และการจัดการ รวมถึงการแก้ไขปัญหาผ่านการหาข้อตกลงหรือข้อสรุปร่วมกันหากเกิดกรณีพิพาท (মনชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559) โดยสามารถอธิบายกรอบความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงการทำงานและการสื่อสารได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.1 (ร่าง) โครงสร้างกลไก “คณะทำงานความร่วมมือเพื่อเฝ้าระวังและจัดการความรุนแรง”

ที่มา: (เอกสารการประชุมเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556)

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทางการแพทย์

นอกจากนี้เครือข่ายพลเมืองฯ ยังได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทางการแพทย์ ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากหน่วยงานทางการแพทย์ ประกอบด้วย ศูนย์เอราวัณ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) 2) ตัวแทนจากหน่วยงานทางการแพทย์ภาคสนาม ประกอบด้วย เครือข่ายอาสาสมัครการแพทย์กลุ่มผู้ชุมนุม กลุ่มมูลนิธิการให้

ความช่วยเหลือสื่อฉุกเฉิน และ 3) ตัวแทนจากภาคส่วนอื่นๆ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ ภาคประชาสังคม ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุม (เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556c)

เป้าหมายของประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานทางการแพทย์ เนื่องจากหน่วยงานทางการแพทย์เป็นมีบทบาทสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลความรุนแรงและยังคงปฏิบัติการได้แม้อยู่ภายใต้เหตุการณ์ความรุนแรง ดังนั้น เครือข่ายพลเมืองฯ จึงเล็งเห็นว่าภาคส่วนนี้มีความจำเป็นที่ต้องมีการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมพร้อมรับมือหากเกิดสถานการณ์ความรุนแรง รวมถึงสร้างเงื่อนไขในฐานะช่องทางหนึ่งเพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานทางการแพทย์ในระบบและหน่วยงานทางการแพทย์ปฏิบัติการให้สามารถทำงานร่วมกันได้ เพราะภายใต้อาณัติช่วงก่อนเหตุการณ์ปะทะมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า หน่วยงานทางการแพทย์เผชิญข้อจำกัดอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่

ข้อจำกัดจากการแบ่งพื้นที่ปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานส่งผลให้หน่วยงานทางการแพทย์ฉุกเฉินไม่สามารถปฏิบัติการได้

ดังเช่น รถมูลนิธิ รถอาสาสมัครกู้ภัยที่อยู่ภายใต้ สพฉ. กระทรวงสาธารณสุข ประสบข้อจำกัดต่อการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่การชุมนุมทางการเมืองอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ ที่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์เอร์วินฯ ดังนั้น สพฉ. กระทรวงสาธารณสุข จึงไม่มีอำนาจสั่งการให้รถมูลนิธิเข้าพื้นที่ช่วยเหลือได้จนกว่าจะถูกร้องขอการสนับสนุน (ภูมินทร์ ศิลาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 15 ธันวาคม 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

ข้อจำกัดต่อการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานแพทย์ในระบบและแพทย์กลุ่มผู้ชุมนุม

เนื่องจากการสนับสนุนทางการแพทย์ในระบบไปยังกลุ่มผู้ชุมนุมอาจนำไปสู่การถูกตั้งคำถามต่อความเป็นกลาง หรือถูกมองว่าให้การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวมีข้อจำกัดต่อการสนับสนุนทางการแพทย์บางอย่างได้ ดังเช่น อุปรกรณ์พยาบาล ยารักษาโรค บุคลากรรพพยาบาล (ภูมินทร์ ศิลาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 15 ธันวาคม 2559)

ดังนั้น การประสานการร่วมมือนอกจากเพื่อสร้างการรับรู้การทำงานของเครือข่ายพลเมืองฯ การเชื่อมโยงการทำงานเพื่อป้องกันเหตุความรุนแรงร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังเอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของแพทย์ในระบบ แพทย์ปฏิบัติการ ร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือหากกรณีเหตุการณ์ความรุนแรงปรากฏขึ้น

อีกทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายพลเมืองฯ พบว่า การประสานความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ กับ กสม. หน่วยงานทางการแพทย์ที่เกิดขึ้นมีบทบาทสำคัญต่อปฏิบัติการภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์การ์ดผู้ชุมนุมหรือแพทย์ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้กรบความร่วมมือเป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อประสานการทำงานภายใต้เหตุการณ์ทำทนายดังกรณี เหตุการณ์ปะทะบริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 30 ตุลาคม 56 โดยอาสาสมัครเครือข่ายพลเมืองฯ มีการใช้กลไกความร่วมมือหลายฝ่ายและกลไกความร่วมมือทางการแพทย์เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) หรือการประสานกลุ่มผู้ชุมนุมผ่านกลไกความร่วมมือหลายฝ่ายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ออกจากทำเนียบรัฐบาล วันที่ 12 ธันวาคม 2556 (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

นอกจากนี้เครือข่ายพลเมืองฯ ยังได้ประสานการทำงานร่วมกับภาควิชาการ ที่มาจากการเชื่อมต่อกับกลุ่มสันติอาสาสมัครศึกษาและสถาบันสันติศึกษา โดยการประสานงานนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือติดตามสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง และสร้างเงื่อนไขต่อการก่อตัวของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

4.1.2 ภาควิชาการ

ณ ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ภาควิชาการพยายามส่งเสริมให้พื้นที่ทางวิชาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาพูดคุยกับประเด็นสถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้น ดังเช่นการประชุมเกี่ยวกับประเด็นสถานการณ์บ้านเมือง การลดความตึงเครียดสถานการณ์ทางการเมือง โดยเชิญให้ตัวแทนจากหลายฝ่ายเข้ามาพูดคุย เป็นต้น (เพจเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556) อันเป็นเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายพลเมืองฯ ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลจากการทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง ดังกรณี เหตุการณ์ปะทะบริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 30 ตุลาคม 56 เหตุการณ์ปะทะสนามกีฬาไทย - ญี่ปุ่น ดินแดง วันที่ 26 ธันวาคม 56 จนทำให้เกิดการพูดคุยร่วมกันระหว่างนักวิชาการและสมาชิกเครือข่ายพลเมืองฯ เกี่ยวกับการถอดบทเรียนประสบการณ์ทำงาน เนื่องจากเห็นว่าบทเรียนการทำงานสามารถเป็นประโยชน์ต่อการจัดการความรุนแรงที่ปรากฏได้ (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559)

ณ ช่วงเวลาดังกล่าว นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้มีการประกาศถึงการชุมนุมยืดเยื้อจนกว่าจะขับไล่รัฐบาลออกไปได้ โดยมีการชุมนุมบริเวณจุดสำคัญรอบพื้นที่กรุงเทพฯ โดยเรียก

การประชุมดังกล่าวว่า การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ การประกาศดังกล่าวส่งผลให้มีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาควิชาการ สมาชิกเครือข่ายพลเมืองฯ ร่วมกับคนทำงานภัยพิบัติผู้เคยมีส่วนร่วมการทำงานกับอาสาสมัครเครือข่ายพลเมืองฯ ในช่วงเหตุการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมใหญ่ปี 54 (ศิริรัตน์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559) เนื่องจากการเล็งเห็นแนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏในช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ทำให้ภาคปฏิบัติการมีความสนใจต่อการถอดบทเรียนเกี่ยวกับการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อสนับสนุนการทำงานของภาคปฏิบัติการภาคสนามในช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อย่างน้อย 2 เรื่อง คือ 1) การสนับสนุนให้อาสาสมัครปฏิบัติการในพื้นที่รับรู้ว่าจะภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ตนกำลังเผชิญกับความเสี่ยงความรุนแรงอะไร และต้องการให้ภาควิชาการเข้ามาสนับสนุนการทำงานเพื่อทำให้อาสาสมัครปฏิบัติการสามารถเห็นภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอันช่วยหนุนเสริมการวิเคราะห์และการตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น และ 2) การพัฒนาเครื่องมือในการจับสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่เข้าใจง่าย อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อใช้ติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงจากการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

4.1.3 การพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง

การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาควิชาการกับภาคปฏิบัติการที่เป็นกลุ่มคนทำงานอาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ทำงานภายใต้เหตุการณ์ความรุนแรงและภัยพิบัติทางธรรมชาติทำให้ภาควิชาการมีการตั้งคำถามต่อการมองและการอ่านสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงของภาคปฏิบัติการที่ผ่านมาว่าสามารถจับสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงได้อย่างไร (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) ข้อคำถามดังกล่าวนำไปสู่การทบทวนการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่ผ่านมาของภาคปฏิบัติการ โดยพิจารณาสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชุมนุม พฤติกรรมของผู้คน บริบทสถานการณ์ การเตรียมการรับมือความรุนแรง ศักยภาพด้านอาวุธ ความเสียหายจากความรุนแรง และมาตรการควบคุมสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้จะถูกจัดหมวดหมู่บนฐานทางวิชาการจนกลายเป็นหลักการอ่านสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่มีระเบียบวิธีการ รวมทั้งองค์ความรู้นี้ได้ถูกหยิบนำไปใช้พัฒนาหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนการติดตามสัญญาณระดับความเสี่ยงความรุนแรงในช่วงสถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ จนกลายเป็นเครื่องมือรูปแบบตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง (Indicator) ขึ้น โดยช่วงเริ่มแรกของการพัฒนา

ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงได้ถูกจัดกลุ่มออกเป็น 9 ตัวชี้วัด ก่อนมีการหยิบนำไปทดลองใช้จริงในพื้นที่ชุมชนร่วมกับการปรึกษาหารือกับนักวิชาการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มสันติอาสาสมัครซีพียาน หน่วยงานทางการแพทย์ปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงตัวชี้วัดเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมต่อการติดตามความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) อีกทั้งขยายการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงเพิ่มเติมจนมีตัวชี้วัดทั้งหมด 14 ตัวชี้วัด (ตัวชี้วัดเวอร์ชัน 1) อันเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ในช่วงแรก โดยหากพิจารณาช่วงการพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง ได้สะท้อนถึงนัยสำคัญบางประการที่น่าสนใจ ได้แก่

ความพยายามเพื่อสร้างหลักเกณฑ์เพื่อใช้วัดประเมินสัญญาณความเสี่ยง

เนื่องด้วยการพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงมีความจำเป็นต้องสามารถแสดงหลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาถึงระดับความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ (รายละเอียดตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงจะถูกนำเสนอไว้ในส่วน “เครื่องมือการทำงาน”) โดยช่วงระหว่างการพัฒนาหลักเกณฑ์ในการวัดระดับความเสี่ยงความรุนแรง พบถึง ข้อจำกัดต่อการพัฒนาเกณฑ์วัดระดับความเสี่ยงความรุนแรงของตัวชี้วัดบางประเด็น ดังเช่น ตัวชี้วัดเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาการปราศรัย เพื่อพิจารณาประเด็นการสื่อสารเพื่อสร้างความเกลียดชังหรือประทุษวาจา (Hate Speech) เป็นต้น เนื่องจากไม่มีองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ทำให้ประสบข้อจำกัดในการสร้างเกณฑ์ประเมินที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามพบว่า ผู้พัฒนาตัวชี้วัดสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดนี้ไปได้โดยการติดต่อไปยังนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญประเด็นดังกล่าวเพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับประทุษวาจาและสร้างความเข้าใจจนทำให้สามารถพัฒนาหลักเกณฑ์การวัดประทุษวาจาที่เป็นรูปธรรมได้สำเร็จ (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559) รวมถึงการหยิบประเด็นข้อสงสัยหรือปัญหาที่ปรากฏไปปรึกษาหารือ ถกเถียง อภิปรายร่วมกับกลุ่มคนทำงานกลุ่มอื่นๆ ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครซีพียาน หน่วยงานทางการแพทย์ปฏิบัติการ เพื่อสร้างหลักเกณฑ์เตือนภัยที่มีแบบแผนยิ่งขึ้น อันเป็นผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากหลายฝ่าย

การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงอย่างไรให้มีพลัง

หากขยายความช่วงการพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง พบว่า ภาควิชาการและภาคปฏิบัติการ ได้มีการวางแนวทางการสื่อสารข้อมูลที่ถูกสะท้อนออกมาจากการประเมินความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมด้วยตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง ร่วมกับการวิเคราะห์ประเมินผลข้อมูล

บนฐานคิดทางวิชาการ ประเด็นนี้สะท้อนถึงความพยายามสื่อสารข้อมูลประเด็นความรุนแรงที่ต่างออกไปจากเดิม อันเกี่ยวข้องกับ

1) การรายงานข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่มาจากการรวบรวมข้อเท็จจริงที่ปรากฏบนฐานการมองสัญญาณความเสี่ยงด้วยตัวชี้วัดที่ได้รับการตรวจสอบและวิเคราะห์ประเมินผลที่มีระเบียบวิธีการ และการแสดงผลข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงออกมาในรูปแบบเชิงสถิติ และข้อมูลเชิงวิชาการ

2) ผลสืบเนื่องของการพัฒนาตัวชี้วัดจากฐานประสบการณ์ที่ผ่านมาของภาคปฏิบัติการ อันเป็นคณาจารย์ด้านอาสาศาสตร์และภัยพิบัติ ส่งผลให้การสื่อสารประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงมีการหยิบใช้ภาษาหรือทักษะประสบการณ์ที่ติดตัวกลุ่มคณาจารย์ภาคปฏิบัติการมาใช้ร่วมด้วย ดังเช่น การแจ้งเตือนล่วงหน้า (Early warning) การสื่อสารที่มีการแสดงระดับความเสี่ยงแบบเข้าใจง่าย (การสื่อสารด้วยเฉดสีเขียว เหลือง ส้ม แดง) ทักษะการนำเสนอข้อมูลโดยระบุตำแหน่งพิกัดทักษะด้านการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล (สุราษฎร์ธานี จำเนียรพล, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน, 2559)

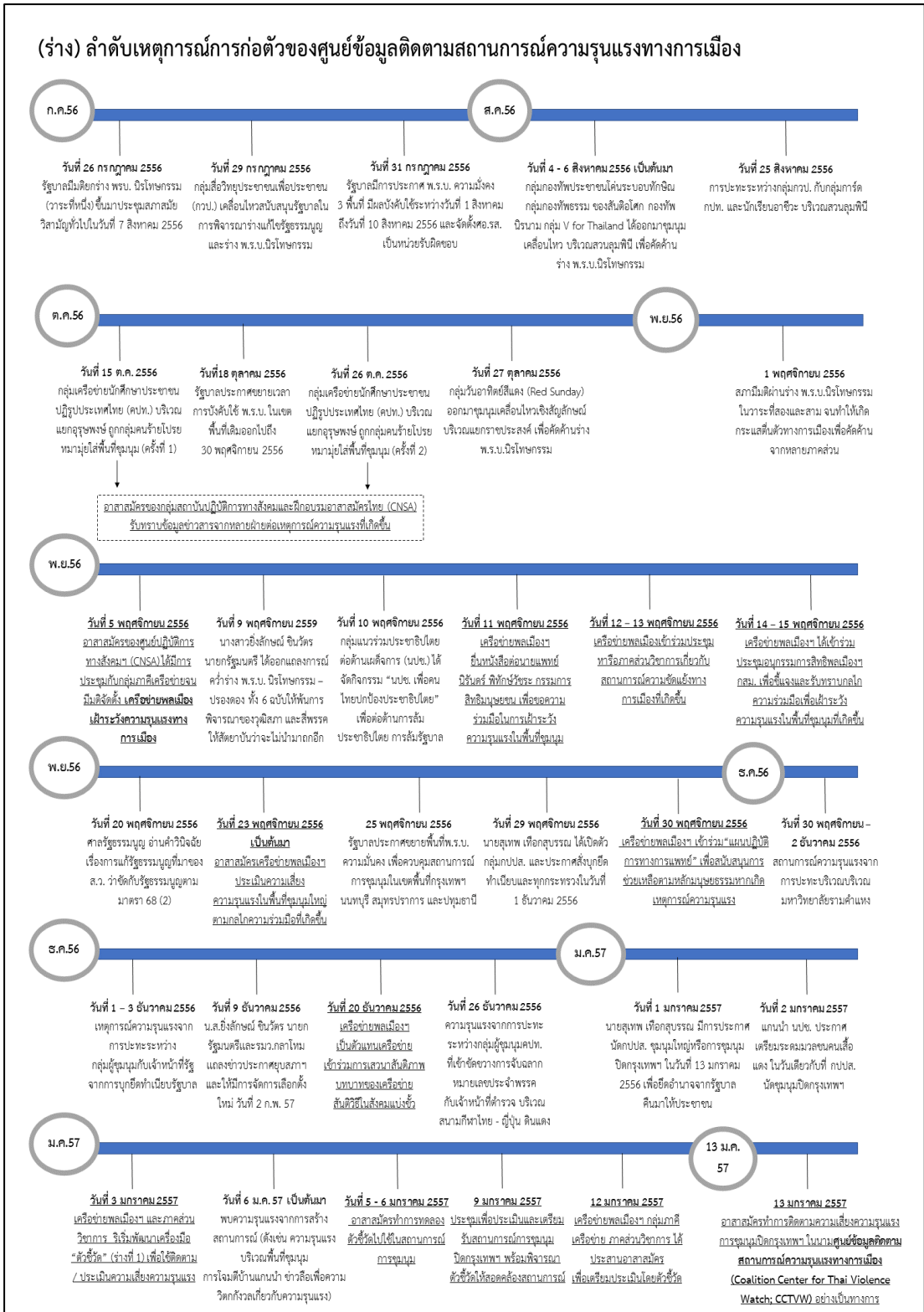
3) แนวทางมุ่งเน้นการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงมากกว่าสื่อสารบนฐานเรื่องของสันติวิธี เนื่องจากการพิจารณาหาระหว่างภาควิชาการและภาคปฏิบัติการต่างมีความเห็นกันว่าการสื่อสารกับสังคมบนฐานเรื่องสันติวิธีอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานมากกว่า เพราะว่าหลักคิดเกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีของสังคมไทยยังใช้ไม่ได้หรือมีปัญหาอยู่ (ข้อสังเกตบางประการถูกกล่าวไว้ในเนื้อหาส่วนสรุปแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี) ซึ่งอาจลดทอนมากกว่าสนับสนุนให้ภาคส่วนต่างๆ รับรู้หรือการหยิบนำข้อมูลที่ได้ไปใช้จัดการความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้การพิจารณาหรือมีการลงความเห็นที่ทั้งแนวทางการทำงานและการสื่อสารข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงโดยใช้ตัวชี้วัดจะตั้งอยู่บนฐานประเด็นเรื่องความเสี่ยงความรุนแรงที่สามารถสร้างการรับรู้และเข้าถึงกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมได้มากกว่า รวมทั้งยังสนับสนุนภาพลักษณ์ทั้งต่อการทำงานและการสื่อสารที่เป็นกลางอีกด้วย (อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559)

ดังนั้น นัยสำคัญที่ปรากฏขึ้นในช่วงการพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง ได้สะท้อนถึง

1) การพัฒนาการทำงานกับประเด็นความรุนแรงด้วยแนวทางใหม่ๆ อันเป็นผลจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของฝ่ายต่างๆ รวมถึงเรียนรู้บทเรียนหรือประสบการณ์ทำงาน

ของกลุ่มคนทำงานกับความรุนแรงที่ผ่านมาเพื่อพัฒนาเครื่องมือและแนวทางการทำงานเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดหรืออุปสรรคอันสนับสนุนประสิทธิภาพการทำงานที่เกิดขึ้น และ 2) ความพยายามสร้างการสื่อสารประเด็นความรุนแรงรูปแบบต่างไปจากเดิมด้วยการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงด้วยข้อมูลที่ถูกรวบรวมและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ รวมทั้งการหยิบนำการสื่อสารเชิงภัยพิบัติอันเป็นประสบการณ์ที่ติดตัวกลุ่มคนทำงานอาสาสมัครและภัยพิบัติเป็นเสมือนอุปายของการสื่อสารเพื่อสร้างเงื่อนไขภาคส่วนต่างๆ ในสังคมเกิดความตระหนัก การพิจารณาตัวเองรวมทั้งความรู้สึกร่วมต่อการมีบทบาทในการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงร่วมกัน

อีกทั้งการพัฒนาตัวชี้วัดและการวางแผนทางการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ ส่งผลให้เกิดการริเริ่มวางแผนการทำงานเพื่อสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ บนฐานการทำงานรูปแบบอาสาสมัครโดยมีการเชิญชวนคนทำงานและบุคคลที่มีความสนใจเป็นอาสาสมัครเข้ามาฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นและการใช้ตัวชี้วัดเพื่อสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) รวมถึงวางแผนทางการรายงานข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่ถูกรวบรวมจากอาสาสมัครเป็นการรายงานข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงรูปแบบรายวันผ่านช่องทางเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียภายใต้ชื่อ “ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง” โดยมีอาสาสมัครลงพื้นที่ชุมนุมเพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงอย่างเป็นทางการในวันที่ 13 มกราคม 56 วันเดียวกับการเริ่มการประชุมปิดกรุงเทพฯ อย่างเป็นทางการ (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) หากพิจารณาลำดับเหตุการณ์การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ (Timeline) สามารถอธิบายได้ในแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 4.2 ลำดับเหตุการณ์การก่อตัวของศูนย์ข้อมูล

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า 1) การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการรวมตัวกันอย่างมีเหตุมีผลของกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ภาคส่วนวิชาการ และภาคปฏิบัติการที่ตระหนักหรือมีข้อกังวลร่วมกันต่อความเสี่ยงความรุนแรงที่มีแนวโน้มเกิดขึ้นในช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ 2) การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ และภาคีเครือข่าย ดังเช่น ทักษะองค์ความรู้ ประสบการณ์ กรอบความร่วมมือ เครือข่าย เป็นต้น โดยทรัพยากรเหล่านี้ได้ถูกนำมาผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดการพัฒนาแนวทางการทำงานและการสื่อสารประเด็นความรุนแรงที่ต่างไปจากเดิม และ 3) บริบทสถานการณ์ได้สะท้อนให้เห็นว่า หลายภาคส่วนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงมีความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรง นำไปสู่การยึดโยงการทำงานร่วมกันอันเป็นเงื่อนไขสำคัญหนึ่งต่อการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ (โดยเงื่อนไขการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ ผู้ศึกษาได้ขยายความและอธิบายในส่วนของบทวิเคราะห์)

ลำดับถัดไปเป็นการนำเสนอส่วนประกอบต่างๆ ของศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสะท้อนความเข้าใจว่าศูนย์ข้อมูลฯ ก่อตัวขึ้นมาจากเป้าหมายเพื่ออะไร มีโครงสร้างการทำงานอย่างไร ผู้เข้าร่วมเกี่ยวข้องกับใครบ้างและมีหน้าที่อะไร และใช้เครื่องมือใดเพื่อขับเคลื่อนการทำงาน โดยถูกนำเสนอภายใต้หัวข้อ “องค์ประกอบศูนย์ข้อมูลฯ” มีสาระสำคัญดังนี้

4.2 องค์ประกอบศูนย์ข้อมูลฯ

การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ ประกอบด้วย 1) เป้าหมายการทำงาน 2) โครงสร้างการทำงาน 3) ผู้กระทำการ และ 4) เครื่องมือการทำงาน ดังนี้

4.2.1 เป้าหมายการทำงาน

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า เป้าหมายการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับ “ความคาดหวัง” สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ

(1) เป้าหมายร่วม

เกี่ยวข้องกับความคาดหวังร่วมกันของภาควิชาการและภาคปฏิบัติการจนกลายเป็นการก่อตัวทำงานศูนย์ข้อมูลฯ หรืออาจกล่าวในฐานะเป้าหมายเชิงองค์กรเพื่อขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย

การสนับสนุนการทำงานอาสาสมัครภาคสนาม

ข้อมูลประเมินความเสี่ยงความรุนแรงที่ได้จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์โดยตัวชี้วัด และการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนหนึ่งมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครปฏิบัติการที่มีความจำเป็นต่อการนำข้อมูลไปใช้เพื่อมองสถานการณ์ต่อไปข้างหน้าหรือการตอบสนองสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

การสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรง

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่ตั้งอยู่บนฐานงานด้านข้อมูล ดังนั้น การประเมินความเสี่ยงความรุนแรงโดยใช้ตัวชี้วัด รวมทั้งการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลมุ่งเป้าหมายเพื่อสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเพื่อสร้างการตระหนักหรือเอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขการจัดการความเสี่ยงความรุนแรง (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559)

การสร้างการตระหนักต่อประเด็นความรุนแรง

ความคาดหวังของการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่ถูกรวบรวมและวิเคราะห์ ประเมินผลอย่างมีระเบียบวิธีการมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้ภาคส่วนต่างๆ และสาธารณะ มีความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรง โดยมองว่าการสร้างการตระหนักต่อเรื่องความรุนแรง เป็นการสร้างเงื่อนไขต่อการจัดการความขัดแย้งไม่ให้แปรสภาพไปสู่การใช้ความรุนแรง ผ่านการตระหนักถึงผลของความรุนแรงที่สร้างความเสียหายและความสูญเสียที่ส่งผลกระทบต่อสังคมทุกภาคส่วน (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559) ดังนั้น ความรุนแรงจึงไม่ใช่เรื่อง เฉพาะตัวแสดงหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ต้องความรับผิดชอบเท่านั้น แต่ถือเป็นประเด็นร่วม ที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมต้องมีส่วนร่วมต่อการมีบทบาทหรือสร้างเงื่อนไขเพื่อกำกับดูแลความรุนแรง ในฐานะประเด็นสาธารณะ

(2) เป้าหมายระดับบุคคล

เกี่ยวข้องกับความคาดหวังส่วนตัวหรือเข้าร่วมเพื่อเป้าหมายบางอย่างที่อาจสอดคล้องกับเป้าหมายกลุ่มหรือไม่ก็ได้ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า การเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีความคาดหวังหรือเป้าหมายที่สามารถจำแนกได้อย่างน้อย 3 ระดับ คือ

ความคาดหวังระดับปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย

การนำทักษะองค์ความรู้มาใช้ – ผู้เข้าร่วมงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ส่วนหนึ่งมีความคาดหวังต่อการนำทักษะองค์ความรู้ ทักษะความสามารถของตนเองเพื่อเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการทำงานอาสาสมัครภาคสนามหรือศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) อีกทั้งความสนใจว่า ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ศูนย์ข้อมูลฯ และอาสาสมัครสามารถหนุนเสริมการทำงานเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแล ความรุนแรงอย่างไรได้บ้างและการทำงานดังกล่าวจะไปถึงระดับใด (ชนพงษ์ เจริญตระกูล, **สัมภาษณ์**, 14 พฤศจิกายน 2559; ศิริรัตน์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559)

การเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การทำงาน – ผู้เข้าร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ส่วนหนึ่งเกิดจากความสนใจต่อการเรียนรู้การทำงานที่เกิดขึ้น ทั้งใน 1) *เชิงพื้นที่* จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ชุมนุม 2) *เชิงบริบท* จากการทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง และ 3) *เชิงประเด็น* จากความสนใจในแง่มุมต่างๆ ของการทำงานที่เกิดขึ้น ดังเช่น ความสนใจต่อการทำงานในฐานะนักเคลื่อนไหว ความสนใจต่อประเด็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ความสนใจว่าเมื่อเกิดสถานการณ์ที่มีความท้าทายจะมีแนวทางจัดการอย่างไร เป็นต้น (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; ชนพงษ์ เจริญตระกูล, **สัมภาษณ์**, 14 พฤศจิกายน 2559; ศิริรัตน์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559)

การเข้าถึงข้อเท็จจริงในสถานการณ์ – ความคาดหวังของผู้เข้าร่วมที่ต้องการรับรู้ข้อเท็จจริงในสถานการณ์ โดยข้อเท็จจริงเหล่านี้อาจเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการติดตามสถานการณ์ การสื่อสารและการทำงานของภาคส่วนต่างๆ (สันติพงษ์ ช่างเผือก, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557; อรุชิตา อุดมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557) หรือสร้างเงื่อนไขต่อการจัดการความเสี่ยง ความรุนแรงเพื่อสร้างความปลอดภัยกับชีวิตของผู้คน (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559)

การสนับสนุนความปลอดภัยต่อการสังเกตการณ์ในพื้นที่ชุมนุม – ผู้เข้าร่วมบางท่านกล่าวถึงเหตุผลหนึ่งของการเข้าร่วมทำงานในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ไว้ว่า อาจทำให้ตนเองสามารถติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมได้โดยปลอดภัย (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559) โดยผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าแง่มุมนี้อาจสะท้อนถึงความสนใจของผู้คนในสังคมต่อประเด็นความรุนแรงและต้องการสร้างบทบาทเพื่อติดตามดูแลหรือสร้างเงื่อนไขลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง แต่ทว่าผู้คนเหล่านี้ไม่มีพื้นที่การทำงานเหล่านี้ในเชิงรูปธรรมมากนัก

ความสนใจต่อวิธีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ – ผู้เข้าร่วมบางท่านสนใจและเข้าร่วมทำงานในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากความสนใจ ความสงสัยและตั้งคำถามต่อวิธีการทำงาน หรือสาเหตุใดจึงมีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ขึ้นมา (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; อรุชิตา อุตมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

ความคาดหวังระดับกลุ่มองค์กร

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ นอกจากสะท้อนความคาดหวังระดับปัจเจกบุคคล ยังได้สะท้อนความคาดหวังที่ตั้งอยู่บนฐานการทำงานของกลุ่มองค์กร อย่างน้อย 3 ลักษณะ ได้แก่

ความคาดหวังให้ภาควิชาการสนับสนุนภาคปฏิบัติการ – การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนแง่มุมที่ว่าทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติการต่างมีความคาดหวังต่อการใช้ความเป็นภาควิชาการสนับสนุนการทำงานภาคปฏิบัติการ เนื่องจาก 1) ภาควิชาการเล็งเห็นแนวโน้มสถานการณ์ความรุนแรงที่สูงขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคม 56 แต่ทว่าภาควิชาการยังไม่มีกำหนดแนวทางขับเคลื่อนการทำงานกับประเด็นความรุนแรงว่าจะมีลักษณะอย่างไร ดังนั้น การพบกับอาสาสมัครเครือข่ายพลเมืองฯ ที่มีประสบการณ์ทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นบทบาทการทำงานของกลุ่มคนรุ่นใหม่จึงทำให้มีความสนใจและมองว่าภาควิชาการสามารถหนุนเสริมด้านแนวคิดเพื่อสนับสนุนการทำงานของภาคปฏิบัติการได้ (สุรงค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559) และ 2) กลุ่มคนทำงานภาคปฏิบัติการมีความคาดหวังให้ภาควิชาการสนับสนุนการทำงานของภาคปฏิบัติการอย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง การนำหลักวิชาการมาสนับสนุนการทำงานภาคปฏิบัติการ

ภาคปฏิบัติการมีความคาดหวังให้ภาควิชาการมีการหยิบนำหลักคิด ความเป็นวิชาการ สนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ประเมินความเสี่ยงความรุนแรง การพัฒนาแนวทางการทำงานที่มีระเบียบแบบแผน (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559 ; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559) รวมทั้งคาดหวังให้ภาควิชาการสนับสนุนการทำงานและการรายงาน ความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ตั้งอยู่บนฐานความเป็นวิชาการ เนื่องจากสามารถสนับสนุนความน่าเชื่อถือทั้งต่อการทำงานและข้อมูลที่ถูกสื่อสารได้ (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

ประเด็นที่สอง ภาควิชาการกับการทำงานส่วนสนับสนุน

ภาคปฏิบัติการมักเป็นการทำงานส่วนภาคสนามจึงทำให้ประสบข้อจำกัดประการ เนื่องจากไม่มีฝ่ายที่ทำงานส่วนสนับสนุน ดังเช่น การติดตามสถานการณ์ภาพรวม การประเมินสถานการณ์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ การนำข้อมูลที่ได้จากอาสาสมัครภาคสนามไปใช้ศึกษาวิเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมของภาควิชาการ อาจสนับสนุนให้เกิด 1) ฝ่ายทำงานส่วนสนับสนุนและวิเคราะห์ข้อมูล 2) การนำข้อมูลที่ถูกรวบรวมจากภาคปฏิบัติการหรือช่องทางต่างๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากนำไปใช้ในงานศึกษาวิจัย และ 3) การสนับสนุนให้อาสาสมัครปฏิบัติการภาคสนามสามารถมองสถานการณ์ต่อไปข้างหน้าได้ดียิ่งขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

ความคาดหวังการสื่อสารความรุนแรงรูปแบบใหม่ๆ – กลุ่มสื่อมวลชนได้สะท้อนแง่มุมการทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ว่าทำให้สื่อมวลชนมีเครื่องมือสื่อสารประเด็นความรุนแรงและเปิดประเด็นการสื่อสารความรุนแรงรูปแบบใหม่ๆ ดังเช่น ประทิวาจา เป็นต้น ที่เป็นรูปธรรมผ่านการประเมินตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง (สันติพงษ์ ช่างเผือก, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

ความคาดหวังเพื่อการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนทำงานในสถานการณ์ – ได้แก่ สถานทูตได้สะท้อนความต้องการเกี่ยวกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนทำงานกับสถานการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการประเมินสถานการณ์ โดยข้อมูลนี้อาจใช้เปรียบเทียบหรือสนับสนุนการวิเคราะห์เพื่อการแจ้งเตือนหรือการออกคำแนะนำในการเดินทาง (เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557)

ความคาดหวังระดับสาธารณะ ประกอบด้วย

การสร้างพื้นที่ที่กลาง – การพิจารณาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สามารถสนับสนุนการทำงานในฐานะ 1) พื้นที่ของส่วนร่วมต่อการมองข้อกังวลต่อเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรง 2) การสถาปนาพื้นที่ปลอดภัยจากการใส่ความทางการเมืองเพื่อขับเคลื่อนการทำงานจากทั้งกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อติดตามเฝ้าระวังและสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรง (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

การสร้างผลกระทบบางอย่างต่อสังคม – การพิจารณาการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ อาจนำไปสู่การลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมได้ หรือการทำงานอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกระตุ้นเตือนสังคมเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรง (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; สุรดา จันทะสุดธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559)

การขับเคลื่อนประเด็นเชิงนโยบาย - การพิจารณาการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ อาจนำไปสู่ข้อเสนอสาธารณะ หรือการขับเคลื่อนประเด็นไปสู่เชิงนโยบาย (Public policy) เพื่อสนับสนุนการทำงานรูปแบบนี้ในอนาคต หรือสนับสนุนการทำงานประเด็นความรุนแรงในระยะยาว (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน, 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

4.2.2 โครงสร้างการทำงาน

การสัมภาษณ์คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่าย พบว่า ณ ช่วงเวลานั้นศูนย์ข้อมูลฯ ไม่มีการวางโครงสร้างการทำงานเชิงองค์กรอย่างชัดเจน เนื่องจากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มุ่งสนใจต่อการติดตามสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้การทำงานจึงมีลักษณะของการจัดการวิกฤตการณ์ (Crisis management) รูปแบบหนึ่ง ส่งผลให้ 1) การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มุ่งเน้นปฏิบัติการเพื่อตอบสนองต่อวิกฤตการณ์มากกว่าเน้นโครงสร้างการทำงาน และ 2) ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ใหม่ เนื่องจากสามารถประสานการทำงานผ่านกลไกความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ ที่มีอยู่แล้วได้ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) อย่างไรก็ตามพบว่า การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานปรากฏให้เห็นเช่นเดียวกัน โดยสามารถจำแนกได้อย่างน้อย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง กลุ่มงานปฏิบัติการภาคสนาม

บทบาทการทำงานของอาสาสมัครสังเกตการณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุม โดยอาจเกี่ยวข้องข้องกับการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม การ์ดผู้ชุมนุม สื่อมวลชน หน่วยงานทางการแพทย์ ผู้ให้ข่าวเชิงลึก เพื่อเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในพื้นที่การชุมนุม (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559)

ส่วนที่สอง กลุ่มงานสนับสนุนและประสานงาน

บทบาทการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) อันเกี่ยวข้องกับคณะทำงานหลักและอาสาสมัครบางส่วน เพื่อสนับสนุน 1) การทำงานอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรง 2) การรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบ วิเคราะห์ประเมินผล การนำเสนอข้อมูล และ 3) ประสานงานและสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มภาคีเครือข่าย กลุ่มเป้าหมาย และสาธารณะ (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559; สุรดา จันทะสุตชนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559)

ส่วนที่สาม ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ

การทำงานในฐานะตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อนำเสนอรายงานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังสาธารณชน โดยช่วงเวลานั้นตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ คือ นักวิชาการ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นนักวิชาการส่งผลทำให้ 1) ศูนย์ข้อมูลฯ มีภาพของภาควิชาการ เนื่องจากสามารถสื่อสารการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในเชิงวิชาการได้ และ 2) นักวิชาการถูกมองว่าเป็นตัวแทนที่ดีทั้งต่อการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงและการทำงานที่เกิดขึ้น รวมทั้งสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อความน่าเชื่อถือและการสร้างการรับรู้ไปสู่สาธารณชน (สันติพงษ์ ช่างเผือก, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557; กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

4.2.3 ผู้กระทำการ

กลุ่มองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งจากการทำงานและการนำข้อมูลไปใช้พบว่า สามารถจำแนกออกได้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

(1) คณะทำงานหลัก (Core – team)

ประกอบด้วย ภาควิชาการและภาคปฏิบัติการที่มีทักษะความเชี่ยวชาญ เป็นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ 1) การขับเคลื่อนการทำงานส่วนสนับสนุนและประสานงานของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) 2) การทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถดำรงอยู่และขับเคลื่อนการทำงานต่อไปได้ภายใต้สถานการณ์ที่มีพลวัต และ 3) คณะทำงานหลักบางคนทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสื่อสารการทำงานไปสู่สาธารณชน (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559)

(2) อาสาสมัคร (Volunteer)

กลุ่มคนที่มีความสนใจเข้าร่วมการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งที่มาจากความสนใจส่วนตัวและการส่งเสริมชักชวนของภาคีเครือข่าย ส่งผลทำให้

การทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ มีมากกว่าหนึ่งบทบาท – การศึกษาพบว่า อาสาสมัครบางคนมีบทบาทการทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ มากกว่าหนึ่งบทบาท ดังเช่น การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาสมัคร ขณะเดียวกันก็ทำงานในบทบาทเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กรหรือหน่วยงานที่สังกัด เป็นต้น (อรุชิตา อุดมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

ความหลากหลายของอาสาสมัคร – การทำงานของกลุ่มคนองค์กรที่มีความสนใจส่งผลให้กลุ่มคนทำงานอาสาสมัครมีความหลากหลายทั้งในแง่ผู้เข้าร่วมที่เป็นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง อีกทั้งสะท้อนให้เห็นว่า แม้เป็นกลุ่มคู่ขัดแย้งในสถานการณ์ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ (พลวัฏฐ์ อำไพ, **สัมภาษณ์**, 17 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559) โดยที่ผู้เข้าร่วมจะมีบทบาทสำคัญในสถานการณ์หรือไม่ก็ตามแต่การเข้าร่วมการทำงานในฐานะอาสาสมัครได้สะท้อนถึงการทำงานในฐานะสามัญชนพลเรือนคนหนึ่งที่ยพยายามสร้างเงื่อนไขต่อการตระหนักหรือสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงให้เกิดขึ้น

ดังนั้น ปฏิบัติการของอาสาสมัครจึงอาจมีบทบาทมากกว่าการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรง แต่อาจเป็นทั้งผู้สนับสนุนการทำงานและประสานการทำงานกับเครือข่ายกลุ่มเป้าหมาย และสาธารณะอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ณ ช่วงเวลาดังกล่าวไม่ได้มีการจำแนกประเภทผู้ปฏิบัติงานอย่างชัดเจนระหว่างคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร แต่ทุกคนสามารถรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าทำงานในส่วนใด (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

(3) กลุ่มภาคีเครือข่าย (Networks)

กลุ่มคนองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์กับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ อาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มประกอบด้วย 1) *เครือข่ายภาคประชาสังคม* ที่ขับเคลื่อนการทำงานด้านปฏิบัติการสันติวิธีหรือสันติภาพ ได้แก่ เครือข่ายพลเมืองฯ กลุ่มสันติอาสาสมัครกษิพยาน 2) *เครือข่ายภาควิชาการ* ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เครือข่ายสถาบันสันติศึกษา และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และ 3) *เครือข่ายสนับสนุนเชิงปฏิบัติการ* ประกอบด้วย กลุ่มคนองค์กรที่ทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม การ์ดผู้ชุมนุม สื่อมวลชน หน่วยแพทย์ปฏิบัติการ และผู้ให้ข่าวเชิงลึก โดยเกี่ยวข้องทั้งจากการประสานการทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ โดยตรงหรือเป็นภาคีเครือข่ายของเครือข่ายพลเมืองฯ ผ่านกลไกความร่วมมือหลายฝ่าย และกลไกความร่วมมือทางการแพทย์ (สุรางค์รัตน์ จำเริญพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559)

(4) กลุ่มผู้ใช้ข้อมูล (User)

เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์ผ่านการใช้ข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ เพียงอย่างเดียว โดยกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนมักเป็นกลุ่มคนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือทำงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง ได้แก่ หน่วยงานความมั่นคง (สันติบาล) สถานทูต และองค์กรระหว่างประเทศ แต่อาจให้ความหมายรวมไปถึงสาธารณชนทั่วไปที่เข้ามาติดตามข้อมูล

ภายในเว็บไซต์ ซึ่งผู้ศึกษามองว่ายังมีข้อจำกัดต่อการศึกษาผู้ใช้ข้อมูลประเภทนี้ เนื่องจากไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าสาธารณชนทั่วไปมีการใช้และเข้าถึงข้อมูลหรือไม่ มากน้อยขนาดไหน

สาระสำคัญเกี่ยวกับผู้กระทำการแสดงถึงการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับทั้งกลุ่มคนองค์กรทั้งที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้ง ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม กลุ่มคนทำงาน ภายใต้พื้นที่ชุมนุมกลุ่มต่างๆ เป็นต้น ร่วมกับกลุ่มคนองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ดังเช่น ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ สื่อมวลชน รวมถึงสาธารณชน ตัวแสดงเหล่านี้สะท้อนถึงการทำงานและการสื่อสารการทำงานที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงมากกว่ามุ่งสนใจเพียงประเด็นที่ชนะทางการเมืองหรือความเป็นกลาง

4.2.4 เครื่องมือการทำงาน

เครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ อาจจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) เครื่องมือสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล และ 2) วิธีการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรง ดังนี้

(1) เครื่องมือสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง

ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นบนฐานการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย ผ่านการถอดบทเรียนประสบการณ์การทำงานกับความรุนแรงและภัยพิบัติของภาคปฏิบัติการร่วมกับภาควิชาการที่พยายามจัดกลุ่มประเภทด้วยการใช้ระเบียบวิธีการ จนได้ตัวชี้วัดรูปแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert scale) ที่ปรับให้มีค่า 4 ระดับ โดยมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับการติดตามสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงตลอดช่วงเวลาการประชุมปิดกรุงเทพฯ รวมทั้งพิจารณาถึงประเด็นความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของตัวชี้วัดร่วมด้วย (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน, 2559; อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559)

ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงที่ใช้ช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 14 ตัวชี้วัด โดยละตัวชี้วัดมีผลการประเมินความเสี่ยงที่แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย **ระดับที่หนึ่ง** = ไม่รุนแรง **ระดับที่สอง** = นำกังวล **ระดับที่สาม** = เริ่มรุนแรง **ระดับที่สี่** = รุนแรงมาก รวมทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันต่อการประเมินด้วยตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง ศูนย์ข้อมูลฯ จึงมีการระบุคำบรรยายประกอบเพื่อแสดงรายละเอียดตัวชี้วัดทั้ง 4 ระดับเอาไว้ด้วย (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) ดังตาราง

ลำดับที่	หัวข้อตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง	รายละเอียดชี้แจง เกณฑ์การประเมินระดับ 1 ถึง 4 ตามลำดับ
1.	ลักษณะและเนื้อหาของการปราศรัย ระดับของคำปราศรัยในเชิงสร้าง ความเกลียดชัง (Hate Speech)	ระดับ 1 มีการตั้งเวทีปราศรัยกล่าวเนื้อหาธรรมดาทั่วไป ระดับ 2 มีการปราศรัยดราม่าเท่านั้น (Dramatic content) การพูดเรื่อยเปื่อย ไม่มีวัตถุประสงค์ให้ทำอะไรชัดเจน ระดับ 3 มีการปราศรัยยั่วยุให้เกิดความเกลียดชัง และเริ่มกล่าวถึง แนวทางเพื่อจะทำบางอย่าง ระดับ 4 มีการปราศรัยชี้้นำให้เกิดการทำร้ายร่างกาย – ทำลาย ทรัพย์สินในพื้นที่
2.	ลักษณะพฤติกรรมโดยรวมของ ผู้เข้าร่วมชุมนุม ระดับของพฤติกรรม ทำที่ในการร่วมกิจกรรม ของประชาชนที่มาชุมนุม	ระดับ 1 ปกติ ระดับ 2 โกรธแค้น (ไม่ใช่กลุ่มฮาร์ดคอร์) ระดับ 3 รุนแรง (กลุ่มฮาร์ดคอร์) แต่อยู่ในการควบคุมของแกนนำ ระดับ 4 รุนแรง (กลุ่มฮาร์ดคอร์) จนไม่สามารถอยู่ภายใต้ การควบคุมของแกนนำได้
3.	การตอบสนองคำสั่งของผู้นำ โดยทำการวัดในพื้นที่เดียวกัน ทั้งในส่วน การตอบสนองของผู้ชุมนุมต่อแกนนำ และในส่วนของผู้ที่ต่อผู้บังคับบัญชา	ระดับ 1 มวลชนเชื่อฟังแกนนำ / เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่ง ผู้บังคับบัญชา ระดับ 2 มวลชนบางส่วนแตกแถว / เจ้าหน้าที่บางส่วนไม่ปฏิบัติ ตามคำสั่ง หรือ ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ระดับ 3 มวลชนส่วนใหญ่ไม่เชื่อฟังแกนนำ / เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือ ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ระดับ 4 ไม่มีแกนนำ หรือ แกนนำควบคุมฝูงชนไม่ได้ / ไม่มีผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจสั่งการในพื้นที่
4.	การจัดการสภาพแวดล้อม ในการชุมนุม สภาพพื้นที่และการจัดการพื้นที่ชุมนุม และของผู้ควบคุมการชุมนุม (เจ้าหน้าที่รัฐ) โดยพิจารณาทั้งพื้นที่ชุมนุมและพื้นที่โดยรอบ ของการชุมนุม	ระดับ 1 พื้นที่ชุมนุมมีแสงสว่างเพียงพอ การ์ดมีเพียงพอ / มีการแสดงตัวชัดเจน ระดับ 2 แสงสว่างเพียงพอ แต่การ์ดไม่เพียงพอ หรือมีมาตรการ ทดแทน ระดับ 3 มีแสงสว่างไม่เพียงพอ หรือ การ์ดไม่เพียงพอ หรือไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่การ์ด หรือยุทธศาสตร์เป็นพื้นที่ปิดล้อม ระดับ 4 ไม่มีแสงสว่างเลย ไม่มีการ์ด พื้นที่ปิดล้อม
5.	ระดับการเตรียมการด้านวัสดุ / อุปกรณ์ ของกลุ่มผู้ชุมนุม วัสดุ / อุปกรณ์ / ยุทธวิธี ที่ผู้ชุมนุม ใช้โดยชัดแจ้งในพื้นที่ชุมนุม	ระดับ 1 ด้านกันพื้นที่ / ถังดับเพลิง ระดับ 2 กระจสบ / ถังน้ำ / พัดลม / หน้ากากและแว่นตากัน แก๊สน้ำตา / น้ำเกลือ / หมวกนิรภัย ระดับ 3 เสื้อเกราะกันกระสุน / ระดับ 4 บังเกอร์ / เสื้อเกราะกันกระสุน

ลำดับที่	หัวข้อตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง	รายละเอียดชี้แจง เกณฑ์การประเมินระดับ 1 ถึง 4 ตามลำดับ
6.	ระยะเวลาของการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มชุมนุม หรือกับเจ้าหน้าที่รัฐ จำนวนชั่วโมงและช่วงเวลาของการชุมนุมที่มีการเผชิญหน้าของกลุ่มชุมนุมต่างๆ วัดโดยคำนึงถึงห้วงเวลาเป็นอันดับแรก หากเป็นเวลา "กลางคืน" ไม่ว่าเผชิญหน้ามากี่ชั่วโมง ให้เริ่มประเมินที่ระดับสามและปรับสู่ระดับสี่หากเหตุไม่ยุติภายใน 6 ชั่วโมง	ระดับ 1 เป็นช่วงกลางวัน หรือ มีการเผชิญหน้ามาแล้วไม่ถึง 6 ชั่วโมง ระดับ 2 เป็นช่วงกลางวัน หรือ มีการเผชิญหน้ามาแล้วเกินกว่า 6 ชั่วโมง ระดับ 3 เป็นช่วงกลางคืน หรือ มีการเผชิญหน้ามาแล้วเกินกว่า 12 ชั่วโมง ระดับ 4 เป็นช่วงกลางคืน หรือ มีการเผชิญหน้ามาแล้วเกินกว่า 18 ชั่วโมง
7.	พื้นที่กันชน (Buffer zone) ระยะห่างระหว่างแนวปะทะของผู้ชุมนุมแต่ละฝ่าย หรือ ระหว่างมวลชนกับหน่วยควบคุมฝูงชน	ระดับ 1 มีพื้นที่กันชน และไม่มีการลุกล้ำเข้าพื้นที่กันชน ระดับ 2 มีการล่อลวงเข้าไปในพื้นที่กันชน ระดับ 3 มีการทำลายพื้นที่กันชน ระดับ 4 ไม่มีระยะกันชน เผชิญหน้าในระยะประชิด
8.	ความเสี่ยงในการเกิดเหตุ "มีอบชนมีอบ" ประเมินโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างผู้ชุมนุมที่แตกต่างกันสองกลุ่ม	ระดับ 1 มีการชุมนุมคู่ขนาน (มีระยะห่างห่างกันและไม่มี การเคลื่อนมวลชน) ระดับ 2 มีการเคลื่อนที่ของมวลชนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายเข้าหากัน ระดับ 3 มวลชนเคลื่อนที่เข้าหากันในระยะประชิด ระดับ 4 มีการปะทะกันระหว่างมวลชน
9.	สภาพการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ / พยาบาล ภายในพื้นที่ชุมนุม ระดับอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ลำเลียงผู้บาดเจ็บ และให้การปฐมพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุ	ระดับ 1 หน่วยปฐมพยาบาลและพื้นที่พยาบาลไม่เพียงพอ ระดับ 2 เส้นทางลำเลียงผู้ป่วยฉุกเฉิน มีอุปสรรค ระดับ 3 มีการคุกคามหน่วยแพทย์ / พยาบาล ระดับ 4 ไม่มีหน่วยแพทย์ / พยาบาลในพื้นที่
10.	ระดับความแตกต่างทางอาวุธ อาวุธที่ใช้ระหว่างฝ่ายปะทะ กับฝ่ายควบคุมฝูงชน มีศักยภาพความแตกต่างกันอย่างไร	ระดับ 1 ต่างกันมาก (อีกฝ่ายเลือกที่จะไม่ปะทะ เพราะ ความเหนือกว่าของฝ่ายตรงข้าม หรือมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในสถานะเบ็ดเสร็จ) ระดับ 2 ใกล้เคียง (อีกฝ่ายอาจจะเลือกปะทะ เพราะความได้เปรียบ / เสียเปรียบ ใกล้เคียงกัน) ระดับ 3 เสมอ (อาวุธทั้งสองฝ่ายมีศักยภาพใกล้เคียงกัน) โดยใช้อาวุธที่มีความรุนแรงต่ำทั้งสองฝ่าย ระดับ 4 เสมอ (แข็ง) มีการใช้อาวุธสงครามทั้งสองฝ่าย
11.	ความรุนแรงของอาวุธ วัดโดยนับความรุนแรงสูงสุดของอาวุธที่ตรวจพบ ในห้วงเวลาที่ทำการวัดประเมิน ทั้งในส่วนของผู้ชุมนุมและของเจ้าหน้าที่	ระดับ 1 คลื่นเสียงความถี่สูง หัวน็อค หนังสติ๊ก หิน ไม้ ระดับ 2 แก๊สน้ำตา น้ำแรงดันสูง อิฐตัวหนอน ขวดโซดา ประทัดยักษ์ มีด ระดับ 3 กระสุนยาง ปืนสั้น / ปืนปากกา / ระเบิดปิงปอง / ระเบิดเพลิง ระดับ 4 อาวุธสงคราม

ลำดับที่	หัวข้อตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง	รายละเอียดชี้แจง เกณฑ์การประเมินระดับ 1 ถึง 4 ตามลำดับ
12.	ระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บที่พบ วัดโดยนับความรุนแรงสูงสุดของอาการบาดเจ็บที่พบ ในห้วงเวลาที่ทำการวัดประเมิน ทั้งในส่วนของผู้ชุมนุมและของเจ้าหน้าที่ตำรวจ	<p>ระดับ 1 พบอาการบาดเจ็บพื้นฐาน (เพลีย เป็นลม บาดแผล เล็กน้อย) เกิดจากอุบัติเหตุทั่วไป</p> <p>ระดับ 2 พบอาการบาดเจ็บขั้นกลาง แต่สามารถปฐมพยาบาลได้ (อาการต่างๆ ในระบบทางเดินหายใจและการมองเห็นที่เป็นผลมาจากแก๊สน้ำตา) หรือ เกิดอาการบาดเจ็บจากการจ้องใจประทุษร้ายร่างกาย หรือ ทะเลาะวิวาท หรือ การปะทะ</p> <p>ระดับ 3 พบอาการบาดเจ็บรุนแรง เสี่ยงต่อการเสียชีวิต</p> <p>ระดับ 4 มีการเสียชีวิตเกิดขึ้น (ไม่ว่าจะเสียชีวิตในพื้นที่ชุมนุม หรือ เสียชีวิตในภายหลัง)</p>
13.	ความเสียหายต่ออาคารและทรัพย์สิน ยานพาหนะ เช่น แท็กซี่, มอเตอร์ไซด์, รถโดยสาร, ตู้กติก / สิ่งก่อสร้าง: แบรีเออร์, ป้ายหน้าอาคาร	<p>ระดับ 1 เสียหายเล็กน้อย (เขียน / ปาอุจจาระ / กรีด / ปล่อยลม)</p> <p>ระดับ 2 เสียหายบางส่วน (โดนอิฐทุบ / ปา / ตัดน้ำตัดไฟ) ซ่อมได้</p> <p>ระดับ 3 เสียหายมาก (ยิง / เผาไหม้) ซ่อมไม่ได้</p> <p>ระดับ 4 เสียหายรุนแรง (ไหม้ทั้งหมด / เสียหายทั้งหมด) ซ่อมไม่ได้</p>
14.	มาตรการต่างๆ อันเป็นผลจากการบังคับใช้กฎหมาย ระดับการเลือกใช้กฎหมายในระดับหรือมาตราต่างๆ เพื่อควบคุมสถานการณ์ของรัฐ	<p>ระดับ 1 มีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษ</p> <p>ระดับ 2 ประกาศให้มีพื้นที่ห้ามเข้าเด็ดขาด</p> <p>ระดับ 3 มีการกระชับ / ขอคืนพื้นที่ หรือ ประกาศเคอร์ฟิว เฉพาะเวลาหนึ่ง ไม่เกิน 24 ชั่วโมง</p> <p>ระดับ 4 ประกาศเคอร์ฟิวตลอดเวลา</p>
15.	ปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการควบคุมสถานการณ์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ กลไกความร่วมมือล้มเหลวเป็นบางส่วน ▪ กลไกความร่วมมือล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ▪ มีการปะทะกัน มีการสูญเสียชีวิต ▪ เกิดมือที่สาม เข้ามาแทรกแซงสถานการณ์ ▪ เกิดการปล่อยข่าวลือ ที่ส่งผลต่อความมั่นคง ▪ ปฏิกริยาของมวลชนฝ่ายตรงข้าม และเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสถานการณ์ ▪ การคุกคามบ้านหรือชุมชนข้างเคียงพื้นที่ที่ขบวนผู้เคลื่อนไหวก่อนหน้า ▪ การตัดสินใจของตัวแสดงนำในแต่ละฝ่ายที่สุ่มเสี่ยงต่อความขัดแย้งที่มากขึ้น ▪ อื่นๆ

ตารางที่ 4.1 การอธิบายชนิดและรายละเอียดเกณฑ์ตัวชี้วัดศูนย์ข้อมูลฯ เวอร์ชัน 2.00

ที่มา:

(https://docs.google.com/forms/d/1UptG7_Jw7ZhVGsfCYZ1x3yhSKrbbmiRsT5yrPmnwZ0/viewform)

ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงนอกจากเป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการมองสัญญาณ ความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมชนฯ ยังสะท้อนความพยายามรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง จากข้อมูลรูปแบบอัตวิสัย (Subjectivity) หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเห็นส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับ ความรู้สึก ความเชื่อ หรือความต้องการ ไปสู่ข้อมูลรูปแบบภววิสัย (Objectivity) โดยข้อมูลที่ตั้งอยู่บน ข้อเท็จจริง พิสูจน์ตรวจสอบได้ และไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและความรู้สึก

การอบรมอาสาสมัคร

คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งคณะทำงานหลักและอาสาสมัครที่มีปฏิบัติการภาคสนาม จำเป็นต้องได้รับการอบรมทักษะองค์ความรู้ที่จำเป็นและการรับมือที่จำเป็นเพื่อป้องกัน ผลของความรุนแรงเบื้องต้น ได้แก่ หน้ากากกันแก๊ส ที่อุดหู และน้ำยาล้างแผล เนื่องจาก

การสนับสนุนองค์ความรู้ทักษะที่จำเป็น – การสนับสนุนการให้อาสาสมัครมีทักษะพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการภาคสนาม ดังเช่น ทักษะการสังเกตการณ์ ทักษะการประเมินความเสี่ยง ความรุนแรงโดยใช้ตัวชี้วัด เป็นต้น (เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

การสนับสนุนความปลอดภัย - การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งบนฐานการทำงานอาสาสมัคร ถือเป็นการทำงานที่*ไม่มีการคุ้มครองตามหลักกฎหมาย (Law protection)* ทำให้อาสาสมัคร ต้องยอมรับถึงความเสี่ยงและผลของความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น ข้อจำกัดเรื่องความปลอดภัยทำให้ ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ต้องการให้อาสาสมัครคนใดปฏิบัติการภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง (อนนต์ อันติมานนท์, *สัมภาษณ์*, 30 ตุลาคม 2559) แต่หากกรณีอาสาสมัครตัดสินใจปฏิบัติงาน ภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงโดยตนเองยินยอมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น ทางศูนย์ข้อมูลฯ ยังคงสนับสนุนการทำงานอาสาสมัครคนนั้นเพื่อสนับสนุนการทำงานและเพื่อความปลอดภัยต่อ อาสาสมัครคนดังกล่าวอย่างเต็มที่ (มนชนก พรหมรัตน์, *สัมภาษณ์*, 2 พฤศจิกายน 2559)

กลไกสังเกตการณ์

กลไกสังเกตการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรอบความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ (ดังที่กล่าวในส่วน เนื้อหาการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ) โดยศูนย์ข้อมูลฯ ใช้กลไกสังเกตการณ์เพื่อสนับสนุนการลงพื้นที่ ประเมินความเสี่ยงความรุนแรง เนื่องจากเป็นที่รับรู้ของหลายฝ่ายอย่างเป็นทางการ โดยกลไก สังเกตการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ อาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ผู้สังเกตการณ์ความรุนแรง – การสังเกตการณ์ของกลุ่มปฏิบัติการในฐานะฝ่ายที่สาม ดังกรณี การลงพื้นที่สังเกตการณ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ และศูนย์ข้อมูลฯ โดยปฏิบัติการมุ่งติดตามตรวจสอบ ข้อเท็จจริงและประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุม (เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

ผู้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม – การสังเกตการณ์ของกลุ่มองค์กรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สถานการณ์ มักเป็นตัวแสดงหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานการณ์ทำให้ผู้สังเกตการณ์รูปแบบนี้ สามารถสนับสนุนการตรวจสอบข้อเท็จจริง และยืนยันความถูกต้องของข้อมูลของอาสาสมัคร ที่ทำการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงพื้นที่ อีกทั้งผู้สังเกตการณ์รูปแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมี ความเป็นกลางโดยสามารถมีจุดยืนทางการเมืองของตนเองได้ แต่ต้องมีจุดยืนร่วมกัน คือ *การปฏิเสศ แนวทางที่ก่อให้เกิดความรุนแรง* (เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

(2) วิธีการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรง ประกอบด้วย

รายงานประจำวัน (Daily report) และข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา

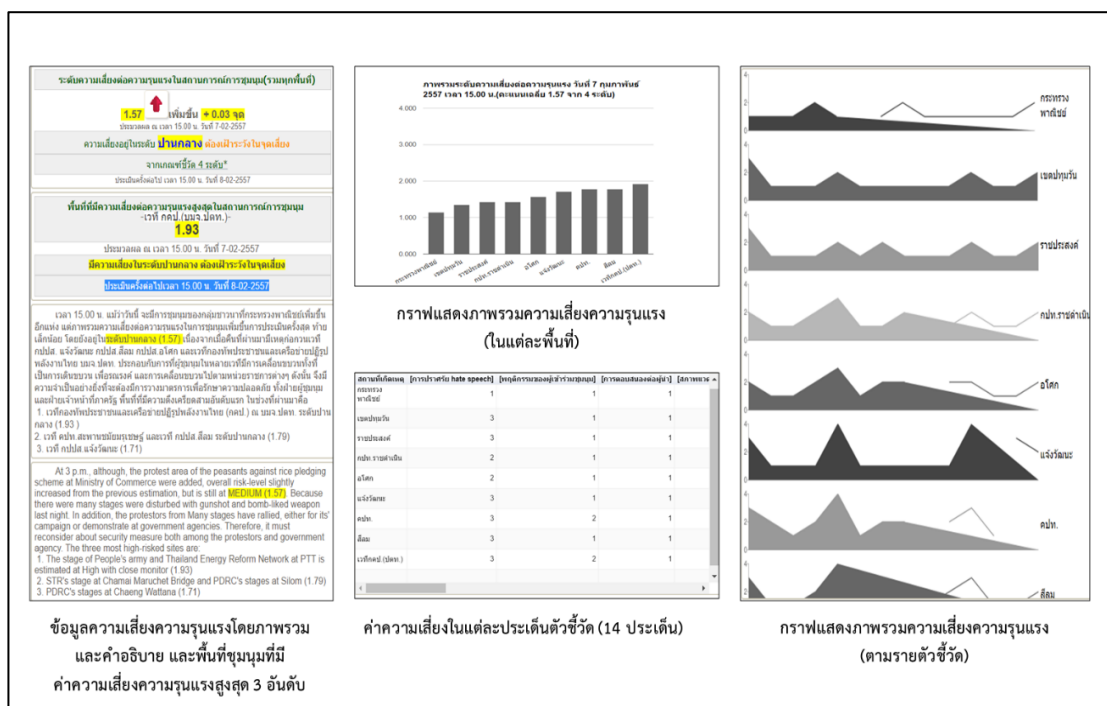
รายงานประจำวัน

รายงานประจำวันเป็นการรายงาน “ผลลัพธ์” ของการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมิน ความเสี่ยงความรุนแรงของอาสาสมัครที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบ วิเคราะห์ และประมวลผล จนได้เป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงความรุนแรงในแต่ละพื้นที่และภาพรวมทุกพื้นที่ในแต่ละวัน โดยศูนย์ข้อมูลฯ ได้มีการเผยแพร่รายงาน ตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 56 ผ่านเว็บไซต์ ศูนย์ข้อมูลฯ หากพิจารณาสาระสำคัญพบว่ารายงานประจำวันมีทั้งข้อมูลเชิงบรรยาย ข้อมูลเชิงสถิติ และกราฟ มีสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ

ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงในแต่ละพื้นที่ชุมนุม – การรายงานข้อมูลที่มีการนำเสนอ ค่าความเสี่ยงในแต่ละประเด็นตัวชี้วัด (14 ประเด็น) (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557)

ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงโดยภาพรวม – การรายงานนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ ของทุกพื้นที่ในแต่ละวันจนได้ 1) ค่าเฉลี่ยความเสี่ยงความรุนแรง (รวมทุกพื้นที่) โดยมีการเปรียบเทียบกับค่าคะแนนของวันก่อนหน้าที่จะทำการประเมินเพื่อพิจารณาว่าค่าเฉลี่ยความเสี่ยงความรุนแรง มีระดับเพิ่มขึ้นหรือลดลง พร้อมอธิบายเหตุผล และ 2) ค่าคะแนนความเสี่ยงของพื้นที่ชุมนุม 3 อันดับแรกที่มีความเสี่ยงสูงสุด รวมถึงอธิบายเหตุผล (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557)

การจัดทำรายงานประจำวันมักเกี่ยวข้องกับคณะทำงานหลักและการทำงานในศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) โดยช่วงระยะเวลาแรกของการทำงานมีการนำเสนอเฉพาะภาษาไทย แต่ช่วงเวลาที่ถัดมาได้มีการจัดทำรายงานประจำวันออกมาเป็นรูปแบบภาษาอังกฤษเพื่อสนับสนุนกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่เป็นหน่วยงานระหว่างประเทศ ชาวต่างชาติ (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559; สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559) โดยการนำเสนอข้อมูลรายงานประจำวันมีรายละเอียด ดังภาพ

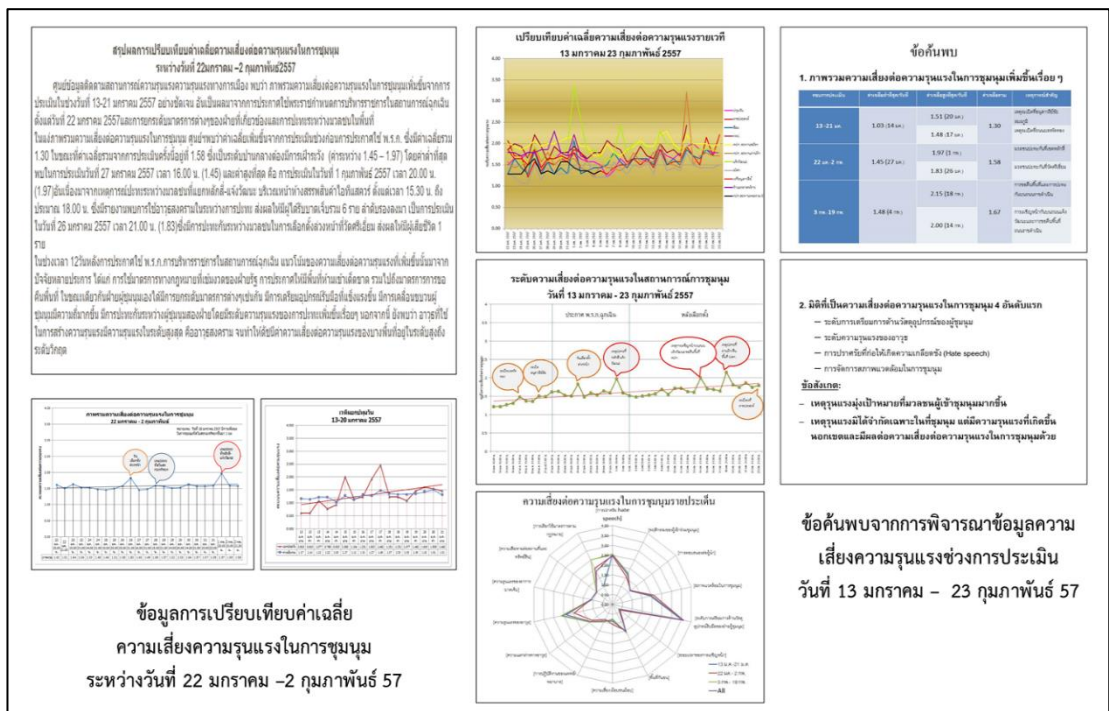
ภาพที่ 4.3 รายละเอียดส่วนต่างๆ ของรายงานประจำวัน

ที่มา: <https://sites.google.com/site/violenceindicator/srup-phaph-rwm-khx-mu-l-ray-wan/srup-khxm-l-phaph-rwm-wan-thi-7-kumphaphanth-2557-wela-15-00-n>

ข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา

นอกจากนี้ศูนย์ข้อมูลฯ ยังจัดทำข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา โดยการนำข้อมูลรายงานประจำวันมาทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ประเมินผลเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ เพื่อหาแนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรงของพื้นที่การชุมนุมหรือความเสี่ยงโดยรวมจากข้อมูลที่มีอยู่หรือการจัดทำรายงานประจำสัปดาห์ (Weekly report) หรือรายงานประจำเดือน (Monthly report) ดังเช่นการจัดทำข้อมูลเปรียบเทียบการชุมนุม Bangkok Shutdown ตั้งแต่วันที่ 13 - 21 มกราคม 57

หรือการนำข้อมูลมาพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นที่มีนัยสำคัญนำไปสู่ข้อค้นพบ ดังเช่น การพิจารณา ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงช่วงการประเมินวันที่ 13 มกราคม - 23 กุมภาพันธ์ 57 นำไปสู่ การนำเสนอข้อค้นพบ คือ 1) ภาพรวมความเสี่ยงความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และ 2) เงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงในการชุมนุม 4 อันดับแรก (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) โดยการนำเสนอ ข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลามีรายละเอียด ดังภาพ

ภาพที่ 4.4 รายละเอียดส่วนต่างๆ ของรายงานข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา

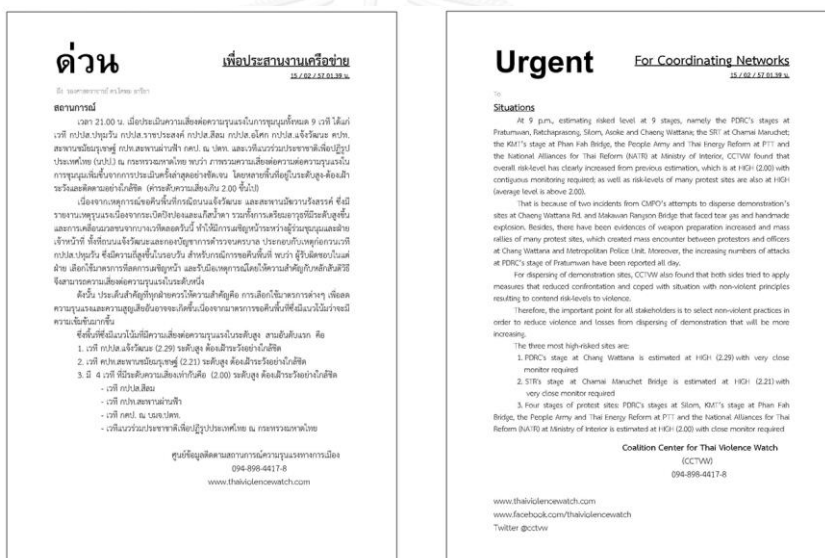
ที่มา: <https://sites.google.com/site/violenceindicator>

การแจ้งเตือนล่วงหน้า (Early warning) และการออกแถลงการณ์ (Statement)

กรณีข้อมูลที่ถูกรวบรวมวิเคราะห์บ่งบอกถึงแนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรงที่กำลังเพิ่มระดับ และมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น ศูนย์ข้อมูลฯ จะมีการออกรายงานเพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดการหรือการแทรกแซงสถานการณ์ที่นำไปสู่การลดทอนเงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงหรือยับยั้งไม่ให้ความรุนแรงขยายตัวมากขึ้น ผ่านรูปแบบการสื่อสาร ได้แก่

การแจ้งเตือนล่วงหน้า

การรายงานเมื่อข้อมูลบ่งชี้ถึงข้อค้นพบเงื่อนไขหรือประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการบางอย่าง โดยทันที มักเป็นเงื่อนไขหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงยกระดับหรือมีแนวโน้มขยายตัว ทำให้คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เห็นพ้องถึงความจำเป็นต้องมีการสื่อสารประเด็นดังกล่าว ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงมีการออกรายงานแจ้งเตือนหรือการสื่อสารโดยตรง ได้แก่ การโทรศัพท์ แฟกซ์ ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการปฏิบัติการเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างทันทีทันใด ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานทางการแพทย์ นักปฏิบัติการที่มีศักยภาพแทรกแซง สถานการณ์ได้ ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครชีพยาน เป็นต้น โดยการสื่อสารมุ่งให้เกิดปฏิบัติการบางอย่าง เพื่อตอบสนองที่ลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงหรือบรรเทาความเสียหายผลของความรุนแรง (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557b) มีรูปแบบเอกสารรายงาน ดังภาพ

เอกสารการแจ้งเตือนล่วงหน้า (ภาษาไทย)

เอกสารการแจ้งเตือนล่วงหน้า (ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 4.5 เอกสารการแจ้งเตือนล่วงหน้า

ที่มา: (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557f)

การออกแถลงการณ์

รายงานที่เกิดจากการค้นพบเมื่อข้อมูลบ่งชี้ถึงข้อค้นพบเงื่อนไขหรือแนวโน้มบางอย่างที่มีความเสี่ยงต่อการสร้างเงื่อนไขความรุนแรง และคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯเห็นว่าควรมีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นกลุ่มคนทำงานหรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการออกแถลงการณ์

จึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างการตระหนักรู้ไปสู่การจัดการกับเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง หรือสนับสนุนการจัดการที่ไม่สร้างเงื่อนไขนำไปสู่การก่อความรุนแรง

หากพิจารณาการออกแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลฯ เมื่อเทียบกับการแจ้งเตือนล่วงหน้าและการออกแถลงการณ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ สะท้อนคุณลักษณะความแตกต่างที่มีนัยสำคัญ คือ

1) ความแตกต่างระหว่างรายงานแจ้งเตือนล่วงหน้ากับการออกแถลงการณ์

หากเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการแจ้งเตือนล่วงหน้ากับการออกแถลงการณ์ พบว่าการแจ้งเตือนล่วงหน้าเป็นการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการบางอย่างหรือการตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างทันทีทันใด เพื่อลดเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่กำลังขยายตัวหรือบรรเทาความเสียหายจากความรุนแรง ทำให้เป็นการสื่อสาร ณ ช่วงเวลาที่ความรุนแรงปรากฏขึ้น ขณะที่การออกแถลงการณ์เป็นการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง โดยการออกแถลงการณ์มักเป็นช่วงก่อนหรือหลังเหตุการณ์ความรุนแรง ทำให้การออกแถลงการณ์จึงเป็นการสื่อสารไม่ได้เน้นว่าต้องนำไปสู่ปฏิบัติการหรือการตอบสนองอย่างทันทีทันใด (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

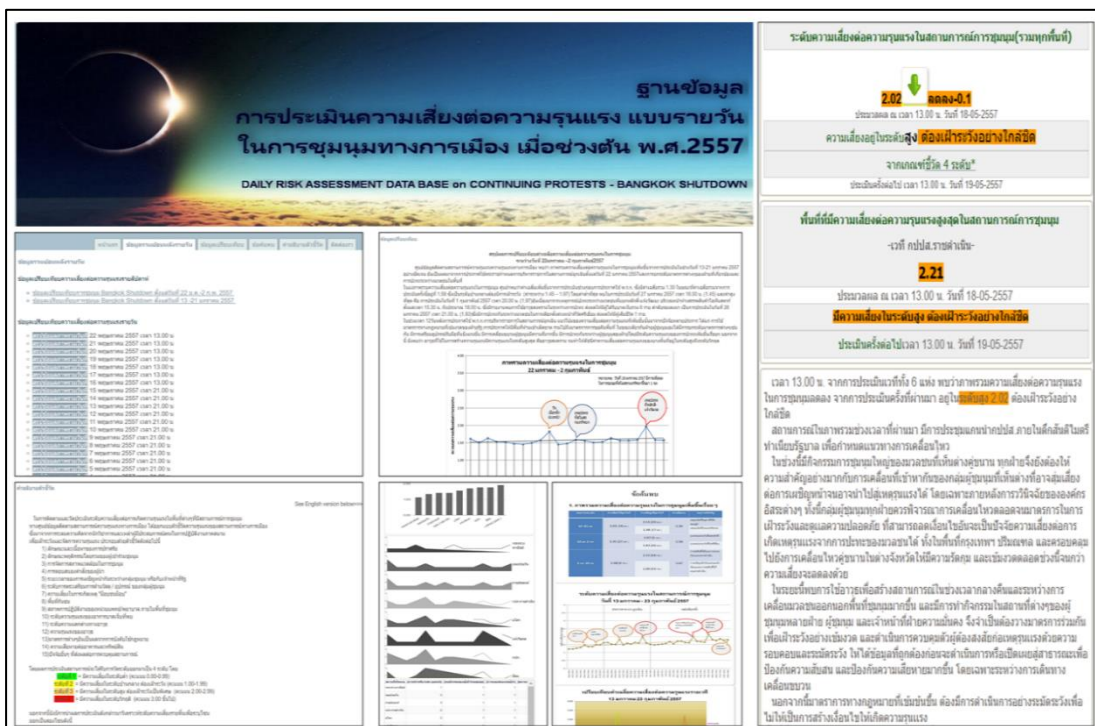
2) ความแตกต่างระหว่างแถลงการณ์ศูนย์ข้อมูลฯ กับเครือข่ายพลเมืองฯ

หากเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการออกแถลงการณ์โดยศูนย์ข้อมูลฯ กับเครือข่ายพลเมืองฯ พบว่า เนื้อหาการสื่อสารในแถลงการณ์แตกต่างกันโดยแถลงการณ์ของศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการสื่อสารข้อมูลที่ได้มาจากข้อค้นพบจากการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล เพื่อสื่อสารในฐานะการทำงานของฝ่ายที่สามโดยมุ่งสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง ขณะที่แถลงการณ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ มักเกี่ยวข้องกับการสื่อสารชอว์งวลร่วมนกันของเครือข่ายพลเมืองฯ และภาคีเครือข่าย โดยแถลงการณ์มักเป็นการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภาคีเครือข่ายด้วยกันตามกลไกความร่วมมือ หรือสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ดังเช่น สื่อมวลชน สาธารณะ เป็นต้น (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559) หากเปรียบเทียบแถลงการณ์ศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ สามารถเปรียบเทียบได้ ดังภาพ

ผ่านช่องทางเว็บไซต์และนำไปสู่การสมัครเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ (ภูมิจิต ศีระวงศ์ประเสริฐ, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559) โดยเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ มีรูปแบบการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ดังภาพ

ภาพที่ 4.7 การนำเสนอข้อมูลในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ

ที่มา: <https://sites.google.com/site/violenceindicator>

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนถึงเครื่องมือหรือวิธีการที่มีความสำคัญทั้งต่อการได้มาของข้อมูลที่สัมพันธ์กับทักษะขององค์ความรู้ของผู้เก็บรวบรวมข้อมูล การเข้าถึงพื้นที่ที่เกิดการณ์ วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ตัวชี้วัดสนับสนุนการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง ร่วมกับการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ เพื่อการตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งการใช้เครื่องมือเพื่อสนับสนุนการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะทั้งในช่วงเหตุการณ์ความรุนแรงปรากฏหรือภายใต้สถานการณ์ปกติ ผ่านการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ทั้งที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองอย่างทันทีทันใดหรือเพื่อสนับสนุนแนวทางต่อกลุ่มเป้าหมายสำหรับการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงหรือไม่สร้างเงื่อนไขนำไปสู่ความรุนแรง

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนอกระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อทำให้เข้าใจภาพการทำงานที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ มีสาระสำคัญดังนี้

4.3 กระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

การศึกษาผ่านข้อมูลที่ได้จากการทบทวนการทำงานของคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2557 ร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า กระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถจำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การตรวจสอบข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การนำเสนอและการเผยแพร่ ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการทำงานขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการทำงานทั้งของคณะทำงานหลักและอาสาสมัครกับการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุม โดยเกี่ยวข้องกับแนวทางการทำงานอย่างน้อย 3 ส่วน ได้แก่

การเตรียมพร้อมก่อนลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรง

ผู้ลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงจำเป็นต้องได้รับการอบรมและแจกเครื่องมือป้องกันเพื่อสนับสนุนทักษะองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่การชุมนุมและทักษะการเอาตัวรอดหากเผชิญสถานการณ์ความรุนแรง (เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

การรวบรวมข้อมูลและประเมินความเสี่ยงความรุนแรง

การประเมินความเสี่ยงในพื้นที่การชุมนุมในรอบวันจะทำการลงพื้นที่ 2 ครั้ง คือ รอบเช้ากับรอบค่ำ เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) จะทำการรายงานประเมินสถานการณ์ใน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงบ่าย (13.00 – 14.00 น.) และช่วงค่ำ (21.00 น.) (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) โดยอาสาสมัครจะใช้เวลาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมงในพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์บุคคลและสภาพแวดล้อมโดยรอบและจุดที่มีนัยสำคัญ ดังเช่น การฟังเนื้อหาปราศรัยเวทีการชุมนุม การรักษาความปลอดภัยในพื้นที่หน่วยงานทางการแพทย์ที่ประจำในพื้นที่ การวางกำลังของเจ้าหน้าที่และการ์ดผู้ชุมนุม เป็นต้น นอกจากการสังเกตการณ์อาจมีการสัมภาษณ์ผู้คนโดยรอบหรือกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม การ์ดผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานทางการแพทย์ สื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจบริบทสถานการณ์หรือประเด็นจากมุมมอง “คนใน” ที่สนับสนุนการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ชุมนุม (CCTWW Workshop, 2014; เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

เมื่ออาสาสมัครพิจารณาเห็นว่า ข้อมูลเพียงพอต่อการประเมินตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง (14 ตัวชี้วัด) จึงทำการประเมินด้วยการให้คะแนนการประเมินความเสี่ยงสูงสุดกับเงื่อนไขที่พบ ดังกรณี แม้ว่าพื้นที่การชุมนุมมีความสงบเรียบร้อยแต่หากพบการพกอาวุธปืนในพื้นที่การชุมนุม อาสาสมัครจะทำการประเมินความเสี่ยงการใช้อาวุธในระดับสูง เป็นต้น เนื่องจากเป็นเงื่อนไขที่มีความเป็นไปได้ต่อการทำให้ความรุนแรงปรากฏ

การส่งต่อข้อมูลไปยังศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง)

ข้อมูลที่ถูกประเมินตามแบบประเมินตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงจะถูกรายงานไปยัง ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ผ่าน 4 ช่องทาง คือ 1) การกรอกประเมินตามแบบสอบถามตัวชี้วัด ความเสี่ยงความรุนแรงจากแพลตฟอร์มกูเกิ้ล (Google docs) ผ่านสมาร์ตโฟน 2) การติดต่อสื่อสาร ทางโทรศัพท์โดยตรง 3) การส่งข้อความ (SMS) และ 4) การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟสบุ๊ก ไลน์กรุป นอกจากนี้อาสาสมัครอาจมีการส่งข้อมูลรูปแบบอื่นๆ ร่วมด้วย คือ ข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ ได้แก่ รูปถ่าย คลิปวิดีโอ หรือการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ข้อมูลที่อาสาสมัครสังเกตการณ์อธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ในพื้นที่ ชุมนุม เพื่อสนับสนุนการประเมินสถานการณ์ในพื้นที่การชุมนุม (CCTW Workshop, 2014; เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ, 2558)

2) การตรวจสอบข้อมูล

ขั้นตอนการทำงานภายหลังศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เมื่อได้รับข้อมูลการประเมินความเสี่ยง ความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุมแต่ละพื้นที่ การทำงานส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับการทำงานของ คณะทำงานหลัก โดยหลักการการตรวจสอบข้อมูลจะอาศัยแนวทาง “การใช้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ซ้ำกันและกัน” (สุราษฎร์ธานี จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559) ผ่านการใช้วิธีการ ได้แก่

การตรวจสอบซ้ำ (Re – check)

การพิจารณาข้อมูลการประเมินพื้นที่ชุมนุมของอาสาสมัครร่วมกับข้อมูลที่ทางศูนย์ข้อมูลฯ ได้รวบรวมมาจากแหล่งอื่นๆ ได้แก่ รายงานการประเมินของอาสาสมัครคนอื่นที่ทำการประเมิน ในพื้นที่เดียวกัน ข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ หรือข้อมูลที่ได้จากการรายงานของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ดังเช่น สื่อมวลชน หน่วยงานทางการแพทย์

เป็นต้น โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ถูกส่งมากับแหล่งข้อมูลอื่นๆ ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ รวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกด้วย (CCTVW Workshop, 2014)

การตรวจสอบแบบย้อนกลับ (Check – back)

ในกรณีที่ข้อมูลไม่มีความชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกับแหล่งข้อมูลอื่นทางศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) จะทำการติดต่ออาสาสมัครที่เป็นผู้ประเมินและสอบถามรายละเอียดที่เกิดขึ้น รวมทั้งแสดงข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อพิสูจน์ ดังเช่น ข้อมูลภาพถ่าย วีดีโอคลิป เป็นต้น หากข้อมูลดังกล่าวยังมีความคลุมเครือทางอยู่จะใช้วิธีการตรวจสอบซ้ำจนกระทั่งข้อมูลดังกล่าว จะมีความชัดเจนเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ (CCTVW Workshop, 2014)

ดังนั้น การตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ทำให้ข้อมูลที่ถูกประเมินในพื้นที่ การชุมนุมได้มีการชั่งน้ำหนัก (Weight) ร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่นจนมีความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในขั้นตอนการวิเคราะห์ต่อไปได้ หรือกรณีข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบได้มีการสะท้อนถึงประเด็นที่มีนัยสำคัญ ดังเช่น การพบเงื่อนไขหรือแนวโน้มที่ทำให้ความรุนแรงยกระดับและขยายตัว ส่งผลทำให้ผู้ที่ปฏิบัติการอยู่ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ณ ขณะนั้น (อาจเป็นได้ทั้งคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร) เห็นพ้องร่วมกันว่าจำเป็นต้องมีการสื่อสารข้อมูลบางอย่างไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีการสื่อสารรูปแบบการแจ้งเตือนล่วงหน้าหรือการสื่อสารโดยตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพต่อการตอบสนองอย่างทันทีทันใดหรือมีปฏิบัติการบางอย่างเพื่อการแทรกแซงสถานการณ์หรือการจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดความรุนแรงนั้นขยายตัว (มนชนก พรหมรัตน์, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2559; สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน, 2559; อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559)

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการประเมินในแต่ละพื้นที่การชุมนุมที่ได้รับการตรวจสอบจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ขั้นตอนนี้อาจเกี่ยวข้องกับการทำงานของคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร เนื่องจากขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลมีความจำเป็นต้องมีผู้พิจารณาอย่างน้อย 2 คน (CCTVW Workshop, 2014) โดยการวิเคราะห์ประกอบด้วย 2 ส่วน

การวิเคราะห์เชิงสถิติ

การหาค่าเฉลี่ยจากการประเมินตัวชี้วัด 14 ตัวชี้วัดในแต่ละพื้นที่โดยผลจากการวิเคราะห์จะออกมาเป็นค่าเชิงสถิติ คือ “ผลค่าคะแนนเฉลี่ย” สามารถแบ่งออกได้ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 (สีเขียว) = มีความเสี่ยงในระดับต่ำ (คะแนนค่าเฉลี่ยที่ 0.00 - 0.99)

ระดับที่ 2 (สีเหลือง) = มีความเสี่ยงในระดับปานกลาง ต้องเฝ้าระวัง (คะแนนค่าเฉลี่ยที่ 1.00 - 1.99)

ระดับที่ 3 (สีส้ม) = มีความเสี่ยงในระดับสูง ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ (คะแนนค่าเฉลี่ยที่ 2.00 - 2.99)

ระดับที่ 4 (สีแดง) = มีความเสี่ยงในระดับวิกฤติ (คะแนนค่าเฉลี่ยที่ 3.00 ขึ้นไป)

อีกทั้งศูนย์ข้อมูลฯ ได้นำผลค่าคะแนนเฉลี่ย 4 ระดับ มาทำการวิเคราะห์ความเสี่ยงรายพื้นที่เพื่อสร้างเกณฑ์การอธิบายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) พื้นที่ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยความเสี่ยงตั้งแต่ 0 - 2.99 เรียกว่า พื้นที่ความเสี่ยงระดับต่ำ (Warm zone) และ 2) พื้นที่ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยความเสี่ยงตั้งแต่ 3.00 - 4.00 เรียกว่า พื้นที่ความเสี่ยงระดับสูง (Hot zone) (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557)

การวิเคราะห์เชิงประเด็น

ภายหลังวิเคราะห์ผลลัพธ์ค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละพื้นที่จะถูกนำเสนอในฐานะ “ค่าเฉลี่ยความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุมรายวัน” และค้นหาพื้นที่การชุมนุมที่มีผลค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เพื่อจัดทำกราฟวิเคราะห์ รวมถึงการพิจารณาเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัย (Factors) ที่ขับเคลื่อนค่าคะแนนในแต่ละส่วนอีกด้วย โดยลำดับความสำคัญตามพื้นที่ที่มีค่าคะแนนความเสี่ยงพื้นที่การชุมนุมจากมากไปหาน้อยตามลำดับ (CCTVW Workshop, 2014)

4) การนำเสนอและการเผยแพร่

ขั้นตอนการนำเสนอเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดรูปแบบการแสดงผลทั้งรูปแบบข้อมูลเชิงสถิติ (ค่าเฉลี่ยความเสี่ยงความรุนแรง) ข้อมูลเชิงพรรณนา (การอธิบายเหตุผลของค่าความเสี่ยงที่วัดได้ โดยส่วนใหญ่มักเน้นการอธิบายในพื้นที่ชุมนุมที่มีค่าเฉลี่ยความเสี่ยงสูงสุด 3 อันดับแรก) และการนำเสนอข้อมูลรูปแบบแผนภูมิแท่ง (Bar chart) (CCTVW Workshop, 2014)

นอกจากนี้การแสดงผลข้อมูลยังได้มีการพิจารณาในประเด็นค่าความคลาดเคลื่อน (Errors) การเพิ่มรายละเอียดของบริบทสถานการณ์เพิ่มเติมเข้าไปเพื่อสนับสนุนการนำเสนอที่สร้างความเข้าใจต่อผู้รับสารมากยิ่งขึ้นก่อนทำการเผยแพร่ และการจัดทำผลการแสดงผลข้อมูลร่วมกันอันเป็นการ

นำค่าเฉลี่ยความเสี่ยงในแต่ละพื้นที่มาพิจารณาร่วมกับค่าเฉลี่ยความเสี่ยงที่ผ่านมาเพื่อนำข้อมูลไปใช้เพื่อพิจารณาแนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นหรือการพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการทำงานต่อไป (CCTVW Workshop, 2014)

การเผยแพร่ข้อมูลเป็นขั้นตอนการทำงานภายหลังจัดทำการนำเสนอข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยมีการสื่อสารในรูปแบบ 1) รายงานประจำวัน (Daily report) และ 2) รายงานประจำสัปดาห์หรือรายงานประจำเดือน จากการนำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลาและข้อค้นพบโดยการนำข้อมูลรายงานประจำวันมาทำการวิเคราะห์ และ 3) การออกแถลงการณ์หรือการแจ้งเตือนล่วงหน้า หากข้อมูลบ่งชี้แนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรง โดยข้อมูลจะถูกสื่อสารทั้งรูปแบบการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรง การสื่อสารผ่านเครือข่าย การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน การสื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะ ได้แก่ เว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (CCTVW Workshop, 2014)

สาระสำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถอธิบายเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.8 ขั้นตอนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

สาระสำคัญหัวข้อกระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนให้เห็นว่า ขั้นตอนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มีที่ตั้งอยู่บนฐาน “ข้อมูล” ทั้งจากการรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัครที่ได้ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม การตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องมากที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากข้อมูลเชิงสถิติและบริบทสถานการณ์ และการนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลที่มีความหลากหลายเพื่อส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ โดยขั้นตอนการทำงานที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงการทำงานที่มีแบบแผนและมีวิธีการเพื่อสนับสนุนให้ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงมีน้ำหนักและมีความน่าเชื่อถือเพียงพอต่อการสร้างความตระหนักหรือสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการจัดการหรือการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงที่ถูกสะท้อนให้เห็นจากข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่ถูกสื่อสาร

หากพิจารณาข้อมูลพื้นฐานทั้งในส่วนการก่อตัว องค์ประกอบ และกระบวนการทำงาน พบถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆ ทั้งเพื่อสนับสนุนการทำงาน การสื่อสาร ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง และการนำข้อมูลไปใช้ ดังนั้น การอธิบายลำดับถัดไปจึงเป็นนำเสนอ ประเด็น “ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม” เพื่อสะท้อนบทบาทความสำคัญของปฏิสัมพันธ์กับ กลุ่มทางสังคมต่อการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีสาระสำคัญดังนี้

4.4 ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับ กลุ่มทางสังคม มีความเกี่ยวข้องของบนฐานการมีส่วนร่วม ทั้งจากกระบวนการทำงาน การประสาน การทำงาน การสื่อสารข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ ทำให้กลุ่มทางสังคมอาจถูกสะท้อนทั้งในฐานะ คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาศิเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล โดยผู้ศึกษาได้จำแนกการอธิบาย ปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่น่าสนใจออกเป็น 4 ประเด็น คือ

4.4.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับเครือข่ายพลเมืองฯ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่การก่อตัวของ ศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านการตั้งคำถามที่ว่า ทำไมจึงต้องเป็นการทำงานภายใต้ชื่อศูนย์ข้อมูลฯ แทนที่จะเป็น กรอบทำงานภายใต้เครือข่ายพลเมืองฯ ที่มีการทำงานก่อนหน้านี้ การศึกษาพบถึงเงื่อนไข ที่จำเป็นต้องแยกส่วนการทำงานระหว่างเครือข่ายพลเมืองฯ และศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่

การวางบทบาทการทำงานที่แตกต่างกัน

แม้ว่ากลุ่มอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ มีความคาบเกี่ยวทับซ้อนกัน โดยที่อาสาสมัครบางคนมีบทบาทการทำงานในทั้งสองกลุ่ม และมีการทำงานที่เชื่อมโยงกัน แต่กรอบการทำงานของทั้งสองเพื่อขับเคลื่อนการทำงานประเด็นความรุนแรงนั้นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากบทบาทการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มุ่งเน้นการทำงานด้านข้อมูล ทำให้หน่วยการทำงาน จึงเกี่ยวกับการทำงานด้านการลงพื้นที่เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงโดยใช้ตัวชี้วัด และการทำงานในวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลมากกว่า (สุรดา จันทะสุตธนกุล, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559) ขณะที่บทบาทการทำงาน ของเครือข่ายพลเมืองฯ มุ่งเน้นส่วนปฏิบัติการที่มีส่วนร่วม ของหลายฝ่ายเพื่อการแทรกแซง สถานการณ์ ผ่านการประสานการทำงานกับกลุ่มภาศิเครือข่ายตามกลไกความร่วมมือ (วิริสรา มีภาษณี, สัมภาษณ์, 7 กันยายน 2557; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2559)

การสื่อสารการทำงานที่แตกต่างกัน

การสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งอยู่บนฐานของ *ข้อมูลทางวิชาการ* ที่มาจากการรวบรวมและการวิเคราะห์ประเมินผ่านกรอบทางวิชาการ ดังนั้น การสื่อสารข้อมูลจึงมีความเป็นวิชาการและเป็นการรายงานในฐานะกลุ่มคนทำงานฝ่ายที่สาม (อนนต์ อันติมานนท์, *สัมภาษณ์*, 30 ตุลาคม 2559) ขณะที่การสื่อสารของเครือข่ายพลเมืองฯ ที่ตั้งบนฐาน *การมีส่วนร่วม* ทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับข้อกังวลร่วมต่อประเด็นความรุนแรงมักเกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจากความเห็นพ้องต้องกันจากทุกฝ่าย (มนชนก พรหมรัตน์, *สัมภาษณ์*, 2 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, *สัมภาษณ์*, 2 ธันวาคม 2559)

หากเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาททำงานศูนย์ข้อมูลฯ กับบทบาทการทำงาน
ของเครือข่ายพลเมืองฯ สามารถอธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ ความรุนแรงทางการเมือง	เครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวัง ความรุนแรงทางการเมือง
ภาพลักษณ์	ภาพลักษณ์เป็นกลาง	ภาพลักษณ์การทำงานอย่างมีส่วนร่วม
จุดเน้นการทำงาน	เน้นภาคส่วนวิชาการ	เน้นกลไกความร่วมมือภาคีเครือข่าย
ทักษะ ความชำนาญ	ใช้ความชำนาญเฉพาะ	เน้นการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลาย
การเข้าถึงกลุ่ม	เข้าถึงยาก	เข้าถึงง่าย
ระเบียบวิธีการศึกษา	มีข้อมูลน่าเชื่อถือเพราะข้อมูลที่ได้ มีวิธีการเก็บข้อมูลที่มีระบบแบบแผน	ไม่มีการใช้ระเบียบวิธีการเก็บข้อมูล
ระยะเวลาการทำงาน	งานระยะยาว	งานเฉพาะกิจ
บุคลากร	อาสาสมัคร	อาสาสมัคร
เครื่องมือ	ตัวชี้วัด และ ฐานข้อมูล	การตอบสนองล่วงหน้า
ระบบการแจ้งเตือน	ระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า การออกแถลงการณ์	การออกแถลงการณ์
ความเป็นทางการ	กึ่งทางการ / ทางการ	กึ่งทางการ / ทางการ
ปฏิบัติการภายใต้สถานการณ์	การประเมินสถานการณ์ และ การแทรกแซงสถานการณ์	การแทรกแซงสถานการณ์
การแสดงจุดยืนทางการเมือง	ไม่สามารถแสดงจุดยืนได้ การทำงานรูปแบบฝ่ายที่สาม	สามารถแสดงจุดยืนทางการเมืองได้
เป้าประสงค์ของกลุ่ม	งานด้านข้อมูล	งานสร้างเครือข่าย

ตารางที่ 4.2 ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ
ที่มา: (คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ, 2557)

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับเครือข่ายพลเมืองฯ ถูกสะท้อนให้เห็นอย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ

เครือข่ายพลเมืองฯ ในฐานะเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงถูกสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาคีเครือข่ายตามกรอบกลไกความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงมีการสื่อสารส่งต่อข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงผ่านช่องทางเครือข่ายพลเมืองฯ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การเลือกใช้บทบาทความทับซ้อนเพื่อสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัคร

ผู้ที่มีบทบาทการทำงานทั้งในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ ได้ใช้ความทับซ้อนเพื่อสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม ดังเช่น การทำงานเพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงโดยใช้ตัวชี้วัดหรือการสื่อสารข้อมูลเชิงวิชาการถูกระงับผ่านบทบาทการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ขณะที่การประสานภาคีเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ถูกระงับผ่านบทบาทเครือข่ายพลเมืองฯ เป็นต้น ดังนั้น การทำงานที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะการเลือกใช้บทบาทตามความเหมาะสม (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559) นอกจากนี้ ความทับซ้อนของบทบาทการทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ยังปรากฏในกลุ่มผู้เข้าร่วมอื่นๆ อีกด้วย ดังเช่น สื่อมวลชน กลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559; อรุชิตา อุดมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้ว่า 1) แม้ว่าการดำเนินงานตั้งอยู่บนฐานการทำงานของอาสาสมัครเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงเหมือนกัน อย่างไรก็ตามหลักการทำงาน การวางบทบาทการทำงาน และวิธีการทำงานนั้นมีความแตกต่างกัน โดยศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานบนฐานของข้อมูลและความเป็นวิชาการเพื่อสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง ขณะที่เครือข่ายพลเมืองฯ มุ่งเน้นการทำงานบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการหรือแทรกแซงผ่านข้อกังวลร่วม และ 2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ ถูกระงับผ่านอาสาสมัครที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับทั้งสองกลุ่มที่ใช้เลือกใช้บทบาทการทำงานตามความเหมาะสมของสถานการณ์และการเกื้อหนุนทำงานซึ่งกันและกัน ดังกรณี ศูนย์ข้อมูลฯ ได้สื่อสารข้อมูลผ่านเครือข่ายพลเมืองฯ ในฐานะช่องทางการสื่อสารเพื่อสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการขยายการอธิบายเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะภาคีเครือข่าย ภายใต้หัวข้อ “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่าย” ดังนี้

4.4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่าย

หากพิจารณากลุ่มทางสังคมในรูปแบบภาคีเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้สะท้อนแง่มุมที่สัมพันธ์กับการรับรู้และการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ อย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่

(1) การรับรู้การมีปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่าย

การรับรู้การทำงานร่วมกันของศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่ายสร้างการรับรู้ไปยังกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ประกอบด้วย

คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

การรับรู้การประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายมักเป็นงานส่วนสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ที่เกี่ยวข้องกับคณะทำงานหลักและอาสาสมัครบางส่วน อย่างไรก็ตามอาสาสมัครที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงได้มีรับรู้ถึงการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่นเดียวกัน ผ่านช่องทาง 3 ลักษณะ คือ 1) การประสานงานโดยตรง 2) การประสานการทำงานผ่านช่องทางการสื่อสาร ดังเช่น ไลน์กรุ๊ป และการประชุม และ 3) การประสานในพื้นที่ภาคสนาม ดังกรณี อาสาสมัครพบเห็นคณะทำงานหลักกับการประสานการทำงานกับหน่วยงานทางการแพทย์ในพื้นที่ภาคสนาม หรือการประสานการทำงานผ่านช่องทางการสื่อสารเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; ภูมิจิต ศิระวงศ์ ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559) โดยกลุ่มคนองค์กรที่รับทราบว่าทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ประกอบด้วย

ภาควิชาการ - การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับภาคส่วนวิชาการ ทั้งที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) กลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ วิธีการทำงาน ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ บทบาทการทำงานที่เกี่ยวข้องกับภาคส่วนวิชาการ (สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559; กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559)

หน่วยงานทางการแพทย์ - ศูนย์ข้อมูลฯ มีการประสานการทำงานทั้งในพื้นที่ชุมชนและประสานการทำงานในช่องทางการสื่อสารอยู่บ่อยครั้งจนเป็นที่รับรู้ของทั้งคณะทำงานหลักและ

อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559)

การรับรู้ของภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เป็นกลุ่มภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนการรับรู้ต่อบทบาทภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ อย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ

การรับรู้กลุ่มตนเองในฐานะภาคีเครือข่าย – มักเกี่ยวข้องกับการวางบทบาทกลุ่มในฐานะเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน กสม. เครือข่ายพลเมืองฯ เป็นต้น ที่มีการสะท้อนการวางบทบาทตนเองในฐานะเครือข่ายหนึ่ง (บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2557; เบญจมาศ บุญฤทธิ์, **สัมภาษณ์**, 17 สิงหาคม 2557; วรพงษ์ เวชมาลีนนท์, **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2557; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559)

การรับรู้กลุ่มอื่นในฐานะภาคีเครือข่าย - การรับรู้ผ่านกลุ่มคนทำงานอื่นๆ ในฐานะภาคีเครือข่ายมักปรากฏการรับรู้จากการประชุม การพูดคุยกับคนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ กลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่าย โดยกลุ่มเครือข่ายที่เป็นที่รับรู้ คือ หน่วยงานทางการแพทย์ กสม. เป็นต้น (เบญจมาศ บุญฤทธิ์, **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2557; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559)

(2) ผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่าย

ปฏิสัมพันธ์การทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่ายได้สะท้อนการสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่

การสร้างควมไว้วางใจต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ดังเช่น ภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ สื่อมวลชน กสม. เป็นต้น โดยปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเอื้อต่อการสร้างความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทั้งต่อการทำงานและการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงของศูนย์ข้อมูลฯ (สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับภาคีเครือข่ายส่งผลทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ ที่จำเป็น ได้แก่ องค์กรความรู้ บุคลากร เครือข่าย กลไกการทำงาน เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการทำงานและการสื่อสารข้อมูลที่เกิดขึ้นได้ ดังกรณี การประชาสัมพันธ์ของภาควิชาการไปยังนิสิตที่มีความสนใจเข้าร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559) หรือสมาชิกภาคีเครือข่ายมีเข้าร่วมการทำงานในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น เครือข่ายพลเมืองฯ สื่อมวลชน เป็นต้น (อรุชิตา อุตมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

การสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรง

การประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทการทำงานภาคสนาม ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครพิชิตยาเสพติด สื่อมวลชน หน่วยงานทางการแพทย์ กลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น สามารถสนับสนุนรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมถึงสนับสนุนการทำงานปฏิบัติการในพื้นที่ (ศิริรัตน์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้ส่งต่อข้อมูลไปยังภาคีเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ดังเช่น เครือข่ายพลเมืองฯ ภาควิชาการ สื่อมวลชน เป็นต้น เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ สามารถใช้ภาคีเครือข่ายเป็นช่องทางการสื่อสารรูปแบบหนึ่งเพื่อการติดต่อสื่อสารหรือเผยแพร่ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

การสนับสนุนงบประมาณ

การประสานความร่วมมือกับกลุ่มภาคีเครือข่ายบางกลุ่ม ดังเช่น ภาควิชาการ องค์กรระหว่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของภาควิชาการ เป็นต้น นำไปสู่การจัดทำโครงการเพื่อของบประมาณเพื่อนำมาสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น องค์กรระหว่างประเทศ (UNDP) และภาควิชาการ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) เป็นต้น (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนมิติความสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับภาคีเครือข่ายที่ถูกกระทำ และสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ จนเป็นที่รับรู้ของคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วม โดยปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสร้างเงื่อนไขที่เอื้อหนุนต่อการสร้างความไว้วางใจ การระดมทรัพยากร รูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานและเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง ไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ

ลำดับถัดไปจะเป็นการขยายความเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มทางสังคมต่างๆ เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งจากการมีส่วนร่วมกับทำงานหรือการนำข้อมูลไปใช้ ภายใต้หัวข้อ “ความเชื่อมั่นต่อศูนย์ข้อมูลฯ” ดังนี้

4.4.3 ความเชื่อมั่นต่อศูนย์ข้อมูลฯ

หากพิจารณาเงื่อนไขที่กลุ่มทางสังคมเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะ อาสาสมัคร ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลข้อมูล การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า ความเชื่อมั่นต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับ

ความเป็นวิชาการ

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้สะท้อนประเด็นความน่าเชื่อถือและความเป็นกลาง ของการทำงานและเนื้อหาข้อมูลที่ถูกสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ ว่าเกี่ยวข้องกับความเป็นวิชาการ ที่พบอย่างน้อย 3 ลักษณะ คือ

การใช้ตรรกะทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบ การวิเคราะห์ และประเมินผลที่มีระเบียบวิธีการ ทำให้เครื่องมือที่ถูกพัฒนาบนฐานวิชาการสามารถนำไปใช้ประเมิน ความเสี่ยงความรุนแรงได้กับทุกฝ่าย (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559)

การสื่อสารเนื้อหาข้อมูลในรูปแบบวิชาการ สนับสนุนให้การทำงานถูกมองในฐานะฝ่ายที่สาม ที่ไม่อิงกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเอื้อต่อความสามารถในการทำงานร่วมกับทุกฝ่ายได้ (สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การสื่อสารผ่านตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นนักวิชาการ สามารถสนับสนุนความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลางที่เอื้อให้สังคมรับฟังข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่ถูกสื่อสารออกไป (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; เบญจมาศ บุญฤทธิ, **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2557; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม

การพิจารณาความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางที่สัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจาก 1) การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มีความหลากหลายของผู้เข้าร่วมทั้งอาสาสมัครและภาคีเครือข่ายทำให้ถูกมองว่าการทำงานไม่เอนเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ภูมิจิต ศิริวงษ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559) และ 2) การทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีทักษะประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ดังเช่น ภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ สื่อมวลชน เป็นต้น (ดำรงพล พูลอำไภย์, **สัมภาษณ์**, 4 สิงหาคม 2559; สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559)

การทำงานที่ไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนการทำงานรูปแบบอาสาสมัครเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรง ดังนั้น การทำงานที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานการแสวงหาผลประโยชน์หรือสะท้อนการทำงานที่อิงกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใด เนื่องจากการทำงานไม่ได้รับงบประมาณหรือการส่งเสริมข้อตกลงกับกลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หากเป็นการทำงานมุ่งเป้าหมายประเด็นร่วมสาธารณะเพื่อสร้างความปลอดภัยและการลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; จุฬาสุทธบรรทัด, **สัมภาษณ์**, 22 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

การทำงานโดยการกำกับของข้อมูล

การสัมภาษณ์สะท้อนแง่มุมที่ว่า การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้นถูกกำหนดทิศทางและถูกกำกับโดยข้อมูลที่อิงกับหลักการทำงานที่มีระบบ (เบญจมาศ บุญฤทธิ, **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2557; เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557) ดังนั้น กลุ่มคนผู้เข้าร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นได้ทั้งผู้ที่มีทักษะทางการเมืองทั้งที่เป็นกลางและไม่เป็นกลางที่ต่างสามารถสร้างบทบาทต่อการกำกับดูแลความเสี่ยงความรุนแรงได้

กระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า ความน่าเชื่อถือของการทำงานและข้อมูลที่ถูกนำเสนอมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทำงาน เนื่องจาก

การรวบรวมข้อมูลที่มีความรวดเร็ว เพราะถูกมองว่า 1) การรวบรวมข้อมูลประเมินความเสี่ยงความรุนแรงสามารถเข้าถึงตัวผู้ให้ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และ 2) ข้อมูลที่ถูกรวบรวมมีความละเอียดจากการใช้ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงและการลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงของอาสาสมัครมากกว่าหนึ่งคนในพื้นที่เดียวกัน (ดำรงพล พูลอำไภย์, **สัมภาษณ์**, 4 สิงหาคม 2559; สุรดา จันทะสุดธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559; สุวรรณชาติประภัสสร, **สัมภาษณ์**, 26 สิงหาคม 2557)

การตรวจสอบข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งจากข้อมูลประเมินความเสี่ยงความรุนแรงที่สามารถตรวจสอบไปถึงแหล่งที่มาอันสร้างการตรวจสอบแบบกลับไปกลับมาได้ รวมทั้งการตรวจสอบร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่น ทำให้ข้อมูลที่ถูกนำเสนอมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่พบในพื้นที่หรือสอดคล้องเมื่อถูกตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่น (Jasmin Lutzi, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559; บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2557; ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559; วริศรา มีภาษณี, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2557)

การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีหลักการ ทำให้การวิเคราะห์ไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานทัศนคติของบุคคล แต่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกการกระทำผ่านหลักคิดร่วมกับหลักวิชาการ รวมทั้งการพิจารณาค่าแนวโน้มของข้อมูลที่สามารถคาดการณ์หรือสะท้อนความเสี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ (เบญจมาศ บุญฤทธิ, **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2557; อรุชิตา อุตมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

การสื่อสารข้อมูลเชิงเทคนิค ที่ถูกสะท้อนผ่านข้อมูลวิเคราะห์เชิงสถิติ ส่งผลทำให้การสื่อสารมีลักษณะไม่ได้โทษใคร แต่เป็นการสะท้อนข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงและความปลอดภัยอันเป็นประเด็นกลางร่วมกันที่สามารถสร้างเงื่อนไขต่อการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้ (กรกนก ใจแก้ว, **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนองค์กรที่ร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ

เงื่อนไขหนึ่งต่อการพิจารณาความน่าเชื่อถือทั้งต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และการรายงานข้อมูลเกี่ยวข้องกับ 1) ความเกี่ยวข้องหรือองค์กรที่สังกัด 2) ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนองค์กรผู้เข้าร่วมการทำงาน โดยการที่ศูนย์ข้อมูลฯ ส่วนกลางเกี่ยวข้องกับสถาบันวิชาการ หรือตัวบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ดังเช่น นักวิชาการ กลุ่มคนทำงานที่ได้รับการยอมรับ การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

กลุ่มต่างๆ ล้วนเอื้อต่อการสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (Jasmin Lutz, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559; เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เงื่อนไขที่สร้างความเชื่อมั่นต่อการทำงานและการสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับ 1) *ตัวบุคคล* ที่ถูกสะท้อนในประเด็นความหลากหลายของผู้เข้าร่วม 2) *ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม* ที่ถูกสะท้อนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มคนองค์กรที่เข้ามาร่วมงานกับศูนย์ข้อมูลฯ 3) *กระบวนการทำงาน* ที่ถูกสะท้อนผ่านขั้นตอนการทำงานต่างๆ ที่มีแบบแผน 4) *หลักการทำงาน* ที่ถูกสะท้อนในประเด็นความเป็นวิชาการ การทำงานที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์แต่การทำงานตั้งอยู่บนฐานประเด็นร่วมสาธารณะ และการทำงานที่อยู่ภายใต้การกำกับของข้อมูล โดยเงื่อนไขเหล่านี้จึงเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ และความน่าเชื่อถือ และความเป็นกลาง ทั้งต่อกลุ่มคนองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะคณะกรรมการ ภาควิชาการ และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล ที่มีต่อการทำงานและข้อมูลที่ถูกสื่อสารเผยแพร่

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการสะท้อนผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะคณะกรรมการศูนย์ข้อมูลฯ ภาควิชาการ และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล ภายใต้หัวข้อ “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมส่งผลอย่างไร” ดังนี้

4.4.4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมส่งผลอย่างไร

หากพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมกลุ่มบนฐานประเด็น “ข้อมูล” พบว่า ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนความสัมพันธ์ใน 2 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ช่องทางการสื่อสารข้อมูล และ 2) การนำข้อมูลไปใช้ มีสาระสำคัญดังนี้

(1) ช่องทางการสื่อสารข้อมูล

การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับกลุ่มทางสังคมที่เข้าร่วมทั้งในฐานะคณะกรรมการศูนย์ข้อมูลฯ ภาควิชาการ และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีช่องทางการสื่อสารในระดับต่างๆ ได้แก่

การสื่อสารระดับปฏิบัติการ

ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมต่างๆ สนับสนุนให้การสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถส่งต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายในระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานทางการแพทย์ กลุ่มคนทำงานที่มีศักยภาพในการแทรกแซงสถานการณ์ได้ ผ่านวิธีการ

การประสานที่เป็นทางการ ดังเช่น การประสานโดยตรง (การติดต่อทางโทรศัพท์ การแฟกซ์ การแจ้งเตือนล่วงหน้า) ทั้งในนามศูนย์ข้อมูลฯ ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ หรือการใช้ช่องทางภาคีเครือข่าย ผ่านกรอบความร่วมมือและความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ดังเช่น ความทับซ้อนของอาสาสมัคร เป็นต้น เพื่อสนับสนุนให้เกิดปฏิบัติการบางอย่างหรือแนวทางในการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง หรือป้องกันความรุนแรงไม่ให้ขยายตัว (মনชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

การประสานที่ไม่เป็นทางการ ผ่านการสื่อสารความสัมพันธ์ส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ ศูนย์ข้อมูลฯ โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งสื่อสารข้อมูลเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการหรือการสื่อสารที่สนับสนุน การจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงหรือยับยั้งไม่ให้ความรุนแรงขยายตัว (จุฬา สุตบรรทัด, **สัมภาษณ์**, 22 พฤศจิกายน 2559; สุวรรณ จิตประภัสสร, **สัมภาษณ์**, 26 สิงหาคม 2557)

การสื่อสารไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรง

ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมต่างๆ สนับสนุนให้การสื่อสารถูกส่งไปยังภาคส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมายระดับปฏิบัติการ ได้แก่ *หน่วยงานที่ติดตามสถานการณ์* ดังเช่น สถานทูต องค์การระหว่างประเทศ สื่อมวลชน เป็นต้น (สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559) *ภาคส่วนที่มีบทบาทต่อการจัดการสถานการณ์* ดังเช่น สันติบาล เจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคง เป็นต้น *กลุ่มคนทำงานฝ่ายที่สาม* ดังเช่น ภาคประชาสังคมที่มีความสนใจ กสม. ภาควิชาการ เป็นต้น ผ่านการสื่อสารทั้งรูปแบบ 1) *การประสานงานโดยตรง* (การติดต่อทางโทรศัพท์ การพูดคุย อีเมล ไลน์) ผ่านสมาชิกภาคีเครือข่ายและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ และ 2) *เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ* โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อบริบทสถานการณ์หรือการพิจารณาเงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น (Jasmin Lutzi, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559; ดำรงพล พูลอำไภย์, **สัมภาษณ์**, 24 สิงหาคม 2557; เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557; วริสรา มีภาษณี, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2557)

การสื่อสารไปยังภาคส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง

ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงถูกนำไปสื่อสารผ่านบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะคณะทำงาน ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล เพื่อสื่อสารกับกลุ่มบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง กับสถานการณ์โดยตรง ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ครอบครัว บุคคลที่รู้จักที่สนใจต่อสถานการณ์ ผ่านการสื่อสาร ไม่เป็นทางการทั้งจากการพูดคุย การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ การหยิบยกข้อมูลเว็บไซต์ ดังกรณี อาสาสมัครได้นำเรื่องราวที่ได้มาจากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อใช้เป็นประเด็นไปพูดคุยกับ

ครอบครัว (ธนพงษ์ เจริญตระกูล, **สัมภาษณ์**, 14 พฤศจิกายน 2559) หรือการนำข้อมูลเพื่อใช้เป็นประเด็นแลกเปลี่ยนของกลุ่มเพื่อนและกลุ่มผู้สนใจเพื่อสร้างความเข้าใจต่อบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (พลัญญ์ อ่ำไพ, **สัมภาษณ์**, 17 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559)

การสื่อสารระดับสาธารณะ

การสื่อสารที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่เป็นกลุ่มสื่อมวลชน ที่ได้เข้าร่วมการทำงานทั้งในฐานะภาคีเครือข่าย อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ หรือกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลฯ นำไปสู่การหยิบนำข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ไปใช้สื่อสารผ่านสื่อมวลชน ดังเช่น รายการข่าวสามมิติ ช่อง 3, รายการตอบโจทย์ Thaipbs, รายการคม ชัด ลึก, เนชั่นสุดสัปดาห์, ประชาไท เป็นต้น (รายละเอียดดังตารางที่ 5.7) การสื่อสารรูปแบบนี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ 57 (ความถี่ที่สำรวจพบ 10 รายการ) โดยการสื่อสารเกี่ยวข้องกับประเด็นการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ การพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรง การสื่อสารรูปแบบแจ้งเตือนสถานการณ์ผ่านตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ และข้อความวิง โดยการสื่อสารมีเป้าหมายเพื่อ 1) *การสร้างมาตรฐานสังคม* ต่อการตระหนักเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรง และ 2) *การสื่อสารทางอ้อม* ผ่านช่องทางสาธารณะเพื่อสะท้อนไปยังกลุ่มเป้าหมาย (ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น) เพื่อกระตุ้นการสร้างเงื่อนไขเพื่อการจัดการความปลอดภัยและการกำกับดูแลความรุนแรงให้มากขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559; มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559)

นอกจากนี้พบว่า ปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ ในระดับสาธารณะอาจเกิดขึ้นมาจากการสื่อสารข้อมูลผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ เนื่องจากข้อมูลที่ถูกสื่อสารสามารถเข้าถึงได้โดยสาธารณะ ทำให้ภาคส่วนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง รวมทั้งสาธารณชนที่สนใจสามารถเข้าไปดูข้อมูลจนอาจนำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ดังกรณี อาสาสมัคร M0149 ที่พบการสื่อสารข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ในช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ จนเกิดความสนใจและความสงสัยต่อการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ และข้อมูลที่ถูกสื่อสาร โดยตั้งคำถามที่ว่ากลุ่มทำงานกลุ่มนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร มีวิธีการทำงานอย่างไร และใช้หลักระเบียบวิธีการอะไรในการวิเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่การสมัครเข้าร่วมในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559)

สาระสำคัญเกี่ยวกับระดับของการสื่อสารข้อมูลที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคม สามารถอธิบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ระดับการสื่อสาร	รูปแบบการสื่อสาร	วิธีการสื่อสาร
การสื่อสารระดับปฏิบัติการ (ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานทางการแพทย์ เป็นต้น)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสื่อสารในนามศูนย์ข้อมูลฯ ■ การสื่อสารในนามตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ■ การสื่อสารผ่านภาคีเครือข่าย ■ การสื่อสารผ่านกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ 	การประสานโดยตรง ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ■ การติดต่อทางโทรศัพท์ ■ การแฟกซ์ ■ การแจ้งเตือนล่วงหน้า การประสานผ่านความสัมพันธ์ส่วนตัว
การสื่อสารระดับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ดังเช่น สถานทูต สันติบาล กสม. ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม เป็นต้น)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสื่อสารผ่านภาคีเครือข่าย ■ การสื่อสารผ่านกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ 	การประสานโดยตรง <ul style="list-style-type: none"> ■ การติดต่อทางโทรศัพท์ ■ การแฟกซ์ และอีเมล
การสื่อสารระดับภาคส่วนที่ไม่เกี่ยวข้อง (ดังเช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน คนรู้จัก ผู้ที่สนใจติดตามสถานการณ์ เป็นต้น)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสื่อสารผ่านกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ 	การสื่อสารไม่เป็นทางการ <ul style="list-style-type: none"> ■ การพูดคุยทั่วไป ■ การติดต่อทางโทรศัพท์
การสื่อสารระดับสาธารณะ (การสื่อสารสาธารณะ การสื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะ)	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสื่อสารผ่านตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ■ การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน 	การสื่อสารด้วยการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน
	<ul style="list-style-type: none"> ■ การสื่อสารผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ ■ การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (ได้แก่ เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ โลก) 	

ตารางที่ 4.3 การสื่อสารข้อมูลในระดับต่างๆ

(2) การนำข้อมูลไปใช้

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มทางสังคมต่างๆ กับ การนำข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ไปใช้ สามารถอธิบายตามลักษณะของข้อมูลที่ถูกนำไปใช้ ได้แก่

การนำข้อมูลดิบไปใช้

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ทั้งจากคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาคีเครือข่าย ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครชี่พยาน เครือข่ายพลเมืองฯ และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลติดต่อโดยตรง ดังเช่น สถานทูต ได้สะท้อนประโยชน์จากข้อมูลดิบที่ได้จากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีความสำคัญ เช่นเดียวกับข้อมูลที่ถูกรวบรวม เนื่องจาก

ข้อมูลดิบสามารถนำไปใช้เพื่อสนับสนุนการทำงาน เพราะว่า ข้อมูลสามารถเปิดช่อง ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และข้อมูลดิบที่เป็นข้อเท็จจริงจากการบันทึกหลักฐาน ดังเช่น ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ ที่คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เห็นว่ามีความชัดเจนสามารถนำไปส่งต่อให้ผู้อื่นได้

โดยตรงเพื่อรายงานสถานการณ์ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) หรือสามารถสนับสนุนการทำงานของภาคีเครือข่าย ดังกรณี การสื่อสารข้อมูลดิบผ่านไลน์กรุ๊ปของศูนย์ข้อมูลฯ ทำให้คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่ายสามารถหยิบนำข้อมูลไปใช้เพื่อประเมินสถานการณ์ในประเด็นต่างๆ ดังเช่น จุดสถานที่ตั้ง สถานที่หรือการเคลื่อนขบวนที่มีความเสี่ยงอะไร การวางกำลังการ์ด การไหลเข้าออกของคน แนวโน้มอารมณ์คน เป็นต้น (บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2559; วริศรา มีภาษณี, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2557; ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559)

การตอบสนองการรับรู้ข้อมูลเชิงลึก เพราะว่า กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลบางกลุ่มให้ความสำคัญต่อการพิจารณาข้อมูลดิบที่มีความละเอียด ดังกรณี การติดต่อโดยตรงของเจ้าหน้าที่สถานทูตมายังศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เนื่องจากการให้นำหนักกับข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับคนทำงานในสถานการณ์เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์แบบแผนสถานการณ์ที่มีผลต่อการออกคำแนะนำในการเดินทาง หรือการตัดสินใจปรับแก้คำแนะนำในการเดินทาง โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบภายนอกทั้งต่อพลเมืองต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และกลุ่มผู้ชุมนุม (เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557)

การนำข้อมูลส่วนวิเคราะห์ไปใช้

การหยิบนำข้อมูลรูปแบบต่างๆ ของศูนย์ข้อมูลไปใช้ ทั้งรายงานการแจ้งเตือนล่วงหน้า การออกแถลงการณ์ รายงานประจำวันและข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา ผ่านช่องทางระดับการสื่อสารทั้งในระดับปฏิบัติการ การสื่อสารไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง และการสื่อสารสาธารณะทั้งรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่าข้อมูลส่วนวิเคราะห์ถูกนำไปใช้เพื่อ

การติดตามสถานการณ์และตรวจสอบ – ข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ถูกนำไปใช้เพื่อการพิจารณาระดับความเสี่ยงความรุนแรงในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการใช้เป็นข้อมูลประกอบเพื่อการตรวจสอบร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่นเพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและประเมินสถานการณ์ในประเด็นต่างๆ ที่สนใจ ดังกรณี เจ้าหน้าที่สันติบาลได้มีการพิจารณาข้อมูลที่ถูกสะท้อนมาจากตัวชีวิตเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับมวลชนโดยมีการพิจารณาประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลของทางสันติบาลเอง (Jasmin Lutzi, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559; ดำรงพล พูลอำไภย์, **สัมภาษณ์**, 24 สิงหาคม 2557; บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2557)

การสนับสนุนระดับปฏิบัติการ – การนำข้อมูลไปใช้เพื่อ 1) *การเชื่อมโยงการทำงานในระดับปฏิบัติการ* ดังกรณี คณะทำงานหลักได้ใช้ข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านเว็บไซต์เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มปฏิบัติการในพื้นที่ ดังกรณี การเข้าสังเกตการณ์พื้นที่ใหม่ คณะทำงานหลักได้ใช้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ ในการสร้างการรับรู้การทำงานและสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มปฏิบัติการภาคสนาม เป็นต้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) และ 2) *การใช้ข้อมูลเพื่อประกอบ การตัดสินใจ* เพื่อสนับสนุนการเลือกสถานที่หรือการใช้เป็นข้อมูลประกอบเพื่อแทรกแซงสถานการณ์ ดังกรณี สื่อมวลชนได้ใช้ข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อค้นหาพื้นที่เสี่ยงมากที่สุดเพื่อทำการลงพื้นที่ และหาข่าว (อรุชิตา อุดมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557) หรือกรณี กสม. ได้ใช้ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการประสานการคุ้มครองโดยเร่งด่วน (บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2557)

การเปิดพื้นที่สำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยน – การนำข้อมูลไปใช้สร้างเงื่อนไขในการหยิบประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มคนต่างๆ หรือสร้างการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังกรณี การประชุมของเครือข่ายสถาบันสันติศึกษา การจัด Workshop เพื่อสนับสนุนการมองสถานการณ์ข้างหน้าร่วมกันของภาควิชาการและองค์กรระหว่างประเทศ ดังเช่น การประชุม Thailand's Conflicts and Responds โดย UNDP เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (UNDP Thailand, 2014)

การหยิบยกประเด็นไปศึกษาต่อ – ดังกรณี คณะทำงานหลักและอาสาสมัครได้หยิบนำประเด็นความรุนแรงโดยกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่าย (ไอ้ไม่ง) ไปศึกษาต่อ (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557a) หรือการนำประสบการณ์การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มาถอดบทเรียนทางวิชาการหรือสนับสนุนการพัฒนางานศึกษาวิจัย

การใช้สื่อสารข้อมูลไปสู่สาธารณะ – ดังกรณี สื่อมวลชนได้หยิบนำข้อมูลไปใช้ทำสื่อบทข่าวเพื่อสื่อสารไปยังสาธารณะ จากการนำเนื้อหาข้อมูลค่าคะแนน และกราฟ เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับสถานการณ์และอธิบายถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อแนวโน้มที่เกิดขึ้น (สันติพงษ์ ช้างเผือก, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557) นอกจากนี้พบว่า กลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ยังมีการนำข้อมูลที่เป็นทางการไปสื่อสารในช่องทางสาธารณะ ดังเช่น รายการโทรทัศน์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น (ศิรินันต์ สุวรรณโมลี, **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2559; สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559)

สาระสำคัญประเด็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมผ่านการมองความสัมพันธ์ประเด็นข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะเกี่ยวพันซึ่งกัน เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ ได้ใช้กลุ่มทางสังคมเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารในระดับต่างๆ เพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ อีกด้านหนึ่งกลุ่มทางสังคมก็ได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลดิบและข้อมูลส่วนวิเคราะห์เพื่อการตามสถานการณ์ การขับเคลื่อนการทำงานบางอย่าง การเปิดพื้นที่เพื่อการสื่อสารและสร้างการทำงานร่วมกัน โดยนอกจากกลุ่มทางสังคมยังได้รับประโยชน์การใช้ข้อมูลยังเอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อการจัดการความขัดแย้งหรือความเสี่ยงความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วม อันเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ขยายการรับรู้และเปิดพื้นที่ของการมีส่วนร่วมต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ให้เปิดกว้างยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการเติบโตของกลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่หยิบใช้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมหนุนเสริมการติดตามดูแลความเสี่ยงความรุนแรงที่มีพลวัต หรือสนับสนุนการระดมทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้สามารถก้าวข้ามความท้าทายที่เกิดขึ้น

การอธิบายลำดับถัดไปจะเป็นการสะท้อนสาระสำคัญเกี่ยวกับ การทำงานศูนย์ข้อมูลภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ที่เผชิญหน้าความท้าทายทั้งจากการทำงานและบริบทสถานการณ์ โดยศูนย์ข้อมูลฯ สามารถก้าวข้ามความท้าทาย อุปสรรคหรือข้อจำกัดต่างๆ ไปได้อย่างไร โดยนำเสนอภายใต้หัวข้อ “การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทาย” มีสาระสำคัญดังนี้

4.5 การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทาย

หากพิจารณานิยามความหมายคำว่า “ความท้าทาย” (Challenge) พบว่า

ความท้าทาย (คำนาม) หมายถึง “สถานการณ์ของการเผชิญหน้ากับบางสิ่งที่ต้องใช้ความพยายามทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อกระทำบางอย่างให้ประสบความสำเร็จลุล่วงหรืออาจสะท้อนในฐานะการทดสอบทักษะความสามารถของบุคคลนั้นๆ” (Cambridge Dictionary, 2013)

ดังนั้น การอธิบายหัวข้อนี้จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ได้เผชิญหน้ากับอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่างๆ ที่ปรากฏตลอดช่วงของการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ โดยสะท้อนเรื่องราวทั้งที่ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถก้าวข้ามความท้าทายไปได้อย่างลุล่วง และไม่สามารถก้าวข้ามไปได้หรือแม้กระทั่งได้แต่ไม่ได้ทำ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ศูนย์ข้อมูลฯ เผชิญหน้ากับความท้าทายอะไร สิ่งใดที่ศูนย์ข้อมูลฯ กระทำไม่ได้และกระทำไม่ได้ และเงื่อนไขใดที่ทำให้เป็นเช่นนั้น ส่วนหนึ่งผู้ศึกษามองว่า การพิจารณาถึงการทำงานภายใต้ความท้าทายที่เกิดขึ้นอาจบ่งชี้ถึงมิติพัฒนาการของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อีกด้วย

ผู้ศึกษาได้สะท้อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สภาวะความท้าทาย โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ความท้าทายจากการขับเคลื่อนการทำงาน 2) ความท้าทายจากการเผชิญเงื่อนไขความรุนแรง และ 3) ความท้าทายจากสถานการณ์เหตุการณ์สำคัญ มีสาระสำคัญดังนี้

4.5.1 ความท้าทายจากการขับเคลื่อนการทำงาน

การพิจารณาการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ตลอดช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57) พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ได้เผชิญความท้าทายอันเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการทำงานหลายประการ ได้แก่

(1) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

แม้ว่าการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก 1) การสนับสนุนงบประมาณจากภาคีเครือข่ายในช่วงแรก (จุฬา สุตบรรทัด, **สัมภาษณ์**, 22 พฤศจิกายน 2559) และ 2) การสนับสนุนจากการจัดทำโครงการของภาคส่วนวิชาการและองค์กรระหว่างประเทศ (UNDP) (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เอ็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559) อย่างไรก็ตามงบประมาณดังกล่าวถูกนำไปใช้เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อปฏิบัติการภาคสนามและการสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นองค์ความรู้จากการจัดประชุม การนำผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนให้ความรู้และสนับสนุนการทำงานเชิงเทคนิค (মনชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) แต่งบประมาณดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้น

ณ ช่วงเวลาดังกล่าวที่มีข้อจำกัดด้านการสนับสนุนงบประมาณ ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีการขับเคลื่อนการทำงานโดยอาศัยงบประมาณส่วนตัวและการระดมทรัพยากรจากคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร โดยการสนับสนุนดังกล่าวทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถขับเคลื่อนการทำงานตลอดช่วงเวลาการทำงานที่เกิดขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) ดังนั้น การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าแม้การขับเคลื่อนการทำงานที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ แต่ศูนย์ข้อมูลฯ ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยการระดมทรัพยากรที่จำเป็นจากผู้เข้าร่วมขบวนการเพื่อให้ศูนย์ข้อมูลฯ ยังคงสามารถขับเคลื่อนการทำงานต่อไปได้

(2) อาสาสมัครประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ไม่เพียงพอ

เนื่องจากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานรูปแบบอาสาสมัคร ทำให้การทำงานของอาสาสมัครจึงเน้นเกี่ยวกับเรื่องของความสมัครใจและความสะดวกของอาสาสมัครเป็นหลัก ทำให้จำนวนอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ มีความไม่แน่นอนในแต่ละช่วงเวลา และส่งผลให้บางช่วงเวลามีอาสาสมัครไม่เพียงพอต่อการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ชุมนุม โดยศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้แก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวด้วยการส่งคณะทำงานหลัก หรืออาสาสมัครที่อยู่ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ที่ไม่มีอาสาสมัครทำการประเมิน ร่วมกับการประสานไปยังภาคีเครือข่ายที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ดังกล่าว (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้สะท้อนแง่มุมเกี่ยวกับความไม่เพียงพอของอาสาสมัครในบางช่วงเวลาอันเป็นความท้าทายหนึ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ เผชิญ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับ 1) การให้ความหมายหรือธรรมชาติของอาสาสมัครที่เน้นความสมัครใจหรือความสะดวก ทำให้งานอาสาสมัครไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการทำงานที่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบ เฉกเช่นเดียวกับงานทั่วไป (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559) และ 2) ปฏิสัมพันธ์ของอาสาสมัครไม่ได้มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจนแต่แรก (Commitment) (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

(3) กรณีไม่สามารถประสานทางการกับตัวกระทำการบางกลุ่มได้

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ส่วนใหญ่เป็นการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ แต่เมื่อปรากฏการชุมนุมคู่ขนานของกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. ที่เริ่มพบการชุมนุมใหญ่ในช่วงท้ายเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (ช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม 57) ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ พยายามประสานไปยังกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. ด้วยการประสานผ่านตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ในรูปแบบไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล) เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559) แต่การประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่ม นปช. ที่เกิดขึ้นกลับไม่ได้นำไปสู่การสร้างกรอบความร่วมมือที่เป็นทางการ โดยอาจเกี่ยวข้องกับ 1) การเชื่อมโยงแบบไม่เป็นทางการและระยะเวลาการชุมนุมที่ไม่แน่นอนนักเพราะห้วงเวลาถัดมามีประกาศคำสั่ง คสช. ให้ยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่ และ 2) ศูนย์ข้อมูลฯ ได้มีการส่งอาสาสมัครเข้าไปพื้นที่การชุมนุม นปช. เพื่อประเมินความเสี่ยง

ความรุนแรงด้วยตัวชี้วัดความเสี่ยงแบบเดียวกับที่ใช้ประเมินพื้นที่ชุมชนปิดกรุงเทพฯ อยู่แล้ว (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) โดยการสัมภาษณ์อาสาสมัครพบว่าการใช้ตัวชี้วัดสามารถนำไปใช้ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงได้ทั้งในพื้นที่ของกลุ่มผู้ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ และกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. เนื่องจากการมองสัญญาณความเสี่ยงรูปแบบเดียวกัน (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน, 2559)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าศูนย์ข้อมูลฯ มีความพยายามประสานความร่วมมือไปยังตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการรับรู้ที่เอื้อต่อการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงที่ครอบคลุมทุกฝ่ายและทุกพื้นที่ อย่างไรก็ตามกรณีการประสานการทำงานไปยังกลุ่ม นปช. ได้สะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ยังประสบข้อจำกัดต่อการประสานการทำงานไปยังตัวกระทำการบางกลุ่มเช่นเดียวกัน แต่สำหรับกรณีนี้ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้ประสบข้อจำกัดในการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงแต่อย่างใด เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ ได้มีการส่งอาสาสมัครเพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ นปช. โดยใช้เครื่องมือตัวชี้วัดรูปแบบเดียวกันกับการประเมินในพื้นที่ชุมชนปิดกรุงเทพฯ

(4) ศูนย์ข้อมูลฯ กับการค้นหาข้อเท็จจริง (Fact finding)

การพิจารณาหลักการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ศูนย์ข้อมูลฯ มีความพยายามเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันค้นหา รวบรวม และตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ หรือสิ่งที่เรียกว่า การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact finding) ร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) ความน่าสนใจของประเด็นนี้ไม่ใช่เพราะเพื่อตอบคำถามที่ว่าศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานค้นหาข้อเท็จจริงหรือไม่ แต่ผู้ศึกษาให้ความสนใจว่า การทำงานลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ อาจสามารถยกระดับให้มีศักยภาพจนสามารถกระทำได้ร่วมกับการทำงานเพื่อติดตามความเสี่ยงความรุนแรง เนื่องจากเป็นการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานด้านการรวบรวมข้อมูล แต่ทว่าความเป็นจริงคือ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว งานตรงส่วนนี้ไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบถึง เงื่อนไขทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่สามารถก้าวเข้ามาทำงานในส่วนนี้ได้ เนื่องจาก

1) แม้การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งอยู่การรวบรวมข้อมูลสืบหาข้อเท็จจริงระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ถูกรวบรวม ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงมากน้อยขนาดไหน (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์,

สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559) เนื่องจากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงเวลานั้นเป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่ปรากฏให้เห็นหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ในประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงเท่านั้น (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์,** 4 พฤศจิกายน, 2559)

2) การทำงาน ณ ช่วงเวลานั้น สะท้อนให้เห็นว่า การติดตามประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมแต่ละพื้นที่ได้สร้างภาระงานอย่างมากต่อคณะทำงานหลักศูนย์ข้อมูลฯ แม้ว่ามีความพยายามรวบรวมข้อมูลในเชิงการค้นหาข้อเท็จจริง ดังช่วงเหตุการณ์ความรุนแรงขนาดใหญ่ ดังเหตุการณ์บรรทัดทอง เหตุการณ์หลักสี่ แต่การรวบรวมข้อมูลในการสืบค้นข้อเท็จจริงไม่สามารถทำได้ในเชิงลึก เนื่องจากคณะทำงานหลักมีความจำเป็นต้องกลับมาสนใจต่อการปรับปรุงและพัฒนาตัวชีวิตเพื่อติดตามเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงในช่วงถัดไป

3) ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้มีการนำเสนอบทบาทตัวเองในฐานะกลไกเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ทำให้คณะทำงาน บางส่วนที่มองว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้ทำงานในส่วนนี้จึงเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้และเข้าใจได้ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์,** 30 ตุลาคม 2559)

ดังนั้น สาระสำคัญเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสืบค้นหาความจริงของศูนย์ข้อมูลฯ จึงสะท้อนเงื่อนไขข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้วางบทบาทการทำงานลักษณะนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งเป็นงานที่ศูนย์ข้อมูลฯ ยังสามารถยกระดับการทำงานได้ต่อไปในอนาคต หากมีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานเพื่อหนุนเสริมเงื่อนไขที่จำเป็น ดังเช่น การยกระดับการทำงานไปสู่การทำงานระดับเชิงนโยบาย เพื่อสนับสนุนงานการขับเคลื่อนงานเรื่องหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence base / Evidence base policy interface) มากยิ่งขึ้น เป็นต้น (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์,** 9 พฤศจิกายน 2559)

4.5.2 ความท้าทายจากการเผชิญเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงและรูปแบบความรุนแรงที่ปรากฏตลอดช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ปรากฏถึงสภาวะที่มีพลวัตสูงและการเปลี่ยนแปลงได้ ส่งผลให้การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ตั้งอยู่บนฐานการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรง เผชิญกับความท้าทายอันมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏ ได้แก่

(1) การติดตามสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง: การปรับปรุงและการพัฒนาตัวชี้วัด

การศึกษาพบว่า ความท้าทายการติดตามสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่มีผลวัด ส่งผลให้ ศูนย์ข้อมูลฯ มีความจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงโดยตลอดช่วงเหตุการณ์ โดยหากพิจารณาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อใช้งานอย่างเป็นทางการตลอดช่วงสถานการณ์ ชุมชนุมปิดกรุงเทพฯ มีทั้งหมด 3 เวอร์ชัน ประกอบด้วย

- **ตัวชี้วัดความเสี่ยง (เวอร์ชัน 1)** ถูกใช้งานช่วงวันที่ 13 – 21 มกราคม 56
- **ตัวชี้วัดความเสี่ยง (เวอร์ชัน 2.00)** ถูกใช้งานช่วงวันที่ 22 มกราคม – 14 กุมภาพันธ์ 56
- **ตัวชี้วัดความเสี่ยง (เวอร์ชัน 2.01)** ถูกใช้งานช่วงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ - 22 พฤษภาคม 56

การศึกษาพบว่า การปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดทั้ง 3 เวอร์ชัน มีเงื่อนไขที่นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง คือ *การปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์* โดยหากพิจารณาตัวชี้วัดในฐานะ “กรอบสังเกตการณ์” เพื่อสนับสนุนการมองสัญญาณความเสี่ยง ความรุนแรงและประเด็นความปลอดภัยในพื้นที่การชุมนุม แต่ทว่าการติดตามความเสี่ยงความรุนแรง ยังคงปรากฏข้อจำกัดต่อมองสัญญาณความเสี่ยงบางกรณีหรือการประเมินที่ยังไม่ครอบคลุม ส่งผลให้ ศูนย์ข้อมูลฯ มีการปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถติดตามเฝ้าระวังให้สอดคล้องกับ บริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังกรณี การลอบปะทะเปิดใส่กลุ่มผู้ชุมนุมที่กำลังเคลื่อนการชุมนุมบริเวณ บรรทัดทอง เมื่อวันที่ 19 มกราคม 57 โดยมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว ข้อจำกัดต่อการประเมินความเสียหายที่อยู่นอกพื้นที่ชุมนุมทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ ได้มีการปรับปรุงตัวชี้วัดเพิ่มเติมจนนำไปสู่ตัวชี้วัด (เวอร์ชัน 2.00) ขึ้นมา ด้วยการเพิ่มตัวแปรในประเด็นความเสียหาย ต่อสถานที่และทรัพย์สิน (สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, 2557) เช่นเดียวกับตัวชี้วัด (เวอร์ชัน 2.01) ที่ถูกพัฒนาขึ้น เนื่องจากการประกาศของศูนย์รักษาความสงบ (ศรส.) เกี่ยวกับการขอคืนพื้นที่ ตั้งแต่ช่วงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 57 (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีการปรับปรุงตัวชี้วัด เกี่ยวกับมาตรการการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ได้แก่ การประกาศเคอร์ฟิว การกระชับพื้นที่ การออกหมายจับ / การจับกุมกลุ่มผู้ชุมนุม เพื่อให้สอดคล้องและหนุนเสริมการติดตามความเสี่ยงความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีการพิจารณา ตรวจสอบตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงแต่ละตัวเพื่อสามารถประมวลผลเชิงสถิติที่มีความถูกต้องและเหมาะสมกับการสะท้อนข้อเท็จจริงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559)

สาระสำคัญข้างต้นเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดสะท้อนให้เห็นถึง 1) การลดทอนข้อจำกัดและอุปสรรคที่เกิดจากตัวชี้วัดและพยายามปรับปรุงพัฒนาการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยง ความรุนแรงที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ที่มีพลวัต และ 2) การปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดนำไปสู่การยกระดับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากเพิ่มประสิทธิภาพ ทั้งการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำ ทำให้ข้อมูลความเสี่ยง ความรุนแรงที่สื่อสารออกไปมีความสอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

(2) เจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่ไม่สามารถระบุฝ่าย: การศึกษากรณีไอโม่ง

การติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรง ในช่วงเดือนมกราคม – มีนาคม 57 ได้พบถึง เจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงจากกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่ายหรือความรุนแรงที่ไม่สามารถระบุตัว ผู้ก่อความรุนแรงได้ หรือเรียกว่า “ไอโม่ง” ที่ปรากฏเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์บรทัดทอง และพบความถี่มากขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 57 โดยมีทั้งรูปแบบการก่อวิน ดังเช่น การใช้ระเบิด ปิงปอง ประทัดยักษ์ เป็นต้น การใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธ ดังเช่น อาวุธปืน ระเบิดชนิด RGD - 5 M 79 เป็นต้น เจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าวที่มีแนวโน้มสูงขึ้นส่งผลให้ศูนย์ข้อมูลฯ ตัดสินใจ ติดตามและศึกษากรณีเจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงจากไอโม่งโดยเฉพาะเพื่อสร้างความเข้าใจและ แสวงหาแนวทางลดทอนเจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าว

อย่างไรก็ตามการศึกษากรณีไอโม่ง ได้สะท้อนถึงการตัดสินใจบนฐานสิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ กระทำได้และกระทำได้บนความท้าทายต่อเจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงจากไอโม่ง ได้แก่

สิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ ตัดสินใจกระทำ

ภายหลังกค้นพบเจ็อนไขความเสี่ยงความรุนแรงลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การพูดคุย ของคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ จนนำไปสู่ความคิดริเริ่มในการการศึกษาประเด็นความรุนแรงที่มาจาก กลุ่มบุคคลไม่ระบุฝ่ายอย่างเฉพาะเจาะจง ผ่านการรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงรูปแบบ ดังกล่าวตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ จนกระทั่งถึงช่วงเวลา ณ ขณะนั้น (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557a)

สิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ ตัดสินใจไม่กระทำ

แม้ว่าศูนย์ข้อมูลฯ ตัดสินใจจัดทำงานศึกษากรณีไอโม่ง แต่ทว่าศูนย์ข้อมูลฯ ได้มีการตัดสินใจ ไม่ทำการศึกษาต่อโดยสมบูรณ์ตลอดช่วงเหตุการณ์หรือหิบบยกมาไว้ในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว

เนื่องจาก 1) การปรึกษาหารือในคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และการพบปะพูดคุยนักวิชาการสะท้อนข้อจำกัดต่อการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าว เพราะว่า ข้อจำกัดต่อศักยภาพการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกหรือการสืบค้นหาข้อเท็จจริง (Fact finding) ที่เกิดขึ้น และ 2) ภาระงานอื่นๆ ที่คณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเพื่อสนับสนุนการติดตามความเสี่ยงความรุนแรง (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

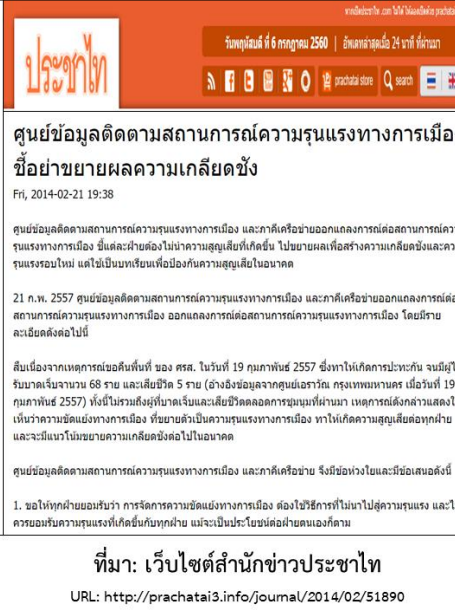
อย่างไรก็ตามศูนย์ข้อมูลฯ ได้หยิบยกข้อค้นพบบางประการจากการศึกษาเฉพาะกรณีไอโอมิ่ง ดังเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ “ความถี่” ของการใช้ความรุนแรงจากไอโอมิ่ง เนื่องจากข้อมูลระบุได้ว่าเกิดขึ้นในพื้นที่ใดบ้างและเกิดขึ้นมากี่ครั้งแล้ว โดยสามารถสะท้อนแนวโน้มของเหตุการณ์ความรุนแรงรูปแบบดังกล่าวได้ (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557d) รวมถึงการหยิบยกเป็นหลักเหตุผลเหตุผลหนึ่งในฐานะ “การปฏิเสธความรับผิดชอบต่อความรุนแรงที่มีการจัดตั้ง” เพื่อใช้สื่อสารหรือประสานการทำงานไปยังภาคีเครือข่ายหรือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการตระหนักหรือสร้างความรับผิดชอบต่อการจัดการเงื่อนไขความรุนแรงรูปแบบนี้ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

(3) เงื่อนไขประท้วงวาทา: ศึกษากรณี การออกแถลงการณ์ฯ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57

เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนตลอดช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อีกประการหนึ่ง คือ ถ้อยคำหรือการสื่อสารที่นำไปสู่การสร้างความเกลียดชังหรือประท้วงวาทา (Hate Speech) โดยศูนย์ข้อมูลฯ ได้ให้ความสำคัญต่อการติดตามเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงนี้มาตั้งแต่ช่วงการพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง คือ ลักษณะและเนื้อหาของการปราศรัย (รายละเอียดตัวชี้วัดถูกกล่าวไว้ในเนื้อหาส่วนเครื่องมือการทำงาน) โดยเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งที่เผชิญความท้าทายต่อการพัฒนาเป็นตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม แต่ท้ายที่สุดสามารถพัฒนาจนสำเร็จจากปรึกษากับนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านประท้วงวาทา (ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อหาช่วงการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ) และเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่ใช้ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมตลอดช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

สำหรับกรณีสำคัญที่สะท้อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่พยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงจากประท้วงวาทา คือ กรณีการออกแถลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง 19 กุมภาพันธ์ 57 อันเป็นผลมาจากความเข้มข้นของการสื่อสารสร้างความเกลียดชังที่แพร่กระจายทั้งในพื้นที่ชุมนุมและสื่อสังคมออนไลน์ ภายหลังจากเหตุการณ์ขอคืนพื้นที่ของศูนย์รักษาความสงบ (ศรส.) เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2557 ที่ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 68 ราย และเสียชีวิต

5 ราย (ศูนย์เฮอร์วีน, 2557) จนมีภาวะเสี่ยงต่อการการกระตุ้นเงื่อนไขความเสี่ยงที่นำไปสู่ความรุนแรงรอบใหม่มากขึ้น ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีการออกแถลงการณ์หนึ่งฉบับผ่านช่องทางสื่อสารทั้งกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและการสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ โดยมีสาระสำคัญของแถลงการณ์นี้มุ่งเน้นไปยังประเด็นเรื่องการติดตามดูแลการสื่อสารสร้างความเกลียดชังจากทุกฝ่ายดังภาพ

<p style="text-align: center;">แถลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง</p> <p>สืบเนื่องจากเหตุการณ์ข่มขืนที่ของ ศรต. ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ซึ่งทำให้เกิดการปะทะกัน จนมีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวน ๒๔ ราย และเสียชีวิต ๕ ราย (อ้างอิงข้อมูลจากศูนย์เฮอร์วีน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) ทั้งนี้ไม่รวมถึงผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตตลอดการชุมนุมที่ผ่านมา เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมือง ที่ขยายตัวเป็นความรุนแรงทางการเมือง ทำให้เกิดความสูญเสียต่อทุกฝ่าย และจะมีแนวโน้มขยายความเกลียดชังต่อไปในอนาคต</p> <p>ศูนย์ศึกษาด้านสิทธิและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และภาคีเครือข่าย จึงมีข้อห่วงใยและมีข้อเสนอ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ขอให้ทุกฝ่ายยอมรับว่า การจัดการกับความขัดแย้งทางการเมือง ต้องใช้วิธีการที่ไม่นำไปสู่ความรุนแรง และไม่ควรมองกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย แม้จะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตนเองก็ตาม ๒. แต่ละฝ่ายต้องไม่เพิ่มความสูญเสียที่เกิดขึ้น ไปขยายผลเพื่อสร้างความเกลียดชังและความรุนแรงรอบใหม่ แต่ให้เป็นบทเรียนเพื่อป้องกันความสูญเสียในอนาคต ๓. รัฐต้องมีมาตรการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นธรรม โดยเร่งด่วน เพื่อลดปัญหาข่าวลือและการสร้างความเกลียดชังระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีแนวโน้มมากขึ้น <p style="text-align: center;">ข้อความบางส่วนจากแถลงการณ์ฯ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57 เพื่อสะท้อนให้ฝ่ายต่างๆ “ไม่ขยายผลเพื่อสร้างความเกลียดชัง”</p>	 <p style="text-align: center;">ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง ข้อย้ายขยายผลความเกลียดชัง</p> <p>Fri, 2014-02-21 19:38</p> <p>ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และภาคีเครือข่ายออกแถลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งแต่ละฝ่ายต้องไม่เพิ่มความสูญเสียที่เกิดขึ้น ไปขยายผลเพื่อสร้างความเกลียดชังและความรุนแรงรอบใหม่ แต่ใช้เป็นบทเรียนเพื่อป้องกันความสูญเสียในอนาคต</p> <p>21 ก.พ. 2557 ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และภาคีเครือข่ายออกแถลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง ออกแถลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้</p> <p>สืบเนื่องจากเหตุการณ์ข่มขืนที่ของ ศรต. ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557 ซึ่งทำให้เกิดการปะทะกัน จนมีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวน 68 ราย และเสียชีวิต 5 ราย (อ้างอิงข้อมูลจากศูนย์เฮอร์วีน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557) ทั้งนี้ไม่รวมถึงผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตตลอดการชุมนุมที่ผ่านมา เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งทางการเมือง ที่ขยายตัวเป็นความรุนแรงทางการเมือง ทำให้เกิดความสูญเสียต่อทุกฝ่าย และจะมีแนวโน้มขยายความเกลียดชังต่อไปในอนาคต</p> <p>ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และภาคีเครือข่าย จึงมีข้อห่วงใยและมีข้อเสนอ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขอให้ทุกฝ่ายยอมรับว่า การจัดการความขัดแย้งทางการเมือง ต้องใช้วิธีการที่ไม่นำไปสู่ความรุนแรง และไม่ควรมองกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย แม้จะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตนเองก็ตาม <p style="text-align: center;">ที่มา: เว็บไซต์สำนักข่าวประชาไท URL: http://prachatai3.info/journal/2014/02/571890</p>
---	---

ภาพที่ 4.9 แถลงการณ์ฯ ศูนย์ข้อมูลฯ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57

แม้ว่าผู้ศึกษาไม่สามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึงผลสะท้อนของแถลงการณ์ดังกล่าวว่านำไปสู่การลดทอนการใช้ประทุษวาจาของภาคส่วนต่างๆ หรือไม่ แต่ทว่าการออกแถลงการณ์ดังกล่าวสะท้อนนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง บทบาทสื่อมวลชนกับการลดทอนเงื่อนไขประทุษวาจา

ณ เหตุการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า สื่อมวลชนได้มีการหยิบนำประเด็นประทุษวาจาไปใช้ในการสื่อสารสาธารณะจนทำให้ประเด็นประทุษวาจาได้รับความสนใจจากสังคม โดยแถลงการณ์ชิ้นนี้ถูกใช้เป็นเนื้อหาหนึ่งในการสื่อสารประเด็นประทุษวาจา เพื่อสะท้อนถึงเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงในช่วงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ร่วมกับเนื้อหาชิ้นอื่นๆ ที่พยายามสนับสนุนการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประทุษวาจา ณ ขณะนั้น ดังเช่น วีดีโอคลิปเรื่อง “Hate Speech เบื้องต้นสำหรับคนไทย (ฉบับเต็ม)” (ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ, 2014) โดยผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า ประทุษวาจาสะท้อนถึงการเรียนรู้ของสังคมที่มาจากมรดกความพยายามของกลุ่มคนทำงานกับประเด็นประทุษ

วาทะที่ผ่านมา และศูนย์ข้อมูลฯ ก็เป็นตัวกระทำการหนึ่งที่หยิบใช้หรือเรียนรู้เรื่องราวเหล่านี้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ หรือการพัฒนาเครื่องมือรูปธรรมวัดค่าได้เพื่อสังเกตติดตามจับตาดู สร้างการสื่อสารหรือหลักการเตือนภัย เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมมีความระมัดระวังในการสื่อสารกันมากขึ้น รวมทั้งให้สังคมอยู่ในฐานะผู้ติดตามดูแลประเด็นเหล่านี้ร่วมกัน

ประเด็นที่สอง การสื่อสารหลายช่องทางเพื่อสร้างเงื่อนไขกำกับดูแลประทุษวาจา

การออกแถลงการณ์ได้สะท้อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่พยายามลดเงื่อนไขการสื่อสารสร้างความเกลียดชังรวมทั้งเงื่อนไขอื่นๆ ที่ทำมาสู่ความเสี่ยงความรุนแรง โดยการใช้การสื่อสารหลายช่องทางทั้งในระดับการสื่อสารหลักคือ การสื่อสารโดยตรงไปยังกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารผ่านภาคีเครือข่าย ร่วมกับการสื่อสารผ่านสาธารณะที่สะท้อนนัยสำคัญ คือ การสื่อสารทางอ้อมไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางสาธารณะ หรือการสื่อสารเพื่อสร้างเงื่อนไขที่กระตุ้นเตือนให้สังคมเกิดการตระหนัก รวมถึงกระตุ้นให้เกิดแรงกดดันทางสังคมไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีการกำกับดูแลประเด็นนี้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่เพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าว (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ภายใต้วงสถานการณ์ 19 กุมภาพันธ์ 57 ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่เอื้อหนุนต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงจากประทุษวาจาได้ เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงหนึ่งเพื่อกระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมตระหนักและสนใจต่อประเด็นประทุษวาจา และการสื่อสารดังกล่าวค่อนข้างมีพลังพอสมควรเนื่องจากสื่อมวลชนมีการหยิบประเด็นนี้ไปใช้สื่อสารจนกลายเป็นกระแสความสนใจของสังคม รวมทั้งศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ใช่ตัวกระทำเพียงกลุ่มเดียวที่รับรู้ถึงเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าว แต่ทว่าภายใต้วงสถานการณ์ยังปรากฏตัวกระทำอื่นๆ ที่พยายามหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาเพื่อสื่อสารให้สังคมเข้าใจและตระหนักต่อเรื่องราวของประทุษวาจาที่ปรากฏขึ้น โดยผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า เงื่อนไขเหล่านี้หนุนเสริมกันและกันแม้ว่าไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่านำไปสู่การยับยั้งประทุษวาจามากน้อยขนาดไหน แต่ผลสะท้อนหนึ่งที่สามารถรับรู้ได้คือสังคมมีความสนใจและเรียนรู้เกี่ยวกับการสื่อสารความเกลียดชังหรือประทุษวาจามากยิ่งขึ้น อีกทั้งสังคมก็มีเครื่องมือรูปธรรมในการวัดสังเกตการณ์เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงรูปแบบดังกล่าวอันเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ของสังคม ดังกรณี ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ เป็นต้น

4.5.3 การทำงานภายใต้ความท้าทายจากเหตุการณ์สำคัญ

การปรับตัวของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีนัยสำคัญ ถูกสะท้อนผ่านการทำงานภายใต้ความท้าทายจากเหตุการณ์สำคัญ ที่ทำให้การขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีปฏิบัติการมากกว่าการทำงานภายใต้สถานการณ์ปกติ ผู้ศึกษาได้นำเสนอผ่านกรณีเหตุการณ์สำคัญ 3 เหตุการณ์ ได้แก่ 1) เหตุการณ์ลอบปลาระเบิดบรทัดทอง 2) เหตุการณ์ปะทะหลักสี่ และ 3) เหตุการณ์วันประกาศรัฐประหาร มีสาระสำคัญดังนี้

(1) เหตุการณ์ลอบปลาระเบิดบรทัดทอง เมื่อวันที่ 16 มกราคม 57

กรณีเหตุการณ์บรทัดทอง เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏความรุนแรงเกิดขึ้นนอกพื้นที่การชุมนุมจากการลอบโยนระเบิดชนิด RGD – 5 ใส่กลุ่มผู้ชุมนุม กปปส. ที่เคลื่อนขบวนบริเวณถนนบรทัดทอง การศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย

การติดตามสถานการณ์

ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้มีการติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งคณะทำงานหลักไปสังเกตการณ์พื้นที่ โดยศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้มีการประสานเพื่อสนับสนุนการทำงาน คณะทำงานตลอดช่วงเหตุการณ์ (มนชนก พรหมรัตน์, **สัมภาษณ์**, 3 พฤศจิกายน 2559)

ปฏิบัติการภาคสนาม

การสัมภาษณ์คณะทำงานหลักที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์ พบถึง ปฏิบัติการภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ด้วยการถ่ายภาพ 2) การประสานงานศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เกี่ยวกับประเด็นการประสานเพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้ชุมนุมกลับพื้นที่ชุมนุม เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงจากกลุ่มคนที่ไม่สามารถระบุฝ่ายได้ 3) การจัดการตามสภาพเพื่อความปลอดภัย ดังเช่น การแจ้งเตือนผู้สูบบุหรี่ใกล้บริเวณรถยนต์ที่มีน้ำมันรั่ว และ 4) การใช้ตัวชี้วัดความเสี่ยงประเมินสถานการณ์จนสะท้อนข้อจำกัดในการประเมินนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัด (เวอร์ชัน 2.00) (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การประสานงานผู้มีอำนาจตัดสินใจ

ภายหลังจากได้รับการประสานงานจากคณะทำงานหลักในพื้นที่เกี่ยวกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้ทำการประสานงานไปยังเครือข่าย ส่งผลให้สมาชิก

เครือข่ายพลเมืองได้ทำการประสานงานไปยังแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมที่รับผิดชอบในขณะนั้น โดยผลลัพธ์คือ เกิดการประสานงานภายในที่ทำให้มีการพากลุ่มผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่บรรทัดทองและกลับไปยังพื้นที่ชุมนุมในที่สุด (สุวรรณา จิตประภัสสร, **สัมภาษณ์**, 26 สิงหาคม 2557)

สาระสำคัญของเหตุการณ์บรรทัดทอง สะท้อนการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดจากการประสานภาคีเครือข่ายเพื่อมุ่งสื่อสารไปยังแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมในฐานะบุคคลที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการเพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงจากการพากลุ่มผู้ชุมนุมกลับไปยังพื้นที่ชุมนุม อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ภาคีเครือข่ายพลเมืองฯ ผู้ประสานงานแกนนำได้มีข้อเสนอแนะจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยมองว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ยังมีช่องทางการประสานงานกับกลุ่มต่างๆ น้อยเกินไป ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ ควรมี 1) ช่องทางการประสานงานหลายช่องทาง และ 2) การสร้างช่องทางประสานงานระดับแกนนำหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ตลอดเวลาและสามารถประสานงานได้ 3 – 4 คนขึ้นไป (สุวรรณา จิตประภัสสร, **สัมภาษณ์**, 26 สิงหาคม 2557)

(2) เหตุการณ์ปะทะหลักสี่ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 57

กรณีเหตุการณ์ปะทะหลักสี่ เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงจากการปะทะและการใช้อาวุธสงครามระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมสนับสนุนและกลุ่มต่อต้านระบบการเมืองปกติ และกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่าย การศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบด้วย

ความพยายามยับยั้งเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้ติดตามสถานการณ์ตั้งแต่ช่วงก่อนเหตุการณ์ โดยช่วงก่อนเหตุการณ์ปะทะหลักสี่ปรากฏเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ เหตุการณ์ยึดที่ibat การเจรจาระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐ การสมทบของกลุ่มผู้ชุมนุมที่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้ส่งคณะทำงานหลักที่มีทักษะประสบการณ์ทำงานลงไปพื้นที่เพื่อติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดและประเมินความเสี่ยงด้วยตัวชี้วัดการลงพื้นที่ติดตามสถานการณ์คณะทำงานหลักพบถึงเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง คือ รถคันที่ 6 เนื่องจากเป็นรถที่บรรทุกกลุ่มผู้ชุมนุมจากพื้นที่ชุมนุมอื่นเข้าพื้นที่พิพาทซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขความเสี่ยงต่อการปะทะ ทำให้คณะทำงานหลักได้ประสานศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อให้ประสานโดยตรงกับแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมเกี่ยวกับการยับยั้ง รถคันที่ 6 ในการนำมวลชนเข้าพื้นที่เสี่ยงปะทะ นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ

เพื่อแจ้งเตือนสถานการณ์ ได้แก่ หน่วยงานทางการแพทย์ กสม. (মনชนক পৰমৱৰ্ত্তন, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม

เมื่อเหตุการณ์ปะทะพื้นที่หลักเกิดขึ้น คณะทำงานหลักที่ปฏิบัติการในพื้นที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สังเกตการณ์มาเป็นการสนับสนุนการทำงานด้าน *การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม* เนื่องจากผลความรุนแรงจากการปะทะส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ โดยคณะทำงานหลักคนดังกล่าวเป็นผู้มีทักษะที่สามารถสนับสนุนการทำงานส่วนนี้ได้ รวมทั้งศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้ประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานทางการแพทย์และกลไกความร่วมมือของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน เพื่อสนับสนุนคณะทำงานหลักในการช่วยเหลือและลำเลียงผู้ได้รับบาดเจ็บออกจากพื้นที่ (মনชนক পৰমৱৰ্ত্তন, **สัมภาษณ์**, 2 พฤศจิกายน 2559; อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559)

การรวบรวมข้อมูลและบันทึกหลักฐาน

ภายหลังเหตุการณ์สงบลง คณะทำงานหลักได้มีการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงด้วยตัวชี้วัด และรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาพถ่าย การสัมภาษณ์บุคคลในสถานการณ์ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) โดยข้อมูลที่ถูกรวบรวมนำไปสู่การออกรายงานเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อป้องกันเหตุรุนแรงในการเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 57 เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มต่างๆ และเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เพื่อสื่อสารไปยังสาธารณะ

สาระสำคัญของเหตุการณ์หลักที่สะท้อนถึง การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงปรากฏ โดยการทำงานที่เกิดขึ้นมีทั้ง 1) *บทบาทการทำงานตามหน้าที่หลัก* ได้แก่ การลงพื้นที่สังเกตการณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรง การแจ้งเตือนไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างแนวทางเพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน และ 2) *บทบาทการทำงานเฉพาะหน้า* ดังกรณี การสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมทั้งจากการใช้ทักษะของคณะทำงานหลักและการประสานการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) โดยสิ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่หลัก แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในฐานะการจัดการเฉพาะหน้า โดยทั้งอาสาสมัครและศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) มีศักยภาพเพื่อสนับสนุนการทำงานส่วนนี้ได้ ซึ่งเอื้อต่อการลดทอนเงื่อนไขความเสียหายจากผลของความรุนแรงที่เกิดขึ้น

(3) เหตุการณ์วันประกาศรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 57

กรณีเหตุการณ์วันที่ 22 พฤษภาคม ถือเป็นเหตุการณ์ที่มีความท้าทายต่อการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากภายหลังคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ออกประกาศรัฐประหาร เวลา 16.30 น. โดยมีประกาศคำสั่งให้มีการยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่ ส่งผลให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีข้อจำกัดต่อการประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงในแต่ละพื้นที่ช่วงเย็นเพราะว่าอาสาสมัครไม่สามารถเข้าพื้นที่เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงได้เพราะว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงได้เข้าทำการยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่และอำนวยความสะดวกเพื่อนำกลุ่มผู้ชุมนุมกลับภูมิลำเนา ทำให้ปฏิบัติการของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ประกอบด้วย

ประเมินความเสี่ยงรอบเย็นผ่านการติดตามข่าวสารทุกช่องทาง

เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ ไม่สามารถประเมินข้อมูลจากการส่งอาสาสมัครลงไปในพื้นที่ชุมนุมได้ ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ปรับเปลี่ยนโดยทำการติดตามเผื่อระวังผ่านการติดตามข้อมูลข่าวสารช่องทางต่างๆ ที่ยังสามารถนำเสนอข่าวสารได้ (ณ ช่วงเวลาดังกล่าวสื่อเริ่มถูกระงับการเผยแพร่ข่าวสารตามประกาศคำสั่ง คสช.) มาพิจารณาประกอบกับข้อมูลการประเมินในแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่ และทำการเผยแพร่ในช่วงเวลา 21.30 น. และทำการยุติการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงชั่วคราวที่มีสาเหตุมาจากพื้นที่การชุมนุมทุกพื้นที่ยุติการชุมนุมลง (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) อันถือเป็นการยุติการทำงานและการรายงานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ในช่วงเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก

การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์พบว่า นอกเหนือจากการรายงานข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง คณะทำงานหลักที่ประจำในศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ณ ขณะนั้น ยังได้ปรับการทำงานเป็นฝ่ายประสานงานเพื่อช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกกับผู้ประสบปัญหาภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังกรณี การประสานหน่วยงานทางการแพทย์เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บจากเหตุทั่วไป เป็นต้น

สาระสำคัญของเหตุการณ์รัฐประหารสะท้อนถึง ข้อจำกัดต่อการขับเคลื่อนการทำงานในรูปแบบปกติ ส่งผลทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ จำเป็นต้องแสวงหาช่องทางอื่นเพื่อลดทอนข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ผ่านการระดมทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรง รวมทั้งปรับบทบาทการทำงานที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเพื่อคลี่คลายปัญหาเฉพาะหน้าภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว

การนำเสนอหัวข้อการทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทายสะท้อนให้เห็นว่า การก้าวข้ามอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่เผชิญอยู่และสามารถขับเคลื่อนการทำงานต่อไปได้ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ จำเป็นที่ต้องมีการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นทั้งต่อรูปแบบการทำงานที่ไม่ได้มีเฉพาะการทำงานเพื่อติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการรูปแบบอื่นๆ และการระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานภายใต้สภาวะความท้าทายที่เกิดขึ้น โดยเกี่ยวข้องกับ 1) *ตัวอาสาสมัคร* ที่มีทักษะประสบการณ์ 2) *เครื่องมือทำงาน* ที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบท 3) *ภาคีเครือข่าย* ในฐานะเป็นช่องทางการสื่อสารและประสานงานที่เอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง และ 4) *ความยืดหยุ่นของรูปแบบการทำงาน* เนื่องจากการเผชิญความท้าทายทั้งจากการทำงานและสถานการณ์ ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ จำต้องมีการยืดหยุ่นปรับตัวเพื่อระดมทรัพยากรและการปรับรูปแบบการทำงานและการสื่อสารที่มีความสอดคล้องกับบริบทสถานการณ์

หากพิจารณาถึงมิติพัฒนาการศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านการมองการทำงานเพื่อก้าวข้ามความท้าทายพบว่า พัฒนาการของศูนย์ข้อมูลฯ อาจถูกสะท้อนในฐานะ *การปรับตัว* เพื่อขับเคลื่อนการทำงานภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่า โดยศูนย์ข้อมูลฯ สามารถปรับตัวและขับเคลื่อนการทำงานที่มีความยืดหยุ่นเพื่อการระดมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการลดทอนข้อจำกัดหรืออุปสรรค รวมทั้งสนับสนุนการทำงานที่เกิดขึ้นทั้งในช่วงสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ที่มีความท้าทายและทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถขับเคลื่อนการทำงานตลอดช่วงเหตุการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ได้อย่างลุล่วง

รวมทั้งหากมองถึงสิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่สามารถก้าวข้ามปัญหาหรืออุปสรรคบางอย่างหรือยกระดับศักยภาพการทำงานได้ ดังกรณีการค้นหาข้อเท็จจริง การศึกษาเฉพาะกรณีไอ้โม่ง การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ความรุนแรงปรากฏ โดยผู้ศึกษามองว่า ด้านหนึ่งมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขที่จำเป็นที่ศูนย์ข้อมูลฯ ยังขาดอยู่หรือยังไม่เพียงพอ ดังเช่น ข้อจำกัดเกี่ยวกับอาสาสมัคร ข้อจำกัดด้านงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงานในระยะยาว เป็นต้น ซึ่งยังคงเป็นบทเรียนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการทำงานต่อไป

บทสรุป

หากพิจารณาเนื้อหาข้อมูลพื้นฐานทั้งในส่วนการก่อตัว องค์ประกอบ กระบวนการทำงาน ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม และการทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทาย ได้สะท้อนนัยสำคัญหนึ่ง คือ ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นผลผลิตทางสังคมหนึ่งที่ก่อตัวขึ้นจากตระหนักต่อข้อกังวลเกี่ยวกับความรุนแรง จนนำไปสู่ความพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อลดทอนเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความรุนแรง หรือ การตรึงระดับของความรุนแรงที่ไม่ให้ขยายตัวไปมากกว่านี้ แม้เป็นการตระหนักของผู้คนจำนวนไม่มากนัก แต่ทว่าภายใต้บริบทสถานการณ์ดังกล่าวที่หลายฝ่ายได้มีการตระหนักถึงประเด็นความรุนแรงเช่นกัน ทำให้กลุ่มคนเล็กๆ นี้สามารถเชื่อมโยงการทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มคนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง จนนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ การกำหนดวิธีการทำงานและการสื่อสารกับประเด็นความรุนแรงที่ต่างออกไป จากเดิมเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของการทำงานประเด็นความรุนแรงที่ผ่านมา รวมทั้งแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงตลอดช่วงสถานการณ์ตั้งแต่ช่วงก่อนการชุมนุม ปิดกรุงเทพฯ จนกระทั่งยุติการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ รวมทั้งความพยายามขับเคลื่อนการทำงานเพื่อก้าวข้ามอุปสรรคความท้าทายที่ปรากฏตลอดช่วงการทำงานที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกลุ่มทางสังคมเพื่อหนุนเสริมต่อการกำกับดูแลความรุนแรงในสังคมอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การนำเสนอลำดับถัดไปเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ภายใต้การนำเสนอผลการศึกษาเนื้อหาส่วน “บทวิเคราะห์” มีสาระสำคัญดังนี้

จากการเคลื่อนไหวแสดงออกไปสู่การปิดกั้นสถานที่ราชการเพื่อขัดขวางระบบการเมืองปกติ และ *เชิงปฏิสัมพันธ์* ผ่านการรวมตัวผู้ชุมนุมกลุ่มต่างๆ จนนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่ม กปปส. โดยมีมุ่งเป้าหมายเพื่อขับไล่รัฐบาล ขจัดระบอบทักษิณ และข้อเสนอจัดตั้งสภาประชาชนเพื่อการปฏิรูปประเทศ รวมถึงการประกาศชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อันเป็นการชุมนุมยึดเยื้อตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 57 โดยชุมนุมจนกว่าจะสามารถขับไล่รัฐบาลรักษาการออกไปได้

การศึกษา ณ ช่วงสถานการณ์ก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ พบว่า เงื่อนไขที่เอื้อต่อการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับ

(1) เหตุการณ์ความรุนแรงที่ปรากฏอย่างชัดเจน

ความรุนแรงทางตรง (Direct violence) จากการปะทะที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มผู้ชุมนุม ที่ปรากฏเด่นชัดตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 56 ดังกรณี เหตุการณ์ปะทะม.รามคำแหง วันที่ 30 พฤศจิกายน 56 เหตุการณ์ปะทะบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล วันที่ 1 – 3 ธันวาคม 56 และเหตุการณ์ปะทะสนามกีฬาไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง วันที่ 26 ธันวาคม 56 รวมถึงการใช้ความรุนแรงจากกลุ่มคนไม่ทราบฝ่ายที่ลอบโจมตีด้วยอาวุธเพื่อก่อวินาศกรรมที่ชุมนุมจนถึงขั้นทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ดังกรณี เหตุการณ์คนร้ายใช้อาวุธ M16 ลอบโจมตีการ์ด คปท. บริเวณสะพานชมัยมรุเชฐ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 56 โดยเหตุการณ์ความรุนแรงในช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (พฤศจิกายน 56 – 12 มกราคม 57) พบว่า รายงานยอดผู้ได้รับบาดเจ็บ 472 รายและผู้เสียชีวิต 8 ราย (ศูนย์เฮอร์คิวลิส, 2557)

(2) ความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรงของหลายภาคส่วน

เงื่อนไขความรุนแรงที่ปรากฏและบทเรียนจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมาตั้งแต่ช่วงปี 53 ทำให้หลายฝ่ายทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงที่เริ่มแสวงหาแนวทางการจัดการหรือมาตรการป้องกันยับยั้งเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง ได้แก่

ภาครัฐ – มีการประกาศบังคับใช้กฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมสถานการณ์ คือ พ.ร.บ. ความมั่นคงที่เริ่มปรากฏการบังคับใช้วันที่ 1 – 10 สิงหาคม 56 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) รวมทั้งการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการสถานการณ์อย่างสันติ ดังกรณี การยินยอมให้ผู้ชุมนุมเข้ามาในพื้นที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 56 โดยอธิบายเกี่ยวกับลดความเสี่ยงของความสูญเสียชีวิตจากความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2556) หรือ

คำสั่งที่ 0001(คอ.รส.).31/016 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2557 ของศูนย์อำนวยการรักษาความสงบ
แห่งชาติ (คอ.รส.) มีประกาศกองร้อยควบคุมฝูงชนห้ามพกพาอาวุธ (เดลินิวส์, 2557)

หน่วยงานความมั่นคง – มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแต่ละเหล่าทัพเพื่อติดตามสถานการณ์
อย่างใกล้ชิด (คม ชัด ลึก, 2556) รวมถึงการใช้เหลือผู้ได้รับผลของความรุนแรง ดังกรณี การช่วยเหลือ
นักศึกษาที่ติดค้างอยู่ในมหาวิทยาลัยรามคำแหงออกมาอย่างปลอดภัย (ผู้บังคับการเหตุการณ์,
สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2559) หรือการส่งเจ้าหน้าที่ทหารมาดูแลความปลอดภัยบริเวณพื้นที่
ช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ (กรุงเทพธุรกิจ, 2557)

กลุ่มผู้ชุมนุมทั้งฝ่ายสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาล – การประกาศและความพยายามทำให้
การเคลื่อนไหวชุมนุมเป็นไปอย่างสันติปราศจากอาวุธ (แกนนำ กปปส., **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน
2559; แกนนำ นปช., **สัมภาษณ์**, 28 พฤศจิกายน 2559) รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ
เพื่อสร้างมาตรการความปลอดภัยและการกำกับดูแล ดังเช่น การส่งตัวแทนเข้าร่วมกลไกการทำงาน
กับ กสม. ภาคประชาสังคม เป็นต้น (แกนนำ กปปส., **สัมภาษณ์**, 27 พฤศจิกายน 2559)

ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆ – การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้ทุกฝ่ายแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงตั้งแต่ช่วงก่อนการประชุมปิดกรุงเทพฯ ดังเช่น กลุ่ม 2 เอา
2 ไม่เอากับการออกแถลงการณ์หาจุดร่วมเพื่อหาทางออกและปฏิเสธความรุนแรง (ThaiPublica,
2557) กลุ่ม 7 องค์กรภาคธุรกิจที่พยายามเป็นตัวกลางและแสวงหาทางออกของความขัดแย้ง
(สภาหอการค้าไทย, 2556) กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ดังกรณี กิจกรรมจุดเทียนเขียนสันติภาพที่ปรากฏ
ให้เห็นตั้งแต่ช่วงพฤศจิกายน 56 (มติชน, 2556) เป็นต้น

สื่อมวลชน – การประสานความร่วมมือขององค์กรสื่อเพื่อสร้างการกำกับดูแลเนื้อหา
การนำเสนอข่าวสารกันเอง เพื่อลดทอนการสื่อสารที่นำไปสู่การสร้างความเกลียดชังจนนำไปสู่
การใช้ความรุนแรง (ประชาไท, 2556)

หน่วยงานทางการแพทย์ – มีการเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานทางการแพทย์ในระบบ
ร่วมกับหน่วยงานทางการแพทย์ในพื้นที่ชุมนุมเพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ
จากเหตุการณ์ความรุนแรง (กฤตยชญ์ ปรียัทศนียเวช, **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2559) รวมทั้งสร้าง
แนวทางป้องกันผู้ปฏิบัติงานทางการแพทย์ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์มักตกกลายเป็นเหยื่อ
ความรุนแรงเสียเอง โดยมีบทเรียนจากเหตุการณ์ทำงานช่วงปี 53 (เจ้าหน้าที่มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง,
สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2557; ภูมินทร์ ศิลาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 15 ธันวาคม 2559)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (กสม.) – บทบาทการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างคนทำงานภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ นำไปสู่การสร้างกรอบความร่วมมือและกลไกการทำงานร่วมกันเพื่อติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2556 เป็นต้นมา (เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556a) โดยกลไกความร่วมมือหลายฝ่ายและกลไกการสังเกตการณ์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งที่มีบทบาทต่อการสนับสนุนการลงพื้นที่การชุมนุมของศูนย์ข้อมูลฯ ในช่วงเวลาถัดมา

(3) โครงสร้างระบบการเมืองที่มีความอ่อนแอ

หากพิจารณาบริบทสถานการณ์ช่วงเดือนพฤศจิกายนจนกระทั่งสิ้นสุดการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ พบว่า ระบบทางการเมืองปกติไม่สามารถจัดการความขัดแย้งได้ เนื่องจากสถานที่ราชการและกิจกรรมทางการเมืองปกติถูกขัดขวางจนไม่สามารถดำเนินการตามปกติได้ รวมทั้งประสบข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทั้งจาก 1) เจ้าหน้าที่รัฐถูกมองในฐานะตัวแสดงหนึ่งในสถานการณ์ 2) เจ้าหน้าที่รัฐมีการใช้ความรุนแรงปะทะกับกลุ่มผู้ชุมนุมทำให้ถูกมองในฐานะคู่ขัดแย้ง และ 3) เจ้าหน้าที่รัฐประสบข้อจำกัดต่อการจับตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ใช้ความรุนแรงมาดำเนินคดีตามกฎหมายจนถูกตั้งคำถามต่อการรักษาความปลอดภัยต่อผู้เข้าร่วมชุมนุม

(4) การทำงานร่วมกันของภาคปฏิบัติการและภาควิชาการ

เงื่อนไขที่หลายฝ่ายมีการแสวงหาแนวทางการกำกับดูแลความรุนแรงดังที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้เครือข่ายพลเมืองฯ ที่พยายามขับเคลื่อนการทำงานเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงได้ใช้โอกาสดังกล่าวเชื่อมโยงการทำงานไปยัง กสม. และหน่วยงานทางการแพทย์ ทำให้เกิดกรอบความร่วมมือลักษณะต่างๆ ขึ้น คือ กลไกความร่วมมือหลายฝ่าย กลไกสังเกตการณ์ และกลไกความร่วมมือทางการแพทย์ รวมทั้งได้เชื่อมต่อไปยังภาควิชาการที่ทำให้คนทำงานภาคปฏิบัติการและภาควิชาการสร้างการทำงานร่วมกันจนนำไปสู่การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาเครื่องมือติดตามความเสี่ยงความรุนแรงและกรอบการทำงาน จนนำไปสู่การก่อตัวการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ขึ้นมา

(5) การกล่าวอ้างและช่วงชิงการใช้วาทกรรมปฏิบัติการสันติวิธี

เงื่อนไขช่วงการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ ที่ได้กำหนดแนวทางการทำงานและการสื่อสารบนฐานประเด็นเรื่องความเสี่ยงความรุนแรงแทนที่จะเป็นปฏิบัติการสันติวิธี เนื่องจากมองว่าปฏิบัติการสันติวิธีอาจใช้ไม่ได้ผลต่อการทำงานภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่าเงื่อนไขหนึ่ง

มาจากหลายฝ่ายหยิบใช้หรือช่วงชิงความหมายสันติวิธีในฐานะประเด็นทางการเมืองหนึ่งเพื่อสร้างความชอบธรรมมากกว่า โดยอาจเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คำนี้ถูกลดทอนการให้คุณค่าหรือถูกมองด้วยอคติบางอย่างจากสังคม โดยผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าประเด็นนี้มีความสำคัญจึงขอขยายความเนื้อหาในหัวข้อถัดไปคือ “สถานะทางการเมืองที่อยู่เหนือสันติวิธี”

5.1.2 เงื่อนไขการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (บริบทช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ)

การพิจารณาช่วงเหตุการณ์ก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57 โดยบริบทสถานการณ์สะท้อนถึง ความเข้มข้นของการชุมนุมยึดเยื้อที่มีการชุมนุมปิดพื้นที่สำคัญทางราชการและธุรกิจกระจายรอบพื้นที่กรุงเทพฯ โดยผู้เข้าร่วมการชุมนุมยึดเยื้อเป็นทั้งผู้คนในพื้นที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นอกจากการรวมตัวชุมนุมของกลุ่มเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลยังพบการนัดชุมนุมใหญ่คู่ขนานที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน 57 จนกระทั่งวันที่ 22 พฤษภาคม 57 ประเด็นความรุนแรงที่สร้างความเสียหายและความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและข้อกังวลต่อสถานการณ์ความรุนแรงที่อาจลุกลามบานปลายส่งผลให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศคำสั่ง ฉบับที่ 1/2557 เพื่อเข้าควบคุมอำนาจแทนที่ระบบการเมืองปกติ และได้มีประกาศคำสั่งเพื่อให้ทุกฝ่ายยุติการชุมนุม รวมถึงสั่งห้ามการชุมนุมตามประกาศคำสั่ง ฉบับที่ 7/2557 อันถือเป็นการสิ้นสุดการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การศึกษา ณ ช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ พบว่า เงื่อนไขที่เอื้อต่อขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับ

(1) ความสนใจของภาคส่วนต่างๆ ต่อการสื่อสารความเสี่ยงฯ ของศูนย์ข้อมูลฯ

ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ที่ปรากฏความรุนแรงหลากหลายรูปแบบส่งผลให้กลุ่มคนองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการติดตามสถานการณ์ ดังเช่น สถานทูต สันติบาล สื่อมวลชน มีความสนใจต่อการติดตามข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อใช้ในการเป็นข้อมูลประกอบเพื่อสนับสนุนการติดตามสถานการณ์ รวมทั้งความสนใจต่อตัวการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้นทั้งวิธีการทำงาน กลุ่มคนที่เข้าร่วมการทำงาน กลุ่มผู้สนับสนุน จึงนำไปสู่การสมัครของปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในฐานะอาสาสมัคร หรือกลุ่มคนองค์กรมีการส่งสมาชิกมาเข้าร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครพิทยาน กสม. สื่อมวลชน เป็นต้น โดยเงื่อนไขนี้ผู้ศึกษาดังข้อสังเกตว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นความคาดหวัง ความเชื่อมั่น จนนำไปสู่การทำงานร่วมกันหรือการนำข้อมูลไปใช้ (สาระสำคัญดังกล่าวถูกนำเสนอไว้ในส่วนข้อมูลพื้นฐาน)

(2) ความยืดหยุ่นของการทำงาน

การนำเสนอส่วนข้อมูลพื้นฐานสะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ มีการทำงานหลายรูปแบบมากกว่าเพียงการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรง แต่ยังมีการปรับรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะหน้าหรือบริบทสถานการณ์ที่มีพลวัตทั้งจากความรุนแรงที่ปรากฏ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว การประกาศกฎหมายพิเศษ เป็นต้น รวมถึงข้อจำกัดหรือความท้าทายจากการทำงาน ดังเช่น กรณีบางช่วงเวลามีอาสาสมัครไม่เพียงพอ กรณีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เป็นต้น ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีการระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อลดทอนข้อจำกัดหรือก้าวข้ามความท้าทายที่เกิดขึ้น

(3) ผู้เข้าร่วมทำงานที่มีความหลากหลาย

ผู้เข้าร่วมการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาคีเครือข่ายที่มีความหลากหลายทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถใช้ความหลากหลายของผู้เข้าร่วมเป็นช่องทางการระดมทรัพยากร ช่องทางการสื่อสาร การประสานไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่นเพื่อลดทอนเงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงหรือสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง รวมทั้งการปรึกษาหารือเพื่อสนับสนุนการปรับปรุงพัฒนาการทำงาน การวิเคราะห์สถานการณ์ อันสามารถหนุนเสริมการทำงานที่เกิดขึ้น

(4) ความเป็นวิชาการ

การทำงานและการสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ได้รับการยอมรับในประเด็นความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลาง ส่วนหนึ่งมาจากกรอบการทำงานที่อยู่ภายใต้หลักทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประเมินผลที่มีระเบียบวิธีการ และการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงออกมาในรูปแบบการรายงานเชิงวิชาการ รวมทั้งการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันวิชาการและตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ที่นำข้อมูลไปเผยแพร่เป็นนักวิชาการ

5.1.3 เงื่อนไขที่นำไปสู่การลดทอนและข้อจำกัดของศูนย์ข้อมูลฯ

ผลการศึกษานอกจากพบเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ต่อการก่อตัวและการขับเคลื่อนการทำงาน ยังพบถึงเงื่อนไขที่สร้างการลดทอนหรือสร้างอุปสรรคต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่

(1) ความไม่ไว้วางใจ หรือความหวาดระแวงที่จะทำงานร่วมกัน

ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญหนึ่งที่ลดทอนการเอื้อต่อการสร้างการทำงานร่วมกันเพื่อการกำกับดูแลความรุนแรง การสัมภาษณ์หน่วยงานทางการแพทย์ในระบบและพื้นที่ชุมชน พบถึงเงื่อนไข

ดังกล่าว โดยมีสาเหตุมาจาก 1) บริบทสถานการณ์ที่ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ทำให้มีข้อกังวลหรือความหวาดระแวงต่อการทำงานร่วมกัน 2) การตั้งคำถามต่อเรื่องความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางต่อกลุ่มคนทำงานที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่รู้จักกันมาก่อนหรือหากรู้จักก็เป็นการรู้จักเพียงผิวเผิน และ 3) การประสานความร่วมมือที่ขาดการเชื่อมประสานการทำงานอย่างต่อเนื่อง (กฤตยชญ์ ปรียาศิณีเวช, **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2559; ภูมินทร์ ศิลาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 15 ธันวาคม 2559)

(2) ทักษะการแบ่งแยกชั่ว อคติ

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวที่ปรากฏทั้งการใช้ความรุนแรงและการใช้การสื่อสารรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความเกลียดชังต่ออีกฝ่าย ทำให้การสื่อสารฉายภาพของ “พวกเขา” หรือ “พวกเรา” โดยผู้ศึกษามองว่าเป็นเงื่อนไขที่สร้างข้อจำกัดต่อการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนฝ่ายต่างๆ รวมทั้งการทำงานในฐานะคนกลางหรือฝ่ายที่สามถูกมองในฐานะภาพลักษณ์เชิงลบมากกว่าเชิงบวก คือการทำงานของกลุ่มคนโลกสวย หรือการทำงานเพื่อการคอยจับตาตรวจสอบหรือการจับผิดการกระทำต่างๆ มากกว่า นอกจากนี้การสัมภาษณ์อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ พบถึง ทักษะโน้มเอียงทางการเมืองต่อการสร้าง “อคติ” ที่มีอิทธิพลต่อการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่เช่นกัน ดังกรณีทัศนคติทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุมบางประเด็น ได้แก่ ประหุชวาจา (Hate Speech) เป็นต้น (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559)

(3) ข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วม

ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่มักถูกตั้งคำถามต่อความรับผิดชอบไปยังผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานความมั่นคง เป็นต้น ทั้งที่ผลของความรุนแรงตกไปสู่ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม และประชาชนผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับเงื่อนไข 1) ไม่มีช่องทางที่เข้าไปทำหน้าที่ส่วนนี้ หรือ 2) ไม่ได้ตระหนักว่าความรุนแรงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการจัดการร่วมกันจากทุกฝ่าย ดังนั้น สิ่งที่เคยขยายพลเมืองฯ หรือศูนย์ข้อมูลฯ ทำ คือ การสร้างพื้นที่หรือเป็นช่องทางเลือกหนึ่งเพื่อให้กลุ่มคนองค์กรที่สนใจหรือมีความตระหนักต่อประเด็นนี้สามารถเข้าร่วมเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงให้เกิดขึ้นได้ ผ่านการลงพื้นที่สังเกตการณ์ การส่งต่อหรือเผยแพร่ข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือสาธารณะ

(4) ข้อจำกัดการทำงานในรูปแบบอาสาสมัคร

เงื่อนไขการทำงานในระบบอาสาสมัครเป็นทั้งเงื่อนไขหลักทั้งที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนการทำงานของคุณย์ข้อมูลฯ ขณะเดียวกันเงื่อนไขดังกล่าวก็ลดทอนการทำงานหรือสร้างอุปสรรคให้กับคุณย์ข้อมูลฯ เช่นเดียวกัน เนื่องจาก 1) การทำงานระบบอาสาสมัครที่อาศัยความสมัครใจทำให้จำนวนอาสาสมัครคุณย์ข้อมูลฯ มีความไม่แน่นอนในแต่ละช่วงเวลา โดยการทำงานตั้งอยู่บนฐานความสะดวกของอาสาสมัครทำให้บางช่วงเวลาปรากฏการทำงานของอาสาสมัครจำนวนมากถึง 40 คน ขณะที่บางช่วงเวลาอาสาสมัครทำงานไม่เพียงพอต่อการลงพื้นที่ชุมชนทำให้คณะทำงานหลักต้องทำการประเมินในพื้นที่ชุมชนแทน 2) การทำงานรูปแบบอาสาสมัครเป็นการทำงานไม่มีกฎหมายคุ้มครอง (Law Protection) เหมือนกับผู้ปฏิบัติงานภาคสนามภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงอื่นๆ ดังเช่น สื่อมวลชน กษัตริย์ราชกาล เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครปฏิบัติการภาคสนามมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งต้องยอมรับความเสี่ยงและผลของความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559) และ 3) ข้อจำกัดการบริหารจัดการอาสาสมัคร ที่เกิดขึ้นจาก คุณย์ข้อมูลฯ ยังไม่สามารถดึงศักยภาพคนทำงานอาสาสมัครทั่วไปที่มีความหลากหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมหรือนำทรัพยากรภายในตัวบุคคลมาใช้ได้อย่างเต็มที่ และการทำงานของอาสาสมัคร ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ยังไม่มีคู่มือการทำงานหรือการฝึกอบรมยังเป็นทักษะพื้นฐานที่ยังไม่เจาะลึกมากนัก (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559)

(5) ข้อจำกัดด้านการรับรู้และการสื่อสารข้อมูล

เงื่อนไขที่ลดทอนการทำงานคุณย์ข้อมูลฯ มาจากทั้งจาก 1) การสื่อสารข้อมูลคุณย์ข้อมูลฯ เป็นการสื่อสารเชิงเทคนิค (Technical) และใช้ภาษาทางวิชาการ แม้จะมีประโยชน์ในการสื่อสารกับทุกฝ่าย แต่การรายงานข้อมูลเชิงเทคนิคยังมีข้อจำกัดต่อการรับรู้ความเข้าใจต่อสาธารณชนและกลุ่มคนทำงานบางกลุ่ม (Jasmin Lutzi, **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559) และ 2) คุณย์ข้อมูลฯ เป็นที่รับรู้ของกลุ่มคนทำงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องแต่ไม่เป็นที่รู้จักต่อสาธารณะ (ธีรดา ศุภะพงศ์, **สัมภาษณ์**, 21 พฤศจิกายน 2559) รวมทั้งการทำงานที่มีความทับซ้อนของภาคประชาสังคม (เครือข่ายพลเมืองฯ) ภาควิชาการ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านภาคีเครือข่ายทำให้การทำงานของ คุณย์ข้อมูลฯ ถูกมองว่ายังมีความคลุมเครือ

สาระสำคัญเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เอื้อหนุนและลดทอนหรือสร้างข้อจำกัดทั้งต่อการก่อตัว และขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

เงื่อนไข	ช่วงก่อน เหตุการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (พฤศจิกายน 56 – 12 มกราคม 57)	ช่วงเหตุการณ์ การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57)
เงื่อนไขที่เอื้อหนุน	<ul style="list-style-type: none"> เหตุการณ์ความรุนแรงและประท้วงที่ปรากฏอย่างชัดเจน ความตระหนักต่อการกำกับดูแลความรุนแรงจากภาคส่วนต่างๆ นำไปสู่การแสวงหาแนวทางจัดการเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง โครงสร้างระบบการเมืองที่มีความอ่อนแอ ที่ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้ง และปะทะข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลความรุนแรง การกล่าวอ้างและเชิงวิชาการใช้วาทกรรมปฏิบัติการสันติวิธี เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อประเด็นทางการเมือง การทำงานร่วมกันของภาคปฏิบัติการและภาควิชาการ โดยใช้ทักษะประสบการณ์และบทเรียน จากการทำงานกับความรุนแรงที่ผ่านมา 	<ul style="list-style-type: none"> ความสนใจ ของภาคส่วนต่างๆ ต่อการสื่อสาร ความเสี่ยงฯ ของศูนย์ข้อมูลฯ ความยืดหยุ่น ของการทำงาน ผู้เข้าร่วมทำงานที่มีความหลากหลาย ความเป็นวิชาการ ทั้งแนวทางการทำงาน และการสื่อสารข้อมูล
เงื่อนไขที่ลดทอนหรือสร้างอุปสรรค	<ul style="list-style-type: none"> ความไม่ไว้วางใจ ความหวาดระแวง ที่จะทำงานร่วมกัน ทัศนคติการแบ่งแยกชั่ว “พวกเขา พวกเรา” นำไปสู่การสร้างอคติที่ลดทอนและปิดกั้นการทำงานร่วมกัน หรือการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลความรุนแรง ที่มีมุ่งเน้นบทบาทเฉพาะกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม มากกว่าเป็นเรื่องของทุกฝ่าย 	<ul style="list-style-type: none"> ข้อจำกัดการทำงานในรูปแบบ อาสาสมัคร ข้อจำกัดด้าน การรับรู้ และ การสื่อสารข้อมูล

ตารางที่ 5.1 เงื่อนไขที่เอื้อหนุนและลดทอนที่สัมพันธ์กับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

หากนำเงื่อนไขที่สนับสนุนและเงื่อนไขข้อจำกัดที่สัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ มาพิจารณาผ่านตัวแบบของคิทเชลท์ (Kitschelt) เกี่ยวกับแบบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างนำเข้าทางการเมือง (ระบบการเมืองแบบเปิด / ปิด) กับโครงสร้างผลผลิตทางการเมือง (แข็งแกร่ง / อ่อนแอ) ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินการขบวนการไปสู่เป้าหมาย พบว่า มีความสัมพันธ์กับตัวแบบที่ 3 คือ “ระบบการเมืองเปิดกว้างและโครงสร้างทางการเมืองอ่อนตัว” อันเนื่องมาจาก

โครงสร้างระบบการเมืองของรัฐอ่อนแอ – ระบบการเมืองปกติที่มีความอ่อนแอและไม่สามารถสร้างการควบคุมการดำเนินการต่างๆ ได้ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดต่อการติดตามดูแลความรุนแรงจากภาครัฐหรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ อีกทั้งระบบโครงสร้างการเมืองที่อ่อนแอสะท้อนถึง *กำกับดูแลความรุนแรงที่มีข้อจำกัด* เนื่องจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเผชิญข้อจำกัดอุปสรรคต่อการทำงานภายใต้บริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเงื่อนไขดังกล่าวได้กระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ แสวงหาการทำงานรูปแบบใหม่ๆ แนวคิดการแก้ไขปัญหาแบบใหม่ๆ ขึ้นมาทดลองจัดการปัญหาที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังกรณี การทำงานของเครือข่ายพลเมืองฯ หรือศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นการทำงานในฐานะปฏิบัติการของฝ่ายที่สามหรือการทำงานในฐานะสามัญชนพลเรือนที่มีความห่วงใยต่อประเด็นความรุนแรงในสถานการณ์และต้องการสร้างการกำกับดูแลให้เกิดขึ้น

เงื่อนไขโอกาสทางการเมืองที่เปิดกว้าง – บริบทสถานการณ์ที่มีข้อกีดจากระบบการเมืองที่อ่อนแอและความพยายามจัดการของรัฐที่ไม่ใช้มาตรการเข้มงวดบีบบังคับ อีกด้านหนึ่งก็เอื้อประโยชน์ต่อการมีช่องทางหรือโอกาสที่ทำให้หลายภาคส่วนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงที่ตระหนักถึงประเด็นความรุนแรงได้พยายามระดมทรัพยากรและพยายามหาวิธีการต่างๆ เพื่อจัดการเงื่อนไขความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมถึงเอื้อให้สามารถเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีเครือข่ายได้หลากหลายได้

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนเงื่อนไขด้านโอกาสที่เกี่ยวข้องกับ บริบทสถานการณ์ที่เอื้อหนุนต่อการระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง ทั้งจาก 1) *บริบทเหตุการณ์ความรุนแรง* ที่ปรากฏเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ จนนำไปสู่การสร้าง 2) *ความสนใจและการตระหนัก* ต่อประเด็นความรุนแรงของหลายภาคส่วนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง และ 3) *บริบทสถานการณ์ที่ไม่มีการปิดกั้น* ส่งผลต่อความพยายามต่อการค้นหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อจัดการและแก้ไขปัญหา ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้เอื้อต่อการทำให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์และการระดมทรัพยากรร่วมกันของภาควิชาการและภาคปฏิบัติการจนสามารถพัฒนาเครื่องมือ กรอบการทำงาน จนนำไปสู่การก่อตัวเป็นการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

อีกทั้งผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่า เงื่อนไขด้านโอกาสทั้งสามประการข้างต้นร่วมกับเงื่อนไขที่มาจากตัวศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ ความยืดหยุ่นของการทำงาน ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม และความเป็นวิชาการ นำไปสู่การระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อการขับเคลื่อนการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น การเข้าร่วมของกลุ่มคนองค์กรที่สนใจ การสนับสนุนด้านงบประมาณ การสร้างช่องทางเชื่อมต่อไปยังภาคส่วนต่างๆ ได้ เป็นต้น โดยทรัพยากรเหล่านี้สามารถสนับสนุนการทำงานและการสื่อสารเพื่อสร้างเงื่อนไขการจัดการหรือการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง อย่างไรก็ตามการศึกษาก็ยังปรากฏเงื่อนไขที่ลดทอนการทำงานของศูนย์ข้อมูลเช่นกัน ทั้งที่มาจากเงื่อนไขที่ดำรงอยู่ในสังคม ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจความหวาดระแวง ทัศนยะแบ่งแยกขั้วและอคติ ทัศนยะที่จำกัดว่าการกำกับดูแลความรุนแรงเป็นความรับผิดชอบเฉพาะตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง และเงื่อนไขที่มาจากข้อจำกัดการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เอง ได้แก่ ข้อจำกัดของการทำงานในรูปแบบอาสาสมัคร ข้อจำกัดด้านการรับรู้และการสื่อสารข้อมูล โดยเงื่อนไขข้อจำกัดเหล่านี้มีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อสร้างแนวทางจัดการหรือหาทางออกให้กับข้อจำกัดเหล่านี้ต่อไป

นอกจากการศึกษาค้นพบเงื่อนไขทั้งที่สนับสนุนและสร้างข้อจำกัดต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ยังพบถึงเงื่อนไขที่สะท้อนภาวะขัดกันของสันติวิธีเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงที่ปรากฏ ตั้งแต่เหตุการณ์คัดค้านร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ช่วงเดือนพฤศจิกายน 56 จนกระทั่งเหตุการณ์ ยุติการชุมนุมทางการเมืองทุกพื้นที่จากประกาศคำสั่งของ คสช. วันที่ 22 พฤษภาคม 57 ภายใต้หัวข้อ “สภาวะทางการเมืองที่อยู่เหนือสันติวิธี” ดังนี้

5.1.4 สภาวะทางการเมืองที่อยู่เหนือสันติวิธี

เงื่อนไขที่เอื้อต่อการก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ ส่วนหนึ่ง คือ “การตระหนักต่อประเด็นความรุนแรงของหลายภาคส่วน” ทั้งจากภาครัฐ หน่วยงานความมั่นคง กลุ่มผู้ชุมนุม ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน หน่วยงานทางการแพทย์ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (ดังที่กล่าวในเนื้อหาช่วงต้น) อันสะท้อนให้เห็นว่า หลายฝ่ายให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว โดยส่วนหนึ่งมาจากบทเรียนจากเหตุการณ์ความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ชุมนุมทางการเมืองที่ผ่านมา ดังกรณี เหตุการณ์ชุมนุม นปช. ปี 53 ส่งผลให้หลายฝ่ายมีการวางกรอบการทำงานหรือแนวทางรับมือ เพื่อป้องกันหรือลดทอนเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความรุนแรง

อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ที่ปรากฏภายใต้สถานการณ์ตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์เคลื่อนไหวมวลชน เพื่อคัดค้านร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม จนกระทั่งเหตุการณ์ยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่ วันที่ 22 พฤษภาคม 57 สะท้อนถึงความรุนแรงหลากหลายรูปแบบที่ปรากฏเรื่อยมา หากพิจารณาผ่านกรอบชั้นความรุนแรง ของกัลดุง สามารถสะท้อนรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ ประกอบด้วย

ความรุนแรงทางตรง (Direct violence)

ความรุนแรงที่ปรากฏทั้งจากการใช้กำลังปะทะ การใช้อาวุธโจมตีตอบโต้ และซุ่มโจมตีที่ปรากฏทั้งในช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ จนกระทั่งสิ้นสุดการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ โดยสามารถจำแนกตามตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

มาตรการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่รัฐ – ดังกรณี การสลายการชุมนุมเหตุการณ์ปะทะสนามกีฬาเยาวชนไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง วันที่ 26 ธันวาคม 56 การขอคืนพื้นที่ในเหตุการณ์สะพานผ่านฟ้า วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57 และการใช้กำลังเพื่อขอคืนพื้นที่การชุมนุม เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 57

การใช้กำลังปะทะของกลุ่มผู้ชุมนุม – ที่มีปรากฏการณ์การใช้กำลังหรือปะทะทั้งในลักษณะ *กลุ่มผู้ชุมนุมกับกลุ่มผู้ชุมนุม* ดังกรณี เหตุการณ์ปะทะบริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 30 พฤศจิกายน 56 เหตุการณ์ปะทะหลักสี่ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 57 *กลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐ* ดังกรณี เหตุการณ์ปะทะหน้าทำเนียบรัฐบาล วันที่ 1 – 3 ธันวาคม 56 เหตุการณ์ขอคืนพื้นที่สะพานผ่านฟ้า วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 57 และ *ความรุนแรงโดยการรุดกลุ่มผู้ชุมนุม* ดังกรณี นักข่าวเยอรมนีถูกทำร้ายร่างกายโดยการรุดผู้ชุมนุม วันที่ 26 พฤศจิกายน 56 และเหตุการณ์ยกกรวย วันที่ 24 เมษายน 57

กองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่าย (ไอ้ไม่) – มักเกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธและระเบิดลอบโจมตี การก่อวินาศกรรมพื้นที่การชุมนุม ดังเช่น เหตุการณ์คนร้ายใช้ M16 ลอบยิงใส่การ์ด คปท. บริเวณสะพานชมัยมรุเชฐ วันที่ 28 ธันวาคม 2556 เหตุการณ์ลอบยิงกลุ่มผู้ชุมนุม บริเวณแยกคอกวัว ถ.ตะนาว วันที่ 11 มกราคม 57 หรือสถานที่สำคัญด้วยอาวุธสงครามและระเบิด ดังเช่น กรณีศาลอาญา และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น โดยความรุนแรงโดยกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่าย มีความถี่ปรากฏชัดเจนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 57

ผลความรุนแรง ที่เกิดขึ้นส่งผลไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มผู้ชุมนุม รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ดังกรณีการปะทะเปิดบีกชีราชประสงค์ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 57 ส่งผลให้ผู้บาดเจ็บจำนวน 21 ราย และเสียชีวิต 3 ราย โดยผู้เสียชีวิต 2 ราย เป็นเพียงเด็กเยาวชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในเหตุการณ์ดังกล่าว อีกทั้งการรายงาน ยอดผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตของศูนย์เฮอร์คิวลีส สะท้อนผลของความรุนแรงจากเหตุความรุนแรงทางการเมือง ตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์ วันที่ 30 พฤศจิกายน 56 จนกระทั่ง 15 พฤษภาคม 57 ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 782 ราย ผู้เสียชีวิต 25 ราย (ศูนย์เฮอร์คิวลีส, 2557)

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence)

การตั้งข้อสังเกตพบว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขที่สนับสนุน การใช้ความรุนแรงที่มาจาก

การบังคับใช้มาตรการหรือกฎหมายพิเศษ - ดังเช่น มาตรการสลายการชุมนุม การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เคอร์ฟิว กฎอัยการศึก เป็นต้น แม้ส่วนหนึ่งเพื่อจัดการสถานการณ์ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่ขณะเดียวกันเงื่อนไขการบังคับใช้กฎหมายเอื้อต่อการขยายอำนาจการใช้ความรุนแรงจากการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่รัฐเช่นเดียวกัน (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2556)

การสถาปนาอำนาจการใช้กำลังโดยกลุ่มคนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ – กลุ่มผู้ชุมนุมได้จัดตั้งกลุ่มคนทำงานเพื่อรักษาความปลอดภัยนำไปสู่การจัดตั้งการ์ดผู้ชุมนุม โดยมีอำนาจการตัดสินใจหรือการใช้กำลังเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับพื้นที่ เนื่องจาก 1) เจ้าหน้าที่รัฐถูกมองเป็นคู่ขัดแย้ง และ 2) เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถยับยั้งความรุนแรง การดำเนินคดีต่อผู้ก่อความรุนแรง หรือสามารถดูแลรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ได้ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2553) อย่างไรก็ตามผลของการใช้อำนาจก็นำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อบุคคลเช่นเดียวกัน ดังกรณี เหตุการณ์ยกรวย เป็นต้น

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural violence)

การตั้งข้อสังเกตพบว่า ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมอาจเกี่ยวข้องกับทัศนคติของบุคคลในสังคมต่อการใช้ความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง แม้ว่าหลายฝ่ายตระหนักต่อการลดทอนหรือสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงขึ้น แต่ขณะเดียวกันการศึกษพบว่า

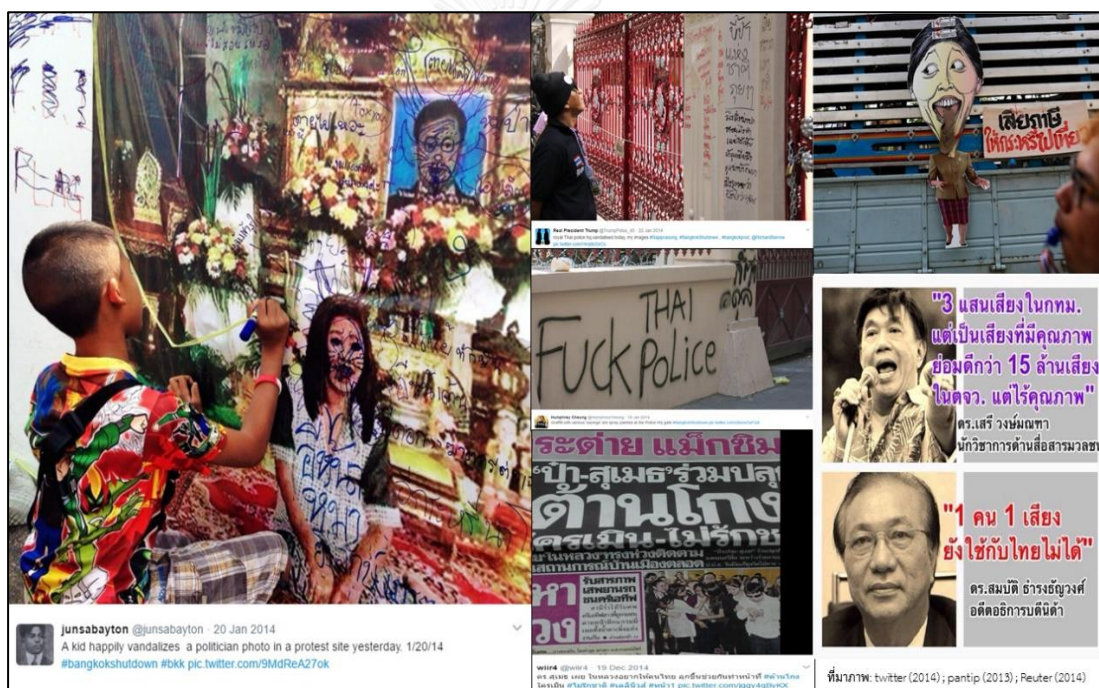
ทัศนคติของผู้คนต่อความรุนแรง – ดังเช่น มุมมองต่อการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่จำเป็น การเคลื่อนไหวจำเป็นต้องมีผู้เสียสละ ความรุนแรงเป็นธรรมชาติของการต่อสู้ หรือความรุนแรงเป็นสิ่งปกติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นควบคู่กับสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทยเรื่อยมา โดยการสื่อสารมักสะท้อนการใช้ความรุนแรงในฐานะเครื่องมือหรือเป็นวิธีการที่ถูกกระทำต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่งหรือบุคคลที่ถูกเกลียดชัง ดังภาพ

ภาพที่ 5.1 ภาพสะท้อนทัศนคติผู้คนต่อการใช้ความรุนแรง

ตรรกะชายชุดดำ – การอธิบายความรุนแรงจากชายชุดดำยังคงถูกหยิบยกมาใช้ในฐานะวาทกรรม (Discourse) เพื่ออธิบายความรุนแรงอะไรก็ตามที่ไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำผิดได้ หรืออาจเรียกว่า “การปฏิเสธความรับผิดชอบที่มีการจัดตั้ง” (อนนต์ อันติมานนท์, *สัมภาษณ์*, 30 ตุลาคม 2559)

ประทุษวาจา (Hate Speech) – ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนที่สุดที่สะท้อนถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านการใช้คำพูดหรือถ้อยคำเพื่อกระตุ้นสร้างความเกลียดชังต่อฝ่ายตรงข้าม ส่งผลมองแบบสังคมแบบแยกขั้ว การแบ่ง “พวกเขา” “พวกเรา” และนำไปสู่การลดทอนความชอบธรรมหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ของฝ่ายตรงข้าม โดยภายใต้สถานการณ์ตั้งแต่ช่วงพฤศจิกายน 56 จนกระทั่งการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ดังภาพ

ภาพที่ 5.2 ภาพสะท้อนประทุษวาจาช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าประทุษวาจาเพื่อเป้าหมาย 1) การสร้างความเกลียดชังต่อกลุ่มผู้ชุมนุมเคลื่อนไหว ดังเช่น ผู้ก่อความไม่สงบ ผู้ปลุกปั่น ผู้ก่อความไม่เรียบร้อยแก่บ้านเมือง 2) การสร้างความเกลียดชังต่อกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาล ดังเช่น พวกล้มเจ้า พวกควายแดง ขี้ข้าทักษิณ พวกเสื้อแดง 3) การสร้างความเกลียดชังต่อกลุ่มผู้ชุมนุมขับไล่รัฐบาล ดังเช่น พวกอำมาตย์ พวกสลัม พวกเสื้อเหลือง และ 4) การสร้างความเกลียดชังต่อผู้ที่ไม่เข้าร่วมเป็นพวกเดียวกับตน ดังเช่น ผู้ที่ไม่รักชาติ ผู้ที่ไม่รักประชาธิปไตย เป็นต้น (VoiceTV, 2556a)

โดยเนื้อหาสร้างความเกลียดชังถูกสื่อสารในหลายช่องทางทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสังคมออนไลน์ เครือข่ายทางสังคมและช่องทางเฉพาะที่สามารถรับรู้และเข้าถึงได้เฉพาะบุคคล ดังเช่น สื่อเลือกข้างทางการเมือง เป็นต้น โดยผลพวงของการใช้ประทุษวาจาหรือการมองแบบ *คู่ตรงข้าม* ส่งผลต่อการสร้างเงื่อนไขในประเด็น *ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน* นำไปสู่สร้างความหวาดระแวงต่อการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ที่ได้ถูกสะท้อนผ่านข้อกังวลที่ว่าการทำงานของกลุ่มตนเองจะมีความเอนเอียงไปฝั่งใดฝั่งหนึ่ง หรือส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ตามบทบาทหน้าที่หลักหรือความเป็นกลาง โดยเงื่อนไขดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการลดทอนการจัดการเงื่อนไข ความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วม

หากสะท้อนรูปแบบความรุนแรงที่ปรากฏและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสามารถสะท้อนสาระสำคัญ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ช่วงเวลา	ช่วงก่อน เหตุการณ์ชุมนุมเปิดกรุงเทพฯ (สิงหาคม 56 – 12 มกราคม 57)	ช่วงเหตุการณ์ การชุมนุมเปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57)
รูปแบบความรุนแรง กลุ่มผู้ชุมนุมกับกลุ่มผู้ชุมนุม	เหตุการณ์ปะทะรามคำแหง วันที่ 30 พฤศจิกายน 2556	เหตุการณ์ปะทะวัดศรีเอี่ยม วันที่ 26 มกราคม 2557 เหตุการณ์ปะทะหลักสี่ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2557
ความรุนแรงระหว่าง กลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐ	เหตุการณ์ปะทะไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง วันที่ 26 ธันวาคม 2556 เหตุการณ์ปะทะหน้าทำเนียบรัฐบาล วันที่ 1 – 3 ธันวาคม 2556	เหตุการณ์ขอคืนพื้นที่สะพานผ่านฟ้า วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557
การใช้กำลัง ของการ์ดผู้ชุมนุม	กรณีนักข่าวเยอรมนีถูกทำร้ายร่างกายโดย การ์ดผู้ชุมนุม วันที่ 26 พฤศจิกายน 2556	กรณีกรวยบริเวณพื้นที่ชุมนุมแจ้งวัฒนะ วันที่ 24 เมษายน 2557
มาตรการใช้กำลัง ของเจ้าหน้าที่รัฐ	มาตรการสลายการชุมนุม กรณีเหตุการณ์ปะทะไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง วันที่ 26 ธันวาคม 2556	การกระชับพื้นที่การชุมนุมที่มีการใช้กำลัง กรณีขอคืนพื้นที่สะพานผ่านฟ้า วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557 การเคลียร์พื้นที่ที่มีการใช้กำลัง วันที่ 22 พฤษภาคม 2557
มาตรการบังคับใช้กฎหมาย	พ.ร.บ. ความมั่นคง เริ่มปรากฏการประกาศใช้ตั้งแต่ 10 สิงหาคม 2556	พ.ร.บ. ความมั่นคง ประกาศตั้งแต่ช่วงก่อนชุมนุมเปิดกรุงเทพฯ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ประกาศวันที่ 21 มกราคม 2557 กฎอัยการศึก ประกาศวันที่ 20 พฤษภาคม 2557
ความรุนแรงจาก กองกำลังไม่ทราบฝ่าย (ไอ้ไม่ง)	เหตุการณ์โปรยหมมยี่ไล่ 26 ตุลาคม 2556 เหตุการณ์คนร้ายใช้ M16 ลอบยิงใส่ การ์ดคปท. บริเวณสะพานขมิ้มกรุงเทพฯ วันที่ 28 ธันวาคม 2556 เหตุการณ์ลอบยิงกลุ่มผู้ชุมนุม บริเวณแยกคอกวัว ถ.ตะนาว วันที่ 11 มกราคม 2557	เหตุการณ์ปะทะเปิดบรรทัดทอง วันที่ 17 มกราคม 2557 เหตุการณ์คนร้ายลอบปะทะเปิด หน้าห้างบิ๊กซี ราชดำริ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2557 เหตุการณ์คนร้ายลอบยิงระเบิด M79 ใส่กลุ่มผู้ชุมนุมกปท. อนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย และแยกคอกวัว วันที่ 15 พฤษภาคม 2557
การใช้ประทุษวาจา (Hate Speech)	ประทุษวาจาต่อกลุ่มผู้ชุมนุม ดังเช่น ผู้ก่อความไม่สงบ ผู้ปลุกปั่น ผู้ก่อความไม่เรียบร้อยแก่บ้านเมือง ประทุษวาจาต่อกลุ่มสนับสนุนรัฐบาล ดังเช่น พวกล้มเจ้า พวกควายแดง ชี้ข้าทักษิณ ประทุษวาจาต่อกลุ่มผู้ชุมนุมขับไล่รัฐบาล ดังเช่น พวกอำมาตย์ พวกสลิ่ม ประทุษวาจาต่อผู้ไม่เข้าร่วมเป็นพวกเดียวกัน ดังเช่น ผู้ที่ไม่รักชาติ ผู้ที่ไม่รักประชาธิปไตย	
เงื่อนไขที่ลดทอน การกำกับดูแลความรุนแรง	ข้อจำกัดของการกำกับดูแลความรุนแรงของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่สะท้อนต่อความรุนแรง ดังเช่น การใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่จำเป็น การเคลื่อนไหวจำเป็นต้อง มีผู้เสียสละ ความรุนแรงเป็นธรรมชาติของการต่อสู้ ตรรกะชายขูดตา ที่ถูกนำมาใช้อธิบายความรุนแรงที่ไม่สามารถระบุผู้กระทำได้	
ผลลัพธ์ของความรุนแรง	ช่วงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2556 ถึง ช่วงวันที่ 12 มกราคม 2557 ▪ ผู้ได้รับบาดเจ็บ 472 ราย ▪ ผู้เสียชีวิต 8 ราย (ศูนย์เฮอร์คิวลีส, 2557)	ช่วงวันที่ 13 มกราคม 2557 ถึง ช่วงวันที่ 15 พฤษภาคม 2557 ▪ ผู้ได้รับบาดเจ็บ 310 ราย ▪ ผู้เสียชีวิต 17 ราย (ศูนย์เฮอร์คิวลีส, 2557)
	ยอดรวมตั้งแต่เหตุการณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน 2556 – วันที่ 15 พฤษภาคม 2557 ▪ ผู้ได้รับบาดเจ็บ 782 ราย ▪ ผู้เสียชีวิต 25 ราย (ศูนย์เฮอร์คิวลีส, 2557)	

ตารางที่ 5.2 รูปแบบความรุนแรงที่ปรากฏในช่วงสถานการณ์

สาระสำคัญสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งบริบทสถานการณ์ทั้งในช่วงก่อนเหตุการณ์ปิดกรุงเทพฯ จนกระทั่งการยุติการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ สะท้อนให้เห็นว่า แม้หลายภาคส่วนตระหนักประเด็น ความรุนแรงและได้หิบบยกประเด็น “การไม่ใช้ความรุนแรง” สะท้อนการขับเคลื่อนการทำงาน เชิงสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างความปลอดภัยหรือการลดทอนเงื่อนไขความรุนแรง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความรุนแรงก็ยิ่งปรากฏขึ้นและมีแนวโน้มขยายตัวที่ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บที่ เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องจำนวนมาก (ดังที่กล่าวในตารางที่ 5.2) จนถูกหิบบยกขึ้นมาเป็นเหตุผลหนึ่ง เพื่อยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่ของ คสช. ดังที่ระบุในเนื้อหาประกาศคำสั่ง คสช. ฉบับที่ 1 / 2557

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตต่อความรุนแรงที่ปรากฏข้างต้น ได้สะท้อนสถานะที่เกิดขึ้น อย่างน้อย 2 ลักษณะ ได้แก่

เมื่อผู้ตระหนักต่อความรุนแรงกลายเป็นผู้ก่อความรุนแรง

แม้ว่าตัวกระทำการต่างๆ ได้มีการตระหนักต่อประเด็นความรุนแรงและสะท้อนแนวทางการทำงานเพื่อสร้างเงื่อนไขความปลอดภัยหรือลดทอนเงื่อนไขความรุนแรง แต่หากพิจารณา เหตุการณ์ความรุนแรงที่ปรากฏพบว่า ความรุนแรงส่วนหนึ่งกลับปรากฏมาจากตัวผู้กระทำการ เหล่านั้นเองดังเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้น

ปฏิบัติการสันติวิธีในฐานะเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรม

ความรุนแรงที่ปรากฏของจากผู้กระทำการที่ตระหนักต่อความรุนแรงที่ได้พยายามสื่อสารว่า กลุ่มของตนขับเคลื่อนการทำงานบนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธี ดังนั้น ผู้ศึกษา จึงตั้งข้อสังเกตว่า หลักการไม่ใช้ความรุนแรง การขับเคลื่อนปฏิบัติการโดยสันติปราศจากอาวุธ ส่วนหนึ่งอาจถูกใช้เพื่อยกเป็นเหตุผลทางการเมือง (politized) เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมของ ฝ่ายตนหรือลดทอนความชอบธรรมอีกฝ่ายเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงาน การใช้อำนาจ หรือ การใช้กำลัง เพื่อมุ่งเป้าหมายของแต่ละกลุ่มมากกว่าตระหนักถึงคุณค่าของปฏิบัติการสันติวิธี อย่างแท้จริง เพราะท้ายที่สุดการใช้ความรุนแรงยังคงถูกใช้เป็นเหตุผลและวิธีการเพื่อตอบโต้ กับสถานการณ์ที่ท้ายทายต่อผู้กระทำการมากกว่าฐานความคิดด้านสันติหรือปราศจากอาวุธ

ภาวะดังกล่าวอาจสะท้อนถึงความไม่ลงตัวของความชอบธรรมของสันติวิธีในการเคลื่อนไหว ของผู้กระทำการกลุ่มต่างๆ จนเป็นเงื่อนไขที่สร้างข้อจำกัดต่อการการกำกับดูแลความรุนแรง อีกด้านหนึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้สะท้อนความจำเป็นยิ่งต่อการมีบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ของ

สังคมและสาธารณะเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงร่วมกัน เพื่อหาทางออกให้กับข้อคำถามที่ว่า

- 1) ทำอย่างไร? ที่ทำให้ความขัดแย้งไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงหรือขับเคลื่อนการทำงานในทิศทางสันติปราศจากอาวุธตามทิศทางที่ถูกประกาศออกมา และ 2) ทำอย่างไร? ที่ทำให้ตัวกระทำต่างๆ ทั้งในแกนนำหรือผู้บังคับบัญชา ผู้เข้าร่วมขบวนการหรือ สมาชิก สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของการใช้ความรุนแรงที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติหรือความจำเป็นถูกปรับเปลี่ยนหรือยอมรับต่อการใช้นโยบายขับเคลื่อนกลุ่มหรือขบวนการโดยไม่ใช้ความรุนแรงและปราศจากอาวุธ หรือการยอมรับการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนอื่นที่ถูกมองในฐานะฝ่ายตรงข้ามที่ถูกสร้างความเกลียดชังหรือมีอคติได้

การนำเสนอในหัวข้อเงื่อนไขการก่อตัวและการขับเคลื่อนการทำงานสะท้อนถึง โอกาส ทั้งที่เอื้อหนุนและลดทอนต่อการระดมทรัพยากรจนเกิดการก่อตัวและการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ดังนั้น การอธิบายลำดับถัดไปจึงเป็นการขยายความในประเด็นการระดมทรัพยากรที่เกิดขึ้น เพื่อสะท้อนถึงรูปแบบทรัพยากรที่ศูนย์ข้อมูลฯ นำมาใช้และช่องทางการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้น ผ่านการอธิบายภายใต้หัวข้อ “การระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง” มีสาระสำคัญดังนี้

5.2 การระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง

รูปแบบการระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึงที่มีความเกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ สามารถจำแนกการอธิบายออกเป็น 2 ประเด็นประกอบด้วย 1) รูปแบบการระดมทรัพยากร และ 2) กลไกการเข้าถึงทรัพยากร ดังนี้

5.2.1 รูปแบบการระดมทรัพยากร

หากวิเคราะห์ประเภททรัพยากรบนฐานการอธิบายของเอดเวิร์ดและแม็คคาธี (Edward and McCarthy) (ดังที่กล่าวในบทที่ 2) โดยจำแนกประเภททรัพยากรออกเป็น 5 ประเภท โดยนำมาพิจารณาทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้โดยศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ประเภททรัพยากรที่ศูนย์ข้อมูลฯ นำมาใช้ ประกอบด้วย

ทรัพยากรด้านหลักจริยธรรม (Moral resource)

ทรัพยากรด้านหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ คือ ความชอบธรรม (Legitimacy) และการสนับสนุนความร่วมมือ (Solidarity support) เนื่องจากการทำงานตั้งอยู่บนฐานการทำงานประเด็นเชิงจริยธรรม คือ การป้องกันยับยั้งความรุนแรงไม่ให้เกิดขึ้นด้วยปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรงอันเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุนความชอบธรรมต่อการทำงานและการสื่อสารข้อมูล

เพื่อสร้างการจัดการทั้งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ รวมทั้งสร้างเงื่อนไขที่ทำให้ภาคส่วนต่างๆ และสาธารณะสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural resource)

ทรัพยากรวัฒนธรรมของศูนย์ข้อมูลฯ ถูกนำมาใช้พัฒนาเครื่องมือการทำงาน ได้แก่ *ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง* เนื่องจากเป็นเครื่องมือทางความคิด (Conceptual tools) ที่ได้รับการพัฒนาร่วมกันของภาควิชาการและภาคปฏิบัติที่นำความรู้เฉพาะตัวบุคคลเพื่อการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง จนกลายเป็นแบบสอบถามตัวชี้วัดที่สามารถสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมชนได้

นอกจากนี้ศูนย์ข้อมูลฯ ยังใช้ทรัพยากรที่เป็นองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบการทำงาน ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังเช่น *การกำหนดระดับการสื่อสารข้อมูล* ไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะเพื่อสนับสนุนการสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงที่มีความเหมาะสม *การอบรมอาสาสมัคร* เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจทั้งต่อการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมชนและทักษะการเอาตัวรอด เป็นต้น

ทรัพยากรด้านองค์กร – สังคม (Social – organization resource) ประกอบด้วย

โครงสร้างพื้นฐาน

ได้แก่ ทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานที่ถูกให้ความหมายถึงทรัพยากรที่สาธารณชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าอาจเกี่ยวข้องกับพื้นที่ของสถาบันวิชาการ เนื่องจากพื้นที่ทางกายภาพสัมพันธ์กับการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) และถูกใช้เป็นพื้นที่กลางที่สามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับทุกฝ่ายได้

ทรัพยากรจากกลุ่มองค์กรและเครือข่าย

การศึกษาพบว่า ทรัพยากรที่มาจากกลุ่มองค์กรและเครือข่ายที่สนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรจาก

(1) ภาคส่วนวิชาการ

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้ใช้ทรัพยากรจากภาควิชาการ ทั้งจากการพัฒนาเครื่องมือ การใช้กลุ่มนักวิชาการหรือนิสิตที่สนใจ ดังเช่น นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ เครือข่ายคนทำงาน ที่ร่วมกับภาควิชาการ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ การประชุมวงวิชาการเพื่อสนับสนุน การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินสถานการณ์ การใช้เป็นที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อใช้เป็นส่วนประสานการทำงานกับอาสาสมัครและภาคีเครือข่าย หรือการใช้นักวิชาการเป็นภาพ ตัวแทนเพื่อสื่อสารกับสังคมและกลุ่มภาคีเครือข่าย

(2) ภาคประชาสังคม (เครือข่ายพลเมืองฯ)

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้ใช้ทรัพยากรของในส่วนเครือข่ายพลเมืองฯ ทั้งในส่วนกลุ่มคนทำงาน อาสาสมัครให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งมาเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ สมาชิกเครือข่ายได้ให้งบประมาณ เพื่อสนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ การใช้สมาชิกเครือข่ายพลเมืองฯ เป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูล ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคีเครือข่ายกลไกความร่วมมือหลายฝ่าย กลไกความร่วมมือทการแพทย์

(3) เครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ

ทรัพยากรด้านเครือข่ายถือเป็นเงื่อนไขสำคัญหนึ่งทั้งต่อการก่อตัวและขับเคลื่อนการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ โดยทรัพยากรเครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มาจาก 1) เครือข่าย เชื่อมโยงมาจากภาคส่วนวิชาการ ดังเช่น UNDP สถาบันสันติศึกษา เป็นต้น และเครือข่ายพลเมืองฯ ที่มีอยู่เดิม ดังเช่น ภาคีเครือข่ายผ่านกลไกความร่วมมือหลายฝ่ายและกลไกความร่วมมือทการแพทย์ และ 2) เครือข่ายที่ปรากฏช่วงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่ปรากฏเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนองค์กร ดังเช่น สื่อมวลชน กลุ่มผู้ให้ข่าวเชิงลึก กลุ่มแพทย์ปฏิบัติการภาคสนาม เป็นต้น โดยสร้างเงื่อนไข สำคัญต่อการระดมทรัพยากร ดังเช่น องค์กรความรู้ บุคลากร กรอบความร่วมมือที่สนับสนุนการทำงาน งบประมาณ ช่องทางการสื่อสารรูปแบบต่างๆ เป็นต้น ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการทำงาน หากพิจารณาคุณประโยชน์ของทรัพยากรด้านองค์กร - สังคม สามารถสรุปได้ดังตาราง ดังนี้

ประเภทกลุ่มคน องค์กร	บทบาทที่สนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ
ภาควิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาเครื่องมือผ่านกรอบแนวคิดเชิงวิชาการ สนับสนุนการวิเคราะห์สถานการณ์ การสนับสนุนการใช้เป็นพื้นที่ประสานงานของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ภาพลักษณ์ของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงไปยังกลุ่มเป้าหมาย การดึงผู้สนใจในพื้นที่ทางวิชาการเข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ เชื่อมโยงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังเครือข่ายภาควิชาการ ดังเช่น เครือข่ายสถาบันสันติศึกษา นักวิชาการที่มีความสนใจ UNDP เป็นต้น ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆของเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการทำงาน ดังเช่น บุคลากร ทรัพยากร ช่องทางการสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นต้น
เครือข่ายภาคประชาสังคม และกลุ่มคนองค์กร หน่วยปฏิบัติการฝ่ายที่สาม	<ul style="list-style-type: none"> การสนับสนุนสมาชิกผู้สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ การเชื่อมโยงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม กลุ่มคนองค์กร หน่วยงานปฏิบัติการฝ่ายที่สาม ดังเช่น กลุ่มสันติอาสาสมัครชียาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนช่องทางการสื่อสาร ผ่านกลไกความร่วมมือ หรือภาคีเครือข่ายเพื่อสื่อสารข้อมูลไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการจัดการหรือลดทอนเงื่อนไขความรุนแรง การให้คำปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุง พัฒนาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ การสนับสนุนสมาชิกผู้สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ของเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการทำงาน ดังเช่น บุคลากร ทรัพยากร กลไกความร่วมมือ การสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นต้น
สื่อมวลชน	<ul style="list-style-type: none"> การสนับสนุนเป็นช่องทางการสื่อสารการทำงานหรือการสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ไปสู่สาธารณะ การสนับสนุนให้บุคลากรในสังกัดเข้ามาเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ
หน่วยงานทางการแพทย์	<ul style="list-style-type: none"> การสนับสนุนการให้ข้อมูลหรือการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม การสนับสนุนการประสานให้ความช่วยเหลือเมื่อมีผู้ได้รับผลกระทบความรุนแรง
กลุ่มผู้ชุมนุม	<ul style="list-style-type: none"> การอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติการพื้นที่ การให้ข้อมูลเชิงลึก
เจ้าหน้าที่รัฐ	<ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนการประสานงานเพื่อจัดการเงื่อนไขความขัดแย้งรุนแรง หรือลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงไม่ให้ขยายตัว

ตารางที่ 5.3 บทบาททรัพยากรด้านองค์กร – สังคม ที่สนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

ทรัพยากรมนุษย์ (human resource)

ผู้เข้าร่วมการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตามเอกสารผู้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครสังเกตการณ์ ศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า คนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีทั้ง 1) *กลุ่มคนที่มีประสบการณ์* เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน องค์กรที่ทำงานหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังเช่น กลุ่มคนทำงานอาสาสมัคร ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน กสม. กลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น และ 2) *กลุ่มคนที่ไม่เคยมีประสบการณ์*ทำงานร่วมกับเหตุการณ์ความรุนแรงมาก่อน ดังเช่น นิสิตนักศึกษา นักวิชาการอาสาสมัครอิสระ บุคคลที่มีความสนใจ เป็นต้น หากพิจารณาจากกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ สามารถโดยจำแนกตามสังกัดการทำงาน สามารถอธิบายได้ดังภาพ

ลำดับ	ผู้เข้าร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ (จำแนกตามสังกัด)	จำนวน (คน)
1	ภาคประชาสังคม	9
2	สันติอาสาสมัครชียาน	8
3	ภาควิชาการ	18
4	กลุ่มผู้ชุมนุม	15
5	สื่อมวลชน	4
6	บุคลากรทางการแพทย์	1
7	เจ้าหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน	8
8	อาสาสมัครอิสระ	18
9	เจ้าหน้าที่รัฐ	1
รวม		82

ตารางที่ 5.4 สัดส่วนสังกัดผู้เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ

ที่มา: (ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557e)

หากพิจารณาสัดส่วนผู้เข้าร่วมในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ข้างต้นพบว่า แม้ว่าผู้เข้าร่วมจะมีทั้งผู้เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โดยตรง แต่ส่วนใหญ่กลุ่มคนที่เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ เป็นกลุ่มคนที่มีทักษะความเชี่ยวชาญบางอย่างทั้งที่มาจากทักษะต่างๆ สัมพันธ์กับทักษะเฉพาะตัว หรือทักษะที่เกี่ยวข้องหน่วยงานหรือองค์กรที่พวกเขาสังกัดที่สามารถใช้เป็นช่องทางที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรและเครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานและการสื่อสารการทำงาน

ทรัพยากรด้านวัตถุ (Material resource)

ทรัพยากรด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ที่สนับสนุนการทำงานภาคสนาม ดังเช่น อุปกรณ์ป้องกัน และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล เป็นต้น โดยทรัพยากรด้านวัตถุส่วนใหญ่มาจากการระดมทรัพยากรส่วนตัวของคณะทำงานหลักและอาสาสมัครเอง เนื่องจากข้อจำกัดด้านการสนับสนุนด้านงบประมาณที่เกิดขึ้น เพราะว่า 1) การสนับสนุนงบประมาณจากภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนได้ในเวลาหนึ่งเท่านั้น หรือการสนับสนุนงบประมาณและการทำงานของอาสาสมัครของศูนย์ข้อมูลฯ มีมาก ณ ช่วงสถานการณ์ได้รับความสนใจ และ 2) การสนับสนุนงบประมาณบางกรณีมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง ดังเช่น การสนับสนุนของ UNDP เพื่อสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นองค์ความรู้จากการจัดประชุม และการนำผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนความรู้ และการสนับสนุนเชิงเทคนิค

หากพิจารณารูปแบบทรัพยากรของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ถูกระดมนำไปใช้ทั้งในช่วงก่อนการประชุมปิดกรุงเทพฯ และช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเภทการระดมทรัพยากร	ช่วงเวลา	ช่วงก่อนเหตุการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (สิงหาคม 56 – 12 มกราคม 57)	ช่วงเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57)
ทรัพยากรหลักธรรมจริยธรรม		<ul style="list-style-type: none"> การทำงานที่พัฒนาโลกความร่วมมือที่เป็นทางการ จากเครือข่ายพลเมืองฯ ได้แก่ กลไกสังเกตการณ์ กลไกความร่วมมือหลายฝ่าย และกลไกความร่วมมือทางการแพทย์ การประเดิมกลางและทุกฝ่ายมีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อลดเงื่อนไขความรุนแรง 	<ul style="list-style-type: none"> การขับเคลื่อนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเชิงจริยธรรม: ประเด็นการกำกับดูแลความรุนแรง ความชอบธรรม: การทำงานที่ขับเคลื่อนการทำงานที่ไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเป้าหมายต่อการปฏิเสธความรุนแรง
ทรัพยากรทางวัฒนธรรม		การพัฒนาเครื่องมือทางความคิด คือ ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง ที่ได้รับการพัฒนา ร่วมกันของภาควิชาการและภาคปฏิบัติที่นำความรู้เฉพาะตัวบุคคล (Tacit Knowledge)	<ul style="list-style-type: none"> การปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดและกรอบการทำงาน เพื่อสนับสนุนการทำงานภายใต้บริบทความรุนแรงที่มีพลวัตและท้าทาย การสื่อสารประเด็นความรุนแรงที่มีรูปแบบวิชาการและทำให้ประเด็นความรุนแรงเป็นสิ่งที่คาดการณ์ได้
ทรัพยากรด้านองค์กร – สังคม		การใช้ทรัพยากรของภาคส่วนปฏิบัติการภาควิชาการ และเครือข่ายของภาคส่วนปฏิบัติการและภาควิชาการ เพื่อสนับสนุนแนวทางการทำงานและการพัฒนาเครื่องมือ	การใช้ทรัพยากรจากภาคส่วนปฏิบัติการภาควิชาการและเครือข่ายที่สนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสนับสนุนการเก็บข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ หรือเป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ
ทรัพยากรมนุษย์		การใช้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีทักษะการทำงานทั้งภาคปฏิบัติการ ภาควิชาการ และกลุ่มคนทำงานด้านภัยพิบัติ	การใช้ทรัพยากรทั้งจากศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร และภาคีเครือข่าย
ทรัพยากรด้านวัตถุ		เครื่องมือปฐมพยาบาล อุปกรณ์ป้องกัน และงบประมาณส่วนตัว	<ul style="list-style-type: none"> งบประมาณส่วนตัว ทั้งจากคณะทำงานหลักและอาสาสมัคร เครื่องมือปฐมพยาบาลและอุปกรณ์ป้องกัน การสนับสนุนงบประมาณจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคประชาสังคม องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ ภาควิชาการ

ตารางที่ 5.5 ประเภทการระดมทรัพยากรศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา

5.2.2 กลไกการเข้าถึงทรัพยากร

การระดมทรัพยากรจากผู้สนับสนุน (Aggregation)

การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มีทั้งจาก 1) ปัจเจกบุคคล ดังเช่น งบประมาณส่วนตัวของคณะทำงานหลัก อาสาสมัคร และสมาชิกภาคีเครือข่าย และ 2) การสนับสนุนโดยภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น เครือข่ายพลเมืองฯ UNDP ภาควิชาการ สื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นงบประมาณจากโครงการ ทรัพยากรองค์ความรู้ และทรัพยากรบุคคลเพื่อสนับสนุนการทำงานและการสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ

การผลิตเอง (Self – production)

ผู้ศึกษามองว่า กลไกที่สร้างมูลค่าเพิ่มต่อทรัพยากรที่ถูกระดมมาของศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับเครื่องมือของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น การฝึกอบรมอาสาสมัคร เครื่องมือตัวชี้วัด การแสดงตนภายใต้กลไกสังเกตการณ์ เป็นต้น และการสนับสนุนผ่านบทบาทศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะภาควิชาการเพื่อสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังภาคีเครือข่าย เนื่องจากการสื่อสารข้อมูลที่ถูกรวบรวมวิเคราะห์ผ่านกรอบวิชาการ เกี่ยวข้องกับบุคลากรการทำงานที่เป็นผู้เชี่ยวชาญอันเกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรด้านวัฒนธรรมของศูนย์ข้อมูลฯ ซึ่งเอื้อต่อมุมมองเชิงบวกของภาพลักษณ์การทำงานและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกสื่อสาร

การถือครองทรัพยากร (Co – optation)

ศูนย์ข้อมูลฯ มีการถือครองทรัพยากรจากองค์กรหรือภาคีเครือข่ายของศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่

- 1) เครือข่ายพลเมืองฯ ทั้งจากการใช้ทรัพยากรบุคคล (อาสาสมัคร) และทรัพยากรด้านองค์กร – สังคม ดังเช่น เครื่องมือติดตามเฝ้าระวังที่ถูกพัฒนาขึ้นตามกลไกสังเกตการณ์ (บัตรแสดงตน) ที่ถูกใช้โดยอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสนับสนุนการสังเกตการณ์ในพื้นที่ชุมนุมไปโดยปริยาย อันเป็นผลมาจากความทับซ้อนกันการทำงานระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายพลเมืองฯ และ
- 2) ภาควิชาการ ทั้งจากการใช้เป็นที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลฯ และการใช้บทบาทและภาพลักษณ์ของภาควิชาการสนับสนุนการทำงาน การประสานกับเครือข่าย และการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย

การอุปถัมภ์ (Patronage)

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้รับทรัพยากรในสถานการณ์อุปถัมภ์ คือ 1) การอุปถัมภ์จากองค์กร คือ ภาควิชาการที่เอื้อต่อการอุปถัมภ์การใช้พื้นที่ทางวิชาการดำเนินการเป็นศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อใช้ในการติดต่อประสานการทำงานของอาสาสมัครและภาคีเครือข่าย หรือ UNDP ที่สนับสนุนการจัดโครงการเพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และ 2) การอุปถัมภ์จากบุคคล คือ การสนับสนุนงบประมาณส่วนตัวจากกลุ่มคนทำงานและภาคีเครือข่าย ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถขับเคลื่อนการทำงานไปได้ตลอดช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

หากพิจารณากลไกการเข้าถึงทรัพยากรของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ปรากฏทั้งในช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ และช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเภท กลไกการเข้าถึง	ช่วงก่อน เหตุการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (สิงหาคม 56 – 12 มกราคม 57)	ช่วงเหตุการณ์ การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (13 มกราคม – 22 พฤษภาคม 57)
การระดมทรัพยากร จากผู้สนับสนุน	<ul style="list-style-type: none"> ปัจเจกบุคคล ได้แก่ การระดมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ของสมาชิกภาคปฏิบัติการ ภาควิชาการ และภาคีเครือข่ายของภาคปฏิบัติการและภาควิชาการ องค์กร ได้แก่ ภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ เครือข่าย มีการระดมทรัพยากรที่เอื้อต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น สถานที่ตั้ง บุคลากร งบประมาณร่วมมือ เครือข่าย เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> ปัจเจกบุคคล ได้แก่ การระดมทรัพยากรส่วนตัวของคณะทำงานหลัก อาสาสมัคร และสมาชิกภาคีเครือข่าย ภาคีเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ ได้แก่ เครือข่ายพลเมืองฯ UNDP ภาควิชาการ กลุ่มคนองค์กรที่ทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ
การผลิตเอง	การพัฒนาเครื่องมือติดตามสัญญาณความเสี่ยง ความรุนแรงจากการถอดบทเรียนของภาคปฏิบัติการร่วมกับภาควิชาการจนกลายเป็น ตัวชี้วัด ความเสี่ยงความรุนแรง	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาทรัพยากรบุคคล จากการฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนทักษะการทำงาน การเอาตัวรอดภายใต้สถานการณ์ การปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือ ดังเช่น การสื่อสาร ประเด็นความรุนแรง แนวทางการทำงานภายใต้หลักวิชาการ
การถือครอง ทรัพยากร	การก่อตัวศูนย์ข้อมูลฯ มีการถือใช้ทรัพยากร วัฒนธรรม ที่มาจากภาคปฏิบัติการและภาควิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือ ตัวชี้วัดและแนวทางการทำงานภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ	การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีการถือใช้ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรด้านองค์กร สังคม ทั้งจากเครือข่ายพลเมืองฯ ได้แก่ กลไกความร่วมมือต่างๆ อาสาสมัคร และภาควิชาการ ได้แก่ นักวิชาการ เครือข่ายสันติวิธี
การอุปถัมภ์	<ul style="list-style-type: none"> การอุปถัมภ์จากองค์กร ได้แก่ ภาควิชาการที่สนับสนุนการใช้สถานที่เพื่อจัดตั้งเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) การอุปถัมภ์จากบุคคล ดังเช่น การสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากสมาชิกภาคีเครือข่ายเพื่อซื้อเครื่องมือปฐมพยาบาล อุปกรณ์ป้องกัน 	<ul style="list-style-type: none"> การอุปถัมภ์จากองค์กร ได้แก่ ภาควิชาการ องค์กรระหว่างประเทศ ที่สนับสนุนการจัดทำโครงการเพื่อจัดหางบประมาณ การอุปถัมภ์จากบุคคล ดังเช่น การสนับสนุนงบประมาณส่วนตัวจากกลุ่มคนทำงานและสมาชิกภาคีเครือข่าย

ตารางที่ 5.6 กลไกการเข้าถึงทรัพยากรศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา

สาระสำคัญข้างต้นในหัวข้อการระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง สะท้อนให้เห็นว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและการระดมทรัพยากรภายใต้สถานการณ์ ทั้งในช่วง

ช่วงก่อนเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การปรากฏเหตุการณ์ความรุนแรง ข้อจำกัดต่อการกำกับดูแลความรุนแรงที่ผ่านมา และความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรงของหลายภาคส่วน สะท้อนถึงเงื่อนไขโอกาสทางการเมืองที่เอื้อต่อการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ต่อการทำงานเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง รวมทั้งเอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของภาคส่วนวิชาการและภาควิชาการจนนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง การระดมอาสาสมัครคนทำงานทั้งในภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ และเครือข่ายที่สนใจเพื่อระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ทั้งบุคลากร กลไกการทำงาน เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อติดตามความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อสื่อสารความเสี่ยงไปยังภาคส่วนต่างๆ เพื่อสื่อสารให้เกิดแนวทางจัดการกับความเสี่ยงความรุนแรงจนก่อตัวเป็นการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

ช่วงเหตุการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีความจำเป็นต้องใช้เงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและการระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อเอื้อหนุนให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถทำงานติดตามความเสี่ยง ความรุนแรงที่มีพลวัต และการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงมีความจำเป็นต้อง

1) การแสวงหาทรัพยากรที่จำเป็นผ่านช่องทางต่างๆ เพิ่มเติม - ดังเช่น การสนับสนุน การสื่อสารไปยังสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มคนองค์กรที่ร่วมทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานให้เป็นที่รับรู้ นอกจากสร้างความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรง ยังเป็นช่องทางที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรหรือเอื้อต่อการสร้างกลไกการเข้าถึงทรัพยากรเพิ่มเติม

2) การยกระดับทรัพยากรที่มีอยู่ - ดังเช่น การฝึกอบรม การปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นกับคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภาคีเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขข้อจำกัดและยกระดับทรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งเอื้อให้ข้อมูลที่ถูกระบุสื่อสารมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานภายใต้สถานการณ์ที่มีความท้าทายได้ ดังเช่น การทำงานภายใต้สถานการณ์ที่มีความรุนแรงปรากฏการทำงานภายใต้ข้อจำกัดด้านอาสาสมัคร หรืองบประมาณ เป็นต้น

3) การสร้างความชอบธรรมต่อการทำงาน - โดยเงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหนุนและการทำงานด้วยวิธีการไม่ใช่ความรุนแรง ได้แก่ เครื่องมือและวิธีการทำงานที่มีระเบียบวิธีการทางวิชาการ การสื่อสารข้อมูลเชิงวิชาการ การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อขับเคลื่อนการทำงานเพื่อปฏิเสธความรุนแรงหรือการยับยั้งเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงอันเป็นการทำงานภายใต้ประเด็นเชิงจริยธรรมบนฐานการทำงานของอาสาสมัคร โดยเป็นแนวทางการทำงานเชิงประเด็นและเชิงวิธีการที่ล้วนเอื้อต่อการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ที่สนับสนุนต่อประเด็นความชอบธรรมและการระดมทรัพยากรของศูนย์ข้อมูลฯ

นอกจากเงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และการระดมทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อศูนย์ข้อมูลฯ “วิธีการทำงาน” ก็ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนการระดมทรัพยากร และสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ โดยอธิบายผ่านแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีและปฏิบัติการรักษสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) โดยนำเสนอภายใต้หัวข้อ “วิธีการขับเคลื่อนการทำงาน” มีสาระสำคัญดังนี้

5.3 วิธีการขับเคลื่อนการทำงาน

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานสะท้อนให้เห็นว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ บนฐานวิธีการทำงานและเป้าหมายการทำงานที่ไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อปฏิเสธความรุนแรง ทำให้ผู้ศึกษาได้พยายามอธิบายการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ผ่านกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา 2 แนวคิด คือ แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี และแนวคิดการรักษาสันติภาพ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) โดยสามารถจำแนกการอธิบายออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี และ 2) วิธีการทำงานภายใต้หลัก UCP ดังนี้

5.3.1 การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี

การพิจารณาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ที่ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีขับเคลื่อนการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งเงื่อนงำที่นำไปสู่ความรุนแรง เนื่องจาก

ความคิดความเชื่อร่วมกัน – การรวมตัวกันอย่างมีเหตุมีผลภายใต้ข้อกังวลร่วมกันต่อประเด็นความรุนแรงนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือและการวางแนวทางการทำงานจนก่อตัว กลายเป็นการทำงานเป็นศูนย์ข้อมูลฯ

การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ - ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานบนฐานอาสาสมัคร ดังนั้นผู้ที่เข้าร่วมการทำงานจึงเป็นการทำงานที่อาศัยความสมัครใจอันสะท้อนถึงการอุทิศตนทำงานที่มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ

วัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน – การขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีการวางบทบาทการทำงานของผู้เข้าร่วมและกลุ่มภาคีเครือข่าย และการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่มุ่งเป้าหมายเพื่อสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง และ

เป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางอย่าง – การสนับสนุนให้ประเด็นความรุนแรงเป็นประเด็นสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมตระหนักและนำไปสู่การจัดการเพื่อป้องกันยับยั้งเงื่อนงำความเสี่ยงเพื่อไม่ให้ความรุนแรงปรากฏ

ดังนั้น หากพิจารณาศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent social movement) ทำให้สามารถอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ บนฐานปฏิบัติการสันติวิธี 3 ส่วน คือ

(1) รูปแบบปฏิบัติการ

หลักความคิดของการขับเคลื่อนขบวนการหรือเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการลดเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงข้างต้น สะท้อนถึงหลักความคิดที่ตั้งอยู่บนฐาน “ปฏิเสธความรุนแรง” ทำให้แนวทางการทำงานและวิธีการทำงานจึงสัมพันธ์กับวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง หากพิจารณารูปแบบการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีอาจสัมพันธ์กับรูปแบบปฏิบัติการสันติวิธีลักษณะ **การปฏิวัติไร้ความรุนแรง (Nonviolent revolution)** เนื่องจาก

การยกระดับคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล

ศูนย์ข้อมูลฯ พยายามสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อให้ผู้คนหรือภาคส่วนต่างๆ มีความตระหนักต่อประเด็นความรุนแรงว่าเป็นสิ่งที่ควรจัดการเพราะ การปรากฏความรุนแรงมักส่งผลลัพธ์ที่สร้างความเสียหายและผลกระทบด้านต่างๆ ดังนั้น การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการทำงานเพื่อสร้างเงื่อนไขที่ยกระดับคุณภาพความปลอดภัยต่อบุคคล ได้แก่ ผู้เข้าร่วมชุมนุม กลุ่มผู้คนที่อาศัยบริเวณโดยรอบ อันสะท้อนถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนภายใต้ประเด็นความรุนแรงเป็นสิ่งที่ควรจัดการและการสร้างเงื่อนไขความปลอดภัยของผู้คนจากความรุนแรง

การสร้างค่านิยมต่อหลักการสันติรูปแบบต่างๆ เป็นค่านิยมหลัก

ศูนย์ข้อมูลฯ พยายามสื่อสารที่มีเป้าหมายให้เกิดค่านิยมเกี่ยวกับ 1) การปฏิเสธความรุนแรงให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย และ 2) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้วิธีการความรุนแรง และ 3) การส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมต่อการกำกับดูแลความรุนแรง ด้วยหลักคิดดังกล่าวจึงสะท้อนถึงความพยายามต่อการสร้างค่านิยมหรือบรรทัดฐานที่เอื้อต่อการสนับสนุนให้ทุกฝ่ายสร้างการจัดการโดยสันติหรือขับเคลื่อนด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงและการจัดการความขัดแย้งที่ไม่สร้างเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

การสร้างหลักเสรีภาพและกระจายอำนาจ

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ถือได้ว่าเป็นการสร้างพื้นที่กลางต่อการทำงานประเด็นรุนแรงร่วมกันของหลายฝ่ายและสะท้อนให้ถึงการกำกับดูแลความรุนแรงไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะบทบาทหน้าที่ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานความมั่นคง กลุ่มผู้ชุมนุม แต่เป็นประเด็นร่วมที่ทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมและมีบทบาทเพื่อให้เกิดการจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในฐานะการทำงานของภาคประชาชนหรือฝ่ายที่สาม เนื่องจาก

1) ผลลัพธ์ความรุนแรงที่ปรากฏมักส่งผลและสร้างความเสียหายต่อทุกฝ่ายทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง 2) บทบาทการมีส่วนร่วมเอื้อต่อให้ทุกฝ่ายสามารถแสวงหาแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ร่วมกันเพื่อสร้างการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนการสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพได้ และ 3) สามัญชนพลเรือนสามารถมีส่วนร่วมต่อการสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมต่อการกำกับดูแลความรุนแรงได้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า สำนักพลเมือง ที่สอดรับบนหลักประชาธิปไตย

การต่อสู้กับความรุนแรงโดยไม่ใช้ความรุนแรง

การขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ทุกกระบวนการ สะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ใช้วิธีการไม่ใช้ความรุนแรงทั้งจากการระดมทรัพยากร การขับเคลื่อนการทำงาน การสื่อสารข้อมูล เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างเงื่อนไขการจัดการและการป้องกันยับยั้งเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง และยับยั้งความรุนแรงไม่ให้ขยายตัวมากขึ้นผ่านการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่ได้มาจากการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่การชุมนุม

(2) ยุทธวิธีการทำงาน

หากพิจารณาพบว่า ยุทธวิธีการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการสร้างการกำกับดูแลจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือสาธารณะผ่านยุทธวิธี **การแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence intervention)** เนื่องจาก

1) การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงทั้งในสถานการณ์ปกติหรือสถานการณ์ที่มีความรุนแรงปรากฏโดยศูนย์ข้อมูลฯ พยายามสร้างเงื่อนไขลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงผ่านการสื่อสารหรือการประสานโดยตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เล็งเห็นถึงเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงและสร้างการตัดสินใจเพื่อลดทอนยับยั้งเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้นหรือการสื่อสารให้เกิดการดำเนินการที่ไม่นำไปสู่เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง ดังกรณี การประสานไปยังแกนนำผู้ชุมนุมเพื่อพากลุ่มผู้ชุมนุมกลับพื้นที่ชุมนุมในเหตุการณ์บรรทัดทอง เป็นต้น

2) การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ มีความระมัดระวัง ทั้งจากเนื้อหาข้อมูลที่ถูกสื่อสาร ระดับการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย ดังเช่น การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และการสื่อสารข้อมูลไปยังสาธารณะที่รายละเอียดข้อมูลเชิงลึกที่แตกต่างกัน เป็นต้น เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ มีการคำนึงความละเอียดอ่อนของสถานการณ์และ

บทบาทการทำงานของตัวเองในฐานะตัวแสดงหนึ่งที่สามารถสร้างผลลัพธ์ต่อสถานการณ์ได้ทั้งทางบวก (การลดทอนความรุนแรง) และทางลบ (การกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงขยายตัวยิ่งขึ้น)

การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ จะส่งผลกระทบต่อคนอย่างน้อยเพียงใด นั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข การโอนอ่อนผ่อนตาม (Accommodation) เพราะว่า ผลลัพธ์ของการสื่อสารข้อมูลแม้อาจไม่ส่งผลโดยตรงต่อกลุ่มเป้าหมายที่รับข้อมูลมีการปรับเปลี่ยนทัศนระมูมมองต่อ การกำกับดูแลความรุนแรง แต่ก็อาจทำให้กลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองและยินยอม ทำตามข้อเรียกร้องได้เช่นกัน เนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุดภายใต้สถานการณ์หรือ สร้างความชอบธรรมหรือการแสดงความรักผิดชอบต่อการขับเคลื่อนการทำงานที่เกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อสร้างเงื่อนไขดังกล่าวทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานการสื่อสารข้อมูล ที่มีความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือเพื่อสร้างการตระหนักรู้ต่อภาคส่วนต่างๆ และสาธารณะ หรือภายใต้สถานการณ์ที่มีแนวโน้มความรุนแรงการประสานโดยตรงต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจหรือ ผู้มีศักยภาพเข้าจัดการกับสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ของการดำเนินการเพื่อลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงดังกล่าวก็ไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นผลมาจากการสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับหลายเงื่อนไขภายใต้บริบท สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังเช่น ผู้มีอำนาจตัดสินใจ แนวทางการดำเนินการของกลุ่ม เป็นต้น

(3) ชั้นของปฏิบัติการสันติวิธี

ความน่าสนใจของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อสร้างเงื่อนไขการกำกับดูแลความรุนแรง คือ หากพิจารณาผ่านกรอบอธิบาย ชั้นของปฏิบัติการสันติวิธีที่มีลักษณะการมองคล้ายกับการมองชั้นความรุนแรงของกัลดุง พบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการใช้ปฏิบัติการสันติวิธีในชั้นต่างๆ เพื่อสนับสนุนการป้องกันยับยั้ง ความรุนแรง ประกอบด้วย

ปฏิบัติการสันติวิธีทางตรง (Direct nonviolence)

การใช้เครื่องมือหรือยุทธวิธีโดยไม่ใช้ความรุนแรงต่างๆ ได้แก่ การใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมิน ความเสี่ยงความรุนแรง การติดตามเฝ้าระวังโดยอาสาสมัคร การสนับสนุนทักษะองค์ความรู้ การทำงานประเด็นความรุนแรงผ่านการฝึกอบรม การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง ผ่านการรออกรายงานแจ้งเตือนล่วงหน้า การออกแถลงการณ์ รายงานประจำวันและข้อมูล เปรียบเทียบช่วงเวลา

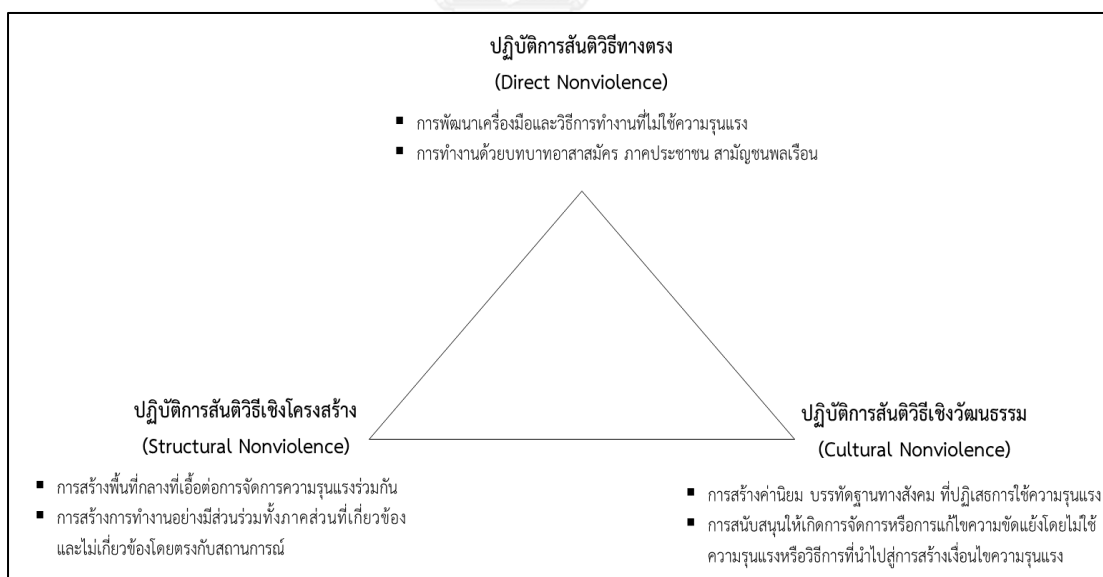
ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง (Structural nonviolence)

ศูนย์ข้อมูลฯ ได้สร้างพื้นที่กลางให้กลุ่มองค์กรที่สนใจทั้งที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจเป็นคู่ขัดแย้ง ในสถานการณ์และไม่เกี่ยวข้องโดยตรงซึ่งอาจรวมถึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการทำงาน เพื่อสนับสนุนการทำงานในฐานะอาสาสมัครเพื่อสร้างแนวทางการกำกับดูแลอย่างมีส่วนร่วม

ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม (Cultural nonviolence)

เป้าหมายสำคัญของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสร้างการสื่อสารให้ประเด็นความรุนแรง เป็นประเด็นกลางที่ถูกสังคมจัดการหรือสร้างการกำกับดูแลจากทุกฝ่าย ส่วนหนึ่งผู้ศึกษามองว่า เป็นการสนับสนุนการสร้างค่านิยมหรือการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมจากแนวความคิดของแสวงหา แนวทางขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่มต่างๆ ภายในสังคมด้วยวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงและไม่นำไปสู่ การสร้างเงื่อนไขความรุนแรง

ความสัมพันธ์ของชั้นปฏิบัติการสันติวิธีของเกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อลดทอน เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงหรือสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรง สามารถอธิบาย ได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 5.3 ชั้นของปฏิบัติการสันติวิธีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

สาระสำคัญข้างต้นในประเด็นการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี สะท้อนให้เห็นถึง “หลักการทำงาน” ที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งอยู่บนฐานหลักความคิดและการขับเคลื่อนการทำงานไปยังเป้าหมายด้วยหลักการไม่ใช้ความรุนแรง

หรือปฏิบัติการสันติวิธี ดังนั้น ลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนอเพื่อขยายความให้เห็นว่า “วิธีการทำงาน” ของศูนย์ข้อมูลฯ ก็ได้ตั้งอยู่บนหลักการดังกล่าวเช่นเดียวกันโดยมองผ่านกรอบแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) โดยอธิบายภายใต้หัวข้อ “วิธีการทำงานภายใต้หลักการ UCP” มีสาระสำคัญดังนี้

5.2.2 วิธีการทำงานภายใต้หลักการ UCP

หากพิจารณาวิธีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) พบว่า สามารถอธิบายวิธีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ตามองค์ประกอบของแนวคิด UCP โดยจำแนกการอธิบายออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

(1) เป้าหมายการทำงาน

หากพิจารณาเป้าหมายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ (ตั้งเนื้อหาที่ถูกนำเสนอใน ส่วนข้อมูลพื้นฐาน) ด้วยการมองผ่านแนวคิด UCP ร่วมกับแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี (การพิจารณาร่วมกับชั้นของปฏิบัติการสันติวิธี) พบว่า เป้าหมายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถจำแนกออกเป็น

เป้าหมายระยะสั้น

เป้าหมายนี้อาจสัมพันธ์กับการก่อร่างปฏิบัติการสันติวิธีทางตรงและปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการป้องกันยับยั้งความรุนแรงทางตรง ด้วยการสร้างเงื่อนไขจากการทำงานที่มีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน การพัฒนาเครื่องมือเพื่อติดตามเฝ้าระวังสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง และการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปยังภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อสนับสนุนการป้องกันยับยั้งเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสี่ยงความรุนแรง หรือการตรึงระดับความรุนแรงไม่ให้ขยายตัวมากขึ้น

เป้าหมายระยะยาว

เป้าหมายนี้อาจสัมพันธ์กับการหนุนเสริมปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยการสร้างเงื่อนไขที่สนับสนุนการเสริมสร้างค่านิยมการปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้คนในสังคมต่อประเด็นความรุนแรงให้มีการตระหนักและมีบทบาทต่อการกำกับดูแลความรุนแรง การจัดการและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธีซึ่งเป็นแนวความคิดที่สำคัญหนึ่งต่อขับเคลื่อนการทำงานหรือสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงในอนาคต

(2) เงื่อนไขที่เอื้อหนุนต่อปฏิบัติการ ประกอบด้วย

ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence)

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่ทุกกระบวนการตั้งอยู่บนหลักการไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธีนำไปสู่การสนับสนุนการทำงานและการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับการกำกับดูแลความรุนแรง (ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อหาส่วนปฏิบัติการสันติวิธีของศูนย์ข้อมูลฯ) และลดทอนเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การสร้างวัฏจักรความรุนแรง

อำนาจเชิงศีลธรรม (Moral authority)

อำนาจเชิงศีลธรรมหรือการสร้างความชอบธรรมที่สนับสนุนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกิดจากการขับเคลื่อนการทำงานที่ตั้งอยู่บนการสื่อสารข้อมูลทางวิชาการ หลักการทำงานที่ไม่ใช้ความรุนแรง และการทำงานที่ขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะคือประเด็นความรุนแรง (ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อหาบทวิเคราะห์รูปแบบทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง)

การสร้างความน่าสนใจในสื่อ (Media attention)

การสื่อสารข้อมูลผ่านสื่อมวลชน ดังเช่น การทำสื่อบทข่าว การสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทาง การสื่อสารสาธารณะและตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ การสื่อสารเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านการสื่อสาร โดยมีการนำเสนอข้อมูลรูปแบบวิชาการเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งต่อ

- 1) การสื่อสารข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนการจัดการและการกำกับดูแล ความเสี่ยงความรุนแรงทางอ้อม และ
- 2) การนำไปสู่การระดมทรัพยากรของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น การทำให้ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาสมัครเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ดังกรณี อาสาสมัคร M0149 โดยผลการศึกษาพบถึงการนำข้อมูลศูนย์ข้อมูลฯ ที่ถูกนำไปสร้างความน่าสนใจในสื่อ ดังตาราง

ผู้เผยแพร่ข่าวสาร	รูปแบบที่เผยแพร่	วันที่เผยแพร่	ประเด็นที่เผยแพร่
ข่าว Thaipbs	ข่าวออนไลน์	13 มกราคม 2557	รายงานสถานการณ์ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง
ข่าวสามมิติ	รายการข่าว	16 มกราคม 2557	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การสื่อสารรายงานประจำวัน ▪ การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ
ข่าวเนชั่น	เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับที่ 1130	31 มกราคม 2557	เกาะติดยุทธการปิดเมือง เปิดตัว 'เครือข่าย' เผื่อระวังรุนแรง
ข่าวสารมข.	ข่าวออนไลน์	12 กุมภาพันธ์ 2557	การจัดประชุมสถานการณ์ความรุนแรงและมาตรการรักษาความปลอดภัยฯ
ประชาไท	ข่าวออนไลน์	21 กุมภาพันธ์ 2557	ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับประเด็น 'การอย่าขยายผลของความเกลียดชัง'
รายการตอบโจทย์ Thaipbs	รายการข่าว	ไม่ระบุวัน ปี 2557	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ ▪ ข้อความวิงเกี่ยวกับข้อมูลสถานการณ์
ไทยรัฐ	ข่าวออนไลน์	25 กุมภาพันธ์ 2557	ข้อเสนอนักวิชาการเพื่อการปฏิรูปประเทศ
ข่าวสารจุฬาฯ สำนักข่าวอิศรา			
คม ชัด ลึก	รายการข่าว	25 กุมภาพันธ์ 2557	การพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง

ตารางที่ 5.7 รายการสื่อที่เกี่ยวข้องการทำงานและการเผยแพร่ข้อมูล

(3) วิธีการปฏิบัติการ ประกอบด้วย

การมีส่วนร่วมเชิงรุก (Proactive engagement) เกี่ยวข้องกับ

การวางสถานภาพระหว่างกลาง

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานรูปแบบปฏิบัติการจากฝ่ายที่สามจึงมีความจำเป็นต้องเน้นการทำงานรูปแบบการวางสถานภาพระหว่างกลาง ทั้งจาก 1) ปฏิบัติการของอาสาสมัครของศูนย์ข้อมูลฯ แม้ว่าศูนย์ข้อมูลฯ จะมีการพัฒนาเครื่องมือตัวชี้วัดความเสี่ยง ความรุนแรงเพื่อลดทอนอคติจากทัศนคติของอาสาสมัครที่รวบรวมข้อมูลที่อาจได้รับอิทธิพลจากความโน้มเอียงทางการเมือง อย่างไรก็ตามศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ได้เน้นย้ำอาสาสมัครกับบทบาทการประเมินของอาสาสมัครตามข้อเท็จจริงที่พบเห็นและพยายามประเมินให้ปราศจากอคติมากที่สุด และ 2) การสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการสื่อสารด้วยข้อมูลที่ปรากฏจากการประมวลผลข้อมูลที่ถูกรวบรวม ตรวจสอบ วิเคราะห์ประมวลผลที่มีระเบียบวิธีการทางวิชาการ ดังนั้น ความเป็นกลางของศูนย์ข้อมูลฯ จึงตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลที่ถูกสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าตัวบุคคล รวมทั้งการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยคำนึงถึงความละเอียดอ่อนของข้อมูล บริบทสถานการณ์ และกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การสื่อสารจำเป็นต้องมีค่านึงถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาอีกด้วย

การส่งเสริมการป้องกัน

ถือเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากการสื่อสารเกี่ยวกับเงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงอีกด้านหนึ่งเพื่อการสนับสนุนการป้องกันหรือสร้างการจัดการเพื่อสร้างความปลอดภัย หากพิจารณาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงพบว่า มีการพิจารณาประเด็น แนวทางการป้องกันและความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชน ดังเช่น พื้นที่ส่องสว่าง ความเพียงพอต่อการวางกำลังรักษาความปลอดภัย พื้นที่กันชน (Buffer zone) เป็นต้น

การแสดงตัวตนเพื่อการป้องกัน

การทำงานของอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเสี่ยงความรุนแรง ในพื้นที่ชุมชนสามารถใช้การแสดงตนอย่างเป็นทางการผ่านการแสดงตนด้วยบัตรอาสาสมัคร สิ่งตกการณ์ที่พัฒนาในช่วงการสร้างกรอบกลไกสิ่งตกการณ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ กสม. และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ ดังภาพ

ภาพที่ 5.4 บัตรอาสาสมัครสิ่งตกการณ์

การศึกษาพบว่า การแสดงตนอย่างเป็นทางการแม้ไม่สามารถอธิบายได้นำไปสู่การป้องกัน ความรุนแรงต่อฝ่ายใด แต่บัตรแสดงตนสะท้อนถึงการสร้างกลไกสิ่งตกการณ์ที่เป็นทางการ ที่สนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครกลุ่มต่างสามารถเข้าไปสิ่งตกการณ์ในพื้นที่ชุมชน ที่ส่งผลต่อ

- 1) สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนทำงานหรือภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนรับรู้ถึงการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ
- 2) สนับสนุนการป้องกันอาสาสมัครปฏิบัติการหากปรากฏสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นเพื่อป้องกันการถูกจับแบบเหมารวม และ
- 3) การที่อาสาสมัครแสดงตนเพื่อประเมินพื้นที่ชุมชนส่งผลให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (เจ้าหน้าที่รัฐ และกลุ่มผู้ชุมชน) มีความระมัดระวังต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น

การติดตามเฝ้าระวัง (Monitoring) เกี่ยวข้องกับ

การสังเกตการณ์ การเฝ้าระวัง

เกี่ยวข้องกับการทำงานทั้งคณะทำงานหลัก กลุ่มอาสาสมัครเพื่อใช้ทักษะดังกล่าวสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมชน และศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อใช้ติดตามสถานการณ์ การตรวจสอบข้อมูล และการรวบรวมข้อมูลภาพรวมและประเด็นเฉพาะจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังเช่น ภาศิเครือข่าย สื่อกระแสหลัก สื่อเฉพาะทาง เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการออกรายงานที่มีความถูกต้องและสนับสนุนความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การแจ้งเตือนล่วงหน้าและการตอบสนองล่วงหน้า

ศูนย์ข้อมูลฯ มีความพยายามสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงก่อนที่ความรุนแรงที่เกิดขึ้น อันมาจาก 1) ข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏหรือขยายตัว โดยสื่อสารโดยตรงไปยังกลุ่มเป้าหมาย หรือผ่านการสื่อสารรายงานการแจ้งเตือนล่วงหน้าและการออกแถลงการณ์เพื่อนำไปสู่การจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าว และ 2) ข้อมูลที่ถูกวิเคราะห์ผลรายพื้นที่รายวันสามารถวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ โดยการแจ้งเตือนล่วงหน้าและการตอบสนองล่วงหน้าถูกมองว่ามีความสำคัญ เนื่องจากการสร้างการตอบสนองที่นำไปสู่การยับยั้งความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น หรือลดทอนเงื่อนไขไม่ให้ความรุนแรงที่ปรากฏขยายตัว

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ (Relationship building) เกี่ยวข้องกับ

การประสานการทำงานหลายช่องทาง

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ทั้งในช่วงเวลาปกติและการเผชิญความท้าทาย พบว่า การทำงานมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการประสานการทำงานกับกลุ่มคนภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่มีบทบาทในฐานะอาสาสมัคร ภาศิเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการระดมทรัพยากร การใช้เป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย และเชื่อมโยงการทำงานไปสู่กลุ่มคนองค์กรกลุ่มอื่นๆ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานและการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง

การสร้างความเชื่อมั่น

การสร้างความเชื่อมั่นต่อกลุ่มทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในแง่การทำงาน และการนำข้อมูลไปใช้ โดยเกี่ยวข้องกับ 1) การสร้างความเชื่อมั่นที่มีอยู่ก่อนโดยมาจากภาคส่วนวิชาการและเครือข่ายพลเมืองฯ ดังเช่น กรอบความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ ที่เกิดขึ้นช่วงก่อน การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ เป็นต้น 2) ตัวบุคคล ดังเช่น ตัวบุคลากรที่ทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ เป็นต้น ที่ถูกมองเกี่ยวข้องกับทักษะความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ ความน่าเชื่อถือ ความเชื่อมั่นที่สัมพันธ์กับตัวบุคคล และ 3) ข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีความน่าเชื่อถือ และความเป็นกลาง เนื่องจากมีระเบียบวิธีการทางวิชาการในการสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ประเมินผลข้อมูล

การส่งเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนา (Capacity development) เกี่ยวข้องกับ

การสนับสนุนด้านมนุษยธรรม

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ นอกเหนือจากการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงแล้ว ภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทายหลายเหตุการณ์ ดังเช่น เหตุการณ์ปะทะหลักสี่ เหตุการณ์รัฐประหาร สะท้อนให้เห็นว่า อาสาสมัครที่มีทักษะเชี่ยวชาญ และศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ยังปรากฏแนวทางการทำงานเพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการประสานการทำงานไปยังหน่วยงานทางการแพทย์เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบความรุนแรง

การออกแบบการแทรกแซงโดยสามัญชนพลเรือน

ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากการออกแบบเครื่องมือ มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและการปรับปรุงให้สามารถติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรง ภายใต้สถานการณ์ที่มีพลวัตตามบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ดังนั้น การออกแบบเครื่องมือที่มีความเหมาะสมทั้งต่อผู้ใช้และบริบทพื้นที่สามารถสนับสนุนการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยสามัญชนพลเรือนได้อีกด้วย

การฝึกอบรม (Training)

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ได้ให้ความสำคัญต่อทักษะองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อปฏิบัติการในพื้นที่ชุมนุม และทักษะการเอาตัวรอด ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ต่อการสร้างประสิทธิภาพการทำงาน คุณภาพของข้อมูลที่ถูกรวบรวม และทักษะที่จำเป็นหากเผชิญหน้าสถานการณ์ที่มีความท้าทาย

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ มีความสอดคล้องตามแนวทางตามหลักปฏิบัติการของ UCP ทั้งในแง่การปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับหลักทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเชิงรุก การติดตามเฝ้าระวัง การเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการส่งเสริมศักยภาพเพื่อรองรับการพัฒนา ล้วนเกี่ยวข้องกับวิธีการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ โดยให้ความสำคัญแตกต่างกันไปตามบริบทสถานการณ์ที่ศูนย์ข้อมูลฯ เผชิญอีกด้วย อย่างไรก็ตามการมองศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบแนวคิด UCP ยังพบถึงคุณลักษณะที่มีความแตกต่างซึ่งจะอธิบายภายใต้หัวข้อ “การวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงาน” มีสาระสำคัญดังนี้

5.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงาน

แม้ว่าการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถอธิบายภายใต้กรอบแนวคิดการรักษาสันติภาพ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) ได้ อย่างไรก็ตามลักษณะการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ก็มีความแตกต่างไปจากแนวคิด UCP เช่นเดียวกัน ประกอบด้วย

สามัญชนพลเรือนผู้กระทำการ

หากพิจารณากลุ่มคนองค์กรที่ทำงานตามการอธิบายด้วยหลักการ UCP มักเป็นการทำงานกลุ่มคนองค์กรที่มาจากองค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระหว่างประเทศ ขณะที่ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานที่ก่อตัวมาจากกลุ่มคนองค์กรภายในประเทศ และเป็นการทำงานเฉพาะบริบทพื้นที่กรุงเทพฯ

การระดมทรัพยากร

เนื่องจากปฏิบัติการตามหลัก UCP เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการของกลุ่มคนองค์กรระหว่างประเทศ ดังนั้น การระดมทรัพยากรส่วนใหญ่จึงได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนองค์กรหรือหน่วยงานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีสังกัดในประเทศต้นทาง หากเปรียบเทียบการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีระดับการทำงานที่เล็กกว่ามาก และเป็นการทำงานในรูปแบบอาสาสมัครที่สนใจประเด็นความรุนแรงทำให้งบประมาณจึงมาจากกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ด้วยกันเอง ดังเช่น คณะทำงานหลัก อาสาสมัคร และภาคีเครือข่าย

แนวทางการทำงาน

ปฏิบัติการตามหลัก UCP มีแนวทางการทำงานอิงกับกลุ่มองค์กรที่สังกัด ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละองค์กร โดยอาจมีการปรับตามความเหมาะสมกับบริบทสถานการณ์ในพื้นที่ปฏิบัติการ ดังกรณี ปฏิบัติการของ Nonviolence Peaceforce ในพื้นที่ชูดานใต้ และฟิลิปปินส์ ที่แม้มีแนวทางการทำงานรูปแบบเดียวกันแต่ก็มีการปรับแนวการทำงานตามความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เป็นต้น ขณะที่การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีแนวทางการทำงานที่เกิดจากการพัฒนากรอบการทำงานของภาควิชาการร่วมกับการถอดบทเรียนประสบการณ์ของภาคปฏิบัติการที่เคยทำงานภัยพิบัติและการทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่ผ่านมา

บทบาทการทำงานของฝ่ายที่สาม

กลุ่มองค์กรที่ทำงานตามหลัก UCP มักอธิบายการทำงานในฐานะปฏิบัติการฝ่ายที่สาม ที่เน้นบทบาทการทำงานของกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศทั้งรูปแบบอาสาสมัครที่มีค่าตอบแทนหรือการจ้างประจำ ขณะที่ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานปฏิบัติการฝ่ายที่สามผ่านรูปแบบการทำงานอาสาสมัครโดยสมัครใจ

เครื่องมือการทำงาน

เครื่องมือที่ใช้ทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงและสร้างสถานะสันติภาพของกลุ่มองค์กรที่ทำงานตามหลัก UCP เกี่ยวข้องกับการแทรกแซงทางตรง ดังเช่น วิธีการแสดงตน การปกป้องบุคคลที่นัยสำคัญ การติดตามเผ่าระวัง การสร้างความร่วมมือไปยังตัวแสดงต่างๆ เป็นต้น และการแทรกแซงทางอ้อม ดังเช่น การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่หรือการสร้างกระแสดันจากนานาชาติ เป็นต้น ขณะที่ศูนย์ข้อมูลฯ พยายามสร้างการป้องกันยับยั้งผ่านการสร้างเครื่องมือเพื่อสนับสนุนรวบรวมข้อมูล ดังเช่น การฝึกอบรมอาสาสมัคร ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง เป็นต้น และเครื่องมือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรง ได้แก่ รายงานแจ้งเตือนล่วงหน้าและการออกแถลงการณ์ การออกรายงานความเสี่ยงความรุนแรงประจำวันและข้อมูลเปรียบเทียบช่วงเวลา เพื่อใช้สื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพต่อการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงทั้งการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรง การสื่อสารผ่านเครือข่าย และการสื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะ เพื่อสนับสนุนให้หลายฝ่ายมีบทบาทต่อการจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าว

รูปแบบการสื่อสาร

การทำงานของกลุ่มคนองค์กรปฏิบัติการตามหลัก UCP มีการสื่อสารไปยังตัวแสดงต่างๆ ทั้งในระดับพื้นที่ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ เพื่อสร้างแนวทางการป้องกันยับยั้งความขัดแย้งรุนแรง ในหลายระดับ หากเปรียบเทียบกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า การสื่อสารของศูนย์ข้อมูลฯ ยังเป็นการสื่อสารในระดับพื้นที่และการสื่อสารภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาคส่วนที่ทำงาน ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ผ่านการสื่อสารในระดับบุคคล กลุ่มคนองค์กร และการสื่อสารสาธารณะ

เป้าหมายการทำงาน

หากพิจารณาเป้าหมายตามหลักการทำงาน UCP ที่มุ่งเน้นการป้องกันความรุนแรงทางตรง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพ พบว่า เป้าหมายตามหลัก UCP ถือเป็นเป้าหมายหนึ่งของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ อย่างไรก็ตามเป้าหมายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ยังเกี่ยวข้องกับเป้าหมายอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเป้าหมายตามหลัก UCP อีกด้วย ดังเช่น เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครปฏิบัติการภาคสนาม หรือการทำงานบนในฐานะศูนย์ข้อมูลฯ ที่สะท้อนการสร้างฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูล เหตุการณ์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นต้น

สาระสำคัญเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการทำงานระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มคนองค์กรปฏิบัติการตามหลัก UCP สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	กลุ่มองค์กรปฏิบัติตามหลัก UCP	ศูนย์ข้อมูลฯ
ตัวผู้กระทำ	การก่อตัวหรือได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ หน่วยงานระหว่างประเทศ	การก่อตัวจากการทำงานของกลุ่มองค์กรภายในประเทศ
การระดมทรัพยากร	<ul style="list-style-type: none"> ภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ หน่วยงานระหว่างประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ (คณะทำงานหลักและอาสาสมัคร) ภาคีเครือข่าย (ทั้งในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ)
แนวทางการทำงาน	แนวทางการทำงานที่อิงกับแนวทางการทำงานของกลุ่มองค์กรที่สังกัด	แนวทางการทำงานพัฒนาาร่วมกันจากฐานคิดทางวิชาการหรือการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานกับบริบทความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ชุมนุมทางการเมืองหรือบทเรียนจากการทำงานภัยพิบัติที่ผ่านมา
บทบาทการทำงานฝ่ายที่สาม	ปฏิบัติการฝ่ายที่สามที่เน้นบทบาทการทำงานของกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศทั้งรูปแบบอาสาสมัครที่มีค่าตอบแทนหรือการจ้างประจำ	ปฏิบัติการฝ่ายที่สามที่เน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ผ่านรูปแบบการทำงานอาสาสมัครที่ไม่มีค่าตอบแทนใดๆ
เครื่องมือการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> การแทรกแซงสถานการณ์ทางตรง ดังเช่นวิธีการแสดงตน การปกป้องบุคคลที่นัยสำคัญ การติดตามเผ่าระวัง การสร้างความร่วมมือไปยังตัวแสดงต่างๆ เป็นต้น การแทรกแซงสถานการณ์ทางอ้อม ดังเช่นการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่ การสร้างกระแสกดดันจากรัฐบาล การสร้างสภาพแวดล้อมต่อสภาวะสันติภาพ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> เครื่องมือสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล ดังเช่นการฝึกอบรมอาสาสมัคร ตัวชี้วัดความเสี่ยง ความรุนแรง เป็นต้น เครื่องมือสนับสนุนการสื่อสารข้อมูล ดังเช่นการออกรายงานแจ้งเตือนล่วงหน้าและการออกแถลงการณ์ การออกรายงานความเสี่ยงความรุนแรงประจำวัน เป็นต้น
การสื่อสาร	การสื่อสารในหลายระดับ (Multi – Track) ที่อาจเกี่ยวข้องกับตัวแสดงทั้งระดับพื้นที่ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ	การสื่อสารกับตัวแสดงในระดับบุคคล เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กร และการสื่อสารสาธารณะ (การสื่อสารในระดับพื้นที่และภายในประเทศ)
เป้าหมายการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> การป้องกันความรุนแรงทางตรง การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพ 	เป้าหมายการทำงานตามหลัก UCP ถือเป็นเป้าหมายหนึ่งของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ แต่เป้าหมายการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ยังมีนอกเหนือจากเป้าหมาย UCP ดังเช่น การสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครปฏิบัติการภาคสนาม การทำงานเพื่อรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์บนฐานข้อมูล เป็นต้น

ตารางที่ 5.8 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ กับหลัก UCP

การเปรียบเทียบข้างต้นต้องการสะท้อนให้เห็นว่า การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ และปฏิบัติตามหลัก UCP นั้น มีคุณลักษณะบางอย่างที่แตกต่างเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามศูนย์ข้อมูลฯ ยังสามารถถูกอธิบายตามหลัก UCP ได้เช่นกันเพราะเป็นการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานปฏิบัติการของพลเรือนที่ปราศจากอาวุธบนฐานคิดปฏิเสธความรุนแรงเพื่อสร้างการป้องกันยับยั้งความรุนแรงทางตรงและสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อสภาวะสันติภาพเช่นเดียวกัน แต่ทว่าแนวคิด UCP ยังมีข้อจำกัดต่อการมอองสาระสำคัญของปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและปฏิบัติการสันติวิธี ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขยายการอธิบายผ่านแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี ร่วมกับทฤษฎีการระดมทรัพยากร ดังที่กล่าวมาในบทวิเคราะห์ช่วงต้น ซึ่งสนับสนุนและเติมเต็มการมองศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

สาระสำคัญในส่วนวิเคราะห์ทั้งจากเงื่อนไขการก่อตัวและการขับเคลื่อนการทำงาน การระดมทรัพยากรและกลไกการเข้าถึง และวิธีการขับเคลื่อนการทำงาน นำไปสู่การวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานศึกษาชิ้นนี้ภายใต้หัวข้อ “ส่วนสรุป” มีสาระสำคัญดังนี้

5.5 บทสรุป

สาระสำคัญการอธิบายบทวิเคราะห์ทั้ง 4 ส่วนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหนุนต่อการมีส่วนร่วมการทำงานของ ภาคส่วนต่างๆ จนก่อให้เกิดการรวมตัวของอย่างมีเหตุมีผลเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงภายใต้ สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ นำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ การระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกี่ยวข้องกัน

หลักการงานที่ปฏิเสธความรุนแรง – การเข้าร่วมของกลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่ายตั้งอยู่บนหลักการงานการสร้างเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการ ไม่ใช่ใช้ความรุนแรงหรือหลักปฏิบัติการณ์สันติวิธีเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงให้เกิดขึ้น

หลักการป้องกันโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ – การขับเคลื่อนการทำงานโดยอาสาสมัคร หรือการทำงานในฐานะสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธด้วยการใช้วิธีการที่ตั้งอยู่บนฐาน การรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงในพื้นที่ชุมนุมและสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรง

เป้าหมายการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง – เป้าหมายการทำงานที่เอื้อหนุนต่อ การกำกับดูแลความรุนแรงด้วยการสร้างเงื่อนไขให้เกิดปฏิบัติการสันติวิธีในชั้นต่างๆ (ปฏิบัติการ สันติวิธีทางกายภาพ ปฏิบัติการสันติวิธีเชิงโครงสร้าง และปฏิบัติการสันติวิธีเชิงวัฒนธรรม) ด้วยการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงในช่วงการชุมนุม ปิดกรุงเทพฯ (เป้าหมายระยะสั้น) รวมทั้งสร้างเงื่อนไขการกำกับดูแลความรุนแรงในอนาคต ด้วยการสร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายเล็งเห็นคุณค่าต่อการปฏิเสธความรุนแรงในการจัดการ ความขัดแย้ง และการกำกับดูแลความรุนแรงร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม (เป้าหมายระยะยาว)

ดังนั้น สาระสำคัญข้างต้นเกี่ยวกับหลักการงานที่ปฏิเสธความรุนแรง หลักการป้องกัน โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ และเป้าหมายการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรง จึงเป็นการฉายภาพ การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่เกิดขึ้นเพื่อสร้าง

เงื่อนไขในการจัดการความเสี่ยงความรุนแรงในช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ อีกทั้งก่อร่างเงื่อนไขที่นำไปสู่การกำกับดูแลความรุนแรงในระยะยาว ด้วยความพยายามสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย หรือการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งบนฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรง

หากพิจารณาสาระสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ทักษะและมุมมองต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพยายามอธิบายศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ สามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์การศึกษาที่ถูกต้องไว้ 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ 2) กระบวนการทำงานและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 3) ผลการดำเนินการที่มีนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางความขัดแย้งยืดเยื้อ มีสาระสำคัญดังนี้

5.5.1 ตัวตนและตำแหน่งแห่งที่

(1) ตัวตนของศูนย์ข้อมูลฯ

หากพิจารณาภายใต้กรอบทฤษฎีการระดมทรัพยากรและกระบวนการทางการเมือง พบว่าการก่อตัวของศูนย์ข้อมูลฯ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้คนอย่างมีเหตุผลจนเพื่อขับเคลื่อนการทำงานประเด็นความรุนแรงและระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานเพื่อติดตามเฝ้าระวังสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ โดยเงื่อนไขการรวมตัวประกอบด้วย

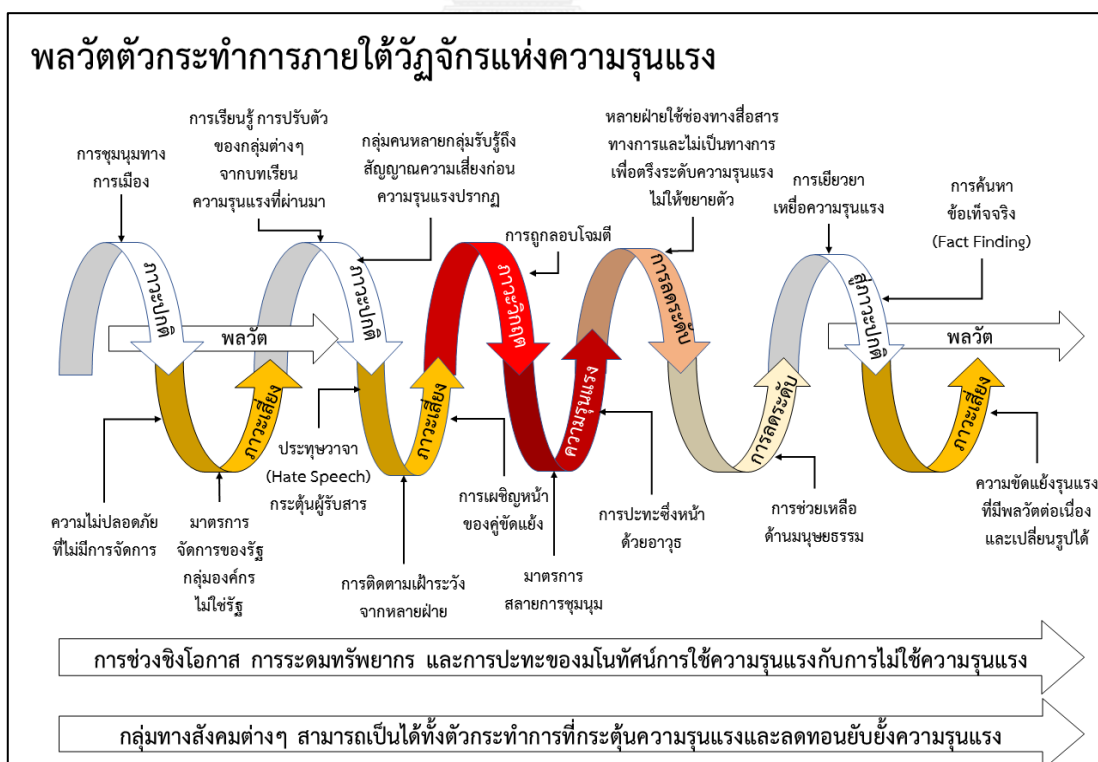
การมองเห็นถึงสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรง (Sign)

เงื่อนไขประการแรกและมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้คนในสังคมรับรู้และตระหนักเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรง โดยทั่วไปผู้คนในสังคมมักตระหนักถึงความรุนแรงภายหลังเหตุการณ์ความรุนแรงปรากฏขึ้นไปแล้ว แต่ทว่าการก่อตัวการทำงานของภาคประชาชนมีความน่าสนใจคือการจับสัญญาณได้ก่อนที่เหตุการณ์ความรุนแรงจะเกิดขึ้นจากประเด็นบางอย่างภายใต้บริบทสถานการณ์ความขัดแย้งขนาดเล็ก ดังกรณี ปัญหาการจัดการสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยในพื้นที่ชุมนุมที่ปรากฏให้เห็นมาตั้งแต่ช่วงก่อนพฤษจิกายน 56 โดยผู้ศึกษายังพบว่า เงื่อนไขการมองเห็นถึงสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงได้ก่อนสถานการณ์ความรุนแรงปรากฏ ร่วมกับบริบทสถานการณ์ทางการเมืองที่มีความเข้มข้นขึ้นจนนำไปสู่การสื่อสารข้อกังวลหรือการแสวงหาเงื่อนไขการทำงานของ

หลายฝ่ายส่วนทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงจนกลายเป็นการทำงานของเครือข่ายพลเมืองๆ และศูนย์ข้อมูลฯ ขึ้นมา

โดยเงื่อนไขการจับสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงได้ก่อนเกิดเหตุความรุนแรง ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า อาจเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การทำงานของภาคปฏิบัติการที่ผ่านมา ที่เกี่ยวพันกับการทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงหรือสถานการณ์ภัยพิบัติ โดยทักษะดังกล่าว ยังถูกสะท้อนจากกลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ดังเช่น หน่วยงานปฏิบัติการทางการแพทย์ กลุ่มผู้ชุมนุม ที่มีประสบการณ์ทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงทำให้มีการหยิบนำบทเรียนจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่ผ่านมา สนับสนุนการเตรียมการและการจัดการกับสถานการณ์อย่างรัดกุม เป็นต้น (เจ้าหน้าที่มูลนิธิปิอเต็กตั้ง, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2557; กฤตยศัญญ์ ปรียาศินียเวช, **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2559)

การศึกษาบริบทความรุนแรงที่มีพลวัตภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น อาจสามารถอธิบายสภาวะการจับสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่นำไปสู่ความตระหนักของภาคส่วนต่างๆ ของสังคมต่อประเด็นความรุนแรง และก่อให้เกิดการกระทำการบางอย่างต่อเงื่อนไขความรุนแรงเหล่านั้น ได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 5.5 พลวัตตัวกระทำภายใต้วัฏจักรแห่งความรุนแรง

ข้อกังวลร่วมต่อประเด็นความรุนแรง

ข้อกังวลร่วมต่อประเด็นความรุนแรงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการรวมตัวกลุ่มคนองค์กร เพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันที่ปรากฏตั้งแต่ช่วงก่อนการประชุมปิดกรุงเทพฯ โดยภาคประชาสังคม ใช้ข้อกังวลร่วมเพื่อสร้าง “ประเด็นกลาง” เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ และการสร้างกลไกความร่วมมือที่เป็นทางการที่สนับสนุนกลไกการทำงานภาคสนามและช่องทางการประสานงานไปยังกลุ่มเป้าหมายของศูนย์ข้อมูลฯ ช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ

รวมทั้งข้อกังวลต่อประเด็นความรุนแรงยังส่งผลให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคปฏิบัติและภาควิชาการจนนำไปสู่การถอดบทเรียนประสบการณ์การทำงาน การพัฒนาเครื่องมือในการจับสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม และสนับสนุนให้เกิดการระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงในฐานะข้อกังวลไปยังกลุ่มต่างๆ และสาธารณะ

การปฏิเสธความรุนแรง

ผลการศึกษาพบว่า ทุกกระบวนการของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งแต่การก่อตัว หลักการทำงาน วิธีการทำงาน ตั้งอยู่บนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงหรือขับเคลื่อนด้วยหลักปฏิบัติการสันติวิธีไปสู่เป้าหมาย คือ การสร้างเงื่อนไขเพื่อการกำกับดูแลความรุนแรง ผ่านการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ชุมนุมและการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างแนวทางการจัดการความปลอดภัยหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยไม่สร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง รวมทั้งสนับสนุนการเปิดพื้นที่การทำงานและการสื่อสารเพื่อให้ทุกฝ่ายรวมถึงสาธารณะสามารถเข้ามา มีบทบาทต่อการกำกับดูแลความเสี่ยงความรุนแรงโดยยกระดับจากตัวแสดงหนึ่งที่ตกอยู่ในฐานะตัวแสดงหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อความรุนแรงไปสู่การเป็นตัวแสดงที่เป็นผู้กระทำการเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง

เงื่อนไขอย่างน้อย 2 ประการข้างต้นเอื้อต่อการรวมตัวและการมีส่วนร่วมการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะผู้เข้าร่วมคณะทำงานหลัก อาสาสมัคร ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล โดยสะท้อนเกี่ยวกับการก่อร่างสร้างตัวตนร่วมต่อการทำงานอย่างน้อย 2 ระดับ คือ

การก่อร่างตัวตนร่วมในระดับกว้าง

การสร้างตัวตนร่วมกันเพื่อสร้างเงื่อนไขการกำกับดูแลความรุนแรงด้วยปฏิบัติการสันติวิธี ทั้งใน *เชิงกายภาพ* อันเป็นการแสวงหาวิธีการเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงทางกายภาพ *เชิงโครงสร้าง* อันเป็นการสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมกันปฏิเสธการใช้ความรุนแรงหรือแสวงหาแนวทางจัดการกับความขัดแย้งโดยสันติ และ *เชิงวัฒนธรรม* หรือความพยายามที่จะสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) ให้เห็นว่าประเด็นความรุนแรงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย ดังนั้น ตัวตนร่วมระดับนี้ จึงไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะศูนย์ข้อมูลฯ แต่เป็นตัวตนร่วมในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคนองค์กร ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงที่สามารถตระหนักถึงประเด็นความรุนแรงและพยายามแสวงหาการทำงานบางอย่างเพื่อสนับสนุนขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างเงื่อนไขการกำกับดูแลความรุนแรง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ภาคส่วนต่างๆ เกื้อหนุนการทำงานซึ่งกันและกัน ดังกรณีการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรง เป็นต้น

การก่อร่างตัวตนร่วมระดับแคบ

หากพิจารณาเฉพาะตัวศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ตัวตนร่วมของศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวข้องกับการสร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างตัวตนร่วมระดับกว้าง (เพื่อให้ทุกฝ่ายมีบทบาทต่อการกำกับดูแลความรุนแรง) ดังนั้น ตัวตนของศูนย์ข้อมูลฯ จึงเกี่ยวข้องในฐานะตัวกระทำการที่สื่อสารความเสี่ยง ความเสี่ยงความรุนแรงไปยังตัวกระทำการอื่นๆ ด้วยการทำงานบนฐานข้อมูลเชิงวิชาการที่มีการรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบ การวิเคราะห์ประเมินผลข้อมูลในแต่ละวันแต่ละพื้นที่ เพื่อสื่อสารข้อมูลเหล่านี้ไปยังภาคส่วนต่างๆ เพื่อสร้างเงื่อนไขที่สนับสนุนต่อการสร้างความปลอดภัย หรือแนวทางการจัดการที่ไม่สร้างเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

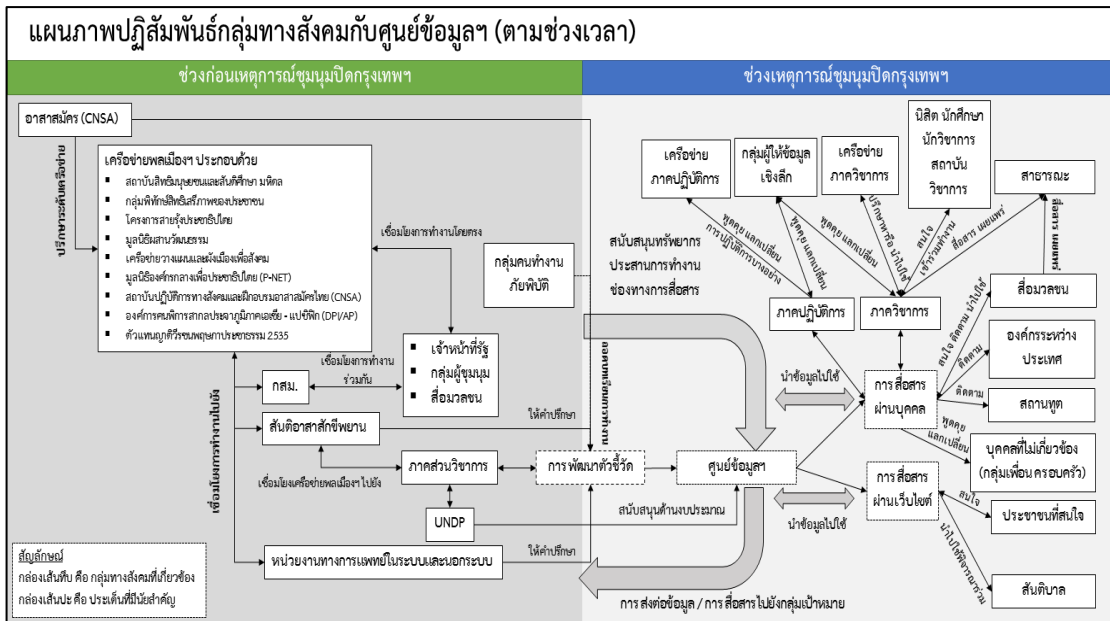
อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้นในฐานะตัวตนร่วม (Self) มากกว่าอัตลักษณ์ร่วม (Collective identity) เนื่องจากการทำงานแม้เป็นการขับเคลื่อนการทำงานประเด็นความรุนแรงผ่านการทำงานอาสาสมัคร แต่การศึกษาไม่สามารถอธิบายได้ว่า เหตุผลที่แท้จริงของการทำงานร่วมกันของผู้เข้าร่วมในปัจเจกบุคคล กลุ่มคนองค์กรนั้นเกิดจากความตระหนักเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงอย่างแท้จริงหรือเป็นหนึ่งเดียวกันจริงหรือไม่ เพราะการเข้าร่วมอาจมีเหตุผลหรือเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ เข้ามาประกอบด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังตั้งข้อสังเกตว่า การก่อร่างสร้างตัวตนระดับแคบและการก่อร่างสร้างตัวตนระดับกว้างเป็นสิ่งที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน เนื่องจากการก่อร่างระดับกว้างอันเกี่ยวข้องกับข้อกังวลต่อ

ความรุนแรงของกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ นำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง จนก่อตัวเป็นเครือข่ายพลเมืองๆ ที่มีบทบาทต่อการสร้างกรอบความร่วมมือทางการกับฝ่ายต่างๆ หรือการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาควิชาการและภาคปฏิบัติการจนกลายเป็นการก่อตัวของศูนย์ข้อมูลฯ อีกทั้งตัวตนระดับแคบของศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงได้กระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมตระหนักต่อการจัดการหรือลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนการก่อร่างตัวตนระดับกว้างให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการทำงานและการสื่อสารความเสี่ยงของศูนย์ข้อมูลฯ ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงผู้คนหรือกลุ่มองค์กรที่มีความสนใจหรือตระหนักต่อประเด็นความรุนแรง หรือความสนใจแง่มุมอื่นๆ ที่ถูกสะท้อนผ่าน “ความคาดหวัง” ต่อการเข้ามามีส่วนทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีเป้าหมายทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับสาธารณะ (ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อหาส่วนเป้าหมายการทำงาน) อันเป็นการหนุนเสริมทรัพยากรต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ หรือตัวตนระดับกว้างที่หนุนเสริมตัวตนระดับแคบให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

ดังนั้น การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ จึงไม่ได้สะท้อนเพียงการก่อร่างตัวตนเฉพาะคนกลุ่มเล็กๆ แต่เป็นการก่อร่างตัวตนของสังคมต่อประเด็นความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับตัวกระทำการต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง ที่มีความตระหนักและมีการกระทำบางอย่างเกิดขึ้นเพื่อป้องกันยับยั้งหรือลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

หากพิจารณาปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ตามลำดับเวลาพบว่า การก่อตัวและขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ นั้นมีความเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงจำนวนมาก อีกทั้งปฏิสัมพันธ์ยังมีการโยงใยซับซ้อนทั้งที่เชื่อมโยงทั้งจากการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ โดยตรง หรือการสื่อสารผ่านตัวบุคคล ภาคีเครือข่าย หรือช่องทางสื่อสาร (เว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อมวลชน) โดยความสัมพันธ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งสะท้อนถึง “การเติบโต” ทั้งตัวศูนย์ข้อมูลฯ และกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆ ที่ทำงานกับประเด็นความรุนแรงที่ได้หยิบใช้บทเรียนประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนก่อตัวเป็นการทำงานที่เกื้อกูลกันเพื่อระดมทรัพยากรหรือหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกันของภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อการมีส่วนร่วมต่อการกำกับดูแลความรุนแรง โดยสิ่งนี้บ่งชี้ให้เห็นถึง “พัฒนาการ” การทำงานกับประเด็นความรุนแรงที่หนุนเสริมกันผ่านการก่อร่างตัวตนระดับแคบและตัวตนระดับกว้างเพื่อสร้างการป้องกันยับยั้งความรุนแรงดังสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.6 ปฏิสัมพันธ์กลุ่มทางสังคมกับศูนย์ข้อมูลฯ จำแนกตามช่วงเวลา

(2) ตำแหน่งแห่งที่ของศูนย์ข้อมูลฯ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ตำแหน่งแห่งที่ของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ เกี่ยวข้องกับ

การรายงานของภาคพลเมือง (Citizen report)

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ถูกมองในฐานะปฏิบัติการรูปแบบภาคพลเมือง เนื่องจากการทำงานรูปแบบปฏิบัติการของฝ่ายที่สามที่ริเริ่มจากภาคประชาชนที่มีข้อกังวลหรือมีความห่วงใยต่อประเด็นความรุนแรง จึงสร้างการมีบทบาทการทำงานผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูลในรูปแบบการรายงานของภาคพลเมือง (Citizen journal / Citizen report) โดยมาจากการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์สนับสนุนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประเมินผล เพื่อสนับสนุนการรายงานข้อมูลที่มีความเป็นกลางและมีความน่าเชื่อถือเพื่อสนับสนุนความสามารถและศักยภาพของการทำงานและการสื่อสารการกำกับดูแลความรุนแรงต่อทุกฝ่าย (นฤมล ทับจุมพล, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2559)

“พื้นที่กลาง” ที่ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ถูกมองในฐานะพื้นที่กลาง ของการทำงานร่วมกัน โดยส่งผลให้เกิด

1) การสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคล กลุ่มคนองค์กรทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์หรือกลุ่มคนที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือกลุ่มที่มีทัศนทางการเมืองสามารถใช้พื้นที่การทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ สนับสนุนการทำงานร่วมกันและการสื่อสารประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงหรือข้อกังวล ต่อประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงของแต่ละฝ่ายทั้งในมุมมองคนนอก (Etic view) และคนใน (Emic view) รวมทั้งลดทอนสภาวะ “การโดนถีบไปอีกฝั่ง” (การมองรูปแบบไม่ใช่ฝ่ายเดียวกันก็เป็นฝ่ายตรงข้าม) อันเป็นพื้นที่สนับสนุนให้คนที่ยังมีความคิดที่ไม่สุดโต่งสามารถพูดคุยหรือทำงานร่วมกันกับอีกฝ่ายได้ (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559)

2) การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่กลางของการทำงานกลุ่มคนองค์กร แม้จะมีบทบาทในฐานะคู่ขัดแย้งหรือมีทัศนทางการเมืองที่แตกต่างกัน ดังเช่น อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ มีกลุ่มคนทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุมหลายกลุ่มที่มีทัศนทางการเมืองที่แตกต่างกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ก็สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเป็นคู่ขัดแย้งกันแต่ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยยึดโยงภายใต้ประเด็นความไม่ต้องการให้ความรุนแรงเกิดขึ้นกับฝ่ายใด (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559; ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559)

3) พื้นที่กลางที่สนับสนุนการแจ้งเตือนเพื่อไม่ให้ความรุนแรงขยายตัวผ่านการสื่อสารข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับการตรวจสอบและประมวลผลผ่านระเบียบวิธีการ เพื่อลดทอนข้อมูลที่สร้างข่าวลือหรือข้อสารที่กระตุ้นไปสู่ความเสี่ยงความรุนแรงหรือการบิดเบือนข้อมูล เพื่อสร้างการสื่อสารข้อมูลเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง (ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน, 2559; อรุชิตา อุตมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

กลุ่มทำงานใน “ประเด็น” ของการป้องกันยับยั้งความรุนแรง

“หัวใจหลัก” ของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มองว่า ความขัดแย้งของกลุ่มคนต่างๆ เป็นสิ่งสามารถเกิดขึ้นได้ แต่ต้องไม่ใช่ความรุนแรง (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ, 2557) ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการทำงานด้วยการนำข้อกังวลความเสี่ยงความรุนแรง ที่พบจากเก็บรวบรวมข้อมูลตรวจสอบและวิเคราะห์ประมวลผล เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มต่างๆ และสาธารณะเพื่อนำไปสู่การจัดการหรือลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง ทำให้สร้างการทำงานของฝ่ายที่สามที่ต่างออกไปเดิม คือ ไม่ได้สื่อสารในรูปแบบว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไร (ยกเว้นกรณีรายงานแจ้งเตือนล่วงหน้าที่ศูนย์ข้อมูลฯ มีความพยายามสื่อสารเพื่อให้เกิดการตอบสนองของกลุ่มเป้าหมายเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง

อย่างทันทีทันใด) แต่เป็นการทำงานบนฐานการนำเสนอแนวโน้มขอข้อมูลที่สะท้อนถึงแนวโน้ม ความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ที่พบ (เพิ่มศักดิ์ ลีลากุล, **สัมภาษณ์**, 19 สิงหาคม 2557)

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ในฐานะตัวกระทำการหนึ่งที่ยุบายสร้างพื้นที่กลางเพื่อสื่อสารหรือสร้าง การทำงานร่วมกันของทั้งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องภายใต้รูปแบบอาสาสมัครและ ภาคีเครือข่าย โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและการตระหนักต่อความเสี่ยงความรุนแรง ผ่านการสื่อสารข้อมูลที่ได้รับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัคร การตรวจสอบ และการวิเคราะห์ ประมวลผลอย่างมีแบบแผนภายใต้ระเบียบวิธีการของวิชาการของศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) เพื่อสร้างการสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางเพื่อสนับสนุนเงื่อนไขต่อการกำกับดูแล ความรุนแรงของภาคส่วนต่างๆ

5.5.2 กระบวนการทำงานและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

(1) กระบวนการทำงาน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการทำงานที่ศูนย์ข้อมูลฯ ให้ความสำคัญ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การรวบรวมข้อมูลที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ และ 2) การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย มีสาระสำคัญดังนี้

การรวบรวมข้อมูลที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

การศึกษาข้อมูลพบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ได้ให้ความสำคัญต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่มีความถูกต้อง สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏ และมีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงให้ความสำคัญต่อกระบวนการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) การพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ การพัฒนาเครื่องมือตัวชี้วัดความรุนแรงเพื่อสนับสนุนการมองสัญญาณความเสี่ยง ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ชุมนุม การอบรมอาสาสมัครเพื่อสนับสนุนทักษะองค์ความรู้เพื่อ ประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ การหยิบนำการสื่อสารในเชิงภัยพิบัติที่เป็นทักษะ ติดตัวภาคปฏิบัติการ ดังเช่น “การแจ้งเตือน” เข้ามาสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยง ความรุนแรง ซึ่งผลลัพธ์เพื่อให้ผลการประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) การเข้าถึงข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข่าวเชิงลึก (Insider)

การเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากคนในมีส่วนสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลบางอย่างที่อาสาสมัครพื้นที่ภาคสนามไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้ ซึ่งข้อมูลรูปแบบนี้เป็นประโยชน์การเข้าใจบริบทพื้นที่ การตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งการวิเคราะห์ประเมินผลเพื่อมองสถานการณ์ต่อไปในข้างหน้า

3) การตรวจสอบข้อมูล

ศูนย์ข้อมูลฯ ให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกส่งมาจากอาสาสมัคร โดยทำการตรวจสอบข้อมูลทั้งรูปแบบกลับไปกลับมา (Re – check) กับแหล่งข้อมูลอื่นๆ ดังเช่น ภาศิเครือข่าย ข้อมูลประเมินจากอาสาสมัครคนอื่นที่อยู่ในพื้นที่ เป็นต้น หรือการตรวจสอบย้อนกลับ (Back – check) จากอาสาสมัครผู้ประเมินได้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องมากที่สุด โดยความถูกต้องของข้อมูลทำให้ข้อมูลมีน้ำหนักต่อการนำไปใช้เพื่อวิเคราะห์ประเมินผลและการนำไปใช้ศึกษา หรือวิเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจอีกด้วย ดังกรณี การวิเคราะห์ค่าแนวโน้มของความเสียหายความรุนแรง (Trend) ดังเช่น การพบอาวุธของการ์ดผู้ชุมนุม ความรุนแรงจากกองกำลังติดอาวุธไม่ระบุฝ่าย เป็นต้น

การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาพบว่า การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ ไปยังกลุ่มเป้าหมายอาจจำแนกความสำคัญออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพต่อการกำกับดูแลความรุนแรง

การสื่อสารข้อมูลไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานทางการแพทย์ เป็นต้น และกลุ่มปฏิบัติการฝ่ายที่สามที่มีศักยภาพต่อการจัดการสถานการณ์ หรือลดเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงได้ ดังเช่น สันติอาสาสมัครชัชชาน กสม. เป็นต้น การสื่อสารข้อมูลโดยตรงหรือผ่านช่องทางภาศิเครือข่าย โดยนำเสนอข้อมูลในประเด็นควรให้ความสำคัญ อย่างเฉพาะเจาะจงการสร้างแนวทางจัดการที่ลดทอนหรือไม่สร้างเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง หรือการยับยั้งเงื่อนไขบางอย่างเพื่อไม่ให้ความรุนแรงขยายตัว

2) การสื่อสารสาธารณะ

การสื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะ ดังเช่น การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน การสื่อสารผ่านเว็บไซต์ ศูนย์ข้อมูลฯ การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลไปยัง

กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อสนับสนุนการสร้างการรับรู้ การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ และการสื่อสารทางอ้อมไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างการกำกับดูแล ความรุนแรงในสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้นด้วยแนวทางการสร้างแรงกดดันทางสังคมจากสาธารณะ

(2) ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม

ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะกลุ่มคนทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ (คณะทำงานหลัก อาสาสมัคร) ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล หากพิจารณา ตามความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม 2 ประเภท คือ

กลุ่มทางสังคมในฐานะ “คนใน”

ปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มคนทางสังคมในฐานะ “คนใน” นั้นเกี่ยวข้องกับ ตัวแสดงหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานการณ์ ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานทาง การแพทย์ เป็นต้น ผ่านการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ปฏิสัมพันธ์ผ่านกลุ่มภาคีเครือข่าย ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการในพื้นที่ชุมนุม และการเชื่อมต่อด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวของ กลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ โดยการมีส่วนร่วมการทำงานของ “คนใน” นำไปสู่การสนับสนุน การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในส่วนปฏิบัติการภาคสนาม ประกอบด้วย

การเข้าถึงข้อมูล

กลุ่มคนในสนับสนุนต่อการเข้าถึงข้อมูลภาคสนามและข้อมูลเชิงลึกที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ โดยการรวบรวมข้อมูลโดยปกติ รวมทั้งการมีคนในเข้าร่วมทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะอาสาสมัคร ศูนย์ข้อมูลฯ ยังเอื้อต่อการสนับสนุนให้เกิดการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ ชุมนุมผ่านมุมมองของคนในเอง อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องแยกบทบาทระหว่าง กลุ่มผู้ชุมนุมกับ อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ขณะทำการประเมินความเสี่ยงด้วย

การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มคนในที่มีปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่ ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานทางการแพทย์ เป็นต้น ถูกใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องจากการประเมินความเสี่ยง ของอาสาสมัคร รวมทั้งข้อมูลที่มีนัยสำคัญบางอย่างยังสนับสนุนการนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อสร้าง ความเข้าใจต่อบริบทสถานการณ์

ช่องทางการสื่อสารข้อมูล

กลุ่มคนในที่มีส่วนร่วมกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะอาสาสมัคร ภาคีเครือข่าย มีการนำข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปใช้สื่อสารไปยังกลุ่มคนทำงานที่ตนสังกัด หรือกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลผ่านคนในไปยังกลุ่มเป้าหมาย ทั้งรูปแบบทางการ ดังเช่น ผ่านกลไกความร่วมมือหลายฝ่าย และไม่เป็นทางการ ดังเช่น การสื่อสารผ่านบุคคลไปยังกลุ่มเป้าหมายด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว

การสนับสนุนการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

การประสานการทำงานร่วมกับบุคคลที่นัยสำคัญในสถานการณ์ ดังเช่น แกนนำกลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานทางการแพทย์ฉุกเฉิน เป็นต้น มีส่วนต่อการลดทอนเงื่อนไขของความรุนแรงได้ ดังกรณี การประสานการแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมเพื่อนำกลุ่มผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ในเหตุการณ์ระเบิดบรทัดทอง

การอำนวยความสะดวก

การประสานการทำงานคนในยังเอื้อต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดังกรณี การประสานแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างเป็นทางการเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับสื่อมวลชนในพื้นที่สวนลุมพินี การประสานหน่วยงานทางการแพทย์สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลในพื้นที่การชุมนุมจากหน่วยงานทางการแพทย์ เป็นต้น

ดังนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมในฐานะคนในจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ ทั้งรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการเพื่อสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ในระดับปฏิบัติการ ทั้งการอำนวยความสะดวกต่อการทำงานภาคสนาม การรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือบุคคลที่นัยสำคัญในสถานการณ์เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดการหรือการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น

กลุ่มทางสังคมในฐานะ “คนนอก”

ปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มคนทางสังคมในฐานะ “คนนอก” นั้นเกี่ยวข้องกับ ตัวแสดงฝ่ายที่สาม (Third party) หรือตัวแสดงที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในสถานการณ์โดยตรง ดังเช่น ภาควิชาการ สื่อมวลชน ภาคประชาสังคม (ได้แก่ เครือข่ายพลเมืองฯ กลุ่มสันติอาสาสมัครกษิพยาน) กสม. องค์กรระหว่างประเทศ และสามัญชนพลเรือนทั่วไปที่มีความสนใจ โดยปฏิสัมพันธ์ร่วมกับ

ศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะคณะทำงานหลัก อาสาสมัคร ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล ผลของปฏิสัมพันธ์ของศูนย์ข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคมรูปแบบนี้ส่งผลให้

การพัฒนาแนวทางการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ

ได้แก่ การพัฒนาเครื่องมือ กรอบการทำงาน และวิธีการสื่อสารข้อมูล ผ่านการใช้องค์ความรู้ ประสบการณ์ของทั้งภาควิชาการภาคปฏิบัติการ และภาคีเครือข่าย จนกลายเป็นแนวทางการทำงาน ด้านต่างๆ ของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น แนวทางการทำงานทั้งการรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูล บนฐานวิชาการสามารถสนับสนุนให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นกลางได้ หรือการทำงานของภาคปฏิบัติการของอาสาสมัครผู้มีความเชี่ยวชาญ หรือภาคีเครือข่ายที่มีความหลากหลายสามารถ สนับสนุนให้การทำงานก้าวข้ามความท้าทายของสถานการณ์ไปได้ทั้งในกรณีการเผชิญหน้า กับเหตุการณ์ความรุนแรงหรือการเผชิญข้อจำกัดของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นต้น

การระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

การทำงานร่วมกับภาควิชาการ ภาคปฏิบัติการ และภาคีเครือข่ายที่มีความหลากหลาย ทำให้สามารถเกี่ยวโยงการทำงานไปยังกลุ่มอื่นๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ ส่งผลให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถการระดมทรัพยากรรูปแบบต่างๆ ดังเช่น *ภาควิชาการ* มีการระดมนิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจให้เข้าร่วมการทำงานในฐานะอาสาสมัครหรือการนำเสนอ การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะโครงการวิจัยในประเด็นทางวิชาการเพื่อเป็นช่องทางในการแสวงหา งบประมาณ เช่นเดียวกับ*ภาคประชาสังคมและกลุ่มปฏิบัติการฝ่ายที่สาม* ดังเช่น เครือข่ายพลเมืองฯ กลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชียาน สี่มวชน กสม. เป็นต้น ที่สนับสนุนการระดมทรัพยากรบุคคล ที่เป็นอาสาสมัครให้เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ หรือใช้เป็นช่องทางเพื่อสนับสนุนการทำงาน และการสื่อสารข้อมูลจากสภาวะความทับซ้อนของการทำงานของอาสาสมัครที่แยกบทบาทเล่น เพื่อสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม

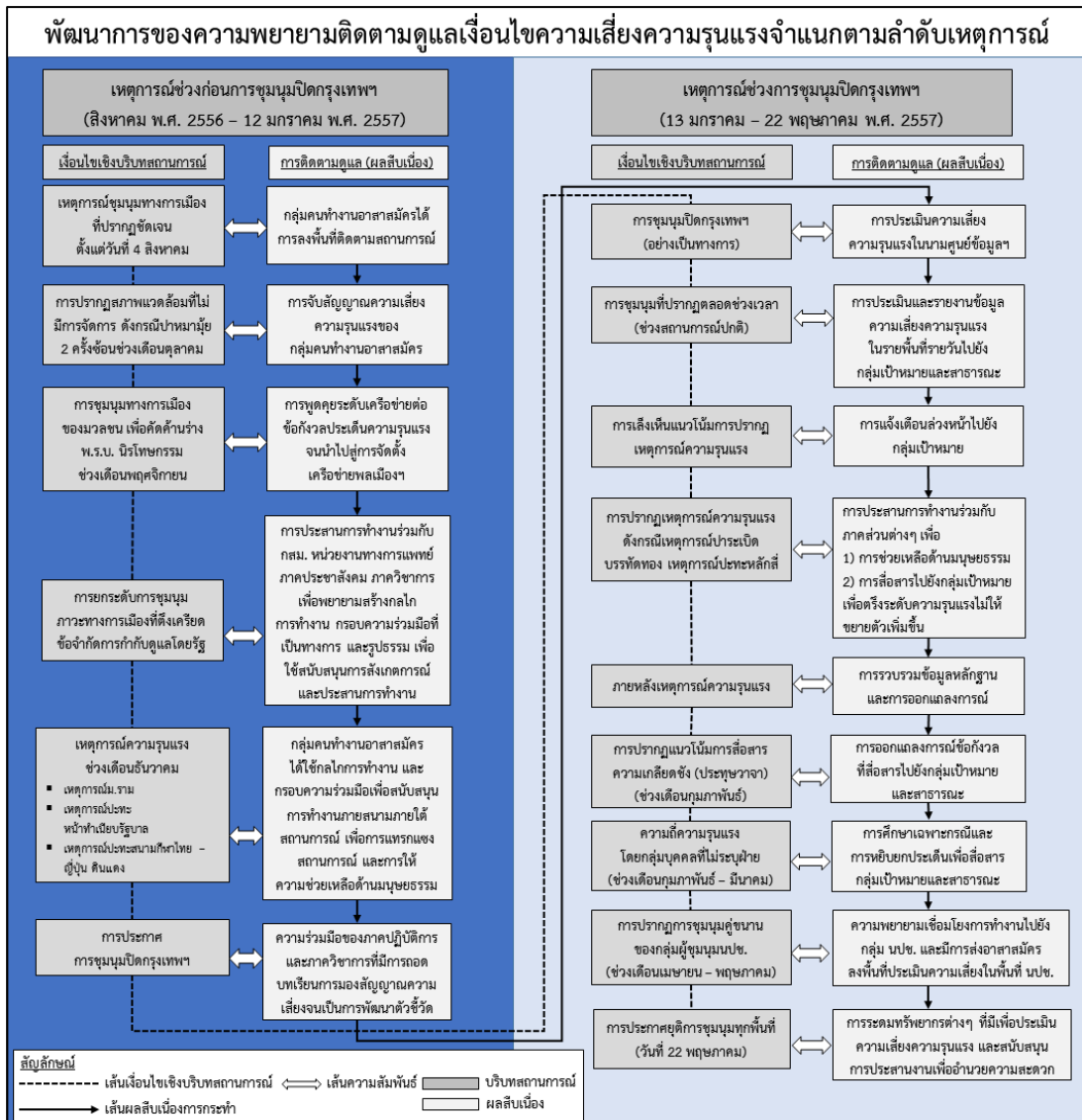
ช่องทางการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ

การเชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่ายคนทำงานผ่านที่สาม ได้แก่ ภาควิชาการ เครือข่าย พลเมืองฯ กสม. กลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชียาน เป็นต้น สามารถใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูลไปยัง กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบทางการ ดังกรณี ศูนย์ข้อมูลฯ ใช้กลไก ความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ เป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น

และรูปแบบไม่เป็นทางการ ดังเช่น การสื่อสารผ่านกลุ่มองค์กร หรือบุคคล ผ่านช่องทางความสัมพันธ์ส่วนตัว รวมทั้งการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่สามารถสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงไปยังสาธารณะ การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะที่เกิดขึ้นเื่อต่อการรับรู้การทำงานของคุณยข้อมูลฯ การสื่อสารข้อมูลประเด็นความเสี่ยงความรุนแรงเพื่อสร้างการตระหนักหรือกระตุ้นให้เกิดเงื่อนไขที่เื่อต่อการลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง และการสื่อสารสาธารณะนอกจากเพื่อนำเสนอข้อมูลสู่สาธารณะยังเป็นแนวทางการสื่อสารทางอ้อมไปยังกลุ่มเป้าหมายมีเป้าหมายกระตุ้นให้กลุ่มคนทำงานที่เกี่ยวข้องสนใจและสร้างการกำกับดูแลความเสี่ยงความรุนแรง

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นปฏิสัมพันธ์ของคุณยข้อมูลฯ กับกลุ่มทางสังคม “คนนอก” เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานของคุณยข้อมูลฯ ทั้งในการพัฒนารอบการทำงาน การสนับสนุนการระดมทรัพยากร การเป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ ขณะเดียวกับการร่วมงานที่เกิดขึ้นก็สนับสนุนการเช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) การติดตามข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรง ดังกรณี สถานทูตหรือองค์กระระหว่างประเทศที่ใช้ข้อมูลคุณยข้อมูลฯ เพื่อติดตามสถานการณ์ 2) การสื่อสารข้อมูลรูปแบบใหม่ที่สนับสนุนการทำงานขององค์กรที่สังกัด ดังกรณี สื่อมวลชนมีการนำประเด็นข้อมูลของคุณยข้อมูลฯ ไปสร้างการสื่อสารประเด็นความรุนแรงรูปแบบใหม่ๆ ได้ 3) การสร้างพื้นที่กลางให้ทุกฝ่ายรวมถึงสามัญชนพลเรือนสามารถมีพื้นที่ทำงานเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงให้เกิดขึ้นได้ ดังกรณี อาสาสมัคร M0149 หรืออาสาสมัครที่เป็นนิสิตนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครคุณยข้อมูลฯ เพื่อลงพื้นที่สังเกตการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ชุมนุม เป็นต้น

หากพิจารณาสาระสำคัญตั้งแต่ช่วงการก่อตัวคุณยข้อมูลฯ อันเกี่ยวข้องบทบาทการทำงานของเครือข่ายพลเมืองฯ ร่วมกับกระบวนการทำงานของคุณยข้อมูลฯ และปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมทั้งในฐานะคนนอกและคนในที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ผู้ศึกษาพบถึง ผลสืบเนื่องของความพยายามในการติดตามดูแลเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงและการสังสมทรัพยากรหรือบทเรียนจากการดำเนินการที่ผ่านมา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ เพื่อสร้างแนวทางการทำงานและการสื่อสารเพื่อจัดการหรือลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้นตลอดช่วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสิ่งนี้อาจบ่งชี้ถึงพัฒนาการการทำงานคุณยข้อมูลฯ หรือการเติบโตของกลุ่มคนทำงานกับความรุนแรงที่พยายามสร้างเงื่อนไขบางอย่างเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงที่ปรากฏให้เห็นตลอดช่วงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 5.7 พัฒนาการของความพยายามติดตามดูแลเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง จำแนกตามลำดับเหตุการณ์

5.4.3 ผลการดำเนินการที่มีนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางความขัดแย้งยืดเยื้อ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สามารถฉายภาพการทำงานในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธได้ อีกทั้งหากพิจารณาผลการดำเนินการต่างๆ ของศูนย์ข้อมูลฯ ในช่วงสถานการณ์การประชุมปิดกรุงเทพฯ สามารถสะท้อนเกี่ยวกับนัยสำคัญต่อพัฒนาการของขบวนการสันติวิธีท่ามกลางความขัดแย้งยืดเยื้อ ผู้ศึกษามองว่าสามารถจำแนกออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

การกำกับดูแลความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

กระบวนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ด้วยการรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารความเสี่ยง ความรุนแรงมีเป้าหมายเพื่อสร้างหลักความปลอดภัย การป้องกันยับยั้งเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด ความรุนแรงหรือป้องกันเงื่อนไขความรุนแรงไม่ให้ขยายตัวหรือสร้างความรุนแรงรอบใหม่ขึ้น บนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติการสันติวิธีภายใต้กรอบการทำงานของอาสาสมัครหรือวิธีการ ทำงานภายใต้กรอบปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ หรือสะท้อนการ*ใช้อำนาจ แบบอ่อน (Soft power)* เพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง รวมถึงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อน ให้เห็นถึงการริเริ่มของ “วัฒนธรรมในการติดตามเฝ้าระวังความรุนแรงของสังคม”

การสร้างนวัตกรรมทำงาน (Innovation) เพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรง

ศูนย์ข้อมูลฯ พยายามคิดค้นและแสวงหาแนวทางเพื่อสร้างการกำกับดูแลความเสี่ยง ความรุนแรงให้เกิดขึ้นผ่านการสื่อสารข้อมูลนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ เพื่อมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงผ่านถอดบทเรียนและประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมาตลอดจน ภายใต้สถานการณ์เพื่อสนับสนุนให้เครื่องมือสามารถติดตามความเสี่ยงความรุนแรงภายใต้ สถานการณ์ที่มีพลวัต โดยเกี่ยวข้องกับ

การประยุกต์ใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี สนับสนุนการทำงาน

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีการพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือการทำงานโดยนำวิธีการทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ เพื่อสนับสนุนการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การประเมินความเสี่ยงตัวชี้วัดผ่านแพลตฟอร์ม (กูเกิ้ลฟอร์ม) การใช้สมาร์ตโฟนเป็นเครื่องมือ สนับสนุนการทำงาน การสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านช่องทางเว็บไซต์ และเครือข่ายสังคม ออนไลน์ ดังเช่น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ เป็นต้น อันสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติการสันติวิธีสามารถ หยิบเครื่องมือและองค์ความรู้ในสังคมปัจจุบันมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการทำงานและการสื่อสาร เพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงได้

การลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงที่มีหลักการ

การทำงานของอาสาสมัครบนฐานการลงพื้นที่เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงบนฐาน การพิจารณาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง โดยสามารถใช้เครื่องมือประเมินความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้

ในพื้นที่การประชุมของทุกกลุ่ม (ศุภวัฒน์ เสมอภาค, **สัมภาษณ์**, 2 ธันวาคม 2559; ภูมิจิต ศิระวงศ์ ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559)

เครื่องมือการทำงานที่สามารถนำไปคิดต่อยอดต่อได้

การทำงานที่เกิดขึ้นเป็นการก่อร่างและพัฒนาจากฐานประสบการณ์ที่มีความเชี่ยวชาญของคนทำงานประเด็นความรุนแรงเพื่อสร้างแนวทางป้องกันความรุนแรงที่สามารถนำมาพัฒนาหรือคิดต่อยอดต่อไปได้ (สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

การทำงานบนฐานวิชาการ

การสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงสถิติและการบันทึกข้อมูลที่เป็นหลักฐาน และมีการใช้ระเบียบวิธีการทางวิชาการมาสนับสนุนทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ (บุญเกื้อ สมนึก, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2557; วิชัช เกษมทรัพย์, **สัมภาษณ์**, 15 สิงหาคม 2557)

การทำให้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่คาดคะเนได้

การสื่อสารประเด็นความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่คาดคะเนได้จากการพิจารณาถึงแนวโน้มความรุนแรงจะเกิดขึ้น ทำให้การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงของศูนย์ข้อมูลฯ ถูกมองว่าคล้ายการสื่อสารในรูปแบบการพยากรณ์อากาศของกรมอุตุนิยมวิทยา (สุรดา จันทะสุตธนกุล, **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2559; ภูมิจิต ศิระวงศ์ ประเสริฐ, **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559) หรือการติดตามเฝ้าระวังและมีการจัดการกับความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ ความขัดแย้งก็ไม่นำไปสู่การเกิดความรุนแรง (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559)

การก่อร่างเครื่องมือที่ใช้ติดตามดูแลเงื่อนไขความรุนแรงในชั้นต่างๆ

ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง 14 ตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงดังกล่าวสามารถสะท้อนเครื่องมือหรือรูปธรรมเพื่อการเฝ้าระวัง การติดตามดูแลความรุนแรงในชั้นต่างๆ ทั้งจาก *เงื่อนไขในระดับทางกายภาพ* อันเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางกายภาพที่สร้างความเสี่ยงต่อความรุนแรง ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรม การเตรียมการอุปกรณ์ สภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง ศักยภาพทางอาวุธ สภาพการปฏิบัติการทางการแพทย์ และความเสียหายจากผลความรุนแรง *เงื่อนไขในระดับเชิงโครงสร้าง* อันเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขสร้างช่องว่างที่สามารถจัดการได้ แต่ไม่ได้ถูกจัดการหรือเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดความเสี่ยงความรุนแรง ได้แก่ การตอบสนองต่อคำสั่งผู้นำ (การตอบสนองที่เป็นได้ทั้งกระตุ้นและลดทอนเงื่อนไข

ความเสี่ยงความรุนแรง) การจัดการสภาพแวดล้อมในการชุมนุม และมาตรการต่างๆ อันเป็นผลจากการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเงื่อนไขเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การสื่อสารที่สร้างความเกลียดชังหรือประทุษวาจา (Hate Speech) โดยสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ชั้นของการติดตามเฝ้าระวัง	ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง
เงื่อนไขระดับกายภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 2 ลักษณะพฤติกรรมโดยรวมของผู้เข้าร่วมชุมนุม ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 5 ระดับการเตรียมการด้านวัสดุ / อุปกรณ์ ของกลุ่มผู้ชุมนุม ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 6 ระยะเวลาของการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มชุมนุม หรือกับเจ้าหน้าที่รัฐ ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 7 พื้นที่กันชน (Buffer Zone) ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 8 ความเสี่ยงในการเกิดเหตุ “มือชนมือ” ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 9 สภาพการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ / พยาบาล ภายในพื้นที่ชุมนุม ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 10 ระดับความแตกต่างทางอาวุธ ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 11 ความรุนแรงของอาวุธ ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 12 ระดับความรุนแรงของอาการบาดเจ็บที่พบ ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 13 ความเสียหายต่ออาคารและทรัพย์สิน
เงื่อนไขระดับโครงสร้าง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 3 การตอบสนองคำสั่งของผู้นำ ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 4 การจัดการสภาพแวดล้อมในการชุมนุม ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 14 มาตรการต่างๆ อันเป็นผลจากการบังคับใช้กฎหมาย
เงื่อนไขระดับวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ตัวชี้วัดข้อที่ 1 ลักษณะและเนื้อหาของการปราศรัย หรือประทุษวาจา (Hate Speech)

ตารางที่ 5.9 ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงกับการติดตามเฝ้าระวังเงื่อนไขในชั้นต่างๆ

การสร้างกลไกการทำงานที่เป็นทางการบนฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การศึกษาพบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีนัยสำคัญต่อปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อสนับสนุนให้ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมต่อการสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงเกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 เงื่อนไข

สภาวะการทำงานที่เป็นทางการ

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในรูปแบบการเชื่อมโยงการทำงานที่เป็นทางการ สามารถสนับสนุนการทำงานและการสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นกลาง โดยการเชื่อมโยงความเป็นทางการ ได้แก่

ภาควิชาการ – เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) มีที่ตั้งในสถาบันวิชาการ ตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นตัวแทนสื่อสารข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ เป็นนักวิชาการ และการรายงานข้อมูลที่ใช้ระเบียบวิธีการทางวิชาการ โดยเงื่อนไขดังกล่าวสามารถสนับสนุนความเป็นทางการที่อิงกับภาควิชาการ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกสื่อสาร และภาพลักษณ์ความเป็นกลางของการทำงานและการสื่อสารที่เกิดขึ้นได้

กลไกความร่วมมือของเครือข่ายพลเมืองฯ – การใช้ความทับซ้อนของการทำงาน ของเครือข่ายพลเมืองฯ และศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านอาสาสมัครทำให้สามารถวางบทบาทเชื่อมโยงประสาน การทำงานกับภาคีเครือข่ายที่เป็นทางการ ผ่านกลไกความร่วมมือทางการที่เกิดขึ้นได้ ได้แก่ กลไกการสังเกตการณ์ กลไกความร่วมมือหลายฝ่าย และกลไกความร่วมมือทางการแพทย์

การสื่อสารสาธารณะ – การสื่อสารข้อมูลผ่านตัวแทนศูนย์ข้อมูลฯ การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และการสื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะทั้งจากเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สร้างการรับรู้ ตัวตนและการทำงานและการรายงานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ซึ่งสนับสนุนการระดมทรัพยากรและ เป็นการสะท้อนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เป็นทางการต่อสาธารณะอีกด้วย

การทำงานที่ตั้งบนฐานการมีส่วนร่วม

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วม ทำให้มีเชื่อมโยง การทำงานกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้กลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่ายบนฐานความแตกต่างหลากหลาย อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ คือ

การสร้างพื้นที่การทำงานร่วมกัน ระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือกลุ่มคนที่อยู่ในฐานะตัวแสดงที่เป็นคู่ขัดแย้งกัน และเป็นพื้นที่สนับสนุนการเป็นช่องทาง การสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองและข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นความเสี่ยงความรุนแรง

การสนับสนุนกระบวนการทำงานต่างๆ ดังเช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบ การวิเคราะห์ประเมินผล การสร้างการรับรู้ต่อการทำงาน และสื่อสารข้อมูล เป็นต้น

การประยุกต์ใช้องค์ความรู้เชิงสหสาขาวิชาสนับสนุนปฏิบัติการสันติวิธี

การศึกษาพบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่มีนัยสำคัญต่อการใช้อองค์ความรู้แบบสหสาขาวิชา เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการลดความเสี่ยงความรุนแรง ใน 2 ประเด็น ได้แก่

การเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ข้ามศาสตร์

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนการทำงานบนฐานการใช้ทักษะองค์ความรู้และความ เชี่ยวชาญของกลุ่มคนองค์กรที่ทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ อันมีความหลากหลายเพื่อสนับสนุน การพัฒนาเครื่องมือ การสนับสนุนการทำงานในลักษณะทำไปเรียนรู้ไปเมื่อเผชิญข้อจำกัด

ก็มีการปรับแก้ไขความหลากหลายของผู้คนที่เข้าร่วมรวมทั้งองค์ความรู้เพื่อให้สามารถก้าวข้ามความท้าทายเหล่านั้นไปได้

การเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ข้ามพรมแดน

แม้ว่าการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ตั้งอยู่บนฐานการถอดบทเรียนและประสบการณ์ทำงานภายในประเทศ อย่างไรก็ตามการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ก็ได้รับความสนใจจากองค์กรต่างประเทศเช่นกัน ดังกรณี โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ที่เข้ามาสนับสนุนการทำงานตั้งแต่ช่วงต้นของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากเล็งเห็นว่าการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการค้นพบตัวกระตุ้นหรือกลุ่มทำงานที่มีนัยสำคัญต่อการทำงานด้านการป้องกันความขัดแย้ง (Conflict prevention) ทำให้ UNDP มีการวางบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งและสนับสนุนในฐานะ “ล่ามทางความคิด” ด้วยการนำผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อให้การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ยกกระตือรือร้นที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น (สมชัย เย็นสบาย, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2559)

การทำงานในฐานะตัวแสดงหนึ่ง (Actor) ที่ส่งผลต่อสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง

การสัมภาษณ์พบถึงแง่มุมเกี่ยวกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการจากฝ่ายที่สามเพื่อสื่อสารความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการทำงานยังคงต้องมีความระมัดระวังเนื่องจากการสื่อสารดังกล่าวอาจเป็นไปได้ทั้งการสนับสนุนความเสี่ยงความรุนแรง และการกระตุ้นความรุนแรงให้ขยายตัวขึ้น ดังนั้น การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการทำงานในฐานะตัวแสดงหนึ่งที่มีบทบาทต่อสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “ปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในประเทศไทย: กรณีศึกษา ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ” เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการใช้การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และทำการวิเคราะห์ตีความแบบอุปนัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย

เนื้อหาบทนี้นำเสนอการสรุปผลงานวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ตั้งขึ้นว่า “ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองมีบทบาทต่อการกำกับดูแลความรุนแรงภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ได้อย่างไร” และอภิปรายผลการศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาทั้งส่วนข้อมูลพื้นฐานและส่วนวิเคราะห์สะท้อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เพื่อสร้างบทบาทในการกำกับดูแลความรุนแรงภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นดังต่อไปนี้

6.1.1 บริบทสถานการณ์ที่เอื้อต่อการสร้างเงื่อนไขเพื่อกำกับดูแลความรุนแรง

บริบทภายใต้สถานการณ์ทั้งในช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ จนถึงช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ มีสถานะเอื้อต่อการขับเคลื่อนทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจาก

บริบทช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ เอื้อให้หลายฝ่ายตระหนักถึงประเด็นความรุนแรง

ภายใต้สถานการณ์ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ สะท้อนเงื่อนไขสำคัญทั้งจากการเล็งเห็นสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงของภาคปฏิบัติการที่เกี่ยวกับประเด็นการจัดการความปลอดภัยบริเวณพื้นที่การชุมนุม ร่วมกับบริบทเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการออกมาเคลื่อนไหวของผู้คนจำนวนมากตั้งแต่ช่วงคัดค้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม โดยมีเหตุการณ์ความรุนแรงที่พลวัตสูง อันสร้างความเสียหายและความสูญเสีย ดังกรณี เหตุการณ์ปะทะมหาวิทยาลัยรามคำแหง เหตุการณ์ปะทะบริเวณทำเนียบรัฐบาล และเหตุการณ์ปะทะบริเวณสนามกีฬาไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง รวมทั้งบทเรียนจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในอดีตที่ผ่านมา ส่งผลทำให้ภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้อง

และไม่เกี่ยวข้องโดยตรงมีการคำนึงประเด็นความรุนแรง และมีความพยายามต่อสร้างความปลอดภัย และการทำงานที่ไม่สร้างเงื่อนไขความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ชุมนุมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบของการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึง สภาวะความไม่ลงตัวของ ความชอบธรรมของสันติวิธีจากตัวกระทำกรกลุ่มต่างๆ เนื่องจากตัวกระทำที่ตระหนักถึงประเด็น ความรุนแรงกลายเป็นผู้ก่อความรุนแรงเสียเอง และหลักปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงถูกกระทำ เพื่อเป็นเหตุผลทางการเมือง (Politized) ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรือสร้างความชอบธรรมมากกว่า นี้ถึงสาระสำคัญของการใช้ความรุนแรง โดยเงื่อนไขดังกล่าวทำให้ความรุนแรงยังปรากฏขึ้น เรื่อยมาตลอดสถานการณ์ตั้งแต่พฤศจิกายน 56 จนกระทั่ง 22 พฤษภาคม 57 ถูกหยิบยกเป็น เหตุผลหนึ่งของ คสช. ดังที่ระบุไว้ในประกาศคำสั่ง คสช. ฉบับที่ 1 / 2557 จนนำไปสู่การประกาศให้ ทุกฝ่ายยุติการชุมนุมในทุกพื้นที่

กลไกการทำงานที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงก่อนการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การตระหนักของหลายภาคส่วนต่อประเด็นความรุนแรงเอื้อต่อการเปิดพื้นที่ทำงาน ร่วมกันกับภาคส่วนอื่นผ่านกรอบความร่วมมือและกลไกการทำงานที่เป็นทางการเพื่อสนับสนุน การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่พยายามกำกับดูแลและจัดการเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง และเพื่อประชาสัมพันธ์ว่ากลุ่มที่ตนไม่ได้สร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งถือได้ว่าเป็น การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนหรือสามัญชนพลเรือนในฐานะกลุ่มคนทำงานฝ่ายที่สามารถ เข้ามามีบทบาทการทำงานและเชื่อมโยงการทำงานกับภาคส่วนที่เป็นตัวแสดงที่เกี่ยวข้องและ ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อการระดมทรัพยากรและสร้างบทบาทการทำงานเพื่อแสวงหาแนวทาง สร้างความปลอดภัยและสร้างเงื่อนไขลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงหรือทำให้บรรเทาเบาบางลง

สาระสำคัญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การก่อตัวและการขับเคลื่อนศูนย์ข้อมูลฯ จึงเกี่ยวข้อง กับการใช้ “โอกาส” ที่เอื้อประโยชน์เพื่อระดมทรัพยากรรูปแบบต่างเพื่อขับเคลื่อนการทำงาน ทั้งจาก 1) *ทรัพยากรที่มีอยู่แต่เดิม* ดังเช่น ทรัพยากรของภาควิชาการและภาคปฏิบัติการ ดังเช่น องค์ความรู้ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ เครือข่าย และกลไกการทำงาน เป็นต้น และ 2) *ทรัพยากรของเครือข่าย* ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงผ่านภาควิชาการกับภาคปฏิบัติการ นำไปสู่การสนับสนุนการเครื่องมือและ สร้างพื้นที่กลางต่อการมีส่วนร่วมให้กลุ่มคนองค์กรที่สนใจเข้าร่วมทำงานและนำข้อมูลไปใช้ เพื่อติดตามสถานการณ์หรือสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงขึ้น

6.1.2 การก่อสร้าง “ตัวตนร่วม” เพื่อขับเคลื่อนการกำกับดูแลความรุนแรง

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การก่อสร้างของตัวตนศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด แต่เป็นการเชื่อมโยงปัจเจกบุคคล กลุ่มคนองค์กรที่มีความสนใจต่อ “ข้อกังวล” ต่อประเด็นความรุนแรงและการระดมทรัพยากรผ่านการทำให้ประเด็นความรุนแรงให้เป็นประเด็นกลางเพื่อสร้างพื้นที่กลางต่อการมีส่วนร่วมทั้งของ “คนใน” และ “คนนอก” ผ่านการสะท้อนให้เห็นว่าทุกฝ่ายล้วนสามารถเป็นตัวแสดงที่เสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อความรุนแรง หรือตัวแสดงที่ถูกกระทำด้วยผลของความรุนแรง (Passive) แต่ทุกฝ่ายก็สามารถเป็นตัวแสดงปฏิบัติการเชิงรุก (Proactive) เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลหรือยับยั้งความรุนแรงได้เช่นกัน ดังนั้น ก่อร่างสร้างตัวตนร่วมจึงเป็นการก่อสร้างสร้างตัวตนร่วมกันในฐานะตัวแสดงหนึ่งเพื่อเป้าหมายต่อการกำกับดูแลความรุนแรง

ดังนั้น “ตัวตนร่วม” จึงไม่ใช่ตัวตนที่เกิดเพียงแค่ศูนย์ข้อมูลฯ เพียงอย่างเดียวแต่เป็นตัวตนร่วมกันของทุกฝ่าย (การก่อสร้างตัวตนระดับกว้าง) ที่ปฏิเสธความรุนแรงเพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันตัวตนของศูนย์ข้อมูลฯ โดยเฉพาะ (การก่อสร้างตัวตนระดับแคบ) อาจเกี่ยวข้องกับตัวกระทำที่สร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้เกิดตัวตนร่วมผ่านการสื่อสารข้อมูล การประเมินความเสี่ยงความรุนแรง หรือสะท้อนการใช้อำนาจแบบอ่อน (Soft power) เพื่อเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรง โดยการก่อสร้างตัวตนทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน รวมทั้งสะท้อนผลสืบเนื่องของสิ่งที่กลุ่มทางสังคมต่างๆ ส่งสมมาอันสามารถสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ รวมถึงเกื้อกูลให้หลายภาคส่วนในสังคมทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงสามารถมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลเพื่อไม่ให้เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงก่อตัวกลายเป็นความรุนแรง หรือแสวงหาแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับรูปแบบความรุนแรงที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงกระตุ้นสังคมให้มีการแสวงหาทางออกของปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการไม่ใช่ความรุนแรง

6.1.3 การพัฒนาเครื่องมือที่สนับสนุนการรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูล

จุดเด่นของการขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ คือ เครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาร่วมกันระหว่างภาควิชาการและภาคปฏิบัติการ การเชื่อมโยงการทำงานของสองภาคส่วนนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือการทำงานและการสื่อสารข้อมูลรูปแบบใหม่ที่มาจากการหยิบใช้ทักษะประสบการณ์องค์ความรู้ตามความถนัด (Best Practice) ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันมาสนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือจนกลายเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงในแพลตฟอร์มกูเกิ้ลฟอร์มที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านการสมาร์ตโฟน และการรายงานความเสี่ยงความรุนแรงที่มีรูปแบบเชิงวิชาการผ่านการสื่อสาร

ผ่านบุคคลและการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สามารถแสดงความเสี่ยงความรุนแรงรายพื้นที่รายวัน การรายงานข้อมูลความรุนแรงเชิงสถิติ และความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวโน้ม นำไปสู่การแจ้งเตือนความเสี่ยงความรุนแรง อีกทั้งเครื่องมือที่ถูกพัฒนาด้วยระเบียบวิธีการ นำไปสู่การรวบรวมข้อมูลและการสื่อสารข้อมูลในเชิงวิชาการที่สนับสนุนการสื่อสารข้อมูลไปยังภาคส่วนต่างๆ เนื่องจากข้อมูลเชิงวิชาการเอื้อต่อการสร้างความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางที่สนับสนุนการนำข้อมูลไปใช้ รวมทั้งลดทอนเงื่อนไขการรายงานผลที่มีอคติหรือกระตุ้นให้ความเสี่ยงความรุนแรงขยายตัวขึ้น

6.1.4 สถานะการปรับตัวและหยุดยั้งภายใต้สถานการณ์ที่มีพลวัตและท้าทาย

ผลการศึกษาได้สะท้อนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ได้เผชิญความท้าทายทั้งจากอุปสรรคและข้อจำกัดทั้งที่มาจาก *สถานะการทำงาน* ดังกรณี ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดการทำงานรูปแบบอาสาสมัครที่ไม่เพียงพอในบางพื้นที่หรือในบางช่วงเวลา *เงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง* ดังเช่น การติดตามความเสี่ยงที่มีพลวัต ความรุนแรงจากไอโม่ง ประทุษวาจา (Hate Speech) และ *บริบทสถานการณ์* ดังกรณี การทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงปรากฏหรือเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญ โดยการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนสถานะทั้งสองด้านคือ สิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถก้าวข้ามได้และสิ่งที่ก้าวข้ามไม่ได้ (ดังที่กล่าวในเนื้อหาส่วนข้อมูลพื้นฐาน)

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเงื่อนไขที่ส่งผลทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถก้าวข้ามความท้าทายที่เกิดขึ้นและสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว เกี่ยวข้องกับ

1) แนวทางการทำงานที่มีลักษณะการปรับตัว ประกอบกับความยืดหยุ่นของการทำงาน เนื่องจากรูปแบบการทำงานด้วยระบบอาสาสมัคร ทำให้สามารถปฏิบัติการเฉพาะหน้า (Ad – hoc) ตามศักยภาพของคนทำงานได้หรือปฏิบัติการบางอย่างที่สามารถกระทำได้ในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ไม่สามารถกระทำได้ในเวลาปกติ

2) การมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันของกลุ่มคนทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ ทั้งในฐานะคณะทำงานศูนย์ข้อมูลฯ และภาคีเครือข่าย ทำให้การทำงานสามารถก้าวข้ามอุปสรรคและยกระดับการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังเช่น การปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือตัวชี้วัดเพื่อสนับสนุนการติดตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม การปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการทำงานหรือการวิเคราะห์ข้อมูล การสนับสนุนในฐานะเป็นช่องทางสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ รวมทั้งการหนุนเสริมการทำงานบางกรณี ดังเช่น หากอาสาสมัคร

ไม่เพียงพอต่อการประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ ศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) จะมีการส่งคณะทำงานหลัก หรืออาสาสมัครที่อยู่ใกล้เคียงลงพื้นที่ประเมินในพื้นที่ดังกล่าว เป็นต้น

3) ปฏิบัติการศูนย์ข้อมูลฯ สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังกรณี เหตุการณ์หลักสี่และเหตุการณ์ช่วงรัฐประหารสะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ มีการปรับการทำงานจากการติดตามสถานการณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงเป็นการสนับสนุนความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเพื่อช่วยเหลือเหยื่อความรุนแรง รวมทั้งการประสานการทำงานกับกลุ่มบุคคลที่มีนัยสำคัญ ดังเช่น เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้ชุมนุม หน่วยงานทางการแพทย์ เพื่อประสานการทำงานเพื่อสื่อสารแนวทางในการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง ดังกรณี การประสานแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมผ่านเครือข่ายเพื่อสื่อสารให้นำกลุ่มผู้ชุมนุมกลับพื้นที่ ในเหตุการณ์บรรทัดทอง เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงซ้ำในพื้นที่ เป็นต้น

6.1.5 ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่เกื้อหนุนการทำงานและการสื่อสารความเสี่ยง

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนความพยายามสร้าง “พื้นที่กลาง” เพื่อเชื่อมโยงการทำงานในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนองค์กรทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการเชื่อมโยงในฐานะคณะทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ ภาศิเครือข่าย และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล ส่งผลทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมทั้งจาก “คนใน” และ “คนนอก” ของสถานการณ์ โดยปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้เอื้อประโยชน์ทั้งต่อการระดมทรัพยากรและการสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจาก

กลุ่มคนใน เกี่ยวข้องกับตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ ดังเช่น กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานทางการแพทย์ เป็นต้น สามารถสนับสนุนการทำงานในระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงข้อมูลที่ไม่สามารถเข้าถึงได้โดยการติดตามด้วยวิธีการปกติผ่านกลุ่มคนผู้ให้ข่าวเชิงลึก (Insider) 2) การสนับสนุนการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของการประเมินความเสี่ยงของอาสาสมัคร และ 3) ช่องทางการสื่อสารไปยังผู้มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อประสานการทำงานหรือนำข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ ไปใช้เป็นแนวทางสร้างการกำกับดูแลต่อประเด็นความเสี่ยงความรุนแรง

กลุ่มคนนอก เกี่ยวข้องกับตัวแสดงที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โดยตรง ดังเช่น ภาควิชาการ สื่อมวลชน เครือข่ายพลเมืองฯ กลุ่มสันติอาสาสมัครชีพยาน กสม. และสามัญชนพลเรือนทั่วไปที่สนใจ เป็นต้น โดยกลุ่มตัวแสดงนี้มีบทบาทต่อ 1) การพัฒนาแนวทางการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดังกรณี กลุ่มสันติอาสาสมัครชีพยานสนับสนุนการให้คำแนะนำต่อการปรับปรุงตัวชี้วัด เป็นต้น 2) การระดม

ทรัพยากรรูปแบบต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น ภาควิชาการมีการระดมนิสิต นักศึกษาที่มีความสนใจให้เข้าร่วมการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะอาสาสมัคร หรือหิบบกการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นโครงการวิจัยเพื่อสร้างช่องทางเพื่อจัดหางบประมาณ หรือบทบาทภาคประชาสังคม ที่สนับสนุนการระดมทรัพยากรบุคคลที่เป็นอาสาสมัครให้เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ และ

3) การใช้เป็นช่องทางหนึ่งเพื่อสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพต่อการกำกับดูแล ความรุนแรง หรือการสื่อสารสาธารณะอันเอื้อต่อการสร้างการกำกับดูแลทางอ้อมและช่องทาง ระดมทรัพยากรจากสาธารณะ

หากพิจารณาข้อคำถามที่ว่า ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงได้หรือไม่ หากพิจารณาสรุปผลการศึกษาข้างต้น พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่ได้เป็นตัวกระทำที่ยับยั้งความรุนแรง ที่ปรากฏโดยตรง แต่เป็นเงื่อนไขที่กระตุ้นให้ตัวแสดงต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง กับสถานการณ์ให้มีบทบาทต่อการกำกับดูแลความรุนแรงผ่านการสื่อสารข้อมูลประเด็นความเสี่ยง ความรุนแรงในฐานะประเด็นร่วมของสังคม และศูนย์ข้อมูลฯ ได้ใช้โอกาสและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับ ตัวบุคคล กลุ่มองค์กร ครอบคลุมความร่วมมือ และความสัมพันธ์กับเครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน การสนับสนุนการทำงาน การสื่อสารข้อมูล เพื่อพยายาม สร้างการกำกับดูแลหรือลดทอนเงื่อนไขความรุนแรงที่มีพลวัต หรือการประคับประคองสถานการณ์ เพื่อตรึงระดับความรุนแรงไม่ให้มากเกินไปกว่านี้ ดังนั้น ศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการขับเคลื่อนการทำงาน เพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงผ่านการสื่อสารและการเชื่อมโยงการทำงานเพื่อให้ ตัวกระทำต่างๆ ในสังคมเล็งเห็นประเด็นความรุนแรงเป็นประเด็นที่ควรตระหนักและ สร้างการกำกับดูแลร่วมกันที่ตั้งอยู่บนฐานคิด วิธีการ และเป้าหมายที่ไม่ใช้ความรุนแรง

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษาผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณามิติการทำงาน ศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ สามารถแบ่งการอธิบาย ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

6.2.1 ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธหรือไม่?

ผลการศึกษาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบปฏิบัติการสันติวิธีและการรักษาสันติภาพ โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) พบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานคิด เกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ เนื่องจาก

หลักคิด วิธีการ เป้าหมายที่ปฏิเสธความรุนแรง

แม้ว่าการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ไม่เคยระบุว่าการทำงานที่เกิดขึ้นในฐานะปฏิบัติการสันติวิธี แต่หากพิจารณาหลักการทำงาน วิธีการทำงาน และเป้าหมายการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า ศูนย์ข้อมูลฯ มีเป้าหมายเพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงด้วยวิธีการและหลักความคิด การไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิเสธการกระทำใดๆ ที่เป็นเงื่อนไขไปสู่ความรุนแรง รวมถึงการทำงาน พยายามสร้างค่านิยมให้ภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงมีส่วนร่วมต่อการติดตาม ดูแลความรุนแรง รวมทั้งการสร้างคุณค่าทางความคิดเกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ด้วยวิธีการใดๆ ที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือไม่นำไปสู่การสร้างเงื่อนไขที่ก่อความรุนแรง

การวางบทบาททำงานในฐานะสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

แม้ว่าบทบาทผู้เข้าร่วมการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ บางส่วนจะมีบทบาทหน้าที่หลัก ต่อการทำงานภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามหน่วยงานหรือองค์กรที่สังกัด ดังเช่น เจ้าหน้าที่ กลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น แต่การศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สามารถอธิบาย ในเชิงการทำงานในฐานะสามัญชนพลเรือนได้ เนื่องจาก

การทำงานในรูปแบบอาสาสมัคร หรือจิตอาสาที่ต้องการขับเคลื่อนการทำงานประเด็น ความรุนแรง ผ่านรูปแบบการทำงานที่ถูกคิดค้นจากประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน จนก่อตัวเป็นการทำงานในฐานะปฏิบัติการของภาคประชาชนหรือปฏิบัติการฝ่ายที่สาม รวมทั้งเครื่องมือและวิธีการต่างๆ สามารถถูกนำมาใช้โดยสามัญชนพลเรือนทั่วไปได้

การวางบทบาทการทำงานในฐานะพลเรือน เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำงาน ร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ มีลักษณะมากกว่าเพียงปฏิสัมพันธ์แบบตรงไปตรงมา แต่ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับ ศูนย์ข้อมูลฯ ของบุคคลหนึ่งอาจปรากฏมากกว่าหนึ่งรูปแบบ ดังกรณี อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ บางคน สามารถสนับสนุนการทำงานทั้งในฐานะอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ ขณะเดียวกันการสนับสนุน การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือองค์กรที่สังกัดจะมีการวางบทบาทที่ต่างออกไป ดังกรณี การวางบทบาทในฐานะสมาชิกภาคีเครือข่ายของศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น สื่อมวลชนได้มีการ แบ่งบทบาทการทำงานตนเองทั้งในฐานะอาสาสมัครและสื่อมวลชนตามความเหมาะสม หรือการประสานการทำงานของสมาชิกเครือข่ายศูนย์ข้อมูลฯ บางคนมีการสนับสนุนการทำงาน ใน 2 สถานะ คือ การวางบทบาทตามองค์กรหน่วยที่สังกัด อีกด้านหนึ่งก็สนับสนุนการทำงาน ในฐานะปัจเจกบุคคล

การบรรจบกันของการเรียนรู้การป้องกันความรุนแรงด้วยสามัญชนพลเรือน

หากมองการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านกรอบแนวคิดการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) พบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ สะท้อนประเด็นที่มีนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การเน้นย้ำ “ทางเลือก” การป้องกันความรุนแรงด้วยสามัญชนพลเรือน

แนวคิด UCP ที่ก่อตัวท่ามกลางการเรียนรู้และบทเรียนของหลายสังคมทั่วโลก ทั้งที่มาจาก การตระหนักถึงข้อจำกัดปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงด้วยกองกำลังทหารติดอาวุธ การรักษาสันติภาพที่ยังถูกรอรับด้วยวาทกรรมขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งการพิสูจน์ตัวเองของปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธหลายกรณีที่สามารถเข้าจัดการปัญหาความขัดแย้งและการป้องกันยับยั้งความรุนแรงได้ แม้ว่าแนวคิดไม่ได้ถูกพัฒนาโดยสมบูรณ์มากนัก แต่ทว่าแนวคิด UCP ก็ได้เป็นสิ่งที่ถูกรูยทางเพื่อเปิดพื้นที่ต่อการสร้างทางเลือกด้วยการมีส่วนร่วมของสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อสนับสนุนป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่ยังมีพลวัตและซับซ้อนยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน ทำให้แนวคิด UCP ถูกยอมรับและได้รับความสนใจในสังคมโลกระดับหนึ่งในฐานะหนึ่งในเครื่องมือ (Toolkit) สำหรับการป้องกันความรุนแรงอีกชนิดหนึ่งที่มีแม้แต่สหประชาชาติยังต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน (UN, 2016)

ดังนั้นการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ อันเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนความสำคัญและความจำเป็นของบทบาทสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่ต้องมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง แม้ว่าการทำงานที่เกิดขึ้น ณ ช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ไม่ได้รับรู้รับทราบเกี่ยวกับแนวความคิดนี้มาก่อน แต่ท้ายที่สุดข้อค้นพบของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นสิ่งที่มาบรรจบกันพอดีกับกระแสความคิดของสังคมทั่วโลกที่ว่าด้วยหลักแนวคิด UCP ที่แม้ว่าต่างฝ่ายต่างขับเคลื่อนการทำงานของตนเองก็ตาม อีกทั้งการปรากฏของหลักคิด UCP และการมีตัวตนของศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการเน้นย้ำของความเป็นไปได้ในการป้องกันยับยั้งความรุนแรงด้วยศักยภาพของสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่อาจมีนัยสำคัญต่อสังคมไทยต่อไปอีกด้วย

ประการที่สอง จุดน่าสนใจศูนย์ข้อมูลฯ ในฐานะปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ

การพิจารณาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับแนวคิด UCP ได้สะท้อนเงื่อนไขการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่น่าสนใจต่อการสนับสนุนการทำงานต่อประเด็นความรุนแรง อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) *การระดมทรัพยากรจากภายใน “ประเทศ”* - เนื่องจากการก่อตัวการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นต่อยอดหรือผลสืบเนื่องของการกระทำทางสังคมจากบทเรียนที่ก่อร่างองค์ความรู้และประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาทั้งที่เกี่ยวข้อง (การทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง) และไม่เกี่ยวข้องโดยตรง (การทำงานภายใต้ปกติ ทักษะองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ของบุคคล) ที่ถูกตัวกระทำทางสังคมในประเทศนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือ การก่อร่างแนวทางการทำงาน การสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ที่สอดคล้องและหนุนเสริมการทำงาน เพื่อสร้างการติดตามดูแลเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงได้

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอาสาสมัครอันเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์ในทางใดทางหนึ่ง ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เอื้อประโยชน์ต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เนื่องจากสามารถรับรู้และเข้าใจต่อบริบทสถานการณ์และบริบทพื้นที่ทางกายภาพอันเอื้อต่อประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบได้และสนับสนุนการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ได้อย่างเหมาะสม

2) *บทบาทของอาสาสมัครที่เป็นมากกว่าอาสาสมัคร* - เนื่องจากผู้เข้าร่วมการทำงานอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ มีความหลากหลาย ส่งผลให้การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการสะท้อนภาพมากกว่าแค่กลุ่มคนทำงานอาสาสมัครทั่วไป แต่เป็นการก่อร่างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมที่สะท้อนการทำงานร่วมกันได้ทั้งในฐานะคนในและคนนอกสถานการณ์ หรือแม้ว่าตัวแสดงที่เป็นคู่ขัดแย้งกัน โดยผู้เข้าร่วมอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ สามารถใช้ศูนย์ข้อมูลฯ เป็นพื้นที่ในการติดตามข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และสื่อสารข้อมูล เพื่อลดทอนเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ รวมทั้งอาสาสมัครสามารถเลือกใช้บทบาทที่อาจมีมากกว่าหนึ่งบทบาทเพื่อสนับสนุนการทำงานหรือการสื่อสารข้อมูลตามความเหมาะสม

3) *การหยิบใช้องค์ความรู้แบบสหสาขาวิชา* - เนื่องจากผู้เข้าร่วมทำงานอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ มีความหลากหลาย ทำให้ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถหยิบใช้ทรัพยากรที่เป็นทักษะองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะของผู้เข้าร่วมตามความเหมาะสม ทั้งเพื่อสนับสนุนการทำงานหรือสนับสนุนในฐานะช่องทางสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างเงื่อนไขต่อการติดตามดูแลหรือส่งต่อข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดการเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง

4) *การสื่อสารข้อมูลเชิงวิชาการเพื่อสร้างเงื่อนไขการกำกับดูแลความรุนแรง* - การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สะท้อนการทำงานบนวิชาการทั้งการพัฒนาเครื่องมือเพื่อสนับสนุนรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลที่พยายามทำให้ข้อมูลในเชิงภววิสัย (Objectivity) ที่สามารถ

ตรวจสอบได้ เพื่อนำไปสู่การสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงในรูปแบบเชิงวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือและความเป็นกลาง อันสนับสนุนเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลหรือกลุ่มเป้าหมายสามารถหยิบนำข้อมูลไปใช้เพื่อสร้างแนวทางการจัดการหรือการกำกับดูแลเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง รวมถึงเป็นการสร้างการสื่อสารรูปแบบใหม่ต่อสาธารณะที่อาจกระตุ้นความตระหนักให้ประเด็นความรุนแรงเป็นประเด็นสาธารณะ หรือความพยายามต่อการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมต่อการติดตามดูแลความรุนแรง ซึ่งยังเป็นเงื่อนไขที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมยังคงต้องขับเคลื่อนกันต่อไป

สาระสำคัญข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนในฐานะผลผลิตทางสังคมจากการใช้ประสบการณ์การทำงานและองค์ความรู้ต่างๆ ที่สั่งสมมา นำไปสู่การสร้างแนวทางทำงานใหม่ๆ บนฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรง ที่สามารถสอดคล้องกับการติดตามดูแลทั้งเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงและรูปแบบความรุนแรงที่มีพลวัตและมีความซับซ้อนได้ อันเป็นการสร้าง “ทางเลือก” ต่อการป้องกันความรุนแรงผ่านบทบาทการทำงานของอาสาสมัครหรือบทบาทของสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่สอดรับและบรรจบกันกับบทเรียนและการเรียนรู้ของสังคมโลกในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับบทบาทการทำงานลักษณะนี้มากยิ่งขึ้น

6.2.2 นัยสำคัญของศูนย์ข้อมูลฯ ต่อพัฒนาการปฏิบัติการสันติวิธี

ผู้ศึกษาได้หยิบการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มาพิจารณาร่วมกับงานศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีของประเทศไทยที่ผ่านมา คือ “อ่านสันติวิธีในสังคมไทย: แผนที่น่าเที่ยวสำหรับผู้มาใหม่” โดย ชาญชัย ชัยสุขโกศล (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, ไม่ระบุปี) “ทำทนายทางเลือก ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง” โดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557) รวมถึงงานศึกษาที่พยายามอธิบายขบวนการสันติวิธีโดยฝ่ายที่สาม คือ “สันติอาสาสมัครพิชิต: ปฏิบัติการธรรมดาสามัญเพื่อยับยั้งความรุนแรงโดยฝ่ายที่สาม” โดย จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม (จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม, 2559) เพื่อพิจารณาการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ในมิติ “พัฒนาการ” ว่ามีนัยสำคัญหากเทียบกับแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีหรือการทำงานของขบวนการสันติวิธีที่ผ่านมา

ภายหลังจากพิจารณาศูนย์ข้อมูลฯ ผ่านงานศึกษาพบว่า การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ สามารถสะท้อนนัยยะสำคัญต่อพัฒนาการของปฏิบัติการสันติวิธีในสังคมไทยอย่างน้อย 5 ประเด็น ได้แก่

(1) ปฏิบัติการโดยสามัญชนพลเรือนที่ปราศจากอาวุธเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงที่ยังไม่ปรากฏการอธิบายด้วยเชิงแนวคิดวิชาการ

งานศึกษาปฏิบัติการสันติวิธีในสังคมไทยที่ผ่านมามักสะท้อนเรื่องราวแนวคิดปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ใช้ความรุนแรงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังเช่น การดื้อแพ่งหรืออารยะขัดขืน (Civil disobedience) หลักสันตือหิงสา ยุทธวิธีไม่ใช้ความรุนแรง รูปแบบต่างๆ ของยีน ชาร์ป (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557) เป็นต้น หรือแนวทางการทำงานเพื่อจัดการรากปัญหาความขัดแย้งยึดเยื้อหรือสร้างเงื่อนไขที่ไม่ก่อให้เกิดวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่ ดังเช่น หลักการเมืองแห่งการให้อภัย แนวคิดความสมานฉันท์ ที่นำไปสู่การวางแนวทางการทำงานและการวางนโยบายที่เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง เป็นต้น รวมถึงบ่งชี้ว่าปฏิบัติการสันติวิธีนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งรัฐ กลุ่มคนไม่ใช่รัฐ และฝ่ายที่สาม โดยการอธิบายได้พยายามจึงสะท้อนปฏิบัติการสันติวิธีในช่วงก่อน – ภายหลัง เหตุการณ์ความรุนแรง อย่างไรก็ตามพบว่า แม้มีงานศึกษากลุ่มทางสังคมที่มีการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยสามัญชนพลเรือน ดังเช่น งานศึกษากลุ่มสันตืออาสาสมัครชียาน แต่ทว่างานศึกษาเชิงแนวคิดทฤษฎีสันติวิธีที่อธิบายปฏิบัติการกลุ่มทางสังคมลักษณะนี้ ณ ช่วงเหตุการณ์ความรุนแรง ดังเช่น แนวคิด UCP ยัง ไม่มีปรากฏให้เห็น

ดังนั้น การศึกษางานศึกษาที่ผ่านมาจึงสะท้อนความชัดเจนของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เกี่ยวกับประเด็นสันติวิธีของฝ่ายที่สาม (Third party) หรือสันติวิธีบนฐานคิดปฏิบัติการโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (Unarmed civilian) ที่ริเริ่มเข้าหนุนเสริมทั้งเชิงการทำงานและเชิงแนวความคิดปฏิบัติการสันติวิธีที่สามารถสะท้อนการทำงานสันติวิธี ทั้งในช่วงก่อน – รอยต่อ – ภายหลังความรุนแรงได้ อีกทั้งสังคมไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้ปรากฏกลุ่มทางสังคมลักษณะนี้มากยิ่งขึ้น ดังเช่น กลุ่มสันตืออาสาสมัครชียาน ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) เป็นต้น โดยการทำงานเหล่านี้อาจขยายตัวและมีบทบาทที่สำคัญต่อการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต

(2) การใช้องค์ความรู้เชิงสหสาขาวิชานับสนุนปฏิบัติการสันติวิธี

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนความใหม่จากการประยุกต์การใช้องค์ความรู้แบบสหสาขาและประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ทั้งจาก*ภาคปฏิบัติการ* ดังเช่น การแจ้งเตือนล่วงหน้า (Early warning) การสื่อสารระดับความเสี่ยงแบบเข้าใจง่าย (การสื่อสารด้วยเฉดสีเขียว เหลือง ส้ม แดง) ทักษะการนำเสนอข้อมูลโดยระบุตำแหน่งพิกัด ทักษะด้านการตรวจสอบข้อมูลจากหลาย

แหล่งข้อมูล อันเป็นทักษะที่ติดตัวคนทำงานภาคปฏิบัติการมาจากฐานการทำงานด้านภัยพิบัติ
ภาควิชาการ ดังเช่น ระเบียบวิธีการรวบรวมข้อมูล แนวคิดวิชาการ รวมทั้ง*การใช้เทคโนโลยี*
 อันเป็นองค์ความรู้สมัยใหม่ (สมาร์ทโฟน แพลตฟอร์มมูวี่เกิ้ล เครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ ไลน์
 ทวิตเตอร์ เฟสบุ๊ก) จนทำให้การป้องกันยับยั้งความรุนแรง ดังนั้น การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ
 จึงสะท้อนพัฒนาการสันติวิธี ในด้านการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานด้านสันติวิธี
 มากกว่าเป็นเพียงเรื่องเฉพาะศาสตร์เฉพาะทาง

(3) ความรุนแรงเป็นสิ่งที่คาดการณ์ได้

เรื่องราวใหม่ๆ ที่ปรากฏในช่วงการศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ นอกจากสังคมได้ปรากฏแนวคิด
 ที่สามารถอธิบายปฏิบัติการป้องกันยับยั้งความรุนแรงโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ ดังเช่น
 แนวคิด UCP รวมทั้งการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ที่สะท้อนความสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้
 ร่วมกันของภาควิชาการและภาคปฏิบัติการจนนำไปสู่การใช้ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกัน
 ยับยั้งความรุนแรงแล้ว ผลลัพธ์ใหม่อีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ คือ
 ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง อันสะท้อนนัยสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) การทำให้สังคม
 มีเครื่องมือที่เป็นรูปธรรมในการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงที่มีระเบียบแบบแผน
 รวมทั้งสามารถสะท้อนถึงเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสี่ยงความรุนแรงในชั้นต่างๆ ทั้งในทางกายภาพ
 เชิงโครงสร้าง และเชิงวัฒนธรรม (ดังที่กล่าวไว้ในเนื้อหาส่วนตัวตนและตำแหน่งแห่งที่) และ
 2) ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงจากการรวบรวมข้อมูลผ่านตัวชี้วัดและได้รับการวิเคราะห์ประเมินผล
 จากข้อมูลประเด็นความรุนแรงซึ่งมักถูกสะท้อนในเชิงอัตวิสัย (Subjectivity) หรือข้อมูลบนฐาน
 ความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคล ไปสู่ข้อมูลรูปแบบภววิสัย (Objectivity) ที่สามารถพิสูจน์
 ตรวจสอบได้ และ 3) ข้อมูลความเสี่ยงความรุนแรงที่แสดงค่าเชิงสถิติสามารถถูกนำมาวิเคราะห์ผลใน
 ห้วงเวลาเพื่อพิจารณาแนวโน้ม (Trend) ทำให้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่สามารถคาดคะเนก่อนเหตุความ
 รุนแรงปรากฏขึ้นได้ รวมทั้งรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่มีการหยิบนำแนวทางการสื่อสารภัยพิบัติ
 การปรับใช้ อันสามารถสร้างความสนใจหรือกระตุ้นเตือนสำนึกให้กับภาคส่วนต่างๆ และสังคมต่อ
 ประเด็นความรุนแรงในระดับหนึ่ง โดยผู้ศึกษามองว่า สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนมิติพัฒนาการใหม่ๆ
 ของขบวนการสันติวิธีในการทำงานเพื่อการป้องกันยับยั้งความรุนแรง

(4) สังคมไทยเรียนรู้การทำงานบนฐานไม่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น

นอกเหนือจากการศึกษาตัวศูนย์ข้อมูลฯ หากหยิบนำตัวกระทำการต่างๆ ในสังคม ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ ในช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ มาพิจารณา บนฐานคิดสันติวิธี พบว่า แม้วัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองยังไม่สูญหายไป แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้คือ ภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงเริ่มเรียนรู้บทเรียนจากเรื่องราวของเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา และมีการตระหนักถึงการแสวงหาแนวทางใหม่ๆ บนฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรงหรือการปฏิเสธความรุนแรงเพื่อนำไปสู่การแสวงหาทางออกของความขัดแย้งหรืออนาคตร่วมกัน รวมทั้งภาคส่วนต่างๆ ด้านหนึ่งก็ได้สะท้อนความพยายามสร้างเงื่อนไขต่อการลดทอนความเสี่ยงความรุนแรงหรือเพื่อตรึงระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่ให้ขยายตัวมากไปกว่าที่เป็นอยู่บนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงหรือปฏิเสธความรุนแรง โดยผลผลิตหนึ่งของความพยายามดังกล่าว คือ การก่อร่างการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ นั่นเอง สิ่งเหล่านี้อาจสะท้อนถึง “พัฒนาการ” ของสังคมไทยที่ก้าวมาสู่การเล็งเห็นคุณค่าบนฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือปฏิบัติการสันติวิธีอีกก้าวหนึ่ง รวมทั้งการริเริ่มวัฒนธรรมในการติดตามเฝ้าระวังความรุนแรงของสังคมไทย

(5) ข้อเสนอแนะบางประการจากการศึกษาตัวศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

การมองการทำงานตัวศูนย์ข้อมูลฯ ณ ช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ผู้ศึกษาพบถึงข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีที่เกิดขึ้น โดยเป็นการต่อยอดบนฐานประเด็นเรื่องที่ว่า ชวนชัย ชัยสุโกศล เรียกว่า “พรมแดนแห่งความไม่รู้” ได้แก่

สันติวิธีผ่านมุมมองกลุ่มผู้ขัดแย้ง - การศึกษาและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า ผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทั้งที่เป็นรัฐ หรือกลุ่มผู้ชุมนุมทั้งสองฝ่ายมีความพยายามและสนใจใส่ใจต่อการทำงานบนฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรง (ดังที่ถูกล่ามึงถึงในเนื้อหาส่วนวิเคราะห์) อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อค้นพบที่สะท้อนความท้าทายเกี่ยวกับปฏิบัติการสันติวิธีของสังคมไทย เนื่องจากความคิดความเชื่อในระดับปัจเจกบุคคลทั้งในระดับผู้นำ สมาชิกผู้เข้าร่วมต่างมองว่า ปฏิบัติการสันติวิธีไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงได้ ผู้ศึกษามองว่า สิ่งนี้สะท้อนความท้าทายของหลักคิดและการทำงานปฏิบัติการสันติวิธี อย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) ทำอย่างไรที่ทำให้ความขัดแย้งไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงหรือขับเคลื่อนการทำงานของผู้กระทำการเป็นไปในทิศทางสันติปราศจากอาวุธตามทิศทางที่ถูกประกาศออกมา

และ 2) ทำอย่างไรที่ทำให้ตัวกระทำต่างๆ ทั้งในแกนนำหรือผู้บังคับบัญชา ผู้เข้าร่วมขบวนการ หรือ สมาชิก สามารถแปรเปลี่ยนทัศนคติของการใช้ความรุนแรงที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติหรือความจำเป็นถูกปรับเปลี่ยนหรือยอมรับต่อการใช้แนวทางขับเคลื่อนกลุ่มหรือขบวนการโดยไม่ใช้ความรุนแรงและปราศจากอาวุธ หรือการยอมรับการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนอื่นที่ถูกมองในฐานะฝ่ายตรงข้ามที่ถูกสร้างความเกลียดชังหรือมีอคติได้

สื่อมวลชนกับการกระตุ้น / ลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง – ข้อสังเกตที่ว่า สื่อมวลชนหรือสื่อรูปแบบใหม่ ดังเช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถเป็นได้ทั้งตัวขยายเสียงที่สร้างความเกลียดชังที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง แต่ในขณะเดียวกันการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนก็สามารถสร้างเงื่อนไขต่อการกำกับดูแลความรุนแรงหรือลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วมได้ดังกรณีที่พบจากการทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ โดยข้อค้นพบที่เกิดขึ้นอาจสะท้อนความท้าทายที่ว่า ทั้งตัวสังคมหรือสื่อมวลชนเองจะมีการแสวงหาวิธีการหรือแนวทางอย่างไร? ที่ทำให้เกิด 1) การลดทอนการสื่อสารที่นำไปสู่การสร้างความเกลียดชัง การผลิตซ้ำว่าทกรรมบางอย่างอันเป็นเงื่อนไขที่มีนัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความรุนแรง และ 2) การขยายพื้นที่หรือสะท้อนให้สาธารณะหรือสังคมเห็นคุณค่าของการสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือลดช่องว่างทางสังคมบนฐานความหลากหลายและประชาธิปไตย โดยที่ไม่ทำให้ความขัดแย้งไม่สร้างเงื่อนไขที่ก่อตัวเป็นความรุนแรง

ความจำเป็นต่อการให้คุณค่าเรื่องราวสันติวิธีและสันติภาพ – ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่าการสื่อสารปฏิบัติการสันติวิธีรูปแบบต่างๆ ไปยังสังคมมีความจำเป็น เนื่องจากการสื่อสารของสังคมที่มักให้คุณค่ากับเรื่องราวความรุนแรงมากกว่าเรื่องราวของการไม่ใช้ความรุนแรง หรือการเล่าเรื่องมักถูกให้คุณค่าต่อเรื่องราวความเสียหายและความสูญเสียมากจนละเลยแง่มุมอื่น รวมทั้งมีการใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อจัดการความขัดแย้งหรือสร้างสันติภาพ ดังนั้น การสื่อสารเรื่องราวของการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาบนฐานคิดและวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง จึงมีความจำเป็นที่ต้องถูกเผยแพร่และนำเสนอให้มากเพียงพอเพื่อให้สังคมได้ริเริ่มการให้คุณค่าและความสำคัญของเรื่องราวจุดเปลี่ยนทางสังคมการเมืองและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการกระทำที่ไม่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น

การจัดการความขัดแย้งจำเป็นต้องตั้งบนฐานการปฏิเสธความรุนแรง – ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตสำหรับกรณีการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ พบว่า หลักคิด วิธีการ และเป้าหมายบนฐานการไม่ใช้ความรุนแรงหรือแนวทางที่ไม่สร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง ถือเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและเอื้อ

ประโยชน์หลายประการต่อการป้องกันยับยั้งเงื่อนไขความรุนแรง เนื่องจากการเชื่อมต่อสนับสนุนการสร้างความร่วมมือ เป็นแนวทางที่มีความชอบธรรม รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดวัฏจักรความรุนแรงรอบใหม่ รวมทั้งการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ความเอาใจจริงเอาใจของคนที่ทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การหยิบประเด็นพูดคุย ถกเถียงเพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานเพื่อป้องกันยับยั้งเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงแม้มีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็สามารถการเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง นำไปสู่การสร้างเงื่อนไขต่อการตระหนักของสังคมที่ขับเคลื่อนบนฐานคิด วิธีการ และเป้าหมายต่อการปฏิเสธความรุนแรงร่วมกันได้ อย่างน้อยที่สุดสิ่งนี้ได้สะท้อนถึงผลของการปรับตัวของสันติวิธีท่ามกลางสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอันก้าวข้ามข้อคำถามที่ว่าสันติวิธีทำอะไรได้ไปแล้ว อีกด้วย

6.2.3 นัยสำคัญของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ช่วงการประชุมปิดกรุงเทพฯ

ผลการศึกษางานศึกษาชิ้นนี้สามารถสะท้อนนัยยะของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ โดยจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) ผลสะท้อนของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ 2) ภาวะความท้าทายที่เผชิญ และ 3) การยกระดับการทำงานก้าวต่อไป มีสาระสำคัญดังนี้

(1) ผลสะท้อนของการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความพยายามต่อการสร้างกลไกการทำงานและการสื่อสารเพื่อป้องกันยับยั้งความเสี่ยงความรุนแรงและยกระดับความปลอดภัยผ่านการทำงานในฐานะอาสาสมัครทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะ “คนใน” และ “คนนอก” ทำการขับเคลื่อนการทำงานผ่านการใช้เครื่องมือที่ไม่ใช้ความรุนแรง ได้แก่ ตัวชี้วัดความเสี่ยง ความรุนแรง การลงพื้นที่สังเกตการณ์ เป็นต้น รวมทั้งการหยิบนำเทคโนโลยีในปัจจุบันมาสนับสนุนการทำงานที่เกิดขึ้น ดังเช่น เว็บไซต์ แพลตฟอร์มกูเกิ้ล เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการทำงานและการสื่อสารข้อมูลเพื่อสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงให้เกิดขึ้น

แม้ว่าการศึกษาไม่สามารถอธิบายอย่างชัดเจนว่าการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ สามารถสร้างผลต่อการยับยั้งความรุนแรงหรือไม่ แต่การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ก็ส่งผลให้ผู้ที่ทำงานร่วมกับศูนย์ข้อมูลฯ (คณะทำงานหลัก อาสาสมัคร และภาคีเครือข่าย) ได้เรียนรู้ทักษะประสบการณ์ประเด็นความรุนแรงภายใต้สถานการณ์ชุมนุมปิดกรุงเทพฯ รวมทั้งการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ นำไปสู่การสื่อสารประเด็นความรุนแรงรูปแบบใหม่ ทั้งการรายงานข้อมูลรูปแบบวิชาการ การนำเสนอข้อมูล

บนฐานข้อมูล (Database) การสร้างพื้นที่กลางต่อการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ได้ อันสะท้อนการเติบโตของชีวิตกลุ่มคนทำงานผ่านการพัฒนาทางความคิดเพื่อสร้างแนวทางการติดตาม เฝ้าระวังและความพยายามแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรง ตลอดช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ

(2) ภาวะความท้าทายที่เผชิญ

ผลการศึกษาสะท้อนถึง การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ภายใต้ช่วงสถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ได้เผชิญอุปสรรคและข้อจำกัดบางประการ ประกอบด้วย

ศูนย์ข้อมูลฯ ไม่สามารถกล่าวอ้างได้ว่าการทำงานที่เกิดขึ้นมีผลยับยั้งความรุนแรงได้

เนื่องจากศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานเพื่อรวบรวมข้อมูล การประสานการทำงาน หรือ การสื่อสารข้อมูลไปยังภาคส่วนต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงความรุนแรงไม่ให้ขยายตัว ดังนั้น การลดทอนเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงของกลุ่มเป้าหมายอาจเป็นผลมาจากหลายเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่ การตัดสินใจที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามจากการทำงานพบว่า การทำงานที่สามารถนำไปสู่การลดเงื่อนไข ความเสี่ยงความรุนแรงได้อย่างชัดเจน คือ การประสานงานกับบุคคลที่มีนัยสำคัญ ดังเช่น แกนนำ กลุ่มผู้ชุมนุม ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งสามารถสนับสนุนให้เกิดแนวทางการจัดการเงื่อนไขความเสี่ยง ความรุนแรงได้ ดังกรณี การประสานแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมให้นำกลุ่มผู้ชุมนุมกลับพื้นที่ชุมนุม ในเหตุการณ์ประหารชีวิตบรรทัดทอง เป็นต้น (สุวรรณมา จิตประภัสสร, **สัมภาษณ์**, 26 สิงหาคม 2557; สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, **สัมภาษณ์**, 4 พฤศจิกายน, 2559)

การทำงานบทบาทอาสาสมัครเป็นการทำงานภายใต้ “ความเสี่ยง”

เนื่องจากการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ เป็นการทำงานรูปแบบอาสาสมัคร ดังนั้น การทำงาน จึงไม่ได้มีกฎหมายคุ้มครอง แต่เป็นการทำงานภายใต้กรอบความร่วมมือสาธารณะของภาคีเครือข่าย คือ กลไกสังเกตการณ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ ดังนั้น การทำงานของอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ จึงเป็นการทำงานในพื้นที่การชุมนุมที่ยังคงตกอยู่ในสถานะเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อความรุนแรง ไม่ต่างจากตัวแสดงอื่นๆ (อนนต์ อันติมานนท์, **สัมภาษณ์**, 30 ตุลาคม 2559; ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ , **สัมภาษณ์**, 29 พฤศจิกายน 2559)

ข้อจำกัดการใช้ตัวชี้วัดประเมินความเสี่ยงความรุนแรงนอกบริบทพื้นที่การชุมนุม

เนื่องจาก การพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงภายใต้บริบทพื้นที่การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ส่งผลให้ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงยังคงมีข้อจำกัดต่อการมองสัญญาณความเสี่ยงความรุนแรงนอกพื้นที่การชุมนุม ดังกรณีเหตุการณ์ปะเิิดบรรทัดทองที่สะท้อนให้เห็นว่าตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรง (เวอร์ชัน 1.0) ประสบข้อจำกัดการติดตามเงื่อนไขความเสี่ยงความรุนแรงนอกพื้นที่ทำให้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมและพัฒนาเป็นตัวชี้วัด (เวอร์ชัน 2.00) หรือข้อจำกัดหากนำไปใช้เพื่อใช้ติดตามความเสี่ยงความรุนแรงในรูปแบบอื่น ดังเช่น การชุมนุมรูปแบบแฟลชม็อบ หรือการชุมนุมในบริบทพื้นที่ภูมิภาคและต่างจังหวัด เป็นต้น (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559)

การทำงานของศูนย์ข้อมูลฯ ยังไม่สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

การทำงานของศูนย์ข้อมูลภายใต้สถานการณ์การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ ฯ เป็นการดำเนินงานที่มุ่งเน้นสร้างการกำกับดูแลความรุนแรงในช่วงสถานการณ์ แต่ยังไม่มีการคาดการณ์ถึงแนวทางการทำงานในระยะยาว หรือนำประเด็นการทำงานเพื่อยกระดับการทำงานเพื่อขับเคลื่อนเชิงนโยบาย หรือนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบาย (วรภัทร วีรพัฒนคุปต์, **สัมภาษณ์**, 9 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

(3) การยกระดับการทำงานก้าวต่อไป

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญยังได้สะท้อนแง่มุมเกี่ยวกับสิ่งที่ศูนย์ข้อมูลฯ สามารถปรับปรุงและพัฒนาเพื่อยกระดับการทำงานในการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงต่อไปได้ในอนาคต ประกอบด้วย

การขยายขอบเขตการทำงานที่มีความครอบคลุม

การศึกษาพบว่า “เครื่องมือ” ศูนย์ข้อมูลฯ ดังเช่น ตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงสามารถนำไปสู่การต่อยอดพัฒนาการทำงานได้อีก ทั้งจาก การปรับปรุงและพัฒนาเพื่อทำการติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงความรุนแรงรูปแบบอื่นๆ ได้ ดังเช่น ความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ข้อพิพาทกรณีเหมืองแร่ โรงไฟฟ้าถ่านหิน หรือการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมถึงขยายรอบการทำงานจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล ไปยังเขตภูมิภาคและท้องถิ่นได้ (นฤมล ทับจุมพล, **สัมภาษณ์**, 18 พฤศจิกายน 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

การเตรียมพร้อมอาสาสมัคร

การเปิดรับและการอบรมทักษะการทำงานอาสาสมัครที่มีความสนใจในช่วงเวลาปกติ เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นด้านต่างๆ ดังเช่น ทักษะการประเมินความเสี่ยง ความรุนแรง ทักษะการเอาตัวรอด เป็นต้น เพื่อรองรับการทำงานภายใต้สถานการณ์ความเสี่ยง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นรอบใหม่ (อรุชิตา อุดมะโกคิน, **สัมภาษณ์**, 22 สิงหาคม 2557)

การขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการสนับสนุนการทำงานระยะยาว

การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ยังเป็นการขับเคลื่อนเป้าหมายระยะสั้น คือ การป้องกันยับยั้ง ความรุนแรงที่ปรากฏ ซึ่งแนวทางการทำงานยังสามารถยกระดับการทำงานได้อีกหาก การมุ่งสู่การขับเคลื่อนการทำงานเชิงนโยบายและการสร้างตัวตนเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณะจนทุกฝ่าย ไว้วางใจและสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งสนับสนุนแนวทางการทำงานในระยะยาว (วิชช์ เกษมทรัพย์, **สัมภาษณ์**, 15 สิงหาคม 2559; สมชัย เย็นสบาย, **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2559)

งานศึกษาชิ้นนี้พยายามสะท้อนให้เห็นว่า ศูนย์ข้อมูลฯ ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของรูปแบบ การทำงานในฐานะปฏิบัติการสันติวิธีโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธที่สามารถสร้างประโยชน์ต่อ การติดตามดูแลที่พยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อลดทอนความเสี่ยงความรุนแรง และสะท้อนในสังคมไทย โดยเป็นเครื่องมือที่สามัญชนพลเรือนธรรมดาสามารถหยิบนำไปใช้ได้ หรือสามารถนำสิ่งเหล่านี้นำไป ประยุกต์ต่อยอดเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเพื่อสร้างกรอบมองความเสี่ยงความรุนแรงในอนาคตต่อไปได้

6.3 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษา

การศึกษาวิจัยและการมีส่วนร่วมกับการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ทำให้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ต่อการศึกษากลุ่มทางสังคมรูปแบบนี้ผ่านการอธิบายด้วยทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวคิดปฏิบัติการสันติวิธี และแนวคิดปฏิบัติการรักษาสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธ (UCP) โดยคำนึงถึงสาระสำคัญ 3 ประเด็น คือ

(1) ปฏิบัติการสันติวิธีกับเทคโนโลยี (Technology of Nonviolence)

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปฏิบัติการสันติวิธี ปฏิบัติการเพื่อป้องกันยับยั้ง ความรุนแรงและปฏิบัติการเพื่อสร้างสภาวะสันติภาพโดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธในสังคมยุคปัจจุบัน ได้มีเชื่อมโยงกับหรือหยิบใช้เทคโนโลยี (Technology) เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการทำงาน ที่เกิดขึ้น ดังเช่น แพลตฟอร์ม USHAHIDI หรือระบบการรายงานข้อมูลจากมวลชน (Crowdsourcing)

รวมทั้งผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า รูปแบบการศึกษาปฏิบัติการในอนาคตต่อไปอาจขยายไปยัง
 พรมแดนของโลกเสมือนจริง (Virtual world) มากขึ้น ผ่านสื่อมีเดียออนไลน์ เครือข่ายสังคมออนไลน์
 ดังนั้น ปฏิบัติการในอนาคตอาจเกี่ยวข้องกับภาวะความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital citizenship)
 อันมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปฏิบัติการต่างๆ ในรูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
 ที่ข้ามพรมแดนหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับภูมิภาคและระดับโลกมากขึ้น เนื่องจาก
 การระดมทรัพยากรหรือการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้ตั้งอยู่เฉพาะพรมแดนรัฐอีกต่อไป ดังเช่น การทำงาน
 ของกลุ่ม Witness of Peace The Gulf Peace Team Christian Peacemaker Team และ
 Cry for Justice Project เป็นต้น ที่มีการระดมทรัพยากรข้ามรัฐมาสนับสนุนการปฏิบัติการพื้นที่
 ความขัดแย้งรุนแรง เป็นต้น และบทบาทการเคลื่อนไหวและการระดมทรัพยากรอาจเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่
 ในพรมแดนเสมือนจริงมากยิ่งขึ้น ดังเช่น การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์บนเครือข่ายสังคมออนไลน์
 หรือการระดมทรัพยากรจากบิ๊กดาต้า (Big data) เป็นต้น

(2) กรอบการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic approach)

การศึกษาประเด็นกลุ่มทางสังคมรูปแบบนี้ หากใช้วิธีการศึกษาแบบองค์รวม ทั้งในเชิงแนวคิด
 การศึกษาแบบสหสาขาวิชาการ (Interdisciplinary approach) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
 ที่มีความครอบคลุมบุคคลและการตั้งคำถามที่ครอบคลุมประเด็นศึกษาหลายมิติ สามารถเอื้อต่อ
 การสนับสนุนความเข้าใจต่อประเด็นที่ทำการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

(3) การศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory action research)

การมีส่วนร่วมกับการทำงานศูนย์ข้อมูลในฐานะอาสาสมัครในช่วงการชุมนุมปิดกรุงเทพฯ
 เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สนับสนุนการสร้าง ความเข้าใจต่อการทำงานภายใต้บริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
 รวมทั้งง่ายต่อการรวบรวมข้อมูลและเข้าถึงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีนัยสำคัญได้ โดยเอื้อหนุน
 ต่อการศึกษาและสร้างความเข้าใจเพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์การวิจัยในสิ่งที่ศึกษามากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- Adshead, G. (2015). The Nature of Human Violence Retrieved 7 April 2017, from Gresham College <https://www.youtube.com/watch?v=xYyeHOB5ydl>
- Aljazeera. (2015, 16 June 2015). UN releases report on sex abuse by peacekeepers. *Aljazeera*. Retrieved from <http://www.aljazeera.com/news/2015/06/peacekeepers-sex-abuse-150616012115509.html>
- Andersson, J. (2014). Nonviolence and the Arab Spring? A comparative analysis of Tunisia and Egypt. Retrieved 1 May 2017, from LUND UNIVERSITY <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4451306&fileId=4451311>
- Bartkowski, M. J. (2015). Revolutions and Democratic Transitions. In M. C. H. J. M. Norman (Ed.), *Understanding Nonviolence* (pp. 159 - 161). USA: Polity Press.
- BBC. (2014). Mali UN peacekeepers killed by roadside bomb. Retrieved 9 November 2015, from BBC <http://www.bbc.com/news/world-africa-29262832>
- Birkeland, T. K. (2016). Unarmed Civilian Protection: The Methodology and Its Relevance for Norwegian Church-Based Organizations and Their Partners.
- Burrowes, T. W. a. R. J. (2013). Nonviolence: An Introduction. from [nonviolenceinternational.net](http://www.nonviolenceinternational.net) <http://www.nonviolenceinternational.net/seasia/whatis/book.php#top>
- Cambridge Dictionary. (Ed.) (2013). United Kingdom: © Cambridge University Press.
- Caroline Kennedy - Pipe, G. C. a. S. M. (2015). *Terrorism and Political Violence*. UK: SAGE Publishing.
- Carriere, R. C. (2010). The World Needs 'Another Peacekeeping'. In C. Schwitzer (Ed.), *Civilian Peacekeeping A Barely Tapped Resource*. Belm - Vehrte: Sozio - Publishing.
- CCTWW Workshop. (2014). *Data flow diagram: assessing risk (Bangkok Shutdown)*. Paper presented at the CCTWW Workshop.

- Fuchs, C. (2013). Twitter and Democracy: A New Public Sphere? *Social Media a critical introduction* (15 Nov. 2013 ed.). USA: SAGE.
- Galtung, J. (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, 27 (3), 291 - 305.
- Howard Clark et. al. (2009). *Handbook For Nonviolent Campaigns: War Resisters' International*.
- Jasmin Lutzi. สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2559.
- Johansen, J. (2007). Nonviolence: more than the absence of violence. In C. W. a. J. Galtung (Ed.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*. USA and Canada: Routledge.
- Julian, R. (2010). Peacekeeping with Nonviolence: Protection Strategies for Sustainable Peace *Civilian Peacekeeping A Barely Tapped Resource*. Belm - Vehrte: Sozio-Publishing.
- Kitschelt, H. P. (1986). Political Opportunity Structures and Political Protest: Anti-Nuclear Movements in Four Democracies. *British Journal of Political Science*, 16(1), 57 - 85.
- McCarthy, B. E. a. J. D. (2004). Resources and Social Movement Mobilization. In S. A. S. David A. Snow, Hanspeter Kriesi (Ed.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (pp. 116 - 152): Blackwell Publishing Ltd.
- Narabrenovic, J. L. G. (2007). The Sociology of Violence. In C. D. B. D. L. Peck (Ed.), *21st Century Sociology*. SAGE Publications, Inc.
- Nimer, M. A.-. (2015). Spiritual and Religious Approaches to Nonviolence *Understanding Nonviolence*. UK: Polity Press.
- Reuters. (2015). Sudan accuses U.N. peacekeepers of killing seven civilians in Darfur. Retrieved 9 November 2015, from Reuters
<http://www.reuters.com/article/2015/04/27/us-sudan-darfur-unamid-idUSKBN0NI1SC20150427>
- Reuters. (2016). Bomb attack kills child, wounds 32 Indian peacekeepers in east Congo: U.N. Retrieved 7 March 2017, from Reuters
<http://www.reuters.com/article/us-congo-un-idUSKBN1330NV>
- Ritzer, G. (2007). *The Blackwell Encyclopedia Of Sociology*: Blackwell Publishing.

- Salih, K. E. O. (2013). THE ROOTS AND CAUSES OF THE 2011 ARAB UPRISINGS. *Arab studies quarterly*, 35 (2), 184 - 206.
- Schirch, L. (2006). *Civilian Peacekeeping Prevent Violence and Making Space for Democracy*. Sweden: Life & Peace Institute.
- Schweitzer, C. (2010). *Civilian Peacekeeping A Barely Tapped Resoured*. Belm - Vehrte: Sozio Publishing
- Sharp, G. (1959). The Meanings of Non-Violence: A Typology (Revised). *The Journal of Conflict Resolution*, 3 (1), 41 - 66.
- Sharp, G. (1973). *The Politics of Nonviolent Action: The Dynamic of Nonviolent Action* (Vol. 3). USA: Sargent (Porter).
- Small Armed Survey Research. (2013). *Armed Violence*. Geneva, Switzerland: Small Armed Survey Research.
- Spencer, A. B. a. J. (2002). *ENCYCLOPEDIA OF SOCIAL AND CULTURAL ANTHROPOLOGY*. USA: Routledge.
- ThaiPublica. (2557). “เครือข่าย 2 เอา 2 ไม่เอา” รวมพลังกลุ่ม ต่างขั้ว หา “จุดร่วม” ทางออกประเทศไทย. Retrieved 23 พฤษภาคม 2560, from ThaiPublica <http://thaipublica.org/2014/01/2yes2no/>
- Tshiband, S. A. N. (2010). Peacekeeping: A Civilian Perspective? *JOURNAL OF CONFLICTOLOGY*, 1(2), 1 - 10.
- UN. (1945). United Nations Charter: Preamble, Purposes and Principles. Retrieved from <http://www.un-documents.net/ch-ppp.htm>
- UN. (2014). Women in peacekeeping. Retrieved 7 March 2017, from United Nation <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml>
- UN. (2016). Unarmed Civilian Protection: Expanding the Protection of Civilians Tool Kit. Retrieved 8 April 2017, from UN Web TV <http://webtv.un.org/watch/unarmed-civilian-protection-expanding-the-protection-of-civilians-tool-kit/5177505946001>
- UN General Assembly. (2015). *United Nations Sustainable Development Summit 2015*. Paper presented at the United Nations conferences, New York. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/L.85&Lang=E

- UNDP Thailand. (2014). *THAILAND'S CONFLICTS AND RESPONSES*. The Sukosol Hotel, Bangkok.
- VoiceTV. (2556a). ปราบการณ์ของ Hate Speech ในสังคมไทย. Retrieved 3 มิถุนายน 2560, from VoiceTV
- VoiceTV. (2556b). ม็อบคปท. เจอป่วนอีก ถูกโรยหมามูยใส่ ผู้ชุมนุมแพ้นรุนแรง หามส่งรพ. Retrieved 3 ตุลาคม พ.ศ. 2558, from Voice TV <http://news.voicetv.co.th/thailand/86225.html>
- Wallace, M. S. (2016). *Security Without Weapons: Rethinking violence, nonviolent action, and civilian protection* Routledge.
- Wallis, T. (2010). *Best Practices for Unarmed Civilian Peacekeeping Civilian Peacekeeping A Barely Tapped Resource*. Belm - Vehrte: Sozio - Publishing.
- Wibke Hansen, O. R. a. T. W. (2004). *Hawks and Doves: Peacekeeping and Conflict Resolution*: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management
- Witness, P. o. Q. P. a. S. (2008). Structural/Cultural/Direct Violence. Retrieved 10 November 2015, from Programme of Quaker Peace and Social Witness <http://www.turning-the-tide.org/files/Structural%20Cultural%20Direct%20Violence%20Hand-out.pdf>
- World Health Organisation. (2010). Different forms of 'violence' used against people with disabilities. Retrieved 6 June 2015 <https://paralympicanorak.wordpress.com/2012/06/28/different-forms-of-violence-used-against-people-with-disabilities/>
- กรรณก ใจแก้ว. สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2559.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2556). บิ๊กเซอร์ไพรส์ "คาร์ณวิทย์"สวมบทพระเอก ยอมถูกตำตักว่ามีคนเสียชีวิต. Retrieved 10 มิถุนายน 2559 <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/547663>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2557). ส่งทหาร3.3พันนายช่วยตตำรวจดูแลปิดกรุง. Retrieved 3 มิถุนายน 2560, from กรุงเทพธุรกิจ <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/553776>
- กฤตยชญ์ ปรียทัศน์เวช. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2559.
- กานท์กลอน รักธรรม. (2560). เหตุโคมตีกกลางลอนดอน: ผู้เชี่ยวชาญชี้การก่อการร้ายแบบคนเดียวเริ่มเป็น 'ลัทธิเอาอย่าง' ทำทายความมั่นคงยุโรปมากขึ้น. Retrieved 30 เมษายน 2560, from themomentum <http://themomentum.co/momentum-feature-attack-london-united-kingdom>
- คณะกรรมการศูนย์ข้อมูลฯ. (2557). การถอดบทเรียนการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ. In ต. และเครือข่ายพลเมืองฯ (Ed.).

- คม ชัด ลึก. (2556). เหล่าทัพเกาะติดวอร์รูม หวังทุกฝ่ายไม่รุนแรง. Retrieved 20 เมษายน 2560, from คม ชัด ลึก, <http://www.komchadluek.net/news/politic/174457>
- เครือข่ายพลเมืองฯ. (2556). แลกเปลี่ยนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง.
- เครือข่ายพุทธิกา. (2553). คู่มือการประชุมด้วยสันติวิธี. เครือข่ายพุทธิกา. Retrieved from <http://www.budnet.org/peaceful/peaceful.php>
- จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2556). ทบทวนวรรณกรรมปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolent action) ในโลกตะวันตก: กระแสหลักการ ปฏิบัติการ และทฤษฎี. รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 34 ฉบับที่ 2.
- จื่อนารา รอฮานี. (2553). ‘สันติอาสาสมัครชียาน’ ฉันทมา ฉันทเห็น. เว็บไซต์ประชาไท. Retrieved from <http://www.prachatai.com/journal/2010/03/28348>
- จุฬา สดุดบรรทัด. สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2559.
- จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม. (2559). สันติอาสาสมัครชียาน: ปฏิบัติการธรรมดาสามัญเพื่อยับยั้งความรุนแรงโดยฝ่ายที่สาม In ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (Ed.), พื้นที่สันติวิธี หนทางสังคมไทย: ความรู้ ความลับ ความทรงจำ (pp. 77 - 135). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ของเรา (PROTESTISTA).
- เจนจิต เพ็ญจันทร์. สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2559.
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง. สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2557.
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. (2547). ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทย: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชฎานิษฐ์ พูลยรัตน์. (2553). “13 ความลับ” และสันติวิธีในสังคมไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 1.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2557). ทำลายทางเลือก ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ของเรา.
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2554). Hate Speech และข้อมูลที่อันตราย: ทางเลือกที่ตอบโต้ทางการเมือง. from สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย <https://chaisuk.files.wordpress.com/2011/06/hate-speech-alternative-respond-full-report-may0311.pdf>
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (ไม่ระบุปี). “อ่าน” สันติวิธีในสังคมไทย : แผนที่น่าสนใจสำหรับผู้มาใหม่. In ฉันทนา บรรพศิริโชติ (Ed.), ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมในประเทศไทย.
- ตำรวจพล พูลอำไทย์. สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2557.
- เดลินิวส์. (2557). คอ.รส.ห้ามตร.พกอาวุธคู่มือ. Retrieved 17 กรกฎาคม 2559 www.dailynews.co.th/crime/208188
- ถาวร เสนเนียม. สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2559.
- ทรงวิทย์ หนูนุกถิติ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2559.

- เทพบันเทิงการปราศรัยของเยาวชน (Producer). (2013, 31 December 2016). 2013 - 12 - 24 - Child Abuse At The Thailand Whistle Protest. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=hEW3AO2bu9s>
- เทพบันเทิงการปะทะระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อแดงและกลุ่มเสื้อขาว (Producer). (2553, มีนาคม 27). Red Shirt VS White Shirt เสื้อแดงปะทะเสื้อขาว. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=08mw9jyz9Xk>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). ครส.ยึดคืนพื้นที่ไม่สำเร็จ โดนตีโต้ตร.ถอย. Retrieved 27 มิถุนายน 2557, from ไทยรัฐออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/403694>
- ชนพงษ์ เจริญตระกูล. สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2559.
- ธีรดา ศุภะพงษ์. สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2559.
- นฤมล ทับจุมพล. สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2559.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2556). "ชุมนุมกันอีกแล้ว". Retrieved 9 พฤษภาคม 2560, from INN News <http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=473691>
- บุญเกื้อ สมนึก. สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2557.
- เบญจมาศ บุญฤทธิ์. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2557.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2553). กำเนิดและพัฒนาการขององค์ความรู้ทางวิชาการว่าด้วยความรุนแรงทางการเมือง: บทสำรวจงานวิชาการในโลกตะวันตก ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย (Vol. 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประชาไท. (2556). 11 องค์กรวิชาชีพสื่อ วิทยุ-โทรทัศน์ เห็นฟ้องหนุ่่นกำกับตนเอง Retrieved 13 กรกฎาคม 2559, from ประชาไท <http://prachatai.com/journal/2013/11/50019>
- ประกาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยกร). (2554). พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.
- พลภัฏฐ์ อำไพ. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2559.
- พิรงรอง รามสูต. (2557). ประทุษวาจา (hate speech) เบื้องต้น สำหรับสังคมไทย (online). Retrieved 3 ตุลาคม พ.ศ. 2558, from มติชนออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1423571835
- เพจเครือข่ายพลเมืองฯ. (2556). Paper presented at the การประชุมหารือประเด็นสถานการณ์บ้านเมือง ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เต็มศักดิ์ สีลากุล. สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2557.

- ภัคดี วีระภาสพงษ์. (2557). อุบัติการณ์ของสันติวิธีที่ไม่ธรรมดาในประเทศไทย?: การกดขี่ปราบปรามด้วยความรุนแรงกลับก่อเกิดปฏิบัติการสันติวิธีเชิงสร้างสรรค์. In ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (Ed.), ทำลายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: ของเรา (PROTESTISTA).
- ภูมิจิต ศิระวงศ์ประเสริฐ. สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2559.
- ภูมินทร์ ศิลพันธ์. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2559.
- มณีนมัย ทองอยู่. (2557). แนวคิดทฤษฎีทาสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- มติชน. (2556). มธ. พร้อมใจใส่เสื้อขาว จุดเทียน นำแสงสว่างคืนสู่แผ่นดินไทยด้วยวิถีแห่งธรรม-สันติธรรม. Retrieved 9 มิถุนายน 2559, from มติชนออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1384091752&grpId=02&catid=02
- มนชนก พรหมรัตน์. สัมภาษณ์, วันที่ 2 และ 3 พฤศจิกายน 2559.
- มัทนา นันตา. (2556). เว็บบูทูป(ภาษาไทย) กับการสื่อสารความเกลียดชัง. (หลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูฮัมหมัดอิลยาส หลู่ปั้ง. (2560). ความรุนแรง: มุมมองทางสังคมศาสตร์และเทววิทยาอิสลาม. Retrieved 1 พฤษภาคม 2560 <http://deepsouthwatch.org/node/10632>
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2556). ยุกติ มุกดาวิจิตร: จดหมายถึงอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. Retrieved 5 กรกฎาคม 2560 <https://blogazine.pub/blogs/yukti-mukdawijitra/post/4471>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ราชกิจจานุเบกษา ประกาศ เรื่อง พื้นที่ปรากฏเหตุการณ์ อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
- วรพงษ์ เวชมาสินนท์. สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2557.
- วรภัทร วีระพัฒนคุปต์. สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2559.
- วริศรา มีภาษณี. สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2557.
- วิชัย เกษมทรัพย์. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557.
- วีระกานต์ มุสิกพงศ์. สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2559.
- เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557). <https://sites.google.com/site/cctwcenter/home>
- ศปช. (2553). ความจริงเพื่อความยุติธรรม: เหตุการณ์และผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษา-พฤษภา 53 = *Truth for justice : The April-May 2010* (Vol. 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม.
- ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์. (2556). ไปได้กับการเริ่มต้นสันติภาพแห่งเดือนรอมฎอน 2556: ความรุนแรงที่ยืดเยื้อต้องถ่วงดุลด้วยพลังสันติภาพเท่านั้น. ปัตตานี: Deep South Watch.

- ศิรินันต์ สุวรรณโมลี. สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2559.
- ศุภวัฒน์ เสมอภาค. สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2559.
- ศูนย์ข้อมูลมติชน. (2554). บันทึกประเทศไทย ปี ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศูนย์ข้อมูลมติชน. (2557). บันทึกประเทศไทย ปี๒๕๕๖. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557a). ข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงโดยกลุ่มคนไม่ทราบฝ่าย.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557b). คู่มือศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557c). แฉลงการณ์ต่อสถานการณ์ความรุนแรง.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557d). ทบทวนสถานการณ์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในสถานการณ์การชุมนุมที่ผ่านมาเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงระดับสูง.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557e). รายงานอาสาสมัครสังเกตการณ์.
- ศูนย์ข้อมูลฯ. (2557f). เอกสารเพื่อประสานงานเครือข่าย (เวอร์ชันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ).
- ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ. (2014). Hate Speech เบื้องต้นสำหรับคนไทย (ฉบับเต็ม). Retrieved 6 กรกฎาคม 2560 <https://www.youtube.com/watch?v=8AKcSTY0TEc&t=9s>
- ศูนย์เอราวัณ. (2557). รายงานสรุปผลผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองปี พ.ศ. 2556 - 2557. Retrieved from กรุงเทพฯ:
- สภาหอการค้าไทย. (2556). 7 องค์กรภาคเอกชนหารือแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย. Retrieved 13 กรกฎาคม 2559, from สภาหอการค้าไทย [http://www.thaichamber.org/scripts/detail.asp?nNEWSID=9864\[13/7/2559](http://www.thaichamber.org/scripts/detail.asp?nNEWSID=9864[13/7/2559)
- สมชัย เย็นสบาย. สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2559.
- สันติพงษ์ ช้างเผือก. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557.
- สุนทร คุณชัยมั่ง. (2554). โลกไซเบอร์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. (ปริญญาคุชฎีบัณฑิต), ราชภัฏจันทรเกษม, บัณฑิตวิทยาลัย ราชภัฏจันทรเกษม.
- สุรดา จันทะสุดธนกุล. สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2559.
- สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. (2557). *Concept Note*.
- สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2559.
- สุวรรณภา จิตประภัสสร. สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2557.
- เสารส ปลื้มใจ และอุทิศ สังข์รัตน์. (2558). ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 10(1), 225 - 243.
- อนนต์ อันติมานนท์. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2559.
- อรุชิตา อุตมะโกคิน. สัมภาษณ์, 22 สิงหาคม 2557.

เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ. (2556a). (ร่าง) โครงสร้างกลไก “คณะทำงานความร่วมมือเพื่อเฝ้าระวังและจัดการ ความรุนแรง”.

เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ. (2556b). สรุปรวาระ (*Concern List*) ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา ของ กลุ่มฝ่ายต่างๆ. Paper presented at the เอกสารประชุมความร่วมมือทุกฝ่ายในการเฝ้าระวังและ จัดการความรุนแรง ในคราวประชุมอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สำนักงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ช่วงวันที่ 14 - 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.

เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ. (2556c). เอกสารแนบ 11. Paper presented at the การประชุมแผนปฏิบัติการ การทางการแพทย์ ห้องประชุม 214 ศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารศูนย์ข้อมูลฯ. (2558). (ร่าง) ยุทธศาสตร์การพัฒนางาน CCTWW.

ไอยรา สังฆะ และ ประภาส ปันตบแต่ง. (2554). ปฏิบัติการอารยะขัดขืน (Civil Disobedience Action). วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(5), 153 - 166.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. แนวข้อคำถามที่ใช้ศึกษา

หมายเหตุ ข้อคำถามประเด็นต่างๆ ได้ถูกหยิบใช้ตามความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกลุ่มต่างๆ เพื่อสามารถสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษาศูนย์ข้อมูลฯ โดยสามารถระบุข้อคำถามออกเป็นประเด็น ดังตารางต่อไปนี้

แนวข้อคำถาม	รายละเอียด
แนวคำถาม (ภูมิหลัง)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ปัจจุบันทำงานในสังกัดใด ▪ เคยมีประสบการณ์ทำงานกับความรุนแรงหรือไม่ (หากมี) ทำงานช่วงไหน มีบทบาทการทำงานอะไร ระยะเวลาานเท่าใด มีรายละเอียดเหตุการณ์เป็นอย่างไร การทำงานที่เกิดขึ้นสะท้อนจุดเด่น ข้อจำกัดอย่างไร
ข้อคำถาม ประเด็นความรุนแรง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ประเด็นความรุนแรงใดบ้าง ที่มีความกังวล ▪ มุมมองต่ออุปสรรค / ข้อจำกัดนำไปสู่เงื่อนไขความรุนแรง
มุมมองต่อปฏิบัติการสันติวิธี (กลุ่มองค์กรที่ตนสังกัด)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การให้ความหมายต่อคำว่าปฏิบัติการสันติวิธี ▪ กลุ่ม หน่วยงานที่สังกัด มีแนวทางปฏิบัติการสันติวิธีภายใต้สถานการณ์อย่างไร ▪ ข้อเสนอแนะใดที่ทำให้กลุ่มสนับสนุน / ให้ความสำคัญปฏิบัติการสันติวิธี ▪ เงื่อนไขใดลดทอนปฏิบัติการสันติวิธีของกลุ่ม
มุมมองต่อปฏิบัติการสันติวิธี (กลุ่มเคลื่อนไหวด้านสันติวิธี ฝ่ายที่สาม)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ มุมมองต่อกลุ่มปฏิบัติการสันติวิธี โดยฝ่ายที่สาม ▪ ข้อดี ข้อจำกัด ของการทำงานของกลุ่มปฏิบัติการสันติวิธี โดยฝ่ายที่สาม ▪ กลุ่มปฏิบัติการสันติวิธีโดยฝ่ายที่สาม อยู่ส่วนใดในสถานการณ์
การรับรู้ต่อ การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รู้จักศูนย์ข้อมูลฯ ได้อย่างไร ▪ มีความคาดหวังอะไรจากศูนย์ข้อมูลฯ
บทบาทการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ในบทบาทใด ▪ ทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ ในหน้าที่ใดบ้าง
การสังเกตการณ์ ประเมินความเสี่ยง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่ ▪ ได้มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงในพื้นที่ใดบ้าง ▪ ช่วงระยะเวลา / ความถี่ในการลงพื้นที่ ▪ การลงพื้นที่ประเมินความเสี่ยงความรุนแรงต้องทำอะไรบ้าง
ตัวชี้วัดความเสี่ยง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ตัวชี้วัดตัวไหนที่มีการพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะอะไร ▪ ตัวชี้วัดตัวไหนที่มักไม่ค่อยถูกพิจารณา หรือมีการตั้งคำถาม เพราะอะไร
การรายงานข้อมูล การประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รายงานข้อมูลไปยังศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) ผ่านช่องทางใดบ้าง ▪ เคยประสานการทำงานกับศูนย์ข้อมูลฯ (ส่วนกลาง) กรณีสถานการณ์พิเศษ หรือค้นพบประเด็นที่มีนัยสำคัญหรือไม่ (หากมีโปรดระบุ)
การวิเคราะห์ข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รับทราบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ หรือไม่ (หากทราบโปรดระบุ) ▪ มีมุมมองต่อการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ข้อมูลฯ อย่างไร

แนวข้อคำถาม	รายละเอียด
การแจ้งเตือนล่วงหน้า และการออกแถลงการณ์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รับทราบถึงการออกรายงานดังกล่าวหรือไม่ ▪ มีมุมมองต่อการออกรายงานดังกล่าวอย่างไร
การรายงานข้อมูลความเสี่ยง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ มุมมองต่อการรายข้อมูลความเสี่ยงอย่างไร ▪ มุมมองต่อประเด็นความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางของข้อมูล
ช่องทางการสื่อสาร	<ul style="list-style-type: none"> ▪ มองว่า ศูนย์ข้อมูลฯ มีช่องทางการสื่อสารที่ช่องทาง ช่องทางใดบ้าง ▪ ศูนย์ข้อมูลฯ มีสื่อสารไปยังกลุ่มคนในระดับใดบ้าง และการสื่อสารส่งผลให้เกิดอะไรขึ้น
การนำข้อมูลไปใช้	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ข้อมูลส่วนไหนที่บ้างที่นำไปใช้มากที่สุด เพราะอะไร ▪ ข้อมูลส่วนไหนที่มีการตั้งคำถาม หรือสงสัยเพราะอะไร
การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รับทราบถึงการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย หรือไม่ (หากรับทราบ) รับทราบได้อย่างไร รับทราบการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายกลุ่มไหนบ้าง และมีมุมมองต่อการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างไร
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนทำงานศูนย์ข้อมูลฯ	<p>(ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัคร)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ท่านรับทราบ / รู้จักอาสาสมัครคนอื่นบ้างหรือไม่ หากรู้จักใครบ้าง และการรู้จัก / ไม่รู้จักมีผลอย่างไรต่อการทำงานหรือไม่ ▪ มุมมองต่อการทำงานของอาสาสมัครที่มาจากหลายฝ่าย รวมถึงคู่ขัดแย้ง <p>(ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีเครือข่าย)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ มุมมองต่อความสัมพันธ์ของเครือข่ายพลเมืองฯ / ภาควิชาการ หรือภาคีเครือข่ายกลุ่มอื่นๆ กับศูนย์ข้อมูลฯ
ผลสืบเนื่องของการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ส่งผลอย่างไรบ้าง ▪ จุดเด่น ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ต่อการทำงาน เป็นอย่างไร ▪ มุมมองศูนย์ข้อมูลฯ เป็นปฏิบัติการสันติวิธี หรือไม่ เพราะอะไร ▪ การทำงานศูนย์ข้อมูลฯ ดำรงอยู่ในส่วนใดของสถานการณ์
ข้อคำถามนัยสำคัญ ต่อการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ข้อคำถามเกี่ยวกับการก่อตัว องค์ประกอบ โครงสร้างการทำงานศูนย์ข้อมูลฯ มีลักษณะอย่างไร ▪ รายละเอียดของการดำเนินการในช่วงเวลาปกติหรือสถานการณ์พิเศษ ในแต่ละช่วงเหตุการณ์ (การสัมภาษณ์ที่การระบุสถานการณ์อย่างเฉพาะ) มีแนวทางการทำงาน / การเผชิญความท้าทาย / สิ่งที่เอื้อหนุนหรือข้อจำกัด ต่อการทำงานที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 7.1 ประเด็นและข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข. ข้อกังวลต่อประเด็นความรุนแรง

หมายเหตุ เนื้อหาเป็นการถอดประเด็นจาก สารสำคัญของข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา (Concern List) เพื่อนำเข้าที่ประชุมความร่วมมือทุกฝ่ายในการเฝ้าระวังและจัดการความรุนแรง ในช่วงวันที่ 1 ถึงวันที่ 14 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 (เอกสารเครือข่ายพลเมืองฯ, 2556b) มีสาระสำคัญดังตารางต่อไปนี้

ข้อมูลข้อกังวลร่วมหลายฝ่าย**ควรพิจารณา**ในฐานะข้อคำนึงถึงหลายฝ่ายที่มีความตระหนัก และความพยายามลดทอนเงื่อนไขอาจนำไปสู่ความรุนแรง

ประเด็น	รายละเอียด
ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา โดยความเห็นสาธารณะ (Public Concern)	<p>ประเด็นที่ 1 การใช้ Hate Speech ในการปราศรัยบนเวที</p> <p>ประเด็นที่ 2 ปัญหาการจราจรติดขัดในบริเวณพื้นที่ชุมนุม</p> <p>ประเด็นที่ 3 การเคลื่อนขบวนในลักษณะมีอบชนมีอบ</p> <p>ประเด็นที่ 4 ต้องการทราบการใช้พื้นที่ของกลุ่มผู้ชุมนุม / เจ้าหน้าที่ว่ากินขอบเขตพื้นที่เพียงใด</p>
ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา โดยความเห็นกลุ่มผู้ชุมนุม (Protester Concern)	<p>ประเด็นที่ 5 เจ้าหน้าที่ตำรวจเปิดเครื่องขยายเสียงกลบเสียงการชุมนุม (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย และตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ)</p> <p>ประเด็นที่ 6 การคุกคามบุคคลที่มีนัยสำคัญ (ดังเช่น อธิการบดี / นศ. / บ้านผู้ชุมนุม) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย)</p> <p>ประเด็นที่ 7 มือที่สามเข้ามาสร้างสถานการณ์ (คนชุดดำ) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมที่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และตัวแทนกลุ่มวันอาทิตย์สีแดง)</p> <p>ประเด็นที่ 8 ความหวาดระแวงในการทำงานของตำรวจนอกเครื่องแบบ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ และตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุม อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย)</p> <p>ประเด็นที่ 9 การเข้าตรวจค้นพื้นที่ชุมนุม (พื้นที่หวงห้ามบางส่วน) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกลุ่มนักศึกษาอาชีวะ 14 สถาบัน (ในการชุมนุม คปท.))</p>

ประเด็น	รายละเอียด
	<p>ประเด็นที่ 10 เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจทำการปิดถนนเกินความจำเป็น (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย)</p> <p>ประเด็นที่ 11 การขัดขวางการส่งอาหาร น้ำดื่ม และรถสุขา เข้าไปในที่พื้นที่ชุมนุม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ)</p> <p>ประเด็นที่ 12 การขัดขวางไม่ให้ประชาชนเข้าร่วมชุมนุมโดยการตั้งด่านสกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ)</p> <p>ประเด็นที่ 13 การกล่าวว่าผู้ชุมนุมมีอาวุธร้ายแรง แบบไม่สมเหตุสมผล (กรณี มีดคัตเตอร์ / ผ้าใบ) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ)</p> <p>ประเด็นที่ 14 มาตรการการใช้แก๊สน้ำตาต่อกับกลุ่มผู้ชุมนุม โดยไม่มีเหตุอันควร (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ)</p> <p>ประเด็นที่ 15 ข้อสงสัยที่ว่า แนวกั้นคอนกรีต ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Barrier) มีอาวุธร้ายแรง - หรือมีระเบิดฝังอยู่ใต้แนวกั้นนั้นหรือไม่ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย)</p> <p>ประเด็นที่ 16 เจ้าหน้าที่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชน เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีจำนวนเท่าไร มีจากหน่วยไหนบ้าง จะตรวจสอบได้อย่างไร (ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมที่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ตัวแทนกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ และตัวแทนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย)</p>
<p>ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา โดยความเห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government Concern)</p>	<p>ประเด็นที่ 17 มือที่สามเข้ามาสร้างสถานการณ์ (คนซูด้า) (ข้อเสนอโดย ศอ.รส. สภาความมั่นคงแห่งชาติ)</p> <p>ประเด็นที่ 18 เจ้าหน้าที่โดนตำหนิ ตลอดเวลาด้วยคำหยาบคาย (ข้อเสนอโดย ผู้แทนสถานีตำรวจนครบาล นางเลิ้ง)</p> <p>ประเด็นที่ 19 เจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องระดมมาจากหลายหน่วย นอกเหนือจากหน่วยปลจว. แต่ได้ผ่านอบรมการควบคุมฝูงชนมาแล้ว (ข้อเสนอโดย ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการประชุมชี้แจงกับกรรมการสิทธิมนุษยชน ประชุมเมื่อวันที่ 14 พ.ย. 2556)</p>

ประเด็น	รายละเอียด
<p>ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา โดยความเห็นคณะผู้สังเกตการณ์ (Observer Concern)</p>	<p>ประเด็นที่ 20 ความขัดแย้งระหว่างการ์ดและผู้มีอิทธิพล (มาเฟีย) ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงพื้นที่ชุมนุม (ข้อเสนอโดย ตัวแทนมูลนิธิอิสรชน)</p> <p>ประเด็นที่ 21 มือที่สามเข้ามาสร้างสถานการณ์ (คนชุดดำ) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ม.มหิดล ตัวแทนกลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน ตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง ตัวแทนสื่อมวลชน เดอะเนชั่น และตัวแทนองค์การคนพิการสากล ประจำภูมิภาค เอเชีย - แปซิฟิก)</p> <p>ประเด็นที่ 22 ภาวะความเครียดและเหนื่อยล้าของเจ้าหน้าที่ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง)</p> <p>ประเด็นที่ 23 แสงสว่างในพื้นที่ชุมนุม / พื้นที่ปริมาตรของการชุมนุมและพื้นที่ติดต่อกับเขตประกาศพรบ. ความมั่นคง ไม่เพียงพอ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายสันติวิธี และตัวแทนกลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน ตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง)</p> <p>ประเด็นที่ 24 ประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุมไม่ทราบวิธีปฏิบัติตนหรือการเตรียมพร้อมในการเข้าร่วมชุมนุม (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน)</p> <p>ประเด็นที่ 25 ความหวาดระแวงในการทำงานของตำรวจนอกเครื่องแบบ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน และตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง)</p> <p>ประเด็นที่ 26 การใช้ Hate Speech ในการปราศรัยบนเวที (ข้อเสนอโดย ตัวแทนสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ม.มหิดล ตัวแทนสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตัวแทนเครือข่ายสันติวิธี ตัวแทนสันติอาสาสมัครชัชชาน และตัวแทนสื่อมวลชน เดอะเนชั่น)</p> <p>ประเด็นที่ 27 การไม่มีช่องทางการสื่อสารที่เชื่อมการทำงานของผู้ปฏิบัติงานจากทุกฝ่ายภายใต้ข่ายการสื่อสารเดียวกัน ที่สื่อสารกันได้รวดเร็ว และตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเฝ้าระวังความรุนแรงทางการเมือง)</p> <p>ประเด็นที่ 28 บางกลุ่มชุมนุมมีเจ้าหน้าที่ การ์ด จำนวนน้อยเกินไป และมีสัญลักษณ์ไม่ชัดเจน (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน)</p> <p>ประเด็นที่ 29 พื้นที่ปฐมพยาบาลที่น้อยเกินไปและมีทางเข้าออกที่ไม่สะดวก (ข้อเสนอโดย กลุ่มสันติอาสาสมัครชัชชาน)</p>

ประเด็น	รายละเอียด
<p>ข้อกังวล / ข้อพิพาท / ข้อเสนอพิจารณา โดยความเห็นคณะผู้สังเกตการณ์ (Observer Concern)</p>	<p>ประเด็นที่ 30 การตีพิมพ์เรื่องที่มีแอลกอฮอล์ในพื้นที่ชุมนุม (ข้อเสนอโดย ตัวแทนเครือข่ายพลเมืองเผ่ากระวังความรุนแรงทางการเมือง)</p>
<p>ข้อเสนอ / ข้อกังวล / ข้อเสนอการพิจารณา โดยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ</p>	<p>ประเด็นที่ 31 การจัดการสภาพการชุมนุมที่ไม่มีความปลอดภัย (ทั้งต่อตัวผู้เข้าร่วมชุมนุมเองและผู้อาศัยโดยรอบ) (ข้อเสนอโดย คณะทำงานหลักศูนย์ข้อมูลฯ)</p> <p>ประเด็นที่ 32 การรับรู้ข้อมูลของทุกฝ่ายที่ไม่เหมือนกัน (ข้อเสนอโดย คณะทำงานหลักศูนย์ข้อมูลฯ)</p> <p>ประเด็นที่ 33 อคติ ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจที่จะทำงานร่วมกัน (ข้อเสนอโดย ตัวแทนหน่วยงานทางการแพทย์ในระบบ และอาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ)</p> <p>ประเด็นที่ 34 อารมณ์ร่วมของกลุ่มผู้เคลื่อนไหว (ข้อเสนอโดย ตัวแทนองค์กรระหว่างประเทศ ตัวแทนกสม. ตัวแทนนักวิชาการ ตัวแทนกลุ่มเคลื่อนไหวสันติวิธี และตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ (เจ้าหน้าที่สันติบาล และเจ้าหน้าที่รัฐสภา))</p> <p>ประเด็นที่ 35 การสื่อสารที่สร้างความเกลียดชังผ่านสื่อมวลชนและเทคโนโลยี (ข้อเสนอโดย อาสาสมัครศูนย์ข้อมูลฯ และตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ)</p> <p>ประเด็นที่ 36 ความเสี่ยงความรุนแรงทั้งที่เกิดจากเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายในขบวนการ (เนื่องจาก ทุกฝ่ายเป็นผู้เล่นหนึ่งในสถานการณ์ความขัดแย้ง) (ข้อเสนอโดย ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุม ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ ตัวแทนหน่วยงานความมั่นคง และคณะทำงานหลักศูนย์ข้อมูลฯ)</p>

ตารางที่ 7.2 ข้อกังวล ข้อพิพาท และข้อเสนอพิจารณา (Concern list) ของสาธารณะ กลุ่มผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐ คณะผู้สังเกตการณ์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายปัญญา พรหมณ์แก้ว เกิดวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2533 สำเร็จการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน และเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) ในปีการศึกษา 2556

